Ataç

OKURUMA MEKTUPLAR

CAN

OKURUMA MEKTUPLAR Ataç

Bu yazıların hepsi *Pazar Postası*'nda
çıkmıştır. (1951 - 52)

Dizgi-baskı: Teknografik Basımevi, İstanbul (1989)

1. basım: Kasım 1958, Varlık
2. basım: Mart 1989, Can

© *Ataç'ın bütün yapıtlarının yayın hakları, kızı Meral Tolluoğlu'dan Can Yayınları'nca alınmıştır. (1988)*

Ataç

OKURUMA MEKTUPLAR

CAN

«OKURUMA MEKTUPLAR»

Konur Ertop

Ataç yazılarını yazarken şaşılacak kadar emek verir, özen gösterirdi. Kaleminden çıkanların konuşur gibi yazılmış görünmesi, söyleşiyi andırması her yazıda uzun çabalarla sağlanmış sonuçlardır. Prof. Mustafa Canpolat, Ataç'ın Türk Dil Kurumu'ndaki odasında kalmış yazı karalamalarını konu edinen incelemesinde (Ataç Nasıl Yazardı?, Türk Dili, sayı 188, Mayıs 1967) şöyle der: «En çok yazılarının başlangıcında güçlük çektiği görülüyordu. Bir yazıya 5-10 kez başlayıp beğenmediği, sonunda istediği gibi bir biçim verdiği anlaşılıyordu (...) Yazılarını basıma verirken en küçük bir silinti, çizinti kalmamasına dikkat ederdi.» Prof. Canpolat, Ataç'ın Prof. Ahmet Ateş'e devrik cümle konusundaki yanıtıyla ilgili yaptığı dört ayrı karalamaya dayanarak, sözcüklerini nasıl özenle seçtiğini, cümlelerini ne büyük özenle kurduğunu gösteriyor.

Ataç sürekli yazdığı dergi ve gazetelerdeki yazılarına genel başlıklar seçerken de özenli bir arayış içindeydi. Örneğin Haber-Akşam Postası'nda 1937'den itibaren yazdıkları Hayata Dair başlığını taşıyordu. 1938'de Akşam'a yazdıklarında Sözden Söze, Denilebilir ki, Dağınık Sözler, Derkenar başlıklarını kullandı. 1944'te Ulus'ta Sözün Gelişi, Söz Arasında, Karalama Defterinden başlıklı söyleşileri çıkmaya başladı. Bütün bu başlıklar onun yazdıklarının içeriği kadar anlatımında izlenen yolları da belirler.

1932'de Edebiyat Gazetesi ve Mektep dergisinde başlayan bir dizi yazısı ise Keziban'a Mektup — da-

ha sonra Ayşe'ye Mektup — adını taşımaktadır. 1951' de Pazar Postası'nda başlayan — elinizdeki bu kitapta birarada sunulan — bir dizi yazısının başlığı da Okuruma Mektuplar'dır. Mektup türü Ataç'ın bir yakınına, dostuna açılmaya, onunla söyleşmeye, ona içini dökmeye benzeyen anlatımına çok yatkındır.

Bu mektupları kaleme alırken her zaman olduğu gibi titiz, özenli bir yazı işçisidir: «Bu mektubumu çabucak yazamadım. Kolay yazamam zaten, her yazım kısa da olsa saatlerce uğraştırır beni. Ama bu hepsinden uzun sürdü. Okudum, karışık buldum, beğenmedim (...) yırttım bütün yazdıklarımı, silmeyi sevmem, yırtar atarım. Yeniden yazdım.» Mektupları ne kadar önemsediğini, bunlara ne büyük değer verdiğini açıklar: «Bana hiçbir yazımın vermediği bir tat buluyorum, mutluluğun ta kendisi denecek bir duygu, bir ışık sarıyor içimi. Bana öyle geliyor ki ben bunları yazmak için, bunları yazdıran iklime ermek için doğdum, yaşadım; ne yaptımsa, ne ettimse, bütün duygularım, bütün düşüncelerim, hepsi, hepsi beni bunlara hazırlamak içindi (...) benim de yazarlar arasında bir adım olursa, bu yeryüzünden benim de geçtiğim anılırsa, o ün bana bu mektuplardan gelecektir.»

Mektuplarda kendi kişiliğini elinden geldiğince doğru olarak, saklısız, gizlisiz yansıtmaya çalıştığını belirtir: «Bütün bu yapmacıkların, bütün bu yalanların arasına kendimi, özümü koymak istiyorum. Sonradan okuyorum, sizin gibi ben de hoşlanmıyorum.» «Bu yazılar içimin gözgüsü olsun, beni olduğum gibi, kendi gördüğüm gibi göstersin istemiyor muyum, Darmadağın sözlerime bir de yalan karıştırırsam bir değeri mi kalır bunların?»

Konular Montaigne'den beri deneme yazarlarının işlediği konulardır çoğunlukla, «Konularım da belli: şiir, aşk, ölüm, yalnızlık gibi şeyler. Doğrusunu isterseniz, bunlar önemsiz de sayılmaz, büyükten bü-

yük düşünürlerin derinden derine inceledikleri konular unutulur gider de yeryüzünde insan kaldıkça bunlar unutulmaz. Ama söylemeden söylemeye fark var. Bakarsınız, bir adam çıkar, aşk üzerine, ölüm üzerine bilinmedik neler neler anlatır, tazeleyiverir o konuları. Bilinmedik dedim ya, biliriz, hepimiz de biliriz, ama bildiğimizi anlayamamışızdır, o adamın söylemesi bize: 'Sahi' dedirtiverir, sanki kendi içimize açar gözlerimizi. Ben bilirim öyle şeyler diyemeyeceğimi, bilirim de gene dönemem bu yoldan...» Burada saydıklarına mektuplarda mevsimler, hastalık, yaşama sevinci gibi konular eklenir. Bunları ele alırken düzyazının türlü olanaklarından yararlanır, Türkçenin tadını çıkarır, o tadı okurlarıyla paylaşır.

Mektupların önemli bir yanı alıntıları arasında Türk şiirinin çok güzel örneklerinin, divan şiirinden özenle seçilmiş dizelerin bulunmasıdır. Bir mektupta Ataç, «Biri söyledi, okurmuş benim yazdıklarımı, bu mektuplarda 'yeni yeni şiirler, yeni yeni mısralar' varmış da onun için hoşlanıyormuş. İğneyi duymadım önce, sevindim, ama, sonra anladım, anladım da yüreğim kanayıverdi. Benim söylediklerimin bir değeri yok, ancak andığım şiirler, andığım mısralar...» diyor. Ezbere pek çok şiir bilir, çok şiir okur, sırasını düşürüp bunlara yer verir: «Ne iyi etmişim de bir çok beyitler, mısralar okumuş, ezberlemişim. Büsbütün yalnız kaldım mı, onları anıyorum da kurtuluyorum kendi içime düşmekten.»

Seçip sunduğu örnekler arasında pek çok şiir divan edebiyatındandır. Bu edebiyatla ilgili yargısı şöyledir: «Divan şiirinin geçmiş, ölmüş olmasına, doğrusu, hayıflanmıyorum, yeni hayata, yeni medeniyete girmemiz için ondan uzaklaşmamız gerektiğini biliyorum. Ama biz yaşlılar da, siz gençler de, ondan daha büsbütün ayrılmadık, onun sesi bize yabancı gelmiyor, o sesi duyar duymaz içimizdeki şiir teli titremeye başlıyor: 'Manasını anlamasak da olur, bir

şiir olduğunu anlıyoruz ya, yeter bize!' diyoruz. Bunun için okuyun Fuzuli'nin gazellerini, biraz da uğraşırsanız, birkaç yerde durup sözlüklere bakarsanız mânasını da anlar, seversiniz.» Ancak sık sık şunları da söyler: «Biz divan şairlerinin dillerinden de, sanat anlayışlarından da uzaklaşmalıyız, alaturka musiki gibi divan şairinin sanat anlayışından da silkinmeliyiz, yoksa gerçekten devrim yoluna giremeyiz.» Bu sözlerine karşın Fuzuli, Baki başta gelmek üzere Kadı Burhanettin, Ali Şir Nevai, Taşlıcalı Yahya, Şeyhülislam Yahya, Neşati, Naili gibi ozanlardan seçtiği dizelerin güzelliklerini önümüze serer; söyleyiş ustalıklarının, derin anlamlarının gizlerini açar.

Mektuplarda yenileşme, Batı şiirinden etkilenme dönemine ilişkin değerlendirmeler de yer alır. Burada edebiyat tarihinin kalıplaşmış yargılarına karşı çıkılır. Örneğin Tevfik Fikret'in şiirleri için, «Onlarda ince duygular, büyük fikirler bulmak, olgun şekiller görmek şöyle dursun, her okuyuşumda bir ukalalık, bir deyiş acemiliği gözüme çarpmaya başladı.» demekten çekinmez. «Şiirlerini okuyamıyorum, kendimi zorlasam da onlardan bir şiir zevki alamıyorum; düşünceleri öyle yüksek şeyler değil, belki sadece birer düşünce gölgesi.» diye yerer onu. Buna karşılık şiirimize katkısını da gösterir: «Şiiri gerçekten bir Avrupalı gibi düşünmüştür. Avrupa'nın belki en kötü şairini almış, François Coppée'ye benzemeye özenmiş, o başka (...) Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Avrupa'da başka bir şiir olduğunu, bizim de onu almamız gerektiğini anlamışlar, haber veriyorlar, ancak kendileri onu almaya, bu ülkeye getirmeye cesaret edemiyor; Tevfik Fikret ise o cesareti göstermiş olan adamdır.»

Abdülhak Hâmit için de yargısı olumlu değildir: «Şiirden, edebiyattan anlamak, Abdülhak Hâmid'in eserlerinin bir kuru gürültüden, hem de biçimsiz bir gürültüden başka bir şey olmadığını anlamakla baş-

lar.» Ancak yeni şiirin kurulmasında onun ve arkadaşlarının payını da unutmaz: «Hâmit Bey, Ekrem Bey gençliklerinde bizim şiirimize bir yenilik getirmeye özenmişler, şiirin eski konularından, eski kalıplarından uzaklaşmaya çalışmışlar, Avrupalılarınkine benzer bir şiir getirmek istemişler. O günlerde onların o çalışmalarına ilgilenenleri, onları alkışlayanlara bir diyeceğim yok. Onlar o şairlerin hulyalarını birlikte yaşamışlar, onları içten anlamışlar, neye varmak istediklerini kavramışlar. Onları sanki ona varmış, diledikleri güzelliğe ermiş gibi görmüşler. O adamlarınki iyi. Ama bizler, aradan bunca yıllar geçtikten sonra Hâmit Bey'in de Ekrem Bey'in de ereklerine varamadıklarını, özendikleri işi başaramadıklarını görmeliyiz.»

Mektuplar Ahmet Haşim'in yeniliğe açık yanını, Ataç'ın Yahya Kemal'le ilgili olan ve bir hayranlıktan adım adım uzaklaşan değerlendirmelerini sergiler. Bizim ozanlarımızın yanında yazarın yakından tanıdığı Fransız ozanlarını da konu edinir; onlardan örnekler sıralar: «Bayılırım ben Nerval'in şiirlerine. Fransızların en doğru şairlerinden biridir o. Baudelaire'den geçebilirim, zaten çoktan geçtim, Stéphane Mallarmé ile bir de ondan geçmem.» Baudelaire'in kadınlarla ilgili ters bir yargısını eleştirirken bu ozan için olumsuz yargısını da ortaya koyar: «Birkaç yıldan beri ben o şairden tiksinir olmuştum, çocukluğumuzda bize büyük şair diye öğrettiler, biz de inandık. Oysaki pek azdır şöyle eler tutar şiiri. Kendini bayağı bayağı duygulara bırakır: parlak eşyalar, yaldızlı tavanlar, her buyruğunu şıp diye yerine getirecek gemiler istermiş, ortalığı da morlu, lacivertli, yaldızlı bir hava kaplayacak. Hani Flaubert'in bir Emma Bovary'si vardır, zenginlik rüyaları, yüksek hayat rüyaları içinde yaşar, onu andırır Baudelaire.»

Yapıtta Fazıl Hüsnü Dağlarca, Necati Cumalı, Me-

tin Eloğlu gibi yeni Türk şiirinin ustaları üzerinde zaman zaman durulmuştur. Şiirde başarıları tartışmaya açık imzalara da az yer verilmemiştir. Bunlar arasında Sabih Şendil, Şükrü Enis Regü, Cemal Yeşil, Nijat Gülen, İsmet Gönülal, İbrahim Cüceoğlu, Cengiz İlhan, Ahmet Kabaklı okurun dikkatini çekecektir. Bu imzalardan örneğin genç A. Kabaklı için Ataç, «Karşılaşsak belki sevmeyiz birbirimizi. Kendi de söylüyor: okurmuş benim yazılarımı ama düşüncelerim arasında, kullandığım kelimeler arasında hoşlanmadıkları varmış. Kızıyordur onlara, kızsın. Onun hatırı için düşüncelerimden, kullandığım kelimelerden, kimini özene özene seçtiğim, kimini de benim uydurduğum tilciklerimden geçecek değilim a! Ahmet Kabaklı ile geçinmeye niyetim yok.» der. Onun ve öteki imzaların şiirlerinde gördüğü yenilikleri ve aksaklıkları sayıp döker...

Bir mektubunda, «Ben de şiir yazmadım değil, yazdım ama yazdıklarımın bir değeri olmadığını, vezni, kafiyesi, mânasına kadar her şeyi yerinde olsa dahi şiirin o satırlara inmediğini, inmeyeceğini, çabuk anladım, her parçayı yazdığımın hemen ertesi gün anladım. Bunun için erken bıraktım şiiri, boynumu bükerek bıraktım.» diyen Ataç, genç ozanların şiirine her zaman açık olmuştur.

Mektuplarda şiirin türlü sorunları üzerinde durulur. Bir mektup şiirde anlam sorununu ele alır: «Bir gün köylü bir delikanlı saz çalıp birtakım nefesler, güzellemeler okuyordu, bir yeri anlayamadık, sorduk: 'Ben ne bileyim âşık böyle demiş' dedi. Bir gün de Yakup Kadri Bey, Baki'nin: 'Deşt-i fenâda mürg-i hevâ durmayıp döner' mısraını çok sevdiğini söylemişti: 'Siz buna ne mâna veriyorsunuz?' diye sordum: 'Düşünmedim orasını, ben bunu sadece bir mısra olarak seviyorum, mânası beni ilgilendirmiyor, kendi kendine yetiyor bana' dedi. Asıl şiiri sevmek de bu değil midir?»

Bir mektup, ozanların artık aşk şiiri yazmayı bırakmalarından yakınır: «Bugünün şairleri pek özenmiyorlar aşk şiirleri yazmaya, dudak büküyorlar, küçümsüyorlar o konuyu. Büyük büyük düşüncelere saplanmışlar, bizlere onları bildireceklermiş... Aşk şiirleri yazmaktan niçin kaçınıyorlar, bilir misiniz? Sevmedikleri için demeyeceğim, elbette onlar da sever, elbette onlar da sevgiyi en büyük mutluluk sayarlar, İnsan yaşar da sevmez olur mu?.. Ama korkuyorlar aşk şiiri yazmaktan, aşk üzerine yeni bir söz bulmanın çok güç olduğunu bildikleri için korkuyorlar. Yüzyıllardan beri bunca şairler gelmiş, aşkı söylemişler, tüketmişler o konuyu. Bizim bugünkü şairlerimiz ise ille yeni sözler bulacaklar, eskilerin yolundan gitmeyecekler. Yanılıyorlar. Yeniliği aradıkları için yanılmıyorlar, çok iyi ediyorlar yeniliği aradıklarına. Ama yenilik konuda değildir ki, yenilik söylenilen sözlerde değildir ki... Yenilik bulunan biçimlerdedir.»

Mektuplar, okurlarını aklın ışığında gerçekleri bulmaya, körü körüne bir görüşe bağlanmaktan kaçınmaya çağırır: «Doğrusu, inanmaktan, inananlardan korkarım ben: bir şeye, bir doğruya inanmak, onun zıddını inkâr etmek değil midir? Gönlüm hiçbir doğruyu inkâra razı olmuyor. Bir bakın tabiata: kara ile ak yanyana, birbiriyle uzlaşarak yaşamıyorlar mı? Öyle ise biz neden bir doğruya saplanalım? Bütün doğruları, birbirine zıt gibi görünen doğruları, kendimizde toplayıp birbiriyle uzlaştırmaya çalışmak daha doğru olmaz mı?»; «Ah! 'evet' ile 'hayır' ortasında ikisini de kavrayan bir söz olsa!»

Dil, edebiyat, kültür, uygarlık sorunları arasında örneğin kadın sorunu da mektuplarda yerini almıştır: «Yok kadınlar anlayışsızmış, yok kadınlar bir konu üzerinde inceden inceye düşünemezlermiş, birtakım işler varmış, kadınların aklı ermezmiş ona, kadınlar arasından büyük bilgin, büyük şair, büyük

sanat adamı mı çıkarmış?.. Bu çeşit sözler olsa olsa söyleyenlerin anlayışsızlığını, onların düşüncesizliğini gösterir. Yüzyıllar boyunca erkek kadını ezmiş, ona ikide bir: 'Sen anlamazsın... Senin aklın ermez büyük işlere...' demiş, kandırmış onu, sonra da söylediği doğrunun ta kendisiymiş gibi koltuklarını kabartmış, erkek olduğu için öğünmüş... Kadınlar içinde bilgin yetişmiyormuş, şair yetişmiyormuş. Nasıl yetişsin, a efendim? Yüzyıllar boyunca okutmamışlar kadını, okuyan kadına şaşılacak bir şey diye bakmışlar, okuduğu için, bilgiye, sanata özendiği için kınamışlar onu, sonra da onun gibi bilgin olmamasını, şair olmamasını yaradılışı gereği sanmışlar.»

Okur, kendisine sunulan mektuplarda düşüncelerini, duygularını, tutkularını, bildiklerini, sevdiklerini gizlemeden alabildiğine önüne açan bir edebiyat adamı bulacaktır.

GİRİŞ

Neden *Okuruma Mektuplar*? onu bir anlatayım. «Hoşuma gitti de onun için» deyip geçebilirim, yalan da olmaz: beğenmesem seçer miydim bu adı? bir başkasını arardım. Eskiden *Sohbet* derdim yazılarıma, sonra öz-türkçeye özendim de *Söyleşi* dedim, bir takımına da *Hayata Dair* demiştim, gene öyle bir şey bulabilirdim. *Denemeler, Eleştirmeler, Araştırmalar* ne güne duruyor?.. Bakın, *Aramalar* hiç de fena değil: yazı yazan doğruyu arar, bir güzellik arar, kendini arar, yazılarını okuyacak kimseler arar, *Aramalar* hepsini topluyor bunların... Bir zamanlar *Derkenar* üzerinde de durmuştum, o da iyiydi. Arkadaşlardan biri, *Burhan Belge*, bir gün benim yazılarım için: «Derkenarımsı şeyler» demişti, o bunu dudak bükerek, kınayarak söylemişti ya, ben de bir övgü diye karşılamıştım: okuduklarımın, gördüklerimin, işittiklerimin bende uyandırdığı düşünceleri bir yana karalayıvermek, başka nedir benim istediğim? Ama *Derkenar* sözüne bir köhnelik sindi, büğün öztürkçeye hiç yanaşmayanlar bile onu kolay kolay kullanamazlar. Belki siz bilmezsiniz, dört beş yıl oluyor, bir kitap çıkarmıştım: *Günlerin Getirdiği*. O da uygun bir başlık olabilirdi. Yahut *Günün Getirdikleri*... Ben, *Okuruma Mektuplar* demeyi seçtim. Hoşuma gitti de onun için... Başka sebepler de var.

Bir kere her yazı mektuptur. Şiir, hikâye olsun, deneme, eleştirme olsun, hepsi birer mektuptur. Bunu söylerken *mektup* sözünün Arapçada *yazılmış* demek olduğunu düşünüp cinasa özendiğimi sanmayın, cinastan büsbütün kaçınmam ama, şimdi sırası değil. Her yazı bir mektup olduğu gibi her resim, her

ezgi, her yapı da birer mektuptur. Düşünen, duyan bir kimseden, düşünen, duyan başka kimselere haber, selâm iletecek bir mektup. Birçok kimselere, yahut bir tek kimseye. Beğenilmeyen bir eser, gönderilen bir kimsenin daha eline geçmemiş bir mektuptur. Onu da anlayacak, sevecek bir kimse elbette vardır, ancak ikisi birbiriyle karşılaşamamıştır. Yazık ki yazıların, eserlerin de ömrü sonsuz değildir, birçokları kendilerini anlayacak olanlara ulaşamadan yıpranır, yok olur giderler.

Bilirim, birtakım büyük, yüksek yazarlar varmış, okuyucuları düşünmezler, okuyucu aramazlar da yalnız kendilerini memnun etmek için yazarlarmış. Ben onlardan değilim, ben okurlarım için yazarım. *Tevfik Fikret*'in mısralarını hatırlarsınız:

Size, ey bilmediğim kariler,
Size ithaf ile neşrediyorum bunları ben...

Ben de, ey bilmediğim, görmediğim okurlarım, size sunuyorum bu yazıları. «Öyleyse neden 'Okurlarıma Mektuplar' demiyorsun?» diyeceksiniz. Hepinize birden söylemiyorum da onun için. Her birinize ayrı ayrı söylüyorum. Benim yazılarımı hepiniz toplanıp da okuyamazsınız ki: Her biriniz odanıza çekilip okuyorsunuz, kalabalık içinde okusanız bile kendi kendinize, içinizden okursunuz. Bilmiyorum sizi, yaşlı mısınız, genç misiniz? Kadın mısınız, erkek misiniz? bilmiyorum; ancak şunu biliyorum: siz bu yazıyı okurken benimle başbaşasınız. Belki beğeniyorsunuz, belki kızıyorsunuz, ikisi de makbulüm, beğenseniz de, kızsanız da benimle yalnızsınız, beni dinliyorsunuz. Bu yazım, bütün okurlarım içinde yalnız sizin için yazılmış bir mektuptur.

Şunu da söyleyebilirsiniz: «Her yazı bir mektup sayılacağına göre bunlara *Mektup*'tan başka bir ad koymak daha doğru olmaz mı?..» Evet, her yazı bir

mektuptur, ama her yazı mektup gibi yazılmaz. Mektup yazan adam ille bir konuda kalacağım diye çırpınmaz, oradan oraya geçer, yukarıda bir söyleyeceğini unutmuşsa onu aşağıya yazıverir, kendinden açar, ahbaplarını, arkadaşlarını anlatır. Ben de size bu mektupları öyle yazmak istiyorum. Bir eksikliktir, bir kusurdur, bilirim, ama ne yapayım? elimde değil: ben bir konuya bağlanamıyorum, konuşur gibi, mektup yazar gibi, ondan ona geçeyim diyorum. Sorayım ben size: bıkmadınız mı o bir konuya bağlanan yazılardan? Anlamıyor musunuz? hepsi de sizi kandırmaya çalışıyor. Bir düşündükleri var, onu söylüyorlar, düşündüklerinin tek doğru olduğuna sizi de inandırmak istiyorlar. Siz de ille onlar gibi düşüneceksiniz. Benim yok öyle bir dileğim: benim ne düşündüğümü size bir mektupla karmakarışık, darmadağın bir halde bildiriyorum. Ne düşündüğümü... O da büyük bir söz! Hayır size: «Ben işte böyle düşünüyorum» da demiyorum, belki: «Şunlar da hatıra gelebilir» diyorum, işte o kadar. Sizi değil, kendimi bile inandırmaya özenmiyorum. Doğrusu, inanmaktan, inananlardan korkarım ben: bir şeye, bir doğruya inanmak, onun zıddını inkâr etmek değil midir? Gönlüm hiçbir doğruyu inkâra razı olmuyor. Bir bakın tabiata: kara ile ak yanyana, biribirileriyle uzlaşarak yaşamıyorlar mı? Öyle ise biz neden bir doğruya saplanalım? Bütün doğruları, biribirine zıt gibi görünen doğruları, kendimizde toplayıp birbiriyle uzlaştırmaya çalışmak daha doğru olmaz mı?.. Hayır, ben sizi kandırmaya çalışmıyorum, sizi benim görüşüme çağırmıyorum; ama, yavaşça söyleyeyim, sizin içinizde şüpheler uyandırabilirsem, büsbütün yanlıştır diye bellediğiniz bir düşünce için size: «Kimbilir, belki bunun da bir doğruluğu vardır...» dedirtebilirsem, sevinirim.

Daha çok şeyler söyleyecektim size bu mektubumda. Yukarıda *Tevfik Fikret*'in iki mısraını an-

dım, *Tevfik Fikret* üzerinde biraz durmak isterdim; daha önce öz-türkçeye de dokundum, sizinle onu da konuşmak isterdim... Ama pek uzun olurdu mektubum, okumaz, atardınız. Unutmazsam, bir dahaki mektuplarım o konular üzerinde olur.

4 Şubat 1951

İKİ KİTAP

Bir mektupta damdan düşer gibi söze girmek hiç de iyi olmuyor, insan başka bir eyitme, bir hitap bulunsun istiyor. Ama ben ne diyeyim size? «Sevgili okurum» diyemem, lâübalilik olur. Hem bakalım siz benim sevebileceğim kimselerden misiniz? Tanışmıyoruz, bilmiyoruz ki birbirimizi! Ya siz bu mektuba ilgilenerek değil, ancak üç beş dakikanızı geçirmek için göz atıyorsanız? Belki de hoşlanmazsınız benim yazılarımdan, beğenmezsiniz düşüncelerimi de, sadece: «Acaba gene ne haltetmiş bu adam?» diye okuyorsunuzdur, öyle olunca kızarsınız benim size «sevgili» dememe, izin vermezsiniz. Sevmediğiniz, sevemeyeceğiniz bir kişinin sizi sevmesine kolay kolay katlanılır mı? «Kalp kalbe karşıdır» derler, doğru mudur? Biz bunu daha çok kendimizi korumak için, sevdiklerimizin bizi sevmelerini, sevmediklerimizin sevmemelerini dilediğimiz için söylemez miyiz? Nice sevdiklerim oldu ki sevmediler beni, yüzüme bakmak bile kendilerine ağır geldi. «*Sev seni seveni hâk ile yeksân ise — Sevme seni sevmeyeni Mısır'a sultan ise*» öğüdünü tutmak da değme yiğide vergi değildir. Bana ne o öğütten? Güzel de söylenmemiş... Neyse! bırakalım bu sevip sevilme sözünü, tatlı dahi olsa yeri mi burası? Ben size diyeceklerimi deyivereyim, benim tanımadığım sayın okurum. Hah! buldum işte, *Sayın okurum* diye başlarım mektubuma.

Sayın okurum,

Geçen mektubumun sonunda size bu sefer *Tevfik Fikret*'ten, dil işinden açacağımı bildirmiştim, ama değiştirdim fikrimi, *Tevfik Fikret* de, dil işi de beklesinler biraz, büğün için başka bir konu seçtim. İki

yeni kitap çıktı, onlar üzerine düşündüklerimi söyleyeceğim. O iki kitabın biri *Fuzuli Divanı*'nın birinci cildi, *Ali Nihat Tarlan* hazırlayıp bastırmış; öteki *Fuzuli'nin Farsça Divanı*, onu da yine *Ali Nihat Tarlan* dilimize çevirmiş. Edebiyata az da olsa merakınız varsa ikisini de almalısınız, eliniz altında bulunmalı; yıllar boyunca, ömrünüz boyunca açar açar okursunuz.

Gençseniz, birini, Farsça Divan'ın çevirisini rahat rahat okuyabilirsiniz; ötekini anlamakta hayli zorluk çekersiniz. Ama anlamadığınızı anladığınızdan daha çok seveceksiniz, hiç şüphem yok. «*O hırçın, yavuz güzel, avlanmak için doru renkli atına bindi. Gene yüzlerce biçare âşık, sabır dizginini elinden kaçıracak*» gibi bir söz güzel değildir, sevilemez demiyorum (birinci cümleden *renkli* kelimesi kaldırılırsa, ikincide de *elinden* yerine *elden* denilse bence daha iyi olurdu), o da güzeldir, onda da bir şiir tadı vardır ama: «*Gitti elden sanemin sümbül-i mişg-efşânı — Yine devr etti perîşan men-i ser-gerdânı*» beyti gibi mi? Bu beyti anlamasanız da daha hoşunuza gider, şiiri daha çok sarar sizi.

Anlamasanız da, dedim, gençseniz, bizim eski şiirimizin dilini ayrıca çalışıp öğrenmemişseniz elbette zor anlarsınız, o beyitteki kelimelerin birçoğunu bilmezsiniz. Gene de, yani anlamasanız da, aruz bilmediğiniz için okurken veznini bozsanız da, duymaz mısınız o şiiri? o beyitteki ses size işlemez mi?.. Biliyorum, divan şiiri bizden uzaklaşıyor; sizin gibi gençler değil, ben yaştaki ihtiyarlar da onunla uğraşmıyoruz, onu sevdiğimizi söylerken de: «Ne yapalım? geçti artık, öldü artık!» diyoruz. Divan şiirinin geçmiş, ölmüş olmasına, doğrusu hayıflanmıyorum, yeni hayata, yeni medeniyete girmemiz için ondan uzaklaşmamız gerektiğini biliyorum. Ama biz yaşlılar da, siz gençler de, ondan daha büsbütün ayrılmadık, onun sesi bize yabancı gelmiyor, o sesi duyar

duymaz içimizdeki şiir teli titremeye başlıyor: «Mânasını anlamasak da olur, bir şiir olduğunu anlıyoruz ya, yeter bize!» diyoruz. Bunun için okuyun *Fuzuli*'nin gazellerini, biraz da uğraşırsanız, birkaç yerde durup sözlüklere bakarsanız, anlamını da anlar, severseniz. *Ali Nihat Tarlan* Türkçe divanı, yıllarca göz nuru dökerek hazırlamış; büğün ülkemizde ondan daha iyi başaracak bir kimse yoktur... Olurdu, hepimizin büyük üstadımız *İbnülemin Mahmut Kemal*'in başkanlığı altında bir heyet toplansaydı, basılacak divan belki bundan da üstün olurdu. Ama o bir hayaldir, gerçekleştiğini bizim göremeyeceğimiz bir hayal. Bundan yirmi otuz yıl sonra ise *Ali Nihat Tarlan*'ın hazırlayıp bastırdığından daha mükemmel bir Fuzuli Divanı aramak belki kimsenin aklından geçmeyecek. Siz alın, ağır ağır okuyun o divanı, elinizin altında bulunsun, giderek bakarsınız ki birçok yerleri aydınlanıverir sizin için, en anlamadığınız beyitleri de kolayca sökmeye başlarsınız. Zaten anlamak demek, bir bakıma, alışmak değil midir? *Fuzuli*'yi okumaya alıştırın kendinizi.

Onunla birlikte Farsça divanın çevirisini de okuyun. Bir kere onda, demin de söylediğim gibi, çok güzel sözler bulacaksınız; sonra o kitap size bizim divan edebiyatımızı, doğu ülkelerindeki şiir anlayışını anlatıverir. O kitabı okumakla, gazellerde bulunan mazmunların çoğunu öğrenmiş olursunuz. Bütün divan şiirini tadarsınız, demiyorum: o sözlerin vezni kafiyesi yok; ama siz vezinle kafiyeyi de hayalinizden katarsanız, bütün divan şiirini kavramış olursunuz.

*Ali Nihat Tarl*an keşke o Farsça divanı manzum olarak çevirseydi, bir şiir, nesir olarak çevrilince asıl değerinin yarısından çoğunu yitiriyor... Şimdi şiirle nesir arasındaki fark üzerinde durup da şiirin mutlaka şiir olarak çevrilmesi gerektiğini söyleyeceğimi sanmayın. *Ali Nihat Tarlan*'ın manzum ola-

rak çevirmeye kalkmamasına seviniyorum, belki mısraları güzel olmazdı, mısralar güzel olmayınca şiirin nesir kadar da tadı olmaz. Bundan başka *Fuzuli*'nin Farsça divanının nesir olarak çevrilmesinde başka bir meziyet var: bize divanların anlam bakımından özünü vermiş oluyor. Hayır, *Ali Nihat Tarlan*'ın manzum bir çeviriye özenmemesinden yakınmıyorum. Yalnız *Ali Nihat Tarlan*'a başka bir sitemde bulunacağım: *Fuzuli*, Farsça gazellerde kullandığı mazmunların çoğunu, hiç olmazsa bazılarını, Türkçe gazellerinde de elbette kullanmıştır, *Ali Nihat Tarlan* bize bunları: «Türkçe falan gazelin filan beytiyle karşılaştırın» diye göstermeliydi; böylece *Fuzuli*'nin Farsça gazellerinin, gene *Fuzuli* eliyle bir çevirisi yapılmış olurdu. Bu işin ne kadar zor olduğunu bilmiyor, düşünmüyor değilim, ama *Ali Nihat Tarlan* bu ülkede *Fuzuli*'yi belki en çok okumuş, en çok bilen adamdır, başka herhangi bir kimse için çok zor olan bu iş, onun için hayli kolaylaşırdı. Bunu yapmak, onun boynuna bir borçtur, kendisinden başka kimsenin yapamayacağını bildiği için bunu kendisi yapmalıdır. Türkçe divana yazdığı önsözden öğrendiğimize göre Farsça divanın aslını da yakında çıkartacakmış, bu karşılaştırmaları onda gösterse çok iyi eder.

Bilmem söylemeye hacet var mı? Farsça divanın basılmasını dört gözle bekliyoruz, benim gibi Farsçayı iyi bilmeyip de Farsça bir gazeli, karşısında çevirisi bulununca az çok anlayanlara, anlar gibi olanlara büyük bir zevk sağlayacaktır.

Edebiyatı severseniz, alın, okuyun o iki kitabı, sayın okurum. Mektubumun başında: «Beni belki sevmezsiniz, paylaşmazsınız düşüncelerimi» dedim; ama aramızda ne kadar ayrılık, ne kadar anlaşmazlık olursa olsun, umarım ki *Fuzuli* sevgisinde birleşebilirsiniz. Okuyun *Fuzuli*'yi; onu şöyle gerçekten tadarak, sesini iyice işiterek okursanız, öyle sanıyorum

ki yeni şiiri de daha çok seversiniz, çünkü *Fuzuli* de yeni, yepyeni bir şairdir, eskiye bağlanmamış, yeni bir yol açmaya çalışmıştır, onun şiirindeki özü iyice kavrayınca siz de eskilere, eskiliğe bağlananlardan yüzçevirir, yenilik arayanların haklı olduklarını anlarsınız.

11 Şubat 1951

HÜRRİYET ŞAİRİ

Sayın okurum,

İlk mektubumda size *Tevfik Fikret*'ten açmak niyetinde olduğumu söylemiştim, sonra *Fuzuli* girdi araya, başka bir güne bıraktım. Çocukluğumda âdeta tapardım ona. Babam pek severdi, o hayranlığı bana da aşılamak istemişti. Boyuna okurdum *Rübâb-ı Şikeste*'yi. Çok yerlerini anlamazdım doğrusu, yavaşça söyleyeyim, büğün de iyice anlamam. Anlamadığımdan başka hayli de sıkılırdım, başıma ağrılar girer, gözüme uykular çökerdi, gene de bırakmazdım elimden: «Yüksek şiir bu, ben de bundan hoşlanıyorum!» diye kendimi kandırmaya çalışırdım. Büsbütün geçmemiştir o huyum, bu yaşımda bile anlamamak beni çabucak yıldırmaz, uğraşırım, bilirim ki emeksiz tadılan zevkler insana bir şey katmaz. Hepsi de bayağı olur demiyorum, ama alışık olduğumuz zevklerle yetinip kendimizi aşmaya özenmemekte bir bayağılık vardır. *Tevfik Fikret*'in şiirinde ince duygular, büyük büyük düşünceler, titiz bir sanat kaygısı vardır sanırdım. Vardır demişlerdi, ben de inanmıştım. Onlara erişmek için sıkılmaktan niçin kaçınayım?..

Sonradan çok su karıştı o hayranlığıma. O kadar ki *Fikret*'in şiirinden ürperir oldum. Onlarda ince duygular, büyük fikirler bulmak, olgun şekiller görmek şöyle dursun, her okuyuşumda bir ukalâlık, bir deyiş acemiliği gözüme çarpmaya başladı. En çok da o deyiş acemiliklerine sinirlendim. Ukalâlık, iri lâkırdı, güzel şekiller altında gizlenebilir. Açın *Hugo*'yu, ne acayip düşünceleri vardır; ama o canım mısralara kapılırsınız da okuduğunuzun saçmalığını,

acaipliğini sezemezsiniz. *Tevfik Fikret* ise şöyle akıcı bir dille şiir söylemeyi bir türlü beceremez. Örneğin bakın şuna: «*O sizin görmediğim, bilmediğim gözleriniz — Safha-i şi'rime ibzâl-i nigâh eylerken*»... Belli ki «O sizin görmediğim, bilmediğim gözleriniz benim fikrime şiirime şöyle bir bakınca...» demek istemiş, başaramamış, «*Safha-i şi'rime ibzâli nigâh eylerken*» gibi söylemesi de, anlaşılması da zor bir mısra uydurmuş. Gerçek şair, dili hırpalamadan, dile eziyet etmeden kurallara uyabilen adamdır. Baştan aşağı okuyun *Rübab-ı Şikeste*'yi, *Hâlûk'un Defteri*'ni, hep böyle dili cendereye sokan mısralarla karşılaşırsınız. Yanlış anlamayın, Arapça, Farsça kelimeler kullanmış olmasına takılmıyorum, *Fuzuli*'de, *Baki*'de o Arapça, Farsça kelimeler daha da çoktur. Ama onlar şiirlerine bir Türkçe edası, yapma da olsa gene bize tabii gözükebilen bir Türkçe edası verebilmişlerdir; onların mısralarında bir zorakilik duyulmaz, kelimeyi yerinde kullanmaya özendikleri bellidir. «*Pür hayâl-i rukh-i ma'şuka iken dîde-i Kays — Neye kim kılsa nazar sûret-i Leylî görünür*» gibi bir beyitte, kelimeleri, anlamı anlamasanız dahi bir tabiilik olduğunu inkâr edemezsiniz, ondaki kelimelerin hepsi birbirine uygundur, biri ötekinin yanında sırıtmaz; oysaki: «*Safha-i şi'rime ibzal-i nigâh ederken*» mısraı bir önceki mısraın diline, akışına hiç de uymuyor. *Tevfik Fikret* dile inanmış bir şair değildi de onun için. Bütün kelimelere bir değerdedir diye bakardı: 'gizleyeyim' diyemiyor mu? 'ketmedeyim' demekle işin oluvereceğini sanırdı. *Rübâb-ı Şikeste*'yi gelişigüzel bir yerinden açıyorum: «*Muhteris bir ziyâ basık tavanın — Hüzn-i mebhût-i pürgubârında — Titreyip söndü; şimdi boş odanın — Nim-muzlim kalan cidârında — İnce bir gölge irtiâş ediyor.*» Bir anlayış birliği var mı bu mısralarda? Bana, ayrı ayrı şiirlerden alınıp yanyana getirilmiş gibi geliyor... Hayır, *Tevfik Fikret*'in şiirlerini okurken bir dil zevki duya-

mıyorum; oysaki bir şiirde ilk arayacağımız zevk, dil zevkidir.

Ama *Tevfik Fikret*'i artık okunmaya, üzerinde durulmaya değmez bir şair saymak da elimden gelmiyor. Onu ne zaman düşünsem, önemini, büyüklüğünü, evet, büyüklüğünü biraz daha anlıyorum. Şiirlerini okuyamıyorum, kendimi zorlasam da onlardan bir şiir zevki alamıyorum; düşünceleri öyle yüksek şeyler değil, belki sadece birer düşünce gölgesi. Gene de *Tevfik Fikret* denen insan büyük bir insan, dev gibi bir insan. Bize, Türkeli'ne Avrupalıların edebiyat anlayışını ilk getiren o; büğün bu ülkede yazı yazanların hepsi ondan çıkmıştır. *Tevfik Fikret*'ten önce Avrupa edebiyatı ile uğraşmak, bize Avrupalıların edebiyat anlayışını getirmek isteyenler olmuş: *Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Hâmit*... Ama onlar Avrupalıların edebiyatına bir doğulu gözü ile bakmışlar. *Emiri Efendi*'nin bir mısraı vardır: «*Canan geliyor naz ile tayyareye binmiş*...» Bu mısraı söylerken: «Bakın ben en yeni şeyleri şiire koydum, tayyareyi bile koydum» der; oysaki o mısra tamamiyle Doğu sanat anlayışının bir ürünüdür. *Şinasi*'nin, *Ziya Paşa*'nın, *Namık Kemal*'in Türk edebiyatına getirdikleri yenilik de *Emiri Efendi*'nin tayyareyi şiire sokması gibidir. *Tevfik Fikret* ise şiiri gerçekten bir Avrupalı gibi düşünmüştür. Avrupa'nın belki en kötü şiirini almış, *François Coppée*'ye benzemeye özenmiş, o başka. Ama *François Coppée*, ne kötü şair olursa olsun, gene Fransız'dır, Avrupalı'dır. *Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal*, Avrupada başka bir şiir olduğunu, bizim de onu almamız gerektiğini anlamışlar, haber veriyorlar, ancak kendileri onu almaya, bu ülkeye getirmeye, cesaret edemiyor; *Tevfik Fikret* ise o cesareti göstermiş olan adamdır.

Tevfik Fikret başka bir yönden de hepimize örnek olmuştur. *Namık Kemal*'e olan borcumuzu biliriz, bu ülkede hürriyeti ilk anan, bize hürriyet sevgisini ilk

aşılamaya çalışan adam odur. Vatan şairidir, hürriyet şairidir... Ama onun söylediği hürriyet, toplumun hürriyetidir, bireyin, yani ferdin hürriyeti değildir; *Namık Kemal*'in şiirlerindeki hürriyet daha çok bağımsızlık, istiklâl aşkıdır. Bireyin hürriyetini ilk düşünen şair ise gene *Tevfik Fikret*'tir. *Namık Kemal*'in şiirlerinde, bütün eserinde: «Hep bir arada doğruyu bulalım, ona bağlanalım» der gibi bir hal vardır, *Namık Kemal* eski toplumun, *duruk* (statique) toplumun adamıdır da onun için. *Tevfik Fikret* ise toplum içinde bireyin hür olmasını, bireyin birtakım bağlardan silkinerek de hür olmasını ister, hür bir toplum içinde hür bireylerin yetişmesine çalışır. Bunun içindir ki *Namık Kemal*'e hürriyet şairi dediğimiz gibi *Tevfik Fikret*'e de hürriyet şairi diye bakmamız gerekir.

Tevfik Fikret'in şiirlerini, *Rübab-ı Şikeste* ile *Halûk'un Defteri*'ni okuyun demiyorum, o iki kitap da geçmiştir, kapanmıştır artık, sevemezsiniz o şiirleri, *Fuzuli*'yi, *Baki*'yi, belki *Namık Kemal*'i iyice anlamadan okuyup gene bir zevk duyabilirsiniz, *Tevfik Fikret*'in şiirleri size o zevki de vermez. Ama kitaplarını açmasanız bile onun bize neler getirdiğini, bize hürriyet aşkını aşılamış olduğunu unutmayınız. İnce duygular, büyük düşünceler getirmiş, titiz bir sanat kaygısıyla yazmış bir şair değildir, ama yaşadığı topluma iyilik etmiş, onu önyargılardan, durukluktan kurtarmaya çalışmış bir adamdır. Bu yüzden bizim bütün hayranlığımıza lâyıktır.

18 Şubat 1951

DALDAN DALA

Sayın okurum,

Selâm edip hatırınızı sorduktan sonra size şunu söyleyeyim: ikinci mektubumu, yani bu derginin 11 Şubat sayısmda çıkanı, belki okumuşsunuzdur; onda şöyle bir yer vardı: «... *beğenmezsiniz düşüncelerimi ve sadece...*» O *ve*'yi ben yazmadım, yazmam da, on yıldır *ve*'yi kullanmıyorum, bizim dilimize gerekli olmadığını sanıyorum. Kimi yazarlarımız onsuz edemeyeceklerini, edilemeyeceğini söylüyorlar. Mübarek olsun! tepe tepe kullansınlar, isterlerse her kelimeden sonra bir *ve* koysunlar da zaten anlaşılmayan yazıları büsbütün anlaşılmaz olsun. On yıldır birçok yazılar yazdım, başka dillerden kitaplar çevirdim, *ve* demeyi bir kere dahi gerekli bulmadım. Demek ki onsuz edilebiliyormuş, hiç olmazsa ben edebiliyorum. Dizicilerden de dilerim, benim yazılarıma yanlış katmalarına pek aldırmam ama bana *ve* dedirtmesinler; onu görünce, ne bileyim? sesimi, kendi kendimi tanıyamıyorum. Ben «... *beğenmezsiniz düşüncelerimi de sadece...*» demiştim. Severim *de*'yi, Türkçedir o, kamunun dilindendir, dediğim yerde de ancak o doğrudur, *ve* yanlıştır.

Ne anlatayım büğün size?.. Dışarıya bakıyorum, ışıklı bir gök, tertemiz; kişiye yaşamayı sevdiren bir gün... «Söyleyecek bir şey bulamadın da havadan mı açacaksın?» diyeceksiniz. Ne olur sanki havadan açarsam? O da konuşmak değil midir? Siz sabahleyin uyanınca hava açık mı, kapalı mı, yağışlı mı, merak edip de bakmaz mısınız? Açık, kapalı, yağışlı olduğuna göre düşünceleriniz, duygularınız, bütün içiniz değişivermez mi? Güney yeli, kuzey yeli sizi

bir başkalaştırıvermez mi? Hepimizin de gönüllerimiz az çok havaya, yellere bağlı değil midir? *Ruhi: «Uyduk dil-i divaneye dil uydu havaya»* derken hepimizi de söylememiş mi? Ama ben daha çok *Kadı Burhanettin*'in mısraını severim: *«Havaya tabi olmakhlıkh bu gönlüme ne sevdadır...»* Hani Arap yazısiyle yazdığımız günlerde «hı» derdik, bir harf vardır, işte onu «kh» ile gösteriyorum, bizim öz dilimizin seslerindendir o, İstanbul uşağı onu söyleyemiyor diye kaldırıverdiler. İstanbul uşağı İngilizlere benzeyeceğim diye yarın öbür gün r'yi söylememeye kalkarsa bakacaksınız onu da kaldırıverecekler, örneğin sermek'i, serdirmek'i bize seğmek, seğdirmek diye yazdıracaklar. O «hı» sesini, bir de deniz'deki gibi genizden çıkan n sesini kaldırmış oldukları aklıma gelmiyor mu, tepem atıyor. Oysaki büğün hava güzel, berrak, kişiye göğü de, taşı toprağı da okşamak dileğini veriyor. Bir daha söyleyeyim *Kadı Burhanettin*'in sözünü, hem bu sefer bütün beyti söyleyeyim, belki geçirir öfkemi. *«Cihan gözüme kararır perişan olalı zülfün — Havaya tabi olmakhlıkh bu gönlüme ne sevdadır...»* Türkçenin bence en güzel beyitlerindendir, yazık ki *Kadı Burhanettin*'in şiirleri iyice bilinmiyor, iyice okuyamıyoruz.

Şiir dedim de aklıma geldi, okurlarımın birinden bir mektup aldım, uzun, bitmez tükenmez bir mektup. Adını bildirmiyor o okurum, ama ben kim olduğunu anladım sanıyorum, doğru bildim mi, bilemedim mi, kendisini yolda görürsem bir soracağım. Adını söylemiyor, ama bana sövmüyor da, tam tersine, övüyor beni, âdeta koltuklarım kabardı. Bu okurum bana en çok şiirden açmamı öğütlüyor. Bizde şiir üzerine yazılan yazıların en doğrusunu, en güzelini bir ben yazarmışım, bir de başka bir yazarımız. Kıskandığım için öteki yazarın kim olduğunu söylemeyeceğim. Okurumun benim için değil, onun için dedikleri doğrudur, çok doğrudur. Gerçekten an-

lar şiiri o adam, bilgindir, okur, okur, öğrendiklerini sıralayıverir yazılarında. Bir makalesini okudunuz mu yetmiş yedi milletten bilginlerin şiir üzerine neler dediklerini öğreniverirsiniz. Ben öyle değilim, bunca yıldır uğraştım, şiirin ne olduğunu başkalarına öğretebilmek şöyle dursun, kendim de öğrenemedim. «O yazarın makalelerini oku, sen de onun okuduğu kitapları oku, öğrenirsin,» diyeceksiniz. Ne biliyorsunuz yapmadığımı? Gene de öğrenemedim, büsbütün zihnim karıştı. Hayır, ben anlamam şiirden, şiirin ne olduğunu dahi bilemiyorum. O okuruma söyleyim, şiirden yalnız öteki beğendiği yazarımız anlar, beni onunla bir tutmasın, aldanır sonra, evet, aldanır. Zaten çok aldanıyor o okurum, benim *Gérard de Nerval*'i sevmediğimi sanıyor. Bunu nereden çıkarmış? Bayılırım ben *Nerval*'ın şiirlerine. Fransızların en doğru şairlerinden biridir o. *Baudelaire*'den geçebilirim, zaten çoktan geçtim, *Stéphane Mallarmé* ile bir de ondan geçemem. Sorayım o okuruma; benim *Gérard de Nerval*'i sevmediğimi hangi yazımdan, hangi sözümden anlamış? Adını bildirmese de bana onu bildirsin.

Birçok şeyler arasında bir şey söylüyor ki, onu da anlayamadım. «*Hayata Dair*» başlığı da iyi değilmiş: «*Bu başlık altındaki yazılar hep yaşamaktan söz açmak zorunda bırakırdı sizi. Halbuki siz ölümden de ne güzel söz açarsınız. Kendinizi hiç ölmüş düşünemediğinizi yazdığınız bir yazınızı hatırlıyorum. Ne doğru, ne güzeldir!*» diyor. Ölüm, hayatın dışında bir şey midir? O okurum öyle mi sanıyor? Biz ölümden de gene hayatı, gene yaşamayı söylüyoruz demektir. Mademki yaşıyoruz; her sözümüz yaşama üzerinedir, öyle olmaktan çıkamaz, kurtulamaz. Hani şu boyuna ölümü, ölümden sonrasını anlatmaya kalkanlar yok mu, onlar da hep yaşamak sözü ediyorlar demektir; çünkü kendileri yaşıyor, yazılarını okuyanlar da yaşıyor, yaşayanlar arasında yaşamaktan başka bir şe-

yin sözünü açmaya ne kadar uğraşırsanız uğraşın, boştur, hep yaşamayı söylemiş olursunuz. Bu dünyadan başka bir dünya olsa bile biz bu dünyada kaldıkça onu düşünemeyiz, ancak bu dünyanın şartlarına göre düşünebiliriz, oysaki öbür dünya bu dünya olmadığı için başka şartlara, bizim aklımızın alamayacağı şartlara bağlıdır. Dirinin ölüyü ölü olarak anlamasına imkân yoktur.

Gelelim şiire... Biliyorum, anlamam şiirden, demin de söyledim bunu. Gene de çok severim şiiri. Bir onu severim desem yalan olmaz. Bir dergiyi açtım mı, hemen şiirleri okurum, öteki yazıları sonraya bırakırım, bir daha da hatırlayıp okumam. Üzüldüğüm çok şey vardır dünyada. Bir kere yakışıklı, güzel bir adam olmadığıma üzülürüm. Eskiden: «Ne yapalım? kısmetimde güzellik yokmuş!» deyip başka şeyler düşünerek kendimi avutmaya çalışırdım. Yıllar geçtikçe o yara daha çok sızlıyor içimde, güzel insanların tattıkları zevkleri tatmadan, bilmeden bu cânım dünyadan gideceğimi anlıyorum da onun için. *Orhan Veli*'nin Süleyman Efendi'si gibi değilim ben, çirkin yaratıldığıma müteessirim... Ama bu acı bile bende şair olamamanın verdiği acı kadar değildir. Şair olsam, belki çirkinlik duygusunu güzel güzel mısralarla anlatırdım da avunurdum. Ne var ki ben şair olsaydım şiirlerime duygularımı koymazdım. Şiir duygu değildir ki bence. Hattâ duygunun şiiri öldürdüğüne inananlardanım... Ya nedir bence şiir? Ne bileyim ben? Bir gün aklıma eserse döneriz o konuya. Büğünlük çok söyledim, hiçbir şey söylemeden çok söyledim, hiç şüphesiz sıktım sizi. Bakmayın kusura, hoşçakalın.

25 Şubat 1951

KARASEVDALI LEYLEK

Okurum Efendim,

Fransızca bir dergide, *La Table Ronde*'un şubat sayısında *Mallarmé*'nin birkaç mektubu çıktı. Bunların birinde şair, dostu *Eugène Lefébre*'ün ruhunu *«kıpırdanmaz göllerin karasevdalı leyleği»*ne benzetiyor: *«Mélancolique cigogne des lacs immobiles, votre âme...»* diyor. *Ahmet Haşim* görseydi kimbilir ne hoşlanırdı! Ben de okuyunca onun şiirini hatırladım. Birdenbire söyleyemedim hepsini, yavaş yavaş, mısra mısra buldum belleğimde: *«Kenar-ı âba dizilmiş, sükûn ile bekler — Füsûn-ı maha dalan pür-hayâl leylekler. — Havâda bir gölü tanzir eder semâ bu gece, — Onun böcekleri gûya nücumdur yekser. — Neden bu âb-ı semavîde avlananlar yok? — Bu haşr-i nûr u huveynatı hangi kuşlar yer? — Eder bu hikmete gûya ki vakf-i gûş u nazar, — Füsûn-ı maha dalan pür-hayâl leylekler.»* Kaç yıldır okumamıştım bu şiiri, *Mallarmé*'nin bir sözü ta içimde uyandırıverdi onu, güzelliğini de biraz daha sezdirdi.

Ahmet Haşim, 'Göl Saatleri' şairi *Ahmet Haşim*... *Haşim*'e gelmeden önce size diyeceklerim var, sizi pek ilgilendirmese de ne yapalım? aklıma geldi bir yol, söyleyeceğim. Bayıldım *Mallarmé*'nin o sözüne! *«Kıpırdanmaz göllerin karasevdalı leyleği...» Eugène Lefébure*'ü nereden bileyim? onun için ruhu öyle bir leyleğe benzer miydi, benzemez miydi, orasını kestiremem. Ama bir düşünelim: hangimizin ruhu... ben 'ruh' demeyi pek sevmem, anlamıyorum ruh'un ne demek olduğunu, benim ruhum yoktur demek daha işime gelir... hangimizin içimiz, benliğimiz *«kıpırdanmaz göllerin kara sevdalı leyleği»*ni andırmaz? Ney-

miş o «*kıpırdanmaz göllerin kara sevdalı leyleği*»? Onu da pek bilemem, size anlatamam, ancak ne olduğunu iyice duyuyorum içimde. Değişmeyen, değişmeyecek bir âlem... Binbir değişmesi olan, günü gününe benzemeyen, gene de ta özüne bakarsanız öyle değişmeden, kıpırdanmadan sürüp giden bir âlem, dört yanımızı çevirmiş, bizi kıskıvrak bağlamış bir âlem. Bir araştırın içinizi, kaç yaşına gelmiş olursanız olun, sevdalar çektiniz, nefretler duydunuz, güldünüz, eğlendiniz, ağladınız, eski günlerinizden, çocukluğunuzdan bir şey kalmadı sizde... Öyle mi sanırsınız? Bir yılgı içinde: «Bundan yıllarca önce ne idiysem gene de oyum, bir şeyim artmadı, eksilmedi, benliğimin dokusu değişmedi, bir ömür boyunca kıpırdanmadan öyle duraklamışım!» dediğiniz olmaz mı hiç? Hatıralarınız var, ama en yakın hatıralarınız dahi, benliğinize ne denli bürünmüş olursa olsun, gene sizde iğreti gibi değil midir? Hepimiz de ne edersek edelim, değişmemeye, biribirine benzemez, uymaz günler, olaylar arasında hep o benlikle kalmaya ta yaradılıştan yargılanmışız. Bunun içindir ki kendi kendimizden silkinip dışarıya, dışarıdakilere, o bir türlü kavrayamayacağımız dışarıya, dışarıdakilere bakarak avunmak yeğdir. Bırakalım şimdi bunları; biliyorum ki anlatamadım, kendim de iyice anlayamadım, kendi kendime açıklayamadım, ta içimden ürpererek duyuyorum, insanoğlunun en acıklı macerası olduğunu seziyorum da anlatamıyorum... *Mallarmé* de çok beğenmiş o buluşunu, unutamamış, kimbilir kaç yıl sonra onunla şiirlerinin belki en güzelini yazmış: «*Le vierge le vivace et le bel aujourd' hui — Va-t-il nous déchirer avec un coup d'aile ivre — Un cygne d'autrefois se souvient que c'est lui...*» Hayır, dilimize çevirmeye kalkmayacağım, elimden gelmez, bütün güzelliğini, bütün sırrını kaçırıverirm. Yalnız şunu bilin: zamanla «*kıpırdanmaz göller*» unutulmuş «*kaskatı göl*», «*kara sevdalı leylek*» de «*bir*

eski günler kuğusu» olmuş.

Gelelim *Ahmet Haşim*'e. Bana öyle geliyor ki büğün nankörlük ediyoruz *Ahmet Haşim*'e. Hele 'Göl Saatleri'ndeki şiirlerini hiç andığımız yok. «O belde», «Parıltı», «Şafakta», «Hazanda bülbül», «Piyâle» gibi şiirlerini okuyoruz, bilmeyenlere öğretmeye çalışıyoruz, demin söylediğim şiirini, ona benzerleri unutuyoruz. Gençler *Haşim*'i eski bir şair diye anıyorlar. *Orhan Veli* de pek sevmezdi. Ama acaba asıl *Ahmet Haşim*, asıl yeni olan *Ahmet Haşim* o göl kenarındaki leylekleri düşünmüş, onların şiirini söylemeye özenmiş *Ahmet Haşim* değil midir? Bir şairin unutulmaya yüztutmuş, unutulmuş olmasından yakınmıyorum, hepsi de eskir, unutulur gider, *«Lâbüd gelen efsâne olur dehre Nâzimâ — Bir gün de bizim hâlimiz efsanelik eyler.»* Şair avuntusu! Efsane dahi olamayız, hepimiz unutuluruz, kalacak sandığımız bütün izlerimiz birer birer silinir. Hayır, *Ahmet Haşim*'in unutulmuş olmasından yakınmıyorum; ama biz onu, şiirini iyice anlamadan, getirdiği yeniliği kafamıza sindirmeden unutmaya kalkıyoruz. Monsieur *Gide*'in bir yazısından hatırımda kalan bir benzetme ile söyleyeyim: İçindeki iliği emmeden kemiği atıyoruz. Öyle sanıyorum ki büğünün şairleri, gerçekten yeni olan şairleri 'Göl Saatleri'ni yeniden bir okusalar, onda kendilerine yarayacak birçok şeyler bulacaklar.

Ahmet Haşim'in şimdi de sevmediğimiz şiirlerini, «Şafakta», «Parıltı», «Hazanda bülbül» gibi şiirlerini kötülemek istemiyorum, bir kere onların dili, ötekilerin dilinden çok iyidir, *Haşim* onlarda usta bir şair olmuştur; ama, dikkat edin, o şiirlerin konusu eskidir, öteden beri bildiğimiz şeylerdir. Yeni *Haşim*, Türk şiirinde yepyeni olan *Haşim* ötekilerdedir.

Zavallı *Haşim!* Ben de çoktandır açmıyorum onun kitaplarını, elimin altında da yok; «Leylekler» şiirini tam olarak hatırlayabilmek için uzun uzun uğraştım. Elimin altında olsaydı da kitabı açıverseydim daha

iyi olmaz mıydı? Daha neler de bulurdum içinde. Belleğimde kalanlarla yetinmek daha kolay geliyor... Oysaki bir şaire gerçek hayranlık bu değildir. Ne kadar severdim onu! Yaşayanlar arasında belki hiçbir şairin yanında, onun yanında duyduğum hayranlığı duymamışımdır. Gene de vefasızlık ettim ona. Günahlarım saymakla tükenir mi? Ne yapayım ki zamanla değiştim, şiir anlayışım değişti, *Ahmet Haşim*'in dili, eski dili bana bir yabancı gelmeye başladı, başka şairlere hayran oldum, başka şairlere kapıldım, kendi kendime *Haşim*'inkinden çok uzak bir dil kurmaya kalkıştım, geçmiş yıllar bana başka bir âlemdeymiş, benimle bir ilişiği yokmuş gibi gözükmeye başladı. İçim, o bir türlü değişmediğini anladığım içimden başka her şey, her şey değişti... Kimbilir, belki de daha iyi oldu, artık *Ahmet Haşim*'i belki de tanımadığım, yepyeni bir şair diye okuyabileceğim... Siz de açıp okuyun onu, benim sayın okurum, öyle sanıyorum ki bunca yıldan sonra onda hiç duymadığınız, bilmediğiniz bir âlemin, bir şiir âleminin yankılarını bulacaksınız. Böylelikle yalnızlığınızı, gönlünüzdeki avunmaz yalnızlığı biraz unutmuş olursunuz. Yalnızlık... Bir dahaya size yalnızlıktan açarım belki.

4 Mart 1951

YALNIZLIK

Okurum, ey benim benzerim,

Şair: «*Eylese Nef'i nola gönlüyle daim bezm-i hâs — Hem kadeh hem bâde hem bir şuh sâkidir gönül*» diyor, bir başkasına, *Neşati*'ye göre de: «*Dil ki hem âyine hem tûti-i şekkerhâdır. — Gayre muhtaç değil kendi ile güyadır*». İyi bunlar ya, sizi bilmem, ben hoşlanmıyorum yalnızlıktan, sevmem kendimle başbaşa kalmayı. Bir güzel, öyle güler yüzlü, dili tatlı bir güzel değildir benim gönlüm, dünyayı ışıklandırıp bağışlayıveren bir içki sunmaz bana, şifası yok bir ağu içirir. Kaçarım ondan, insanlar arasına, kitaplar arasına kaçarım. Konuşmakla, olmazsa yazmakla unutmaya çalışırım onu. Fransız yazarlarından biri, *Jean Rostand: 'Çalışmanın acılığı, kişiye haddini bildirmesidir»* der, delikanlı sözü bu da, büyüklük umutlarını yetirmemiş, yeneceğinden şüphesi olmadığı için güçlüklerle karşılaşmayı dileyen genç bir adamın sözü. Bir yaştan sonra kişiye asıl yalnızlık, boş oturmak, kendisiyle kapanmak, kendine kapanmak bildiriyor haddini. Çıkayım kendimden, görmeyeyim, düşünmeyeyim kendimi ki avunabileyim. Doğruymuş meğer *ben*'in tiksinilecek, hınç uyandıran bir şey olduğu, «*Le moi est haissable.*» Hayır, *Pascal*'ın dediği anlamda değil, herkesin anladığı anlamda değil, söyleyin kendinizi, anlatın boyuna «ben... ben... demekten çekinmeyin, övünün, böbürlenin, ama sakın bakmayın içinize, dinlemeyin kendinizi, içinizin fısıltılarına, o üzgün üzgün anlattıklarına kapayın kulaklarınızı. Bilmem sizi, siz belki öyle değilsiniz, ama ben size «ey benim benzerim» dedim, bu sayfayı çevirip geçmediğiniz için, benim mektubumu oku-

duğunuz için sizin de bana benzediğinizi sandım, dert ortağımsınızdır diye sizinle dertleşmek istedim.

Kişinin yalnızlığı sevebilmesi için arkasında, içine güven verecek hatıraları olması gerektir. Ben o eski defterleri ne zaman karıştırsam birtakım başarısızlıklar görüyorum. Neler kurmuştum ben de! Beğenilen, alkışlanan bir yazar olacaktım. Öyle çok kimselerin, yığınların benim yazılarımı okumasını beklemiyordum, birkaç kişi, *Stendhal*'ın dediği «*mutlu azınlık*» beni anlasın, yeterdi bana, *Baudelaire* birini överken: «*Célèbre pour Quelques uns*» der, «*birkaç kişi için ünlü*», ben de işte o birkaç kişiyi aradım. Eremedim mi bu dileğime? Tanıtamadım mı kendimi kimseye? Zor onu söylemek, var beni de beğenenler, görüyorum; yazılarımı okuyorlar. Çoğu: «Saçma!» deyip omuzlarını silkiyorlar da, içlerinde: «İyi... Doğru...» diyenler de olur. Ama yetmiyor bu işte, neden yalan söyleyeyim, yetmiyor. Niçin mi?

Siz, ey benim okurum, bana benzeyen, yahut benzemeyen okurum, ömrünüzde sevildiniz mi hiç? şöyle gerçekten sevildiniz mi? gerçekten sevilmenin ne olduğunu düşündünüz mü? Ben söyleyeyim size sevilmek ne demektir, ben bilirim onun ne olduğunu. Sevildiğim için değil, sevilmediğim için, ömrümde beni gerçekten sevmiş bir tek kişi olmadığı için bilirim. Sevilmek, bir kimsenin gözünde eşsiz olmaktır; sizi seven kişi, size yeryüzünde bir tane diye bakmıyorsa, sizi sadece insanlar arasında bir insan, ancak sevilecek bir insan sayıyorsa, kabartmayın koltuklarınızı, siz de sevilmemişsiniz demektir. Sizi başkalarıyla ölçebiliyorsa, sonunda sizi hepsinden üstün bulsa dahi, bilin ki sizi sevmiyor, gerçekten sevmiyor, hoşlanıyor sizden, işte o kadar, yerinize bir başkasını koyabilir. Ne diyor *Sultan Süleyman*? «*Aşkıma müstağrakım kılmam nazar hiçbir yana — Bilmezsem var mı cihanda sana benzer ya değil.*» Gerçekten seven öyle olur işte, yeryüzünde sevgilisine benzer bir

kişi daha var mı yok mu, sevgilisi öteki insanlardan üstün müdür, değil midir, üstünse neden üstündür, onu araştıramaz. Bunu araştırabiliyorsa, sevgilisinin başkalarından üstünlüğünü görmeye ihtiyacı var demektir, onu gerçekten sevse onun üstünlüğünü görmeye ihtiyacı olmaz, içi ile bilir onu, güneşin ışığını bilir gibi bilir... Ama benim niyetim size sevgiden açmak değildi.

Siz sevilmenin beğenilmenin türlü türlü olduğunu mu sanırsınız? Sevdiğimin beni sevmesi başka, okurlarımın beni beğenmesi başka... Eskiden belki ben de bunların ikisini birbirinden büsbütün başka şeyler sanırdım ki sonradan anladım, değil. Bir yazar, bir sanat adamı okurlarının kendisini bir sevgilinin sevmesi gibi beğenmesini istiyor. Siz nasıl sevdiğinize eşsiz bir insan, başka kimse ile karşılaştırılamayacak, yerine konamayacak bir varlık diye bakıyorsanız, bir yazarın da, bir sanat adamının da öyle beğenilmeye ihtiyacı vardır. Neden bu yazılara ben *Okuruma Mektuplar* diyorum? neden bir kimsenin adını söyleyemiyorum? Benim yazılarımı, o dediğim gibi beğenen, öyle seven bir kimse bulunmadığını biliyorum da onun için. Olsaydı, belki de o kardeş insanla, benliği benliğime uygun, benliği benim benliğimle tamamlanan insanla yetinirdim. Anlıyorsunuz, benim yazılarımı şunun için bunun için değil, şöyle böyle birtakım güzellikler gördüğü için değil, sadece benim yazılarım olduğu için okuyacak bir insan. Hani *Montaigne*: «*Ben onu severdim çünkü o o idi, ben de benim*» der, kendisine: «Neden okuyorsun bu adamın yazılarını?» diye sorduğunuz zaman bunu söyleyebilecek bir insan. Bundan başka, sizi beğenen ne kadar insan olursa olsun, boştur, bir tek değilsiniz, birinci değilsiniz. Oysaki gerçek beğenilmek de, gerçek sevilmek gibi, bir kişinin gözünde bir tek olmak, birinci olmak demektir.

Bu acıdan, bu ağudan kurtulmanın vardır bir

çaresi diye düşünürsünüz: «Sen kendini bir tek, birinci say, yeter» dersiniz. Evet, ben de kendimi beğenmeyecek değilim ya! Kişi kendini beğenmezse çatlarmış. Değil öyle, ey benim okurum, kendimizi beğenmek yetmez bize. Giderek bir şüphe düşer içimize: «Ben kendimi beğenmiyorum ya, beni benden başka beğenen kimse yok, demek ki ben de yanılıyorum, beğenilecek, sevilecek bir insan değilmişim» deriz. Çevremizden, çevremizin yargılarından büsbütün kurtulmak, onlara büsbütün aldırmamak elimizde midir? Monsieur *Gide* bir yerde: «*Ben önemli bir kişi olduğumu biliyordum ya, bunun ancak çok sonra, ben öldükten sonra anlaşılacağını sanıyordum*» der. Aldanmayın bu söze, kanmayın; kendisini başkalarının da önemsediklerini, eşsiz bir adam saydıklarını gözüyle görmeseydi bunu kendi kendine dahi söyleyemezdi. Onun da içine, benim içime olduğu gibi, bir *günü*, (kıskançlık) bir haset çökerdi. Kimi günülüyorum ben? kimi kıskanıyorum? Ne bileyim? Benim içimdeki günü belli bir kişiye karşı olsa, onu küçümserim de kurtulurum içimdeki acılıktan. Ün bana gelmiyor, demek ki bir başkasıyla gidiyor, onu seviyor. Ondan vazgeçebilir, bir gün onu da silker atar, olsun, gene bana gelmez ya. Ben ünün seçeceği bütün kişileri günülüyorum. Başlı başına bir günü, kimseye yönelmemiş bir günü, böylesinin yarası daha da ağırdır. Siz sevgilinizin kiminle olduğunu bilmezseniz daha da çok üzülmez misiniz? Bütün gördüklerinizi, bütün düşündüklerinizi kıskanmaya başlarsınız.

Neler söyledim gene? Nereden geliyor bu yakınma? Bakmayın bu dediklerime, yırtın bu mektubu, baştaki beyitleri okuyun, ikisi de güzeldir, hele *Nefi*'ninki çok güzeldir, inanın onun dediğine, unutun benim bu saçmasapan, biribirini tutmaz sözlerimi. Bakın, size *Fuzuli*'den bir beyit söyleyim, ona açın gönlünüzü de bu benim dediklerimden bir iz kalma-

sın: «*Ey demadem reşk tiğiyle benim kanım döküp...*» Olmayacak *Fuzuli*'yi açınca da aklıma günülü, hasretli, resk'li beyitler geliyor, o duygudan kurtulamıyorum büğün, gideyim insanlar arasında övüneyim, kendimi beğenip kurula kurula konuşayım, belki öyle silkinirim kendimden.

5 Mart 1951

GENE YALNIZLIK

Nasılsınız, benim okurum, iyi misiniz?.. Bilmem sizi sıkıyor mu bu mektuplar? Ben hoşlanıyorum bunları yazmaktan, acı da olsa bir tad duyuyorum. Bir çırpıda çıkaramıyorum da ondan anlıyorum hoşlandığımı. Sevmesem bunları, saatlerce uğraşır mıyım her birinin üstünde? «Aklına ne gelirse ondan açıyorsun, okuyanı ilgilendirir mi, ilgilendirmez mi, düşünmek yok. Gönlüne *günü* (haset) yılanı çöreklemiş de yalnızlıktan kaçarmışsın, onu bile anlattın. Bunları yazmak mı saatlerce uğraştırıyor seni?» diyeceksiniz. Kolay mı sanırsınız bunları söylemeyi? İçinizi olduğu gibi görüp göstermek isteyeceksiniz, bir yandan da: «Ya inanmazlarsa bu dediklerime? Ya inanırlar da benden tiksinirlerse? bana gülerlerse?» diye korkacaksınız. Bir deneyin, kâğıt üzerine dökmeyi bırakın da kendinize tanıtmaya çalışın kendinizi. Öyle kara kara düşüncelerinizi değil, en mutlu duygularınızı anlatacak sözleri de bakalım hemen bulabiliyor musunuz? «Mutlu duygularınız» dedim ya, söz olsun diye dedim onu. İçine bakın: yüreğini araştıran kimse, kendini beğenebilir mi hiç? *Bergson: «Başkalarını ne denli kötü bilsek gene kendimizden üstün buluruz»* diyor. *Sartre* varsın başkalarını, elâlemi cehennem saysın, *Bergson*'un dediği doğrudur. Ama uzlaştıramaz mıyız o iki sözü? Cehennem, bizi yakan, yaşamamıza ağular katan başkalarıdır, biz kendimizi onlarla karşılaştırırız, onlarla ölçüp küçük buluruz da onun için bize cehennem azapları çektirir... Darılmayın, ey benim okurum, hep biribirimize benzeriz; yalnız başkalarının da sizi kendileriyle karşılaştırınca üstün bulduklarını bi-

lin, avunursunuz.

Neden duyarız bu küçüklüğü? Neden başkalarını kendimizden üstün buluruz da onlar yüzünden kıvranırız? Bilemeyiz, göremeyiz, sezemeyiz biribirimizin içini de onun için. Boştur kendimizi anlatmamız, ortaya çırılçıplak uğrasak bile başkalarının gözündeki perde, yalnızlık perdesi koymaz bizi iyice görmelerine. Dört yanımız yalnızlıkla çevrilmiş. *Fuzuli: «Yetti bi-kesliğim ol gaayete kim çevremde Kimse yok çizgine girdab-i belâdan gayrı»* diye yakınıyor, asıl yılınç olanı kimsesiz kalınca duyduğumuz ürperme değildir, birçok insan arasında, bizi sevenler, bize doğru eğilmiş olanlar arasında, birdenbire kavradığımız o giderilmez yalnızlığımızın verdiği ürpermedir. Zavallı insanoğlu, ne yaparsan yap, kurtulamazsın o yalnızlıktan, onun duvarlarını delip de başkalarına ulaşamazsın. Bağıracaksın, kendini bildirmek için bağıracaksın, sen de birtakım sesler duyacaksın, ama bir gün bile kendi benliğinden çıkıp başka bir benliğin içinden, o benliğin içinden yaşayamıyacaksın. Başkaları dediğin bir sestir, sadece bir sestir senin için, elini değdir, kollarınla sımsıkı sar, dudaklarını kilitle onun dudaklarına, duyduğun gene senin elin, senin kolların, senin dudaklarındır. *«Figaan-i sad ceres peydâ vücud-i kârban gaaib.»*

Ne iyi etmişim de birçok beyitler, mısralar okumuş, ezberlemişim. Büsbütün yalnız kaldım mı, onları anıyorum da kurtuluyorum kendi içime düşünmekten. Bir beyit söyleyeyim size: *«Nev'i yabane attı bizi gerçi rüzigâr Düştük hevâ-yi aşk ile bir özge âleme.»* Pek severim bunu, her aklıma gelişinde dünyalar benim olur sanki. İyi bilmem *Nevi*'yi, divanı hiç elime geçmedi, ancak bir iki gazelini, beş on beytini, bir de *«Ne mümküin oldu gam-i firkatinle ülfet edem»* diye başlayan muhammesini okudum. Ama iyi bir şair olduğuna inanmam için bir beytini, o beytini

görmüş olmam yeterdi. «*Nev'i yabâne attı bizi gerçi rüzigâr — Düştük hevâ-yi aşk ile bir özge âleme.*» Bunu anmak da beni bir özge âleme, bütün üzüntüleri, yaraları, doyurulmamış arzuları, bütün çirkinlikleri ile benliğimi unutturan bir âleme götürüyor. Aşk havasını estiriyor benim başımda.. Gene âşık oldum sanmayın, çocuk musunuz siz, bu yaştan sonra? Hem ben âşık olsam yalnızlık sözü mü ederdim? İçimdeki zifiri yalnızlıktan mı açardım? yalnızlık duyar mıydım? duyabilir miydim? Ulu bir konuk vardır bir âşığın gönlünde, *Ovidius*'un söylediği «*en büyük tanrı.*» Seven yalnız değildir. Sevilmesin, ona da aldırmaz, sevgisine karşılık beklemez, sevmek için sever, bir an gelir ki seven de sevilen de kendisi oluverir, *Kays*'e: «*Ger ben ben isem nesin sen ey yâr*» dedirtmekle bunu söylemez mi *Fuzuli*? Gerçek âşık belki de dilemez sevilmeyi. Acılar çekmekten hoşlandığı için değil, acıyı duymaz ki, onun acı dediği acı değildir onun için, daha doğrusu her acıyı zevk ediveren bir güç vardır aşkta. Âşığın sevilmeyi dilememesi kendini sevgiliye lâyık görmediği içindir. Sevgili çok yüksekte, erişilmez bir yüksekliktedir onun için. Kendini onunla karşılaştırır; pek küçük bulur. Kıskanması da bu yüzdendir, sevgilinin yanında dolaşanların hepsini kendisinden üstün bulur, hepsinde de kendisinde bulunmayan birtakım değerler görür, birini küçümseyemez, sevgiliyi, onlara baktığı, onlara yüzverdiği için, onlar arasından birini, hangisini olursa olsun beğenip seçtiği için bir kat daha, bin kat daha sever: «Elbette, benden değerli o adam, sevgili ondan hoşlanmayacak da benden mi hoşlanacak?» der. «Öyle ise âşık da kendisini başkalarından küçük görür, o da *Bergson*'un anlattığı durumdadır» diyeceksiniz. Hayır *Bergson*'un anlattığı durumda kendi kendimizden bir tiksinme vardır, âşık işte o tiksinmeyi duymaz, kendisini küçük gördüğü için, belki kötü gördüğü için beğenir; her acıyı zevk edi-

veren âşık o küçüklük, aşağılık duygusunu dahi değiştirip bir övünme, bir büyüklenme kaynağı ediverir. Kulun Tanrı karşısında, Tanrının seçtiği kimseler, nebiler, veliler karşısında duyduğu küçüklük, değersizlik yok mu, âşığın sevgili karşısında, sevgilinin beğenip seçtiği kimseler karşısında duyduğu küçüklük, değersizlik de işte odur, büyülten bir küçüklük, değerlendiren bir değersizlik.

Nevi'nin beytini okudum diye âşık oldum sanmayın, eski günlerimden, bir zamanlar güzel sandığım, ama şimdi hatırlayınca beni kendime acı acı, tiksindire tiksindire güldüren günlerimden kalma bir alışkanlık bu. Bana mı kalmış âşık olmak? O tanrı, o en büyük tanrı bana mı konuk olacak? Hani konuğun olduydu senin, neye gitti? neye alıkoymadın onu? neye kaçırdın? Elbette alıkoyamazsın, elbette kaçırırsın, senin gönlün gibi bir yerde, türlü küçüklüklerin çirkinliklerin yuvası olan bir yerde durur mu o?... Budala! o tanrının bir zamanlar sana indiğini, sana konuk olduğunu sanıyorsun, o değildir gelmiş olan, gelemezdi o, senin o sandığın, odur diye karşıladığın şüphesiz bir düştü, sen de elbette biliyordun onun bir düş olduğunu, ama kendini avutmak için odur diyordun. Gelmez o, kimseye gelmez, yoktur ki o, senin gibi budalaların, içlerine bakmak, doğruyu görmek istemeyen, yalnızlıklarından kaçabileceklerini uman zavallıların uydurduğu bir yalandır o. Yoktur o, ne aşk vardır, ne seven, ne de sevilen; yalnızlıktan başka bir şey yoktur insanoğlu için.

İnanmayın, benim okurum, kendi kendinden tiksindiğini söyleyen, kendi kendine budala diyen bir adamın böyle abuk sabuk sözlerine inanmayın, bakın, dünya güzel, insanlar güzel, siz de o insanlar arasında bir insan olduğunuz için güzelsiniz, aldırmayın bu sözlere, beni içimin karanlığında bırakın, siz aydınlıklar içindesiniz.

12 Mart 1951

BAHAR

Baharınız kutlu olsun, benim okurum. Nevruz şenlikleri için imrenirim İranlılara. En güzelidir, en doğrusudur bayramların. Öteki bayramlarda biz insanlar, belli birer topluluğun birer parçası olan insanlar gülüp oynasak, birbirimize daha bir yakınlık duysak da, biz bizeyizdir; insanlığımızla da değil, ancak şu, yahut bu gelenekten olmakla övündüğümüz günlerdir o günler. Gerçekten toplamaz onlar, ayırır. Bahar öyle mi? Baharda yapma sınırları yıkar, benliğimizi, çevremizi, hatta insanlığımızı aşar, yeryüzünün bütün canlıları; bütün bitkileriyle, kurtlar kuşlarla, tabiattaki kardeşlerimizin hepsiyle bir olur, bir arada seviniriz. Toprak anamızın, tabiat anamızın, bayram ettiği gündür bahar.

Nereden de hatırıma geldi? Bilmeseydim, öğrenmeseydim keşke! Dünyanın öbür yüzünde bugün güz başlıyor, sular gitgide daha tez kararacak, yapraklar dökülecek, adım adım kış saracak her yanı... Bir birlik duygusu ile coşmuş, yaşayan ne varsa hepsiyle kucaklaşacağım, dağları, denizleri kaplayan bir neşe içinde eriyip dirileceğim sanmıştım. O düşünce kaçırdı keyfimi. Bende kabahat. Bir sevinçten şımarıp ne var daha çoğunu arayacak? İşte, günler uzadı, sabahleyin uyandım mı, bakıyorum ki ortalık ışımış, bu yıl da çiçekleri gördüm, bu yıl da kuşları işittim, neme yetmiyor? Bir de bütün âlemle birlikte bayram edeceğim demenin yeri mi? *Figani* gibi: «*Bu sene kani değil dil vaslının şeydâsıdır — Dilberâ mâzûr tut dünya tamâ dünyasıdır*» demek iyi mi sanki? Öyleleri felekten koparabildikleri zevki de zehir ederler kendilerine, sonra da: «Mutluluktan payımız

olmadı bizim» diye yakınırlar. Sevgiliyi öpmüşsün ya, daha ne istersin? ya onu da elde edemeseydin? Ben de, mademki bahar günleri içimi bir şevk kapladığını duyuyorum, mademki bahar günleri bir gülümseme seziyorum, mademki bu günlere bir kere daha yetiştiğim için seviniyorum, demek ki mutluluktan benim de bir payım varmış. Ey benim okurum, hepimizin payımız olmuştur, vardır mutluluktan, iş koparabildiğimizle yetinmektedir. Dileyip de alamadıklarımızı gözümüzde büyültmektense elde ettiğimizi bir hazine saymak yeğ değil midir?

Baharı söyleyecektim, ondan nelere geçtim. İşin fenası, akıllı uslu öğütler vermeye de kalktım. İhtiyarladım mı ben yoksa? A benim okurum, ihtiyarlamasam bu kadar sever miyim baharı? Gençler için hangi gün bahar değildir ki? Baharı içinde bulan bir de dışarıda mı arar? Ama ben yalnız gençliğimde değil, çocukluğumda da severdim, arardım baharı. Demek ki ben hiç genç olmamışım, çocuk da olmamışım, doğuşumdan ihtiyarım. Öyledir elbette. Siz, gençlik, gerçek gençlik bir gün gelir, uçar gider mi sanırsınız? Bahar, asıl bahar dışarıda değil, insanın içinde olduğu gibi, gençlik, gerçek gençlik de içindedir, yıllar en acı kışlarıyla dahi geçiremezler, gideremezler onu. Ne diyor *Naili? «Şüküfte âlem-i aşkız ki eyler istikbal — Dem-i bâhâr-ı tarâb mevsim-i hazânımız.»* Açık bir aşk dünyası, güzünü, kışını da hep bir bahar, sonsuz bir bahar karşılıyor... Gel de kıskanma böylelerini. İnsanın içinde öyle bir gençlik, öyle bir aşk oldu mu, artık ölümü dahi bir gülümseme ile karşılar, bizim gibi korkmaz ondan.

Biz ihtiyarlar niçin severiz baharı? Günlerin kısalması, ağaçların çırçıplak olması bize öleceğimizi, vaktin, saatin yaklaştığını hatırlatır da onun için. Kış günleri biz hep: «Acaba çıkacak mıyız bahara? Ortalığın yeşerdiğini, bu kuru ağaçların gene dirildiğini görecek miyiz?» diye düşünürüz, bahar gelin-

ce bizim de yeşereceğimizi, bizim de dirileceğimizi umarız. Boş umutlar. Bahar gelince de başka bir soru belirir içimizde: «Bu bahara çıktık ya, bir daha bahara çıkabilecek miyiz?» Böylece o beklediğimiz baharın da bir hayrını görmeyiz, ölmek korkusuyla yaşamayı unuturuz da onun için. Sevilmedik diye yakınıp sevmeyi unuttuğumuz gibi. Ey benim genç okurum, gönlünde gençlik olan okurum, siz bilir misiniz ihtiyarlığın ne türlü bir ağu olduğunu? Bilemezsiniz, benim söylememle de öğrenemezsiniz; söylediğim halin acılığını anlarsınız ama her acıda bir tad bulmasını bilen genç gönlünüz, ihtiyarlıkta da bir zevk hayal etmeye başlar. Bizler sizin için kapalı bir âlemiz, açılmayacak, sizin açamayacağınız bir âlemiz. Bizim ölüm korkusu, deyip durduğumuz nedir bilir misiniz? Aslını ararsanız, yaşamak korkusudur, yaşayıp da her gün içimizdeki ifritlerle karşılaşmak korkusudur. Belki o da değil, ne ölmek korkusu, ne yaşamak korkusu, sadece korku, adı olmayan, bir konusu olmayan, başlıbaşına korku. Kalkıp da korkuyu türlü türlü ayırmışlar, ne gerek vardı buna? Korku deyip geçseler olmuyor muydu? İnsan kafası bu, ille ayıracak, sevmeyi kadını sevmek, tabiatı sevmek, şiiri sevmek, ünü sevmek diye türlü bölümlere ayırdığı gibi. Hayır, bu sevgilerin hepsi bir olduğu gibi, korkuların da hepsi birdir. Sevmenin aksi de belki sevmemek, nefret etmek değil de korkmaktır. Siz hiç sevenin korktuğunu gördünüz mü? Sevgiliyi yitirmekten bile korkmaz, nasıl olsa ona kavuşacağından şüphesi yoktur. Daha olmazsa ölür de ölüm-ötesinde ona kavuşur. Oysaki sevenin nefret ettiğini de görmüşsünüzdür, bazan bakarsınız seven giderek sevdiğinden nefret eder, ona hınç bağlar; demek ki nefretle sevgi arasında, hınçla sevgi arasında bir ilinti, bir birlik vardır; bir duygu değişir de kendine tamamiyle aksi bir duygu olabilir mi hiç? Sevgi, nefret, hınç, bunların hepsi gençlik bu-

lunan gönüllerin işidir; korku ise ihtiyarlığın çöktüğü, ihtiyarlığın kavradığı gönüllere vergidir.

Ben bu mektuplarda hep böyle yakınacak mıyım? İnsan içini anlamaya özenip de çirkinliklerle karşılaşacak olursa yakınmaz da ne yapar? İsterse bahardan açsın, dünyanın güzelliklerinden geçsin, kendi halinden hoşnut olmadıktan sonra ne yapacak? Sevmek dediği şeyin dahi, kendisi için, iyice düşününce, sevmek korkusundan başka bir şey olmadığını anlayınca yakınmamak elinde midir?

Git, bahar, korkuyorum senden.

25 Mart 1951

ŞİİR DENEN GÜZEL

Okurum efendim,

İçimin bütün o yaralarını, çirkinliklerini, ifritlerini artık bırakalım da başka şeylerden konuşalım sizinle. İster misiniz? şiirden açalım büğün. Siz de seversiniz elbette şiiri, belki de şairsiniz, kimbilir ne güzel şiirler yazarsınız. Okuyun onları, yalnız kendi kendinize değil, dostlarınıza, ahbaplarınıza da okuyun. Ama bir şey söyleyeyim size: «Ben bunları bir şey sanarak yazmadım, gözümde büyültmüyorum, içimden doğdu da onun için yazdım, bir değerleri olmadığının farkındayım,» demeyin sakın. Kimseyi aldatamazsınız böyle sözlerle, yalandır, yazdıklarınızda bir güzellik bulmasanız yazmazdınız. Yapılacak iş mi yok dünyada? Şiirlerinizde elbette bir güzellik buluyorsunuz ki yazıyorsunuz. Belki de gençsiniz, çok gençsiniz daha, şimdi yazdıklarınızın değerinden şimdi şüphe etseniz bile giderek bir usta olacağınızı, ölmez eserler yaratacağınızı umarsınız. İnanın yazdıklarınızın güzel olduğuna, sanatınızdan da, kendi gücünüzden de umudunuzu kesmeyin. Çevrenizdekilerin kimi beğeniyor, kimi beğenmiyormuş, siz aldırmayın beğenmeyenlere. Siz mi yanılıyorsunuz onlar mı yanılıyor, kimse kestiremez ki orasını. İçiniz size elbette onların yanıldığını, anlıyamadıklarını söylüyor, siz dinleyin içinizi de bırakmayın şiiri, yazın, hiç olmazsa kendinizi avutursunuz.

Neden yazıyorsunuz, düşündünüz mü orasını? Elbette zorlayan olmadı sizi. Bir gün, daha okula gider bir çocuktunuz, yahut daha yeni bitirmiştiniz okulu, bir kitapta, bir dergide şiirler okudunuz, beğendiniz, şiir yazanların alkışlandığını, övüldüğünü

gördünüz: «Ben de bir denesem» dediniz, çekinerek, korkarak kalemi aldınız elinize. Belki de öyle değil, yolda giderken yahut yatağınızda uykunuz kaçmış düşünürken aklınıza bir söz, bir mısra geldi, şimdiye kadar söylenilmemiş bir söz. Sizin duygularınızı, benliğinizi de ne iyi anlatıyor. Sevdiniz o sözü: «başkaları da duysun» dediniz, «duyarlarsa beğenirler» dediniz. Kimbilir neydi o söz. Acaba özünü mü güzel buldunuz, yoksa biçimini mi? Şimdi onu da hatırlamazsınız. Ama siz o gün, yahut o gece şair olmak dileğini duydunuz. Gene çekinerek, korkarak kalemi aldınız elinize. Kimbilir? belki de güvenle oturdunuz yazmaya. O söze başka başka sözler de katacaksınız ki bir şiir olsun. Güçlük çektiniz mi? yoksa kelimeler, satırlar kendiliklerinden mi dökülüverdi kâğıdın üzerine? Güçlük çektiniz, yahut çekmediniz, bir şey göstermez bu; şair vardır, güzel mısraları bir çırpıda sıralayıverir, şair de vardır, uğraşır, didinir bir harika yaratıyor sanırsınız, bir de bakarsınız ki gülünç gülünç sözler söylemiştir. Kolay yazan insanlardansanız güçlüğe, güç yazanlardansanız kolaylığa özenmeyin, bırakın kendinizi tabiatınıza, onu değiştiremezsiniz, iyileştiremezsiniz. Kapılmayın kimsenin öğüdüne: her şair, bilin ki, ancak kendi için doğru olanı söyler.

O ilk günden sonra şiir artık eline geçirdi sizi, çevrenizdekiler beğense de, beğenmese de bırakamadınız, kendi içinize bir şüphe gelinceye, güveninizi yitirinceye kadar da bırakamayacaksınız. Bir şairsiniz, şair olduğunuzu başkalarına, bütün dünyaya duyurmak istiyorsunuz. Yazıyorsunuz, belki her gün, belki arasıra yazıyorsunuz. Bir kitap çıkardınız, birini daha hazırlıyorsunuz, yavaş yavaş gençlere, yeni yetişenlere şöyle biraz yukarıdan bakmaya başladınız: «Bu da şairliğe yelteniyor,» diyorsunuz, öyle birini gördünüz mü belki özendirmeye, yüreklendirmeye kalkıyorsunuz onu, belki de ağır bir yargı ile

kırıyorsunuz. Yapacaksınız elbette; gençleri, yeni yetişenleri özendireceksiniz, yahut kıracaksınız ki siz de üstadlar arasına geçesiniz, kendinizi bir üstad sayabilesiniz. Bunların ikisi, özendirmek ile kırmak, başka başka kaynaklardan gelir sanırlar, oysaki biri neyse öteki de odur, ikisi de artık yetişmiş görünmek, büyüklenmek arzusundan, ihtiyacından gelir. Beğenmiyorsunuz, demek ki beğenmemeye bir hak görüyorsunuz kendinizde; ama beğenseniz de öyle değil mi? Hem de sadece bir okuyucu olarak, yahut bir eleştirici olarak değil, yıllardan beri şiir yazmış, dirsek çürütmüş, sakal ağartmış, bu işin içine girmiş bir adam olarak beğenmek yahut beğenmemek... Doğru söyleyin, göğsünüzü kabartmıyor mu bu? Sakının bundan demeyeceğim, sakınırsanız, başkalarının, yeni yetişenlerin yaptıklarını yargılamak istemezseniz, sanatınıza bağlı değilsiniz, onu kendinize dert edinmemişsiniz demektir. Çekinmeyin, yargılayın, hatır gönül de tanımayın, korkmayın yanılmaktan, şiirinize, sanatınıza inandığınızı ancak öyle gösterirsiniz.

Bilir misiniz ki sizi, bu halinizi için seviyorum? Şiiriniz için söylemiyorum, yazdıklarınızı okusam, belki de beğenmem, şöyle bir göz gezdirir de atıveririm. O başka. Ama o güveninize, şiirinizin güzel olduğuna, bundan sonra da güzel şiirler yazacağınıza inandığınız için seviyorum sizi, imreniyorum o halinize. Şiir nedir? güzel şiir hangisidir? çok düşündüm bunların üzerine, düşündükçe de bu soruların kesin bir yanıtı olmadığını, olamayacağını anladım. Belki beğenmem sizin şiirinizi, ama gerçekten güzel değil midir? bir değeri yok mudur? yarının ölmez eserleri arasına girmeyecek mi? kestiremem ki orasını. Ancak sizin duyduğunuz o güvenin, o gururun güzel olduğunu biliyorum, şüphesiz olarak biliyorum. Düşünün bir kere, bir insana sevdiği: «sen güzelsin,» demiş, inandıramamış onu güzel olduğuna, siz onu güzel bulmuşsunuz bulmamışsınız, ne çıkar bundan?

İsterseniz alay edin, gülün, ona bir bir bütün çirkinliklerini sayın, aldırır mı hiç? Kendisini güzel bulması gereken kimse güzel bulmuş ya, yeter ona. Sizin bütün diyeceklerinizi anlayışsızlık diye, kıskançlık diye karşılar. Şiir yazan, içinde şüpheler uyanmaksızın, kendisine güvenerek şiir yazabilen adam da işte o âşık gibidir, şiir ona: «Sen şairsin, bana hizmet etmeye lâyıksın.» demiş, yeter ona.

Çok sevdim şiiri, bütün ömrümde belki şiirden başka bir şeyi sevmedim, şiir aşkından başka bütün aşklarımı şiire bağlamaya çalıştım, onlardan aldığım ateşi gidip ona sundum, o ateşle şiirler okuyup hayran oldum, onların güzelliğini başkalarına da sevdirmeye uğraştım. Kâr etmedi, yüzvermedi bana: «Sen şairsin, bana hizmete lâyıksın,» demedi, içime bir gün bile güven vermedi.

Ben de şiir yazmadım değil, yazdım, ama yazdıklarımın bir değeri olmadığını, vezni, kafiyesi, anlamına kadar her şeyi yerinde olsa dahi şiirin o satırlara inmediğini, inmeyeceğini, çabuk anladım, her parçayı yazdığımın hemen ertesi gün anladım. Bunun için erkenden bıraktım şiiri, boynumu bükerek bıraktım. Hani bazan bir insana sevdiği acır, yanılıp o rikkati muhabbet sanır da gülümser, sonra pişman olur, sevmediğini, sevemeyeceğini, tiksindiğini her zamankinden daha sert bir bakışla anlatıverir, ne olur o adam, bir düşünün. Ben de her şiirimi yazdıktan sonra gönlümde öyle bir adamın acısını duydum.

Bir de benim şiirden anladığımı sananlar vardır, güleyim bari. Ben kanar mıyım onların dediklerine? Şiirin bana: «Sen şair değilsin, elde edemezsin beni, saramazsın» demiş olmasını unutur da inanır mıyım şiirden anlayabileceğime?

1 Nisan 1951

ŞÖYLE PERİŞAN...

Sayın okurum,

Siz de bilirsiniz belki, bir Monsieur *Bends*'ları vardır Fransızların, Monsieur *Julien Benda*. Ülkenin bütün yazarları, düşünürleri birer gelin, o kaynana. Ne yapsalar, beğenmez, gencini, yaşlısını paylayı paylayıverir. Bir çene, işte o kadar olur. Ama eğlencelidir dırlanması. Haklı, haksız. Yıllardır okurum yazdıklarını, bıkmadım. Yarına kalır mı? kestiremem. Bir yazarın yarına kalıp kalmayacağını araştıracağız da ne olacak sanki? Hoşlanıyor muyuz? Bugün okuyalım kitaplarını, bizden sonra gelecekler de beğenecekleri yazarları kendilerini seçsinler. Biz yanılırız da yarının insanları hiç şaşmazlar mı yargılarında?... Bırakalım şimdi bunu. Hem Monsieur *Benda*'dan açmak değil benim niyetim, bir dergide bir sözünü gördüm, onu söyleyeceğim. «*Çocukluğumuzdan artık çıktığımızı siz kaç yaşınızda sezdiniz?*» diye sormuşlar, «*Çocukluktan daha çıkmadım ki ben,*» demiş. Doğru da hani. Seksen şu kadar yaşında, geçenlerde evlendiğini duyduk.

Bana sorsalar, benim de ilk diyeceğim odur. Bir karıştırınca, ta içinde bir çocukluktur sürüp gittiğini duymayan kim vardır dünyada? Çoğu, «Yavrum, evlâdım» diye başlayıp öğüt vermeye kalkarız kendimize. Yıllar uslandırır mı bizi? Uslandık sanırız, yaşımıza başımıza güvenir, tutkulara uymayacağımıza and içeriz. Bir de bakarız ki ya bir sevgi, ya bir öfke, boşluğunu bile bile kapıldığı umutların birden çökmesiyle öfkeleniveren bir sevgi bizi ne hallere düşürür. Kocamış nice âşıklar bilirim, ettiklerini on sekizindeki delikanlı etmez. Ayıplamayalım, dünya bu,

bizi korur mu? Ne demiş şair? «*Gel gör Nazîm başımıza geldi âkıbet — Divânegân-i aşka gülerdik zeman ile.*» Yıllar da, görgü de gidermez çocukluğu, onunla yoğrulmuşuz. Biz istediğimiz kadar: «Bir gün gelir deli gönül uslanır.» diyelim, gelmez o gün, uslanmaz gönül, günler geçtikçe delirir.

İnanır mısınız siz buna? Bilirim, inanırsınız. İnanırsınız da aldanırsınız, avutursunuz kendinizi. «Bir gün gelir deli gönül uslanır» ne demektir? «Bu yaşı buldum, daha uslanmadı benim gönlüm, hiçbir zaman da uslanmayacak» demektir, uslanmaktan korktuğumuzu, çocukluğumuzun ille sürüp gitmesini istediğimizi gösterir. Uslanmış mıdır? O başka, ama kocamıştır, ihtiyarlamıştır, çocukluğu uçup gitmiştir, bir koku dahi kalmamıştır ondan. Nedir çocukluğun, delikanlılığın güzelliği? Bir çocuk, bir delikanlı, yaptığı doğru mudur, değil midir, düşünmez orasını, kendisine yakışıyor mu. Öyle şeyler aklına bile gelmez. Onun gözünde ancak tutkusu vardır, kendisinden geçmiştir, hesaba katmaz kendisini. Oysaki ihtiyar, çocukluk deyip hoş görmeye kalktığı budalalıkları ederken, ettiği sırada içinden hep bir ses duyar: «Ne hakkın var senin böyle şeyler yapmaya? Sana yakışıyor mu bu? Gülünç oluyorsun.» Çocukluğun geçmesi, insanın içinde işte o sesin belirmesi demektir.

Bu mu yalnız? Çocuk, delikanlı tutkusunun, sevgi, nefret, öfke, ne olursa olsun duygusunun geçmeyeceğini, ölümsüz olduğunu sanır. «Dayanamam ben buna, ölürüm» derken inanır bu dediğine. O da işitmiştir bütün duygularını, en ateşli tutkuların geçici olduğunu, biz ihtiyarlar öğretmişizdir ona. Bazan kendisi de usluluk taslar: «Bilirim bunun böyle kalmayacağını, bu ateşin külleneceğini, yaranın kapanacağını bilirim» der, ama inanmaz, ta içinden emindir; herkesinki geçse de onunki geçmeyecektir. Budur işte çocukluğun, delikanlılığın güzelliği. İhtiyarlarda olur mu bu? Bütün tutkuların, bizi çok övündüren

tutkuların dahi geçici olduğu onun gönlüne işlemiştir, sinmiştir. Delikanlı ışıklar saçan bir ağlama, kahkaha kadar sevinçli bir ağlama ile: «Ey benim hiç kapanmayacak yaram. Ey benim hiç sönmeyecek ateşim,» der, ihtiyar ise bağrına çöreklenmiş şüphe ile kıvranarak: «Ey benim yarın, belki bu akşam bir izi, hâtırası kalmayacak olan zevkim,» der. Aldatmayın kendinizi çocukluğunuz geçmeyecek diye; çocuğun çocukluğu ile ihtiyarın çocukluğu bir olur mu hiç? *Baki*'nin beyti çınlıyor kulağımda: «*Evrak-i bağa neyledi bâd-i hazanı gör — Baki gamında şöyle perişan olup gezer.*» Ama duygunun, tutkunun verdiği o güzel perişanlık değil, her tutkunun geçici olduğunu bilmemenin getirdiği perişanlık...

Monsieur *Julien Benda* daha çocukmuş, hepimiz de birer çocuğuz... Ortaoyununda çocuğa mı çıkıyoruz? Güzel olur doğrusu. Gören, işiten güler bizim halimize, biz de güleriz, burnumuzu çeke çeke ağlamaya kalksak, oyunumuzu pek bir beğenip o şevk ile gözlerimizden yaşlar getirsek dahi içimizden, ta içimizden güleriz. Şairin biri de kalkmış: «*Derd-i hasretle neler çektiğimi ben bilirim — Yareme şimdi ne zehr ektiğimi ben bilirim*» diyor. Güzel bir beyit belki, *Şeyh Galip*'in, ama güzel de olsa yalan. Yarasına ektiği ağunun ne olduğunu bilmiyor muyuz biz? Bizi mi kandıracak? Onun ağu dediği bir ilâçtır, bütün dertleri kökünden giderecek bir ilâç... «Belki o gerçekten ağu ekiyor yarasına, o yarayı büsbütün deşiyor, senin sandığın gibi değildir o» demeyin, derdi gerçekten büyük olsa, yarası gerçekten unulmaz gibi görünse üzerine ağu ekmeye kalkar mı? Yarasından duyduğu acı ile bağırır, o acı yeter ona, çabucak geçeceğini biliyor da onun için bağıramıyor, belki bağırabilir diye onu deşmeye, ağularla işletmeye çalışıyor.

Gerçekten derdi olsaydı, hasret derdi, vuslat derdi ne derdi olursa olsun, onu söylemeye, yazmaya mı

özenirdi? Derdiyle şaşırır, öyle sessiz sadasız, hayran, kalıverirdi. Derdinin yalan olduğu, dile getirmek istemesinden belli. İnanmayın, kapılmayın bütün o şairlerin dediklerine, hepsi yalandır, sevgi de yoktur, dert de yoktur, sevginin, derdin verdiği neşve de yoktur. *Galip*'in, o yarasına ağular ektiğini söyleyen *Galip*'in: «*Can teşne kalıp humâr geçti*» dediğini unutuyor muyuz?

Size şüpheyi körükleyen kötümserliği aşılamak istiyorum, benim okurum. Sizi, şairlerden öğrendiğiniz, yahut kendi kendinize kurduğunuz bütün hayallerden, bütün o tatlı hulyalardan, bütün umutlarınızdan soymak istiyorum. Yaşın benim içime çökerttiği karanlık sizin gönlünüzü de kaplasın istiyorum. Sizi de kendime benzetmek, benim artık tadamadığım, tadamayacağım zevklerden sizi de mahrum etmek istiyorum. Ey benim okurum, sizi o güzel düşler gösteren uykunuzdan uyarıp size çirkinlikleri, tek gerçek olan çirkinlikleri göstermek istiyorum. Bahar geldi, bakın, ağaçlar çiçeklerle donandı. Neden bakıyorsunuz o çiçeklere? Yarın hepsinin döküleceğini, o ağaçların kupkuru kalacaklarını bilmiyor musunuz? Bakmayın çiçeklere, onların altındaki çıplak dalı görün, tek gerçek odur. Aldanmayın, bütün o şairlere aldanmayın. «*Ger derse Fuzuli ki güzellerde vefa var — Aldanma ki şair sözü elbette yalandır*» diyor en büyüklerinden biri. «Vefâ yok» derse ona da inanmayın, çünkü şairin, siz isterseniz âşığın deyin, güzellerde vefâ aradığı da yalandır. Vefâ aramak için kendi gönlünde sevgi bulunması gerektir, oysaki yoktur o sevgi, asıl yalan odur.

Ey benim sevgili okurum... Hani «sevgili okurum» demeyecektim size? «Ben sizi sevebilir miyim? orasını bilmem ki,» demiştim. Birdenbire içimden «sevgili okurum» demek geldi. Belki birine sevgili demek ihtiyacını duydum da onun için. Ama kime diyeyim? Kime dersem yalan olmayacak mı? Sadece

kendimi avutmak için olmayacak mı? Size derim, sizi tanımadığım için, siz de beni tanımadığınız için bu yalan ikimizi de aldatmaz, siz önce: «Ne haddine bunun beni sevmek,» diye öfkelenseniz bile sonra gülümser, geçersiniz. Ey benim sevgili okurum, siz ki bilmediğim için, tanımadığım için bence bir hayal kadar cömert gönüllüsünüz, sizi seviyorum. Gene bir şairin beyti ile bitireyim bu perişan mektubu, yalansa da güzeldir. «*Dönülmez, ben reh-i aşka yöneldim — Dua-yı hayr kılsın bana yâran.*» Dönülmez'den sonra biraz durursanız daha iyi olur... Dönülmez, aşk yolundan değil, ihtiyarlık yolundan, bütün güzelliklerin yalan olduğunu bilmek yolundan dönülmez. Bütün yollar oraya götürür. «*Eylesen râh-i mahabbette ne denli tek-ü-pû — Ey Atayi ötesi vâdi-i hicrana çıkar.*» Yolunuz açık olsun, benim sevgili okurum.

8 Nisan 1951

KARACAOĞLAN

Okurum Efendim,

Sadettin Nüzhet Ergun'u hep hayırla anarım. Zavallı, çok genç öldü, belki daha kırkını bulmamıştı. Yakın bir arkadaşlık yoktu aramızda, kendisiyle ancak üç beş defa konuşmuştum. Öleli ne kadar oluyor? onu da bilmiyorum, bana on yıl oldu gibi geliyor. Ne de çabuk geçiyor yıllar. Sevinçlere de, acılara da doyamadan sana doğru koşuyoruz. *Sadettin Nüzhet*'i yakından tanısaydım, hangi yıl öldüğünü bilecek kadar bir arkadaşlık olsaydı aramızda, şimdi kendisini düşününce belki sinirlendiğim, kızdığım da olurdu. Öyleyimdir ben, bir kimse beni kıracak bir şey yaptı mı, unutamam, ölümünden sonra dahi o yara sızlar içimde, öfkelenirim. İyi bir huydur demiyorum, ne yapayım? yaradılışımda var. Bu yaştan sonra da kendimi düzeltmeye, iyi huylar edinmeye çalışacak değilim ya.. *Sadettin Nüzhet*'i ne zaman ansam, gözlerimin önüne konuşması tatlı, nazik, efendi bir adam gelir.

Kendisini anmam için de boyuna fırsat düşer. Büyük hizmetleri oldu bizim edebiyatımıza. Yeni yazı ile *Baki* divanını bastırdı, *Neşati* divanını bastırdı, *Fehim-i Kadim* divanını bastırdı, yanılmıyorsam *Bahayi Efendi* divanını da o bastırdı. *Baki* divanını başka baskılardan da okuyabilirdik, ama *Neşati* divanını ele geçirmek kolay değildi. Ben o şairin çok sevdiğim «*Sebû be-dûş-i sefâ lâle-zâre dek gideriz*» mısraı ile «*Yok tîregi-i gusse Neşati dilimizde — Şâm-i kederi meş'al-i sahba ile geçtik*» beytini biliyorsam, bunu *Sadettin Nüzhet*'e borçluyum. Eski edebiyatımızı severdi, bilirdi, ancak hastalarda görülen bir bık-

mazlık, yorulmazlıkla çalışırdı, ömrü vefa etseydi bize daha ne divanlar tanıtacaktı...

Az değildir ettiği hizmetler, Türk edebiyat tarihine, kısaca Türk edebiyatına ilgilenenler onu hep hayırla anacaklardır. Ama bence en büyük hizmeti *Karacaoğlan* şiirlerinden ne bulabilmişse toplamış, bastırmış olmasıdır. O çalışmalarının ödülünü de gördü, daha kendi sağlığında o kitabı elden ele dolaştı, adını birçok kimselere tanıttı. Birkaç kere basılan o kitap sanıyorum gene tükenmiştir. *Sadettin Nüzhet*'in başladığı esere, biraz daha titizlik göstererek devama özenen biri çıksa ne iyi olur...

«Biraz daha titizlik göstererek» dedim, *Sadettin Nüzhet* baskısı, hayli karışık, hayli yanlıştır da onun için. Bunu bir kabahat diye söylemiyorum, *Sadettin Nüzhet*'in öyle yapması, eline ne kadar *Karacaoğlan* şiiri geçirdiyse hepsini bize olduğu gibi vermesi lâzımdı. Ama bu metin üzerinde bugün çalışılabilir. Karacaoğlan şiirleri tam bir eleştirmeden geçirilip hangisi gerçekten onundur, hangisi onun değildir, ayrılabilir demiyorum, bana öyle geliyor ki buna hiçbir zaman imkân olmayacaktır. *Karacaoğlan* kimdir? ne zaman, nerede yaşamıştır? Öyle bir şair gerçekten gelmiş midir? bunu bile bilmeyince öyle bir eleştirmeye nasıl girişilir? Bir tek koşmanın *Karacaoğlan*'ın olduğunu kesin olarak bilsek, ötekileri ona göre inceleyecek biri çıkabilir, ama o da yok. Elimizde kimi yerleri çok güzel, kimi yerleri de onlara yakışmayan bir yığın şiir, halk ağzından toplanmış birçok koşma var. Ama ağızdan ağıza değişen o koşmaları eleyerek, her şeklinden, en iyi, en doğru mısraları seçerek çalışmak, zor da olsa, kabildir. Böylece elde edilecek koşmalar gerçekten *Karacaoğlan*'ın, öyle bir şair gelmişse onun söylediklerinin aslı olur mu? Olmaz elbette. Ama elimizde derlitoplu bir metin bulunur. Halk o koşmaları kendi keyfine, kendi zevkine göre değiştirmiş, halkın bunu yapmaya hakkı olur da, bir

eleştirmecinin, bilerek, birtakım esaslara dayanarak çalışacak bir eleştirmecinin hakkı olmaz mı? *Karacaoğlan* koşmaları, asıl şairleri bilinmediği için, hepimizin, bütün milletin malıdır, o zenginliği istediğimiz gibi kullanabiliriz. Bizim değiştirmemizle, ötesini berisini kendi zevkimize göre düzeltmemizle o zenginlik eksilmez, bir güzelliği kaybolmaz, *Sadettin Nüzhet*'in verdiği metin ortada duruyor, bizden sonra gelenler de bizim yaptıklarımızı beğenmezlerse gene o metne başvururlar, kendi zevklerine göre bir *Karacaoğlan* daha çıkarırlar.

Karacaoğlan şiirleri üzerinde de çalışmamız gerektir, *Karacaoğlan*, belki, sadece bir ad olan şair, bizim en büyük şairlerimizden biridir de onun için. Kitabı ne kadar açsam, yeni bir güzellik bulurum.

Bana bir hal oldu, ezberimde olan şiirler şimdi bana yetmiyor. Onlardan artık bıktım, artık sevmiyorum onları demiyorum, divan şiirlerinden olsun, halk şiirlerinden olsun, ezberimde öyle parçalar, öyle mısralar vardır ki onlardan geçemem, soğuyamam. Ama içimin havası, iklimi mi değişti nedir? şimdi başka şiirler arıyorum, bugünkü duygularıma güzelliklerini, ahenklerini katacak bilmediğim, okumuşsam dahi ezberlemediğim için unutmuş olduğum şiirler istiyorum. Divan şiirlerini, halk şiirlerini ne kadar okursanız okuyun, hepsi hatırınızda kalır mı? Bunun için de bir divanı, yahut bir cöngü, herhangi bir şairimizin kitabını her açışınızda o günkü halinize, o günkü ikliminize uyacak yeni bir şey bulursunuz. İnanabilirsiniz sözüme.

Ben *Karacaoğlan*'ı çok okudum, ama *Sadettin Nüzhet*'in kitabında benim bilmediğim, daha güzelliklerine erememiş olduğum nice parçalar var. Şimdiye kadar *Karacaoğlan* şiirleri arasında en sevdiğim «*İlk akşamdan vardım kavil yerine — Öne gördüm kömür gözlüm gelmedi*» diye başlayan koşma idi. Gene de severim onu, Türkçenin en mükemmel şiir-

lerinden biri sayarım, «*Gönlüm yücedeydi engine indi*» mısraını unutabilir miyim? unutmak ister miyim? Ama şimdi başka bir koşma, eskiden üzerinde durmadığım bir koşma beni daha çok sardı. Yazayım size onu:

«*Bu yalan dünyaya geldim geleli — Tas tas içtim ağuları sağ iken — Kahbe felek vermez benim muradım — Viran oldum mor sümbüllü bağ iken — Aradılar bir tenhada buldular — Yaslandılar şıvgalarım kırdılar — Yaz bahar ayında bir od verdiler — Yandım gittim ala karlı dağ iken — Farımaz da deli gönül farımaz — Akar gözlerimin yaşı kurumaz — Şimden geri benim hükmüm yürümez — Azil oldum güzellere beğ iken — Karac'oğlan der ki bakın geline — Ömrümün yarısı gitti talana — Sual eylen bizden evvel gelene — Kim var imiş biz burada yoğiken.*»

İkinci dörtlük, şu «Aradılar, bir tenhada buldular» diye başlayan parça sizin de içinizi altüst etmiyor mu? Belki gençsinizdir, benim okurum, dilerim gençliğiniz uzun sürsün; ama gençseniz pek anlayamazsınız o sözleri, ihtiyarladıktan, «ala karlı bir dağ» olduktan sonra yanmanın ne olduğunu daha bilemezsiniz. «*Aradılar*» diyor şair, ona inanmayın, aramazlar ihtiyarı, arasalar bile onun da vurulabileceğini, kolu kanadı kırılmışa döneceğini akıllarına getirmezler de onun için ararlar, ama kendisi aradılar sanır, bir tenhada gelip bulduklarını sanır, sonra gülmelerine, alay etmelerine şaşar, «Hiç anlamıyorlar sevenin halini,» diye yakınır. Güzeller, kolunu kanadını kırdıkları ihtiyarın halinden anlamazlar da ihtiyar o güzellerin halinden anlar mı? Onlar da kendilerinin sevebilecekleri, beğenebilecekleri insanlar arar, ihtiyara «Bakındı şuna, bu haliyle bizi sevmeye kalkmış,» diye gülerler.

Bu şiirde «*Akar gözlerimin yaşı kurumaz*» gibi pek âlelâde bir mısra olmasaydı ne iyi olurdu. Ama ondan sonraki söz çok güzel değil mi? «*Şimden geri*

benim hükmüm yürümez — Azil oldum güzellere beğ iken.» Bunu sadece bir övünme, boş bir övünme sanmayın, «Bir zamanlar güzellere beğ idim, diye koltuklarını kabartıyor» demeyin. Bana öyle geliyor ki o değil şairin söylediği, bir gülümseme görmüş, bir iltifat görmüş, umutlara kapılmış, kendisinin de bir gönülde yeri olabileceğini sanmış, bu hayalle sevinmiş, o umudun, o sevincin birdenbire yıkılıverdiğini söylüyor.

Daha neler var *Karacaoğlan*'da. Gençseniz, sizin halinizi söyleyen koşmalar da bulursunuz. Benim gibi sadece şiir sevgisiyle bütün aşklardan elini eteğini çekip yalnız o aşka bağlanmış bir insanın düşünceleriyle okursanız, gene gözleriniz kamaşır.

Bu mektubumla size *Karacaoğlan*'ı yeniden okumak hevesini verebildimse, yeter bana. Şiir denen güzele hizmet etmekten başka ne isterim ben? Sağlıcağınan kalın, benim okurum.

15 Nisan 1951

ÖMRÜMÜN BÜTÜNÜ

Sevgili okurum,

Evet, «sevgili okurum» diye başlıyorum. Söyleyeceğim sebebini: beni sevmeyenler, kendilerine «sevgili okurum» dememi istemeyenler okumasınlar bu yazımı, onlara değil sözüm, onlarla uğraşmaya, cenkleşmeye halim yok büğün. Bundan sonra da belki hiç olmayacak... «Kim sever seni? Bir insanı sevdirecek değerlerin biri yok sende,» diyeceksiniz, bilirim öyle olduğumu, yoksa şimdiye kadar beni de bir seven, kiminle karşılaştırsa ondan aşağı bulmayan biri çıkardı. Olmasın, diyelim ki ben kendi kendime yazıyorum bu mektubu, bir hayale yazıyorum. Çok eskiden, bir şair olabilmekten umudumu büsbütün kesmediğim günlerde:

Beklemem, ey bahar, bahçelerinden
Hulyama yâr olan ateşin gülü

demiştim, diyelim ki bugün de ona, hayal ettiğim, hulyamda yaşattığım güle yazıyorum. O da dinlemesin, ben söyleyeyim de... Kendim yazar kendim okurum.

Sevgili okurum,

Geçen haftaki mektubumda *Karacaoğlan* koşmasının bir mısraı eksik çıkmış. Tutmuşlar, şiirin en güzel yerini bozmuşlar. Elbette öyle olacak, felek bana şairliği çok gördü, güzel sözler söyleyemedim, güzel yazılar yazamadım, bir yazımı şairlerden aldığım güzel bir sözle bezemek isteyince o da yanlış diziliyor. Şiir okumaya kalktığım zaman da öyle olmuyor mu? Kekemeliğim tutuyor, bakıyorsunuz ki en güzel yeri karşımdakilere anlatamıyorum. Hiçbir büyüklükten

nasibim yok, olmayacak, iğreti olarak dahi kullanamayacağım.. Bir daha yazayım o dörtlüğü, bu sefer belki doğru dizilir:

Aradılar bir tenhada buldular
Yaslandılar şıvgalarım kırdılar
Yaz bahar ayında bir od verdiler
Yandım gittim ala karlı dağ iken

Bırakamıyorum o koşmayı, günlerdir kendi kendime okuyorum, bir dostu gördüm mü, ona okuyorum, anlamayıp belki gülecek olanlara da okuyorum. Bir büyü var onda, beni sarıverdi, sanki her yeri, her mısraı bana kendi kendimi, kendi gerçeklerimi anlatıyor. Onu okurken duruyorum da yaşadığım yılları bir düşünüyorum. Ben de severim bu dünyayı, taşlarına, toprağına, göğüne bakarken ellerimle okşamak, dudaklarımla öpmek için içim titrerdi. Ne de güzeldir. Bakın şu yeni açılan yemyeşil yapraklara, gözlerinizin alabildiğince ufukları kucaklayın, size de bir sevinç vermiyor mu? Sizde de umutlar uyandırmıyor mu? size de: «Bu kadar güzellik yalan olamaz, birer muştu gibi gülümseyen bu güzellikler yalancı olamaz, belki beklediğimden de üstün bir mutluluğa erdirir beni,» dedirtmedi mi? Evet, ben de severim dünyayı, o sevinci, o umutları ben de duydum. O hal içinde «Canım dünya» diye bir kitap yazmayı kurdum. Sonra bir şair, *Şükrü Enis Regü* aldı o adı, iyi de etti, bir şairin kitabına elbette daha yakışır. *Sabih Şendil* de şiirlerini «Gelin dünya» diye toplamış, o da hoşuma gitti. Ne iyi şiirleri var *Sabih Şendil*'in. *Şükrü Enis Regü* «Canım dünya» adını benim düşündüğümü elbette bilmiyordu, bilse kendisi daha bir iyisini bulurdu; ama ben, benim düşündüğüm bir adın bir şair aklına gelmiş olmasına çok sevindim. *Sabih Şendil, Hayyam*'ın mısralarını hatırladı mı acaba?

Guftem be-arûs-i dehr kâbin-i tu çist
Guft dil-i horrem-i tu kâbin-i menest

(Dünya denen geline: «Seni elde etmeye ne vermeli?» diye sordum, «Senin gönlünün sevinçli olması beni elde etmene yeter» dedi.) Öyle sanır insan, bu muştuya inanır, gülerek koşar, birdenbire vurulmuşa döner:

Kahbe felek vermez benim muradım
Viran oldum mor sümbüllü bağ iken

Ama o mu anlatıyor bizi, biz mi vakti, saati kaçırıyoruz: Bilinmez bir düşman var içimizde, türlü adlarla bizi oyalıyor, elimiz altında olan sevinçleri, mutlulukları dermemize engel oluyor. Şairler sesleniyor, Fransızların *Ronsard*'ı bağırıyor:

Vivez, si m'en croyez, n'attendez à demain
*Cueillez dès aujourd'hui les roses de la vie.**

(İnanın bana da yarına koymayın, bu günden deriniz ömrün güllerini.) *Karacaoğlan* da Türkeli'nin kimbilir neresinden onu yankılıyor:

Sual eylen bizden evvel gelene
Kim var imiş biz burada yoğiken

İşitmiyor muyuz bunları? İşitiyoruz, inanmamak da değil, inanıyoruz, ama o içimizdeki düşman, kendimizi eğilimlerimize bırakmaktan bizi alıkoyan düşman: «Bekle,» diyerek, «kapılma zevke, yen arzularını,» diyerek döndürüyor bizi doğru yoldan. Dallarını eğip bize yemişlerini uzatan ağaca bakmadan geçmeyi bir hüner, bir büyüklük sanıyoruz. Sahiden bakmıyor muyuz ona? bakıyoruz, derinden bir ah çe-

---

Hemen yaşamaya bakın dinlerseniz beni,
Dem bu dem, devşirin hayatın çiçeklerini.
Türkçesi: *Orhan Veli* (Can Yayınları)

kerek görmezlikten geliyoruz, ama o ah işliyor içimize, iş işten geçtikten sonra: «Ne ettim ben?» diye dövünüyoruz. Artık dallarını uzatan ağaç yok. Küsmüş mü? Hayır, küsmek bilmez o: Ne edelim ki artık biz yoğuz. Hulyana yâr olan gülü bahardan beklemezsin, değil mi? Bütün bahçeler sana kapansın da görürsün, bakalım hulyalar kurmaya da imkân kalıyor mu? Ne ile kuracaksın hulyalarını? Gözlerin önünden geçirip her birini bir kere daha yaşayacağın tatlı hatıraların mı var? Var belki, birkaç tane var, ama onlar içinde uyandıkça, fırsatı, fırsatları kaçırmış olmanın hâtırası da birlikte uyanmıyor mu? *Karacaoğlan:*

Telli mahramasın attı üstüme

diyor, sen de ona benzer bir mutluluğa belki erdin, ama terini silmeyi düşündün mü o mahramayla? Anlamadın başına konan devlet kuşunu, uçurdun, kendine gelince bir de baktın ki başka birinin başı üstünde. Hani *Ahmet Haşim:*

Savrulmada gül şimdi havada

diyor, senin hulyana yâr olan gül de ona döndü, artık iyice biliyorsun, sen istediğin kadar hulyalar kur, hepsi de seni perişan eden hülyalar olacak. Asıl dostların olan arzularına gem vurdun, gözlerini kapatıp ışıklı bir âlem sandığın hüsran ülkesine giderken hep o düşmanın, içindeki düşmanın sesini dinledin. Artık vardın varacağın yere, günlerin sayılı, biliyorsun, hiçbir güle erişemeden ölüp gideceksin. Hani gene şair olabileceğini umduğun günlerdeydi:

Tahattür saati vuruyor işte

demiştin, hatırlama saati geldi, hepsini birer birer hatırlayacaksın, o deremediğin, dermek istemediğin güller hep üşüşecek üstüne, ama kokularını duyuramayacak, renklerini de gösteremeyecek, dikenleri,

yalnız dikenleri...

Biz tâlib-i teveccüh-i ikbâl ü rûzgâr
Gülberk-i bâğ-i ömr ise berbad olup gider

diyor *Bâki*, sen o beyitte yalnız ustalığı gördün, düşündün de şairin sana verdiği öğüdü dinlemedin, değil mi? Şimdi çırpınırsın işte haklıymış diye...

Kimbilir? belki de sonun bu kadar yakın olduğunu aklımıza getirmiyoruz da onun için kendimize zevkli hatıralarla tatlı bir rüyayı andıracak bir ölüm hazırlamıyoruz. «Vakit var daha.» diyoruz. Oysaki yıllar biz duymadan tükeniveriyor. *Cemal Yeşil* bir rübaide gençliği şöyle anlatıyor:

Karşımda, beraberimde, gönlümdeydi,
Birdenbire kayboldu... unuttum neydi.
Rüya gibi, sade uykudayken görünür,
Bir kere uyan, gitti gider bir şeydi.

Yalnız gençlik mi öyle? Gençlik varsın gitsin, yaşlılığın da zevkleri olur, ama biz bütün yıllarımızı elimizden öyle uçuruyoruz. Karşımızda, beraberimizde, gönlümüzde olan hayatın bizden ayrılıvereceğini aklımıza getirmiyoruz, son saat yaklaşınca da bir şaşkınlık içinde: «Daha biz yaşamadık ki.» diyoruz. Yaşamadık olur mu? Elbette yaşadık, içlerinde nice ışıklı hatıralar olacak yıllar yaşadık, ama unuttuk yaşamayı, bomboş bıraktık o yılları da onun için yaşamadık sanıyoruz. İnanın şairlere, yaşayın, büğünden derin ömrün güllerini, yoksa siz de *Karacaoğlan* gibi, dünya denen gelinin karşısında boynunuzu büker:

Ömrümün yarısı gitti talana

dersiniz. Yarısı olsa gene iyi, ya siz de bencileyin: «Bütün ömrüm talana gitti.» derseniz nice olur haliniz? İnanın bana son günlerinizi aydınlatacak, «Eh, biz de yaşadık bu dünyada.» dedirtecek hâtıralar ha-

zırlayın kendinize... Mademoiselle Bonifas'ı düşündüm şimdi, *Monsieur de Lacretelle*'in bir romanındadır, ömrünün sonunda: «*Ne ettim de ben dilediğim zevkleri tatmadım.*» diye ağlar, onunkine benzetmeyin ömrünüzü...

Ürkütmeyin, uçurmayın başınıza konan devlet kuşunu. Ben ürküttüm mü, uçurdum mu? bilmiyorum. Belki sadece hayal ettim. Ama olsun, beni son günümde ancak o hayaller avutacak.

Hoşçakalın, sevgili okurum. Dilerim, bu sefer andığım mısraların hepsi de yanlışsız dizilsin, bir onlar doğrudur yazdıklarımda, benim dediklerim bir yalan, benim kendi kendime anlattığım bir masaldır.

22 Nisan 1951

ŞİİR SEVMEK

İnsan vardır, sever şiiri, insan vardır, sevmez. Ben, kaç kere söyledim, severim, hem de çok severim. Kişioğullarının yaptıkları bunca işler, tuttukları bunca yollar arasında, bence şiirden üstünü, şiirden yücesi yoktur. *Nabi* Efendi:

Nihadı pâk olan erbab-i tab'ın ey Nabi
Gelir mezâkına eş'ar-i âbdâr leziz

diyor. Hoşuma gidiyor bu söz, işime geliyor, koltuklarımı kabartıyor da onun için. Ama doğru mu? Nice kimseler bilirim, yaradılışları temizdir, gene de en güzel şiirleri dahi tatlı bulmazlar. Şiiri sevenler arasında da kötü yaradılışlı olanlar yok mu sanki? Bırakın herkesi kendi keyfine, şu dünyada üç beş gün yaşayacak, onu da: «Sen şöylesin, sen böylesin...» diye zehir etmeyin. Hani şiire dudak bükenler, bir kimsenin onunla uğraşmasını bir türlü akıllarına sığdıramayanlar, bunu açıkça söyleyenler vardır, onlara da karışmayın, yeryüzünde kim varsa hepsi sizin gibi mi olsun? yaşamak çekilir mi o zaman? kendinizi başkaları ile karşılaştırıp ne de olsa daha bir büyük görmenize imkân kalmaz da çatlayıverirsiniz.

Şiirden haz etmeyenlere karışmayın dedim, ben de karışmayacağım, onları kandırmaya kalkmayacağım. Ama ne yalan söyleyeyim, hepimiz, bütün gün, onların arasında gezeriz, onlarla düşer kalkarız. Çok eskiden, Fransızca bir dergide okumuştum, yazar: «*Bir çağdayız ki şairlik ancak hafifletici sebeplerden sayılıyor*» diyordu. Yalnız bizim çağımız mı öyle? insanların çoğu, bu dünya kurulalı beri, belki de parçalanıp gidinceye değin, şairliği, şiiri sevmeyi bir

hastalık, bir delilik saymışlardır. Aldatmayalım kendimizi, biz şiiri sevenler bir azınlığız, hiçbir zaman da kalabalık olmayacağız. Şiiri sevdiklerini söyleyenlerin, şaire saygı gösterenlerin hepsi de gerçekten gözüktükleri gibi midir? İçlerinden: «Çok şükür ben böyle şeylere kapılmıyorum, daha ciddî, daha verimli işlerim var benim,» demezler mi acaba?

Şiiri, şairliği hor görenlerden kaçmayalım, sonra ömrümüzün büyük bir kısmını yapayalnız geçiririz. Yalnızlığa katlanmak da kolay mı? *Yahya Kemal* Bey:

Ülfet belâlı şey, fakat uzlet sıkıntılı

diyor. Ülfetin başa getirdiği belâlarda da bir tad, bir zevk bulunabilir, ama uzletin sıkıntısı çekilmez. Daha doğrusu ona pek kuvvetli bir benlikleri olanlar dayanabilir. Ben onlardan değilim. Onlardan olmadığım için de şiir sevmeyenlerden büsbütün kaçamam. Konuşurum onlarla, başka konulardan açarım, beni pek de ilgilendirmeyen konular üzerinden üstünkörü düşünüp, düşünür gibi gözüküp birtakım şeyler söylemeye çalışırım. O dediklerimin çoğunu, belki hepsini saçma bulurlar, gerçeğe aykırı bulurlar. Bu yargılarının benim hiç, ama hiç umurumda olmadığını bir bilseler... Konuşmasına konuşurum onlarla, en çok onların arasında dolaşırım, ama hep gurbette gibiyimdir. Karaya vurmuş bir balık. Dilleri benim dilim, bilirim elbette, ama dediklerini anlamam, kavrayamam; işitmemle unutmam bir olur; o dediklerinin gerçekte bir yeri olabileceğini içime sindiremem. Sözlerini kesip: «Şimdi bırakın bunları da esasa gelelim, siz büğün yeni bir şiir okudunuz mu? büğün en çok sevdiğiniz beyit hangisidir?» diye sormak gelir içimden. Tutarım kendimi. El âlemi. «Deli var!» diye mi bağırtacağım? Duyup gelenler de onlardan yana olur. Adlarını deliye çıkartmaktan hoşlananlar vardır ya, ben onlardan değilim. Bu bakım-

dan hiç şüphem yok, ben deli olsam bile şiiri sevmek bir hastalık, bir delilik değildir:

Baki nihâl-ı ma'rifetin meyve-i teri
Ârif katında bir gazel-i âbdârdır

derken doğru söylemiş şair, doğrulardan birini söylemiş. Onların beni bön, alık saymalarını umursamadığım gibi deli saymalarına da aldırış etmeyebilirim, ama şiire, benim en sevdiğim, en inandığım şeye sövdürmenin, onunla alay ettirmenin ne yeri var? Sormam onlara o gün okudukları şiiri, o gün en beğendikleri beyti. ben içimden şiir okuyup o gurbet ilde benliğimin öz yurduna kavuşmuş olurum.

Niçin yazıyorum bu mektupları? Şiiri sevenlere, dünyanın en ciddi işlerinden biri, belki en ciddî işi sayanlara, yani gün geçtikçe alışacağıma büsbütün yadırgadığım bir çevreden, bir çemberin içinden benim asıl yurttaşlarıma, asıl hemşerilerime seslenmek için değil mi? Sesim gür değilmiş de çok kimseye işittiremezmişim, ne olur? Üç beş kişi duysun, bir tek kişi duyup da: «Bizden bu adam, karanlıklar içinde bunalmış, gene de gönlünü ısıtan, ışıklandıran, gönlünde bir güneş gibi doğan şiir sevgisini söylüyor,» desin, yeter bana.

Şiirin öteki sanatlardan, resimden, musikiden, üstün olduğunu söyleyecek değilim, inanmam öyle olduğuna. Bilirim ki resmi, musikiyi sevenler de güzel buldukları bir besteyi, yahut birkaç çizgiyi, rengi düşündükleri zaman benim bir beyti anınca duyduğum zevki tadarlar. Şiirin öteki sanatlardan daha fikrî olduğunu ileri sürerler. Öteki sanatlar gözle, kulakla, sadece duyularımızla kavranırmış da şiiri aklımızla, düşüncemizle anlarmışız, şiirin ötekilerden çok anlamı varmış, şiir yalnız birtakım seslerin bir araya gelmesinden doğmazmış da kelimelerin biribirlerinden aldıkları zenginlikle kurulan bir fikir âlemi yaratırlarmış... Bir bakıma doğrudur bunlar, bir re-

simde birtakım renkler, çizgiler vardır, güzelliği, sanatın aradığı güzelliği yaratmak için bunlar kendi kendilerine yeter, başka bir şey; bir fikir, bir anlam uyandırmaya ihtiyaçları yoktur, böyle bir şeye de kalkışmazlar. Şiir ise kullandığı kelimeler sayesinde onlardan öte, onları aşan, bizim de ancak düşüncemizle kavrayabileceğimiz bir âlem kurmaya çalışır. Bir resme bakan, bir besteyi dinleyen kimse aldığı hazza büsbütün bırakabilir kendini, düşünmek, «Bunun arkasında acaba ne var?» diye aramak, yani kafasını da işletmek zorunda değildir. Başka bir deyimle bir resim, bir beste sanat eserinin kendisidir, bir şiir ise okuyanın biraz da kendi çalışmasıyla sezeceği esere götüren bir vasıtadır. Ama bu sözler asıl konunun dışında gibidir. Biz bir şiiri okurken daima kafamızı işletir miyiz? Anlamını iyice kavrayamadığımız halde, hiç anlamadığımız halde, gene çok sevdiğimiz mısralar, beyitler yok mudur? Biz onları okurken yahut başka birisinin okumasını dinlerken doğrudan doğruya sanat eseriyle, sanat eserinin ta kendisiyle karşılaşmış olmaz mıyız?

Bir gün köylü bir delikanlı saz çalıp birtakım nefesler, güzellemeler okuyordu, bir yeri anlayamadık, sorduk: «Ben ne bileyim âşık böyle demiş,» dedi. Bir gün de *Yakup Kadri* Bey, *Baki*'nin:

Dest-i fenâda mürg-i hevâ durmayıp döner

mısraını çok sevdiğini söylemişti: «Siz buna ne anlam veriyorsunuz?» diye sordum: «Düşünmedim orasını, ben bunu sadece bir mısra olarak seviyorum, anlamı beni ilgilendirmiyor, kendi kendine yetiyor bana,» dedi. Asıl şiiri sevmek de bu değil midir? Fransız yazarlarından birinin anlattığı hatırıma geliyor: daha okuldaymış, bir gün öğretmeni *La Fontaine*'in, yahut *Racine*'in bir şiirini okutmuş, çocuk anlamını çözümlemeye kalkacak olmuş, öğretmen: «Hayır, istemem, bunu ben de severim, sizin de sevdiğiniz bel-

li, anlamını anlatacaksınız diye bütünü parçalamayın, zevkini kaçırırsınız,» demiş. Benim başıma da çok geldi, bir yerde eski gazellerimizden birini okuyunca ne demek olduğunu da söylemeye kalkışırım, şiiri asıl sevenler, gerçekten sevenler istemezler: «Bırakın da anlamını bilmeyelim, sesi bize yetiyor,» derler.

Abbé Bremond'u hatırladım da gene şu eski dâvayı, öz şiir dâvasını açmak mı niyetim? Hayır, ama şiirde anlamdan ayrı, anlamdan başka bir kuvvet bulunduğunu, bizim bazan en sevdiğimiz şiirleri anlamlarından başka, iyice duyduğumuz halde ne olduğunu söyleyemediğimiz bir şey için beğendiğimizi unutmamalıyız. Bir kimseyi kendisinden şunu, bunu beklediğimiz için değil, sadece kendisi olduğu için sevdiğimiz gibi...

Unuttum kendimi de, sevgili okurum, bu mektuplarda da eleştirmeciliğe, şiirin bize verdiği zevki çözümlemeye kalkıştım. Monsieur *Paul Claudel*'in bir eserinde feylesof şaire şöyle söyler: «*Ey şair, sen hiçbir şeyi açıklamıyorsun, izah etmiyorsun, ama her şey seninle açıklanabilir, anlaşılır hale geliyor.*» Eleştirmeciye de bunun tam tersini söyleyebilirsiniz: «A eleştirmeci, sen her şeyi açıklamak istiyorsun, ama her şeyi bir daha içinden çıkılmaz hale getiriyorsun.» Ben bir şair olmayıp da ancak bir eleştirmeci olmaya özenmemden niçin boyuna yakınır dururum? Hep bunun için. İçimi yakan derdi, şiir sevgisini de duyanların hemen anlayacakları, elle dokunurmuşcasına kavrayabilecekleri bir şekilde, bir mısra ile söyleyemediğim için...

Hoşçakalın, sayın okurum, şiiri severseniz ne dediğimi, ne demek istediğimi bu karmakarışık sözler arasından da sezersiniz. Yok, şiiri sevmiyorsanız... O zaman okumazsınız ki benim yazımı.

29 Nisan 1951

VAR OLMAK

Haftadan haftaya, ey benim tanımadığım okurum, bekliyor musunuz bu mektupları? Bir gün bu sayfada benim yazımı bulamazsanız arıyacak, «Ne olmuş?» diyecek misiniz acaba? Hiç ummam. Niçin bekleyesiniz? niçin arayasınız? Beklenecek, aranacak ne var ki mektuplarda? Bir yığın söz, hepsi de boş, biribirinden daha boş. Oturmuş bir adam, söyleniyor, aklına ne gelirse, kaleminin ucuna ne eserse, abuksabuk, onu yazıyor. Bazan bir konuya dokunur gibi oluyor, ama duramıyor, hemen bırakıyor onu. Belli ki bir diyeceği, bir bildireceği yok. Bu mektuplar niçin beklensin, niçin aransın?

Şüphesiz böyle diyeceksiniz, böyle demekte şüphesiz haklısınız. Ama iyi bir şey mi, daima iyi bir şey mi haklı olmak? Bırakın biraz haklı olduğunuzu, karşınızdakinin yanılıp sizin doğru düşündüğünüzü onun yüzüne vurmaktan ne çıkacak sanki? Siz, aç olduğunu sezdiğiniz bir insanın, üstü başı perişan bir yoksulun, yahut bir hastanın karşısında utanma duymadınız mı hiç? Onun açlığı, yoksulluğu, hastalığı sizin yüzünüzdendir demiyorum. Tanımazsınız bile siz onu, ilk görüyorsunuz, siz sebep değilsiniz onun o haline. Gene de içiniz sızlar, bir suç işlemiş gibi irkiliverirsiniz. *Günü*'nün, yani hasedin aksi bir duygu vardır, adı konmamış, belki de pek acı bulup unutmak istediğimiz için adı konmamış. Günü: «Neden onda var da bende yok» dedirtir kişiye, o duygu ise: «Bu iyiliklere, bu nimetlere neden ben erişmişim de o erişmemiş? Neden ben seçilmişim de o seçilmemiş?» dedirtir, yıkıverir içimizi. Siz de haklı olmanızla çok övünmeyiniz. Büsbütün övünmeyiniz demiyorum, olur

mu öyle şey? Siz de bir insansınız, kendinizi beğenmek, koltuklarınızı kabartmak için arasıra olsun bir fırsat bulamazsanız nasıl katlanırsınız yaşamaya? Övünün, haklı olmanızla esrikleşip, mest olup ezin karşınızdakini. Ama ezdiğinizi de bilin. Bunu bilirseniz, onun yüreğinin nasıl kanadığını anlarsınız da ürperir: «Neden ben haklıyım da o haksız?» deyip utanırsınız kendi kendinizden.

Demeyin, söylemeyin bana bu mektupların bomboş, abuk-sabuk sözlerle dolu olduğunu. Ben de biliyorum onu. Ama dinleyin bakın ne diyeceğim, yalan değildir, inanın. Şimdiye kadar çok yazı yazdım ben, ama hiçbirini bu mektuplar kadar özenerek yazmadım. Uzun uzun uğraşıyor muyum her birinin üzerinde? Ben bütün yazılarımın üzerinde uğraşırım, şöyle başlayıp çabucak bitirivermek hiçbir zaman elimden gelmedi. Hayır, «özenerek» derken çok uğraştığımı söylemek istemiyorum. Severek yazıyorum bu mektupları, her birine kanımı, kemiğimi, etimi koyacakmışım gibi yazıyorum. Benim de kendime göre kurnazlıklarım, ustalıklarım vardır, gizlemiyorum onları, bu yazılarımda da kullanıyorum, şairlere başvuruyorum, bir gerçeği, bir hali başka bir gerçekle, başka bir halle söylemeye çalışıyorum, bazan bir masaldır tutturuyorum kendi kendime, onu anlatıyorum. Ama bütün bu yapmacıkların, bütün bu yalanların arasına kendimi, özümü koymak istiyorum. Sonradan okuyorum, sizin gibi ben de beğenmiyorum. Sizin gibi... Sizin gibi olur mu hiç? Siz bunların boş olduğunu, beğenilmeyecek birtakım sözler olduğunu görünce ne kaybediyorsunuz? Olsa olsa beş dakikanızı harcamışsınız, «Neyse...» deyip geçiveriyorsunuz. Bir de beni düşünün, ben ne oluyorum?

Bir insanın küçüklüğünü, değersizliğini, hiçliğini anlayıvermesi nedir bilir misiniz? Hele yaşlanmışsa: «Daha vakit var, bir gün ben de gözlerimi diktiğim yere ulaşır, hiç değilse yaklaşırım» demesine

imkân kalmamışsa. Aşağılık duygusu, küçüklük duygusu deyip gidiyorlar. Ben öyle duygulara kapılan insanlardan değilim, ben içimde bir küçüklük duygusu bulup onunla ürpermiyorum, biliyorum küçük olduğunu, yalnız başkalarından öğrendiğim için, bana başkaları sezdirdiği için değil, öyle herkesin dediğine pek aldırmam, kendim anladığım için, küçüklüğümü, elimden bir şey gelmeyeceğini, çok yükseklere değil, kendimi bir parça aşan bir yere göz dikmem doğru olmayacağını açıkça görüp anladığım için biliyorum.

Yazı yazan, sanatla uğraşan bir kişi, kendinden bir şey kalacağını, kendi ölüp gittikten sonra da adının anılacağını umar. Bütün yazarların gözü ölmezliğe dikilmiştir. Ben de yıllarca umdum o yüceliği... Yavaş yavaş gerçek belli etti kendini. Bir şey kalmayacak mı benden? Kalmaz olur mu? kalır elbette. Koca bir yapı kuruluyor, yıllarca, yüzyıllarca duracak ortada, bütün taşlarıyla duracak, o taşların her birini getirip yerine yerleştiren adamın eseri, bu dünyada bir izi kalmış demektir. Ama bilmezsiniz onun adını, bir öldü mü, bir daha kimse duymaz onun sözünü. Benim de öylece adım kalmayacak. Büğün bu ülkede bir dil kuruluyor, o yapıda benim de bir iki taşım vardır, ancak görünmeyen, kimsenin gözüne çarpmayan, ta gerilerde bir taş... Bu muydu benim hulyalarım? Az mı beğendim kendimi? Yukarıdan baktım çoklarına, yaptığımla değil, yapacağımla övündüm, onu yapılmış, bitmiş gibi gördüm, yılların perdesi yırtılıverince o bütün büyüklüğü ile ortaya çıkıverecekti. Çıktı... Hani dağ fare doğurdu derler, fare doğurmak da gene bir iştir, yaşar o fare, gidip gelir, canlı canlı gözleri vardır, kemirir de, korkutur, kaçırır. Ya o dağ, bütün kıvranmalarından, bağırmalarından sonra hiçbir şey doğuramazsa? İki eli böğründe, öyle kalakalmış... Beğenmedim doğrusu kendimi dağa benzetmeyi. Dağ, diyelim ki övündü, övün-

dü de bir fare bile doğuramadı, hiçbir şey doğuramadı, gene kendisi bir dağdır, vardır, o kadar patırtıdan sonra bir şey doğuramadığı dillere destan olur. Ben o dağ gibi var mıyım? Bağırmalarımı, şöyle eserler yaratacağım, böyle eserler yaratacağım diye övünmelerimi kimse duymuş mu? duyanlar da inanmış mı? «Senin elinden bir şey gelmez» demeyi dahi gerekli bulmamışlar, aldırmamışlar, görmemişler beni. Görülecek gibi değilmişim de onun için, ufacık, yok denecek kadar ufacık...

Ey benim tanımadığım okurum... Neden böyle diyorum size? Belki de tanıyorum sizi. Belki daha bu sabah gördüm sizi, selâmlaştık, geçiverdiniz yanımdan. Belki benim sık sık gördüğüm, konuştuğum kimselerden birisiniz. Sanki bu mektupları ben, tanımadığım insanlar, yalnız onlar okusun diye mi yazıyorum? Tanıdıklara da okutmuyor muyum? Neden bu yalan? Bilmiyor muyum? siz beni tanıyanlardansınız, sizden de mi, kendi kendimden de mi saklayacağım? Gülersiniz bunu okurken, belki de tiksinirsiniz: «Ben onun yazdıklarını okumayacaktım, okumak aklıma bile gelmez, kendisi ikide bir nasıl bulduğumu sordu, yolda yakalayıp kendisi okudu, şimdi de ben kendiliğimden okurmuşum gibi, ben ona ilgilenirmişim gibi sözler söylüyor. Budala! yazdıklarını herkes okuyacak, tanımadığı insanlar da okuyacak sanıyor!» diyeceksiniz. Ne olur sanki demezseniz bunu? Evet, bir yalandır söylediğim, ama sizi değil, kendimi aldatmak için uydurulmuş bir yalan. Bilirim sizin bu mektupları beklemediğinizi, bir gün bu sayfada benim yazımı bulamazsanız aramayacağınızı, «Ne olmuş?» demiyeceğinizi. Ama bırakın bir hulya kurayım, benim mektuplarımı beğenen, seven okurlarım vardır, ben de kimsenin aldırmayacağı, göremeyeceği kadar küçük değilim diye avutayım kendimi. Dedim size, ben özenerek, severek yazıyorum bu mektupları, benden bir haber bekleyen insanlar bulunur

belki diye yazıyorum, öyle insanlar olmadığını, olmayacağını hatırlatacaksınız, beni bu gerçeğe iyice inandıracaksınız da ne kazanacaksınız?

Bir şey kazanmazsınız ya gene de söyleyin, çarpın benim suratıma küçüklüğümü, içimi kanatırmışsınız, çekinmeyin ondan, küçüğün küçük olduğunu, elinden bir şey gelmeyeceğini kendisinden saklamamalı, haddini bildirmeli ona, sonra lâübaliliğe vurur işi, size «Sevgili okurum» diyecek kadar haddini unutabilir. Haklısınız, benim yanıldığımı, sizin haklı olduğunuzu vurun yüzüme. Benim yanıldığımı diyorum ama ona pek inanmayın. Yanılmıyorum ben, bilerek yanılmış gibi gözüküyorum. Benim yalanım sizi değil, kendimi aldatmak içindir dedim, ona da inanmayın, sizi aldatıyorum, kendimi avutuyorum, bir hulya kuruyorum diyerek sizi aldatıyorum. Benim hulyalarım mı var sanki? Görüyorum, bütün gerçeği görüyorum, görüyorum da iğreniyorum kendimden. Yukarıda: «Kemiklerimi, etimi koyuyorum bu mektuplara» gibi bir söz söyledim bunun neresinde kemik? neresinde et? Boş lâkırdılar... Demek ben kendimi söylemeye başlayınca boşluktan başka bir şey söyleyemiyorum, öyleyse yoğum, düşüncelerim, duygularım, hulyalarım dediğim şeyler de yok. Küçükte ne olabilir ki zaten? İyice düşünürseniz, kendini anlatmak isteyince bomboş sözler söyleyen kişinin bir küçüklüğü dahi yoktur, küçüklük de bir varlık gösterir. Ben bütün yazdıklarıma, yaptıklarıma bakıyorum da: «Varım... Varmışım...» diyemiyorum.

Ey benim tanıdığım, yahut tanımadığım okurum, ey benim belki de olmayan okurum, hoşçakalın.

6 Mayıs 1951

ELEŞTİRME

Bilirsiniz elbette *Fazıl Hüsnü Dağlarca*'yı, benim sayın okurum. Şiiri severseniz o şairi, günümüzün en iyi şairlerinden birini benden, bir eleştirmeciden öğrenecek değilsiniz. Yok, siz seveceğiniz, beğeneceğiniz şairleri, kendi şairlerinizi kendiniz aramıyorsanız, darılmayın, şiiri gerçekten sevmiyorsunuz demektir, o zaman da şu şairi, bu şairi öğreneceksiniz de ne olacak sanki? Adını beller, kitabını, kitaplarını belki de almazsınız.

Eleştirmecilerin bir faydası olmaz demiyorum, olmasına olur ya, geçicidir. Faydanın her türlüsü gibi eleştirmecininki de geçicidir. Bir vakitler ben de ötekinin berikinin lâkırdısına uymuş, eleştirinin de bir sanat olduğunu söylemiştim. Gülüyorum şimdi. «Ne yaparsınız? gençtim, toydum, ben de anamdan bu yaşta doğmadım a.» Umutlarım vardı benim de, umutlar, kişioğlunun şu en yavuz düşmanı olan umutlar yok mu? işte onlar beni öyle sapıttırıyordu. Şair olmadığımı, olamayacağımı anlamıştım, gene de gözüm sanattaydı, bir sanat adamı sayılmaktaydı: «Ne çıkar şair değilsem? ben de eleştiriye veririm kendimi, o yoldan ün kazanırım, adım yarına, gelecek yüzyıllara ulaşır.» diyordum. Baktım ki, öyle değilmiş.

Kendim mi kavradım birdenbire gerçeği? Hayır, sezdirdiler bana, çevremdekiler sezdirdi, yavaş yavaş sezdirdiler. Bana yavaş yavaş, onurumu koruyarak söylemediler, bağırırcasına söylediler, ben yavaş yavaş anladım... Bunları açmamalıyım, açmamalıyım, ama duramıyorum, içimin zehirleri kabarıyor, onları yazarsam, bir insanın çektiklerini bildirirsem belki ben de sanata erişirim mi diyorum nedir? bunları, bu

acayip mektupları bir türlü bırakamıyorum. Okumayın, benim sayın okurum, sıkılırsınız, tiksinirsiniz, bir insanın küçüklüklerini döktüğü bu mektupları okumayın. Gerçi küçüklük de insanoğlunun hallerindendir, siz bir küçüklükte kendinizi görmek, tanımak ister misiniz? Siz büyüklerin yazdıklarını okuyun, onların içlerini görün, hayran olun, siz de onlara benzeyin, yahut benziyorsunuz diye avutun kendinizi. Siz bu mektupları okumayın, ama ben gene yazacağım. Dedim ya içimden geliyor, duramıyorum.

Bakın nasıl anladım eleştirmeci olmanın aşağılını. Çok oluyor, on yılı geçti, şairlerimizden biri, bana nedense kızmış, ağır ağır sövmüştü, ben de bir yazımda, asıl adını söylemeyeyim de Ahmet diyeyim, «Ahmet mi ne diyorlar işte o...» demiştim. Doğrusu, bir küçümseme vardı bu sözde, ama sinirlenmiştim, başlayan da ben değildim, o şairdi. Arkadaşlardan biri çattı bana: «Sizin onu böyle küçümseyerek anmaya ne hakkınız var?» dedi. Bana onun sataştığını, onun sözünün çok daha ağır olduğunu söyledim: «Olsun, o söyler, siz söylememelisiniz» dedi. Bilseniz ne öfkelendim, hatırladıkça bugün de öfkeleniyorum. O arkadaş... Arkadaş diyorum, ama yıllardır dargınız, bir daha da barışmam, bana elinden gelen kötülüğü etti, hattâ başka bir şair bana bir şiir ithaf etmişti: «Öyle insanların adını anmak size yakışmaz, çıkartın kitabınızdan.» dedi, kandırdı onu. Beni sevmediğini, bende hiçbir değer görmediğini daha bir çok halleriyle belli etti. Ona aldırmayabilirdim. Ama bir gün tıpkı onunkine benzer bir söz daha işittim, gene bir şair yüzünden, ben şiirlerini beğendiğim halde bana hakaretten çekinmemiş bir şair yüzünden. Hem de büyük değerleri olduğunu bildiğim için kendisine öfkelenemeyeceğim, darılamayacağım bir kimse söyledi: «Olsun, o bir şairdir, o söyler, o söyler, ona yakışır, siz söyleyemezsiniz...»

Bir gün de, bu sefer adını söyleyeyim, onun adı

ile başladım mektubuma, *Fazıl Hüsnü Dağlarca:* «İçimden dövmek geliyor bu herifi. Eleştirmecilik edip şairlerin adlarını anıyor diye kuruluyor, bir koruyuculuk takınıyor,» demiş. *Fazıl Hüsnü Dağlarca*'ya öfkelenmedim, çok severim şiirlerini, yalnız büğünün değil, bütün Türk edebiyatının en güçlü yaratıcılarından biri olduğuna inanırım.

Hak verdim ona. Kurulduğum için, koruyuculuk takındığım için değil, öyle huyum yoktur, varsa da ben bilmiyorum, bilmeden işlenen suçun cezası olur mu? Neden olmasın? Olmalıdır. Boşuna mı şairin: «*Tövbe ya Rabbi hatâ rehına gittiklerime — Bilip ettiklerime bilmeyip ettiklerime*» demesi? Eleştirmeci de öyle çok anmamalı şairleri, haddi değildir, kıskansın onları içinden, yeter, kendisi de onlar gibi yaratıcı olamıyor diye bencileyin tırnaklarını kemirsin, ama bu kıskançlığını sermesin ortaya. Beğeniyormuş da övecekmiş, kıskanmazmış, hayranmış... Kim kanar bu lâkırdılara? Şairlerin, yaratıcıların hepsi söyler eleştirmecilerin kendilerini çekemediklerini, yalan mıdır dedikleri? biz şair olmayanlar, yaratıcı olmayanlar onlardan daha mı iyi bileceğiz gerçeğin ne olduğunu? Bizler, eleştirmeciler, bir şeyin doğrusunu bilemeyiz, bizim duygularımıza dahi inanılmaz: «Adam sende, eleştirmeci duygusu, eleştirmeci düşüncesi, kimbilir kimden öğrenmiş de gelip söylüyor? Biz duygunun, düşüncenin kaynaktan kopmuşunu, büyüğünü isteriz,» deyiverirler insana.

İnsana demezler, eleştirmeciye derler. Eleştirmeci de insan mıdır? Başka bir arkadaş, hem de sevdiğim, beni de sevdiğini sandığım bir arkadaş, beni kokarca denilen hayvana benzetmiş, o kokarca kendisi avlanamazmış da aslanın, kaplanın avlarından kalana konarmış. Bu benzetmeye de önce kızmıştım. Oysa ki doğru... *Fazıl Hüsnü Dağlarca*'nın da dediği doğru. Benim kurulmak, koruyuculuk takınmak huyum yokmuş, varsa bile ben bilemezmişim... Neden

bilmiyorum? Benim şairlerin sözünü edişim, onların şu şiirlerini beğeniyorum, bu şiirlerini beğenmiyorum deyişim kendime bir paye vermek, kurulmak değildir de nedir? Koruyuculuk taslamak da var elbette işin içinde. Beğendiğim şairleri tanıtıyorum, onların adlarını anmakla kendilerine yardım ediyorum, iyilik ediyorum... Haklıdır *Fazıl Hüsnü Dağlarca,* şüphesiz çok haklı. Eleştirmecinin kuruluğunu, kendini dev aynasında görüp koruyuculuk takındığını bilmemesi dahi gene kurulmasından, koruyuculuk taslamasından gelmez mi? Başka bir dokudan, başka bir özdendir o, iyiyi kötüyü, değerliyi değersizi ayırdetmek ona yaradılıştan vergidir... Vay efendim vay, yani zatınız için kurulmayı, koruyuculuk takınmayı tabiî bir hak sayıyorsunuz, değil mi? Tabiî bir hak saydığınız için de başkalarının buna sinirlenmelerini anlayamıyorsunuz, yersiz buluyorsunuz... Elbette haklı *Fazıl Hüsnü Dağlarca,* benim ne kişi olduğumu o sezmeyecek, bir şair sezmeyecek de ben eleştirmeciliğimle mi sezeceğim? Bende kişilerin ne olduğunu sezebilmek gücü olsaydı ben de bir şair, bir yaratıcı olurdum. Eleştirmecinin ne olduğunu da gene şairlere, yaratıcılara sorup onlardan öğrenin, gerçeği ancak onların gözü görür.

İşte böyle yavaş yavaş anladım eleştirmenin bir sanat olmadığını, eleştirmecinin bir ün kazansa bile bu ünün çabucak söneceğini. Bir öldü mü bir daha kimse anmaz onun adını, söyleyince de: «Hay, ne çok söyledi,» derler. Eleştirme bir sanat olmasın, eleştirmecinin adı çabucak unutulsun, zararı yok onun, bu yeryüzünde kaç kişinin tuttuğu yol bir sanattır? Kaç kişinin adı unutulmayacaktır? Ama eleştirmeciyi bütün sanat adamları küçük görüyor, herkes onun aşağılığını yüzüne vuruyor: «O şairdir, o söyler, yakışır ona, sen söylememelisin, söyleyemezsin...» Bu söz gücüne gidebilirmiş eleştirmecinin, kimse bakmaz ona, hep bitti de eleştirmecinin gönlünü kırmamak mı

kaldı? Eleştirmecinin gönlü... Gülelim bari. Ne arar çingene evinde musandra? Eleştirmecinin gönlü? Kim düşürmüş gönlü de o bulmuş? Bakın, gönlüne kimsenin aldırmayacağını söylerken bile taze bir söz bulamıyor, ta ne zamandan kalmış atasözlerini, deyimleri, yani şairlerin, yaratıcıların sözlerini anıyor... Eleştirmecinin gönlü... Eleştirmecinin kırmaktan sakınacağımız bir gönlü olsa, aşağılığı bu kadar yüzüne vurulduktan sonra, aşağılığını kendi de anladıktan sonra susardı yahu! Susuyor mu? Söylüyor, boyuna söylüyor, oturmuş, okuruna mektuplar yazıyor... Sorsanız neden susmadığını, gene bir şairi anıp: «*Neyleyim kurtulamam tab'ı hevesnâkimden,*» der. Siz bırakın o zevzeği de, şairlerin, yaratıcıların yazdıklarını okuyun.

Bir faydası vardır eleştirmecilerin demiştim, neymiş o fayda? Unuttum, yoktur, hiçbir faydası yoktur, olsa da zihinleri karıştırır. Siz onun varlığını bile düşünmeyin... Ama ben, alışmış kudurmuştan beterdir derler, gene bırakamıyorum eleştirmeciliği. Size bir şey söyleyeyim, okuyun *Fazıl Hüsnü*'nün yeni kitabını, okuyun *Aç Yazı*'yı, çok güzel şiirler var içinde, bütün şiirlerini okuyun o şairin... Hele bir şiiri var... Ama onu size gelecek mektubumda yazarım, bana düşündürdüklerini de söylerim.

13 Mayıs 1951

YAŞAMAK

Geçen mektubumda, size *Fazıl Hüsnü Dağlarca*'nın bir şiirini yazacağımı söylemiştim. Ama neden yazayım? Adı *Geçen Şey*, açın şairin yeni kitabını, *Aç Yazı*'yı, orada bulursunuz... Gene de duramayacağım, alacağım onu mektubuma. Oldu bir yol, «sevgili okurum» dedim size, kişi sevdiği bir şiiri sevdiklerine, sevdiğine göstermesin, olur mu hiç? Dinleyin siz de o şiiri. Evet, dinleyin, yalnız gözlerinizle değil, yüksek sesle okuyun. Kimbilir ne güzel okursunuz. Herkesin okuması kendine güzel gelir, en iyi şiir okuyanlarınkinden daha güzel gelir. Anladığı gibi, duyduğu gibi okur, kendi anlayışını, kendi duygularını katarak okur da onun için. Yüksek sesle, severek, beğenilsin diye okuduğumuz bir şiir biraz da bizim şiirimiz olmaz mı?.. Gene gevezeliğe daldım, abuksabuk söyleniyorum. Size: «Benim yazdıklarımı, söylediklerimi beğenmezsiniz, bari güzel şiirlerle sizi eğliyeyim, bir gülümsersiniz,» diyecektim, onu da unuttum. Ya siz benim güzel bulduğum şiirleri de beğenmezseniz, onlar için de: «Orta halli şeyler,» deyiverirseniz, ne yaparım ben? Ne yapacağım? Boynumu bükerim... Siz dinleyin hele şu şiiri, biliyorsanız dahi zararı yok, bir daha okuyun :

GEÇEN ŞEY

Kocaman yıldızlar altında ufacık dünyamız,
Ve minnacık bir hâne:
Kokar kır çiçekleri gün ağarmadan,
Hâtırasız, uykusuz,
Kokar nane.

Ta ezelden beri mest olmuş herkes,
Bir bakıma her şey mestane.
Hayal edilir nazlı yâr yönlerden,
Aşk ile kuşlar süzülür,
Değişir gökler şahane.

Farkında değil gönül,
Sanki hepten divane;
İçimizden, dışımızdan,
Geçer vakit
Zalim, zalimane.

Hep ihtiyarlık, ölüm düşünceleriyle uğraştığım için midir nedir— pek sevdim bu şiiri. Bu güzelim dünyayı bırakmaya kıyabiliyor muyuz? *Naili:*

Mestâne nukuş-i süver-i âleme baktık
Her birini bir özge temaşa ile geçtik

diyor. Ama biz bir türlü geçmek istemiyoruz, doyamıyoruz o güzellikleri görmeye. Onlardan, aralarında:

Hezârân dilber-i mevzun, hezârân duhter-i hasna

dolaştığı için daha da çekici olan o güzelliklerden, o yeryüzü azıklarından bize bir pay düşmemiş olsa bile ölümü gerçekten diliyor muyuz? Büsbütün kesilmiyor umutlarımız, ölümü gerçekten dilediğimiz anlarda bile o güzellikler yüzünden diliyoruz, o dileği de dünya hazlarından biri diye tadıyoruz, Ey ölüm, bize o güzellikler içinde, o güzellikler arasından göründüğün için sen de ne kadar güzelsin.

Vakit geçiyor, zalim, zalimane... Zavallı *Fazıl Hüsnü.* Siz de yaşlandınız mı artık? Siz de mi yaşamanın bir sonu olacağını, o acıyı etinizde duydunuz da ürperdiniz mi? Siz de mi doyamadan öleceğinizi anladınız, siz de mi *Sultan Süleyman*'la birlikte:

Olsa kumlar sağışınca ömrüme hadd ü aded
Gelmiye bu şişe-i çerh içre bir saat gibi

diyorsunuz? Severim o beyti, onun bulunduğu gazelden en çok birinci beyti:

Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi

beytini anarlar ya, ben asıl onu değil, ötekini severim. Yükselmekte, büyük yerlere erişmekte gözüm olmadı hiç, sıhhat de öyle pek umurumda değildir, ben tek yaşıyayım da hastalıklarla kıvranarak da olsa başım üstüne. Biliyorum, hiç şüphem yok, son iniltim de gene yaşamaya bir övgü olacaktır. Ama vakit geçiyor, geçtiğini bize sezdirerek geçiyor. Bundan korkunç düşünce mi vardır?.. Bir Fransız şairi, *Lamartine* de kalkmış zamana, saatlere: «*Nice biçareler size yalvarıyor, akın, akın onlar için; içlerini kemiren dertleri de götürün onlarla birlikte, bahtiyarları unutun.*» diyor. Hayır, ey zaman, kimse için akma, akıp gitme, bil ki yalnız bahtiyarlar vardır bu dünyada, biçare olduklarını, bedbaht olduklarını söyleyenlere inanma, onlar da yaşamak denen bahtiyarlığı tatmaktadır.

Atatürk'ün bir resmi vardır, görmüşsünüzdür elbette, Ankara'dan son ayrılışında çekilen resmi: vagon penceresine dayanmış, gözleri dalmış, bakıyor, «nukuş-i suver-i âleme» bakıyor, yalnız hayranlıkla değil, onları hiç, hiç görmeyeceği günün yaklaştığını sezdiği için yüreği sızlayarak bakıyor. Veda ediyor, yalnız Ankara'ya, kendi kurduğu, şüphesiz çok sevdiği şehre değil, yaşamaya veda ediyor, içi burkularak veda ediyor... Çok severim *Atatürk*'ün o resmini, ne zaman görsem bağrım dolar. Doğrusunu isterseniz ben ona sadece bir büyük adamın resmi diye bakmam, hattâ o resimdeki adamın *Atatürk* olduğunu, bir millet kurtaran, sonra da devrimler yoluna götüren yüce insan olduğunu unuturum, herhangi bir kişi diye bakarım ona, o dalgın, üzüntülü bakışlarıyla insanoğlunun değişmez maceralarından birini, ya-

şamanın geçiciliğini düşündükçe gönlümüzü kaplayıveren şifasız acıyı anlatan herhangi bir kişinin resmi diye bakarım. Hangimiz çekmeyiz o derdi? Sizin de, tanıdıklarınıza, tanımadıklarınıza: «Biliyor musunuz? haberiniz var mı? bir gün ben de ölecekmişim, bu dünyayı görmez olacakmışım...» demek gelmez mi içinizden? Hepimizin, hepimizin öğrendiğimiz en yılınç gerçek.

Unutalım, unutalım bunları da yaşamaya bakalım, yaşamanın zevklerini, başka türlü acılarını, geçici oldukları için, dermanları bulunabileceği için gene de birer zevk sayılabilecek öteki acılarını tatmaya bakalım. Ama imkân mı var? Biz istediğimiz kadar unutmaya çalışalım, o düşünce bizi unutuyor mu? bir kere eline geçirdikten sonra bırakıyor mu? Şair o anlamda söylememiş ya, ben o anlamda anayım:

Bir eldir ufuklardan uzanmış,
Zulmet bizi çekmekte visâle...

O bizi unutmuyor. Kır çiçeklerinin, nanenin koktuğunu, kuşların aşk ile süzülüp havaların şahane şahane değiştiğini, nazlı yârin hiç ummadığımız bir yönden gülümseyerek çıkıverdiğini görüp gönlümüz sevinçle dolduğu anlarda bile bizi kavrıyor, zalim vaktin zalimane geçtiğini hatırlatıyor. Yüzümüzü ellerimizle kapamanın, kaçmanın, kalabalık yerlere sığınmanın da bir faydası yok, ayrılmıyor bizden, affetmiyor bizi. Sevincimizi gideriyor demiyorum, tam tersine, arttırıyor onu, kendi acısını da katarak bir saadet ediveriyor. Bu değil midir bizim saadet dediğimiz? «Ben bu zevkleri uzun zaman tadamıyacağım, şimdi tadıyorum, demek şimdi saadet içindeyim.» Ölüm düşüncesi, içimizin bize boyuna: «Zaman akıp gidiyor, son saat yaklaşıyor» demesi olmasa biz saadet nedir, bilir miydik?..

Neler söyleyecektim, nelere geçtim... *Fazıl Hüs-*

nü Dağlarca'nın kitabını anlatacaktım, yaşamaya bağlılığımı, hepimizin bağlılığımızı söylemeye başladım. Siz de bağlısınız elbette. Saçlarınız arasında bir tek telin ağarmış olduğunu görünce, onu size başkaları da, kendiniz de pek yakıştırsanız bile üzülmüyor musunuz? irkilmiyor musunuz? O üzüntü, o irkilme hep yaşama sevgisinden gelmiyor mu? Herhangi bir insanın sözü açılınca: «Tanımıyorum onu, aramızda bir olan belki bir tek düşünce, bir tek duygu yok» demeyin, aranızda bir olan işte bu düşünce var, ne yaparsanız yapın, nefret edin, kin besleyin, tiksinin, aranızdaki bu kardeşliği, bu birliği kaldıramazsınız.

Yaşamak... Gerçek olan tek zenginliğimiz bizim, sevince, acıya, sevgiye de ancak onunla eriyoruz, onu yitirmedikçe umuda, her türlü umutlara hakkımız var demektir. Hiç olmazsa hayaller kurarız... Yaşamak... Siz ki, insan olsun, eşya olsun, bütün gördüklerinizi iyi kötü diye, güzel çirkin diye ayırmaya kalkıyorsunuz, görmüyor musunuz? anlamıyor musunuz? yaşamaktan başka bir şey yoktur dünyada, yaşayan yaşamış olan her insan, her şey iyidir, güzeldir.

Şaşacaksınız benim bu sözlerime: «Sen daha geçen mektubunda kendini aşağı bulduğunu söylüyordun, bugün yaşamanın güzelliğinden açmışsın, o güzellikten belki kendine bir pay çıkarmaya kalkıyorsun. Ne oldu sana? Yoksa içine övünç verecek bir halle mi karşılaştın?» diyeceksiniz. Hayır, bir şey olmadı, ben insana övünç verecek hallerle karşılaşabileceğimiz yaşı geçirdim artık, ama bugün öyle esti içimden, belki sadece *Fazıl Hüsnü Dağlarca*'nın şiiri sebep oldu, yaşamayı övmek istedim. Yarın gene kendime dönerim, ifritlerimle boğuşur, onlara yenilir: «Ey ulu ölüm, gel de kurtar beni.» derim. Aldırmayın siz, o da yalandır, bu da yalandır, yahut ikisi de ancak bir ölçüde doğrudur. Sevin yaşamayı, benim sevgili okurum.

20 Mayıs 1951

HULYAYA DAVET

Nasılsınız, benim sevgili okurum? Sizin karşınızda hayal ediyorum kendimi, ben böyle hal hatır soruyorum, siz de bana karşılık veriyorsunuz. Ama tanıyor muyuz biribirimizi, biliyor muyuz? Yolda karşılaşsak belki de kayıtsızca bakışır, hani şu biribirini görmeden, hemen unutmak üzere bakışmak yok mu? işte öyle bakışır, geçiveririz... Olsun, aylardır size mektuplar yazıyorum, kendimi anlatıyorum, biraz tanımışsınızdır beni. Siz bana mektup yazmıyorsunuz, söylemiyorsunuz kendinizi, gene de sizi ta ezelden beri tanıyormuşum gibi geliyor bana. Kimsiniz? adınız nedir? genç misiniz, yaşlı mısınız? bir bayan mısınız, bay mısınız? bilmem orasını, ama tanıyorum sizi, siz de benim gibi insanlar arasında bir insansınız, birbirimizi tanımak, iyice tanımak için bu kadarını bilmek yetmez mi?

Hep sizi düşünüyorum, «Oturacağım, okuruma bir mektup yazacağım» diyorum. «Ah şu *Pazar Postası* gündelik bir gazete olsa, 'Günün Postası' olsa da ben size her gün bir mektup yazabilsem.» O kadar çok mu size söyleyeceklerim? Yoo, o değil demek istediğim. Birbirimizle konuşmak için ille biribirimize söylenecek, bildirecek bir şeyimiz mi olması gerek? Siz bir sevdiğinizi, bir ahbabınızı görmeye giderken ona neler anlatacağınızı bilir misiniz? Bildiğiniz de olur, olur ya, öyle önceden hazırlanmış konuşmalar tatsızdır. Bilmeden, hazırlanmadan giderseniz, söz sözü açar, bir de bakarsınız ki neler, neler konuşmuşsunuz. Hepsini de unutuverirsiniz, bir sorsalar neler konuştuğunuzu: «Bilmem. Şundan, bundan açıldı...» dersiniz. Doğru mudur unuttuğunuz? Doğrudur: ak-

lınızı, belleğinizi araştırırsanız belki en küçük bir iz dahi bulamazsınız. Ama gerçekten unutmamışsınızdır, içinizde yer etmiştir o konuştuklarınız, benliğinize işlemiştir. O günden sonra daha çok sevmişsinizdir o ahbabınızı, yahut bir soğukluk, bir kırgınlık girmiştir aranıza. Neden? Sevginin böyle artmasına, yahut azalıvermesine acaba hangi söz sebep oldu? Bilemeseniz de etkisi değişir mi onun? Hattâ bilemediğiniz için daha da etkili olmaz mı? Bir söz ki size dünyaları bağışlamış, yahut üzmüş sizi, içinizde bir yara açmış, bir daha kapanmayacak bir yara... Hatırlasanız onu, çözümleyebilseniz, uzun uzun düşünebilseniz onun üzerinde: «Bu muydu? Neden bu kadar sevinmişim buna? neden bu kadar öfkelenmişim?» dersiniz, büyüsü bozuluverir. Ama elbette önemsiz bir şey değildir o söz, belki kendisi değil, havası sizi sarmıştır, o hava ta yüreğinize girmiş, sizi değiştirivermiştir.

Ben de size bu mektuplarımda işte öyle sözler söylemek istiyorum. Bunun için de önceden düşünmüyorum, hazırlamıyorum diyeceklerimi. Ondan ona geçerek bir şeyler derim elbette. Belki de size en çok dokunan, beğeneceğiniz, yahut sinirleneceğiniz sözüm, benim en düşünmeden söylediğim söz olur. İşte o sözdür benim mektuplarımın özü. Beni en iyi o gösterir demiyorum, ama size beni en iyi o gösterir. Tek başına alırsanız, başka birinden duyarsanız belki de anlamsız bulursunuz, ama sizinle benim aramızda öyle değildir, önemleniverir, beni size aydınlatıverir, beni değil, sizin düşüncenizde yaşayan beni, ben değilim o, siz de değilsiniz, ama sizden, benden başka bir şey de değil...

Gene sapıtıyorum, değil mi, benim sevgili okurum? Gene sarhoş gibi konuşuyorum. Oysaki şimdi hiç sarhoş değilim, daha kuşluk vakti, içsem içsem akşama içerim, sular kararırken... O da belli değil. Ne olacak içeceğim de? Görüyorsunuz, ben içmeden

de sarhoş gibi konuşuyorum. Ama sorayım ben size: ayık ayık, akıllı akıllı konuşmaktan ne hayır gördünüz siz? Öyle konuşurken içinizi başkalarından da, kendinizden de gizlemeye kalkmıyor musunuz? Gizledikçe de şöyle gerçekten anlaşamıyorsunuz, kendinizle bile anlaşamıyorsunuz. Bırakın efendim kendinizi, açılın, siz düşünmeksizin, benliğinizi düşünceyle bağlamaksızın içinizden neler geliyorsa onları söyleyiverin, yazıverin...

Hani *gerçek-üstücüler* (surréaliste'ler) diyorlar, birtakım şairler, ressamlar var, onlar öyle yapıyormuş. Ben pek anlamıyorum onların dediklerini, ama anlayanlar, beğenenler var. Bir gün bizde de o türlü şairler yetişirse, bu sözlerim için, «Benliğinizi düşünceye bağlamaksızın içinden neler geliyorsa onları söyleyiverin, yazıverin» dediğim için belki beni kendilerinin bir habercisi, muştucusu sayarlar. O sayede benim de adım anılır. Ama, doğrusunu söyleyeyim, ben anlamıyorum onları, yani bugünkü Fransız *surréaliste*'lerini anlamıyorum. Bizim bazı şairlerimize, san'at adamlarımıza *surréaliste* diyenler var ya, gülüyorum onlara, ne dediklerini bilmiyorlar, farkında bile değiller gerçeküstücülüğün ne olduğunun. Alışık olmadıkları çeşitten bir yazı gördüler mi, hemen bir bilgin tavrı takınıyor, konduruveriyorlar: «*Surréaliste*...» Nerede bir sakallı görseler, babaları sanacaklar...

Anlamıyoruz gerçeküstücüleri, onlar da anlamıyor, ben de anlamıyorum. Neden anlamıyoruz? Anlamak sözü üzerinde anlaşamıyoruz da onun için. Biz düşüncemizle anlamaya, birtakım bölümler içinde anlamaya alışmışız da onun için. Tıpkı konuşurken, yahut yazarken düşündüğümüz gibi. Okurken, yahut bir resme bakarken kendimizi bıraksak, düşüncenin bağlarından sıyrılıversek, kurtuluversek, gerçeküstücü sanat adamının yaptığı gibi bütün benliğimizi ortaya koysak, şu bildiğimiz anlamak sevdasından, derdinden silkinsek, işte o zaman bütün eserler bizim

için aydınlanıverecek. Kolay değil bunu yapmak. Bize bunca yüzyıldır düşüncemizle anlamayı öğretmişler, kimi de çıkmış, gönlümüzle anlamayı öğretmeye özenmiş, iyi bakarsanız o da düşünceyle, akılla anlamaya varır. Bize hulyalar kurduğumuz, düşler gördüğümüz anlarda bile akıldan, düşünceden ayrılmamayı öğretmişler. Çevreme bakınıyorum: birtakım kitaplar var, hepsi de o esaslara göre, anlamayı düşünceye, akla indirmeyen, irca eden esaslara göre yazılmış. *Montaigne* bile kendini, özünü anlatmaya çalışırken dış benliğinde, öğrendiklerinin yarattıkları benlikte kalmış, kendini anlatabilmek için önce kendi anlamak istemiş, düşüncesiyle anlamak, açıklamak hevesine düşmüş. Böylece bütün okuduklarımız, bizi, anlamak yolundan, gerçeküstücülerin istedikleri tüm anlayış yolundan, bütün benliğimizle anlamak yolundan çevirmişler. Bir benliğimiz var elbette, bütün benliğiyle yazan, aklın *denetine*, (mürakabesine) bırakmaksızın dilinin ucuna, kaleminin ucuna gelenleri söyleyip yazan gerçeküstücü şairin dediklerini anlamaya hazır bir benliğimiz var elbette, ama öğrendiklerimizin altında sinivermiş, öldürmüş kendi kendini, meydana çıkarmaya, varlığını bildirmeye cesaret edemiyor. Bunun için de biz çağımızın en canlı sanatını anlamıyoruz, sevemiyoruz, ondan payımızı alamıyoruz. Karanlıkmış o... İlle aklın, düşüncenin ışığı ile bakıyoruz da onun için, bir de benliğimizin ışığı altında bakabilsek...

Yapamayız onu, benim sevgili okurum. Sizi bilmem, belki daha gençsinizdir, o cesareti gösterebilirsiniz, kendinizi gerçeküstücülerin eserlerine alıştırmakla da kalmaz, daha ileri gidip o görüşü, anlayışı bu ülkeye de getirebilirsiniz. Ama benden geçti, yaşlandım artık, alışık olduğum âlemden başımı alıp da gidemiyorum. Bu çemberin dışında neler, neler var. Seziyorum onları, onların hasretiyle içim yanıyor, tadamıyacağım bütün o zevkleri düşünüyorum, gözleri-

min önüne getiriyorum... Ne düşünmesi? Nasıl getirebilirim onları gözümün önüne? Bilmiyorum ki, tanımıyorum ki. Ancak hayal ediyorum onları, hayal ederken de gene elbette benim bildiğim, tanıdığım zevklere benzetiyorum, onların özünü, aslını bulamıyorum.

Ben nasıl gidebilirim o yeniliklere? Baksanıza, size bu mektuplarımda içimi, benliğimi olduğu gibi söylemeye kalkıştığım bu mektuplarımda bile düşüncenin, aklın süzgecinden, denetinden geçmeyen sözleri sarhoş lâkırdılarına benzettim, kınadım onları, bırakamadım kendimi onlara. Döndüm, dolaştım, gene bir konuya, belirli bir konuya vardım, sözü gerçeküstü sanata döktüm, dilimin ucuna, kalemimin ucuna gelenleri yazıp gidemedim. Sarhoş lâkırdılarıymış... Beni artık sarhoşluk bile, aşk sarhoşluğu bile kendime döndüremez, bunca yıldır okuduklarımla, görüp işittiklerimle, asıl benliğimi örten, susturan, belki de büsbütün öldürmüş olan yapma, sahte bir benlik edinmişim, sarhoşluğumda da ancak o gösterir kendini, o söylenir durur. Ben artık yeniyi, gerçekten yeniyi nasıl sezer de sevebilirim?

Ama dilerim, siz bulunuz, benim gösteremediğim cesareti gösteriniz, bu bizim gerçek dediğimiz ölçülü biçili çemberi parçalayıp onun üstündeki gerçeğe, asıl gerçeğe ulaşınız. Ben bu kıyıda kalırım, bu kıyıda kalan yüreksizlere uyar da belki size gülerim, sizinle alay ederim. Bakmayın siz bizlere, aldırmayın, ezin bizi de ilerleyin. İnsanoğlunu şöyle bütün olarak anlamaya hiçbir zaman ulaşamıyacakmış, bütüne ulaşalım derken parçaları da anlamaz olurmuşuz. Belki öyledir, ama öyledir diye hulyayı da feda edecek değiliz ya.

Hulyasız kalmayın, benim sevgili okurum, yetinmeyin gerçekle.

27 Mayıs 1951

CÂNIM!..

Canım efendim,

Bilseniz ne kadar severim «canım» demeyi. Ca'yı şöyle uzatarak... Kısaca söylemenin de bir zevki, bir tatlılığı vardır, bilirim, ama «caaanım» demek daha hoşuma gider benim. Nasıl anlatayım? daha bir âşıkça oluyor, hani «âşık» denince bir de şair anlaşılıyor, işte o anlamda, daha doğrusu iki anlamıyla birden. Benim durup dururken: «Canım...» dediğim de olur. Biri duyup da: «Kime söylüyorsun? Kiminle konuşuyorsun?» diye sorsa, şaşırır kalırım, bilemem ne diyeceğimi. Gizlemek istediğimden değil, gerçekten bilmem de onun için. *John Ruskin* son hastalığında, pencerenin yanındaki koltuğa oturur, gözleri önünde yayılan kırlara, göğe, her şeye bakarak: «*Beautiful... Beautiful...*» dermiş. «Ne güzel... Ne güzel...» demek mi bu? Yooo. «Canım... Canım...» demek. Herkes de acaba öyle mi? ben yaşlandıkça o «güzel» sözüne sinirleniyorum, bir *değer yargısı*, (kıymet hükmü) gösteriyor, bir ukalâlık var onda, insanları, eşyayı, bütün gördüklerimi kalkacağım da şu güzel, bu çirkin diye ayıracağım. Ne yeri var bunun? «Canım,» dersiniz, ne görürseniz hepsine, hepsine «Canım,» dersiniz, yargılamaktan kaçarsınız, hepsini seversiniz, bu dünyada ne varsa hepsiyle bir oluverirsiniz, daha iyi değil mi? Doğrusu gelmez benim elimden, ama arasıra olsun elimden gelir diye hayal ediyorum da bir âşıklık, kelimenin her iki anlamıyla bir âşıklık duyuyorum gönlümde.

«Canım» demeyi ne kadar seversem «ruhum» demekten de o kadar tiksinirim. Siz de bir deneyin, bir dosta, bir yakınınıza, çocuğunuza, sevgilinize: «Ru-

hum... Ruhum benim...» deyin, bakın, yapmacıklı gelmiyor mu size? Bir bayağılık yok mu onda? Hani zorla kibar olmaya, üstünlük taslamaya kalkanlar vardır, siz de onlara karışmış gibi olmuyor musunuz? Ruh... En betime giden sözlerden biri. Felsefe kitaplarında belki çekilir, ama üç beş ahbap konuşurken, yahut şiirde, hikâyede ne kadar tatsız oluyor. *Hatice Süreyya*, yani *Vâ-Nû*, bir şiirinde:

Ruhiyat isterseniz, buyurun eczahaneye,
Nâne ruhu, kâfuru, hepsi de var, hem esans.

diyor, o başka, o iyi, ruh'la alay ediyor da onun için. Bir de *Yahya Kemal* Beyin «Vuslât» şiirindeki ruh'ları düşünün:

Bir ruh o derin bahçede bir defa yaşarsa...
Sevmiş iki ruh ufku görürler daha engin...

Yakışıyor mu orada? O canım şiiri bozuvermiyor mu? Güzeldir «Vuslat», güzeldir ya, şair ruh demese daha da güzel olurdu. Bir şarkı söylerler:

Ruhumda bu şeb hicr-i visalin yanıyorken...

Beğenenler darılmasın, hiç hoşlanmam, güftesinden geçtim, bestesi de ulur gibi bir şeydir, «Vuslat» şiirindeki ruh'lar da inat gibi bana onu hatırlatırlar. Güzeldir «Vuslat» şiiri, dedim bir kere güzel olduğunu, sözümden dönecek değilim. Ben sevdiklerimden öyle kolay kolay vazgeçmem. «Vuslat» şiirini de ilk yazıldığı günlerde ne kadar sevmiştim. Yanılmıyorsam 1940'ta, *Akşam* gazetesinde çıkmıştı, hemen ezberledim onu, önüme kim geldiyse okudum, coşmuştum, duramıyordum. Öyle bir şiir yazıldığı günlerde yaşadığım için övündüğümü, kıvandığımı bile söyledim. Yalan değildi, o kadar beğeniyordum o şiiri. Gene de beğenirim:

Kanmaz en uzun büseye, öptükçe susuzdur,
Zira susatan zevk o dudaklardaki tuzdur,

İnsan ne yaratmışsa yaratmıştır o tuzdan,
Bir sır gibidir az çok ilâh olduğumuzdan...

gibi mısralarda bir büyüklük vardır. Ama, neden söylemeyeyim? eski hayranlığıma hayli su karıştı. Bir *görmüksülük* (théatral'lik) var o şiirde, gittikçe o yanı çarpıyor insanın gözüne. Görmüksü şiirler arasında da çok güzelleri olabilir, örneğin *Victor Hugo*'nunkiler. Ama *Yahya Kemal* Bey o şiirini yazarken kelimelerini de iyi aramamış, «sevmekteki efsun» diyor, «bir mucize halinde» diyor. 1940 yılında konuştuğumuz dille yazıldığını düşünmeden vezin hatırı için «simâları» diyor, daha neler demiyor. Yok, güzel bir şiir ya, öyle özenerek, gerçekten özenerek yazılmış değil. *Yahya Kemal* Bey, bazı şiirlerinde görülen kolaylığa onda da bırakıvermiş kendini. Bir şiiri:

Adalardan gelen o mektupta,
Oradan bir sihirli rûyiha var;
İşveler sezdiren bir üslûpta...

diye başlar. «Rindlerin Ölümü», «İsmail Dede'nin Kâinatı», «Hazan» gibi şiirleri yazan adama pek yakıştırılamaz, «sihirli rayiha», hele «işveler sezdiren bir üslûp», *Puccini*'nin aria'larından, yahut:

Dizlerine kapansam, kana kana ağlasam,
O güzel saçlarını ben çözüp ben bağlasam

gibi şarkılardan hoşlananlar için yazılmışa benzer. «Vuslat» şiirinde de, iyi bakarsanız, vardır öyle bir hal. On yıl önceki coşkunluğumu düşünüyorum, çok su katılmış o coşkunluğa.

Sevinerek, övünerek söylemiyorum bunu, içim kanayarak söylüyorum. Edebiyatla uğraşan bir adam için, bir eleştirmeci için, bir hayranlığı yitirmenin ne olduğunu bilir misiniz siz, benim sevgili okurum? Elbette sevmişsinizdir ömrünüzde, ne dediniz sevginizi, aşkınızı anladığınız gün? Gözleriniz parladı, *Karacaoğlan*'ın şiirleri ezberinizde ise:

Hadini de deli gönül hadini.
Aramazlar gurbet ile gideni.
Ak göğüs üstünde çakır dikeni
Bitmeyince gönül yardan ayrılmaz.

dediniz, *Ovidius*'la birlikte: «*Maximus in me deus est*» (En büyük tanrı benim içimde) dediniz. Lâtince bilmeseniz de söylediniz bunu, ben de bilmem Lâtinceyi, âşık olduğum günlerde öyle demiş olduğumu sonradan, Lâtince bilenlerden öğrendim. O en büyük tanrıyı hiçbir zaman gönlünüzden kaçırmayacağınıza, mezara girip de göğsünüzde çakır dikeni bitmeden yardan ayrılmayacağınıza and içtiniz. Bir gün baktınız ki gidivermiş o tanrı, siz ölmeden de sevgiliyi unutmuşsunuz. Ne oldunuz o gün? Sevdiğiniz günlerde, umutsuzca sevdiğiniz günlerde çektiklerinizden bin kat acı bir yara duymadınız mı içinizde? Kendi kendinizden şüphe etmeye başladınız değil mi? Bilirim, o sızıyı unutmak için işi alaya vurmuşsunuzdur: «Vefasız âşıktan da kötüsü vefalı aşıktır» gibi bir söz, bir lâkırdı savurmuşsunuzdur, ama bunlar avutabilmiş midir sizi? Bu sözü unutsam, bilirim üzülürsünüz, sevdiğiniz için değil, sevmediğiniz için, gönlünüzce sevemediğiniz için, bir sevdiğinizi bir daha unutmamak üzere sevemediğiniz için üzülürsünüz. Bir eleştirmeci de, bir zamanlar hayran olduğu bir şiir, bir eser karşısında o eski hayranlığı duyamazsa, hayranlığına çok su karışmış olduğunu anlayıverirse, yüreğinde işte öyle bir yara açılır, işte öyle bir sızı başlar. Hayranlık da aşk gibi kişiyi yükselten bir şeydir, ama o da aşk gibi geçicidir, bir kere yitirdiniz mi, sanki uçurumlara düşürür insanı.

Sevmem «ruh» sözünü, doğrusunu söyleyeyim. *Ahmet Haşim*'in: «*Âteş gibi bir nehr akıyordu / Ruhumla o ruhun arasında*» mısralarında dahi pek sevmem. *Ahmet Haşim* bu düşünceyi, «ruh» sözünü kullanmadan nasıl söyleyebilirdi? bilmem orasını, hiç aramadım, ama o mısralarda da o söz ba-

tıyor bana, bir acayiplik var «ruh» demekte, «can» gibi değil o, sizin de, benim de birer canımız var, kedinin, köpeğin, tavşanın da birer canı var, can bizi bu dünyada yaşayanların hepsiyle birleştiriyor. Ama ruh yalnız sizde varmış, bende varmış, kedide, köpekte, tavşanda yokmuş. Bir büyüklük, üstünlük veriyor insana, uydurma bir büyüklük, insanoğlunun kendi kendine uydurduğu bir büyüklük. Bütün övünmeler gibi o da gülünç bir şey, çirkin bir şey. Hem de kurtulmak yok o ruh denilen şeyden. Dayanıklı mı dayanıklı. Ben öleceğim, gömüleceğim, göğsümün üzerinde çakır dikenleri bitecek, bir gün göğsümde hiçbir şey kalmayacak, belki çakır dikenleri dahi sökülüp atılacak, o mezarlığın yerine bir bahçe, belki kocaman bir mahalle kurulacak, sonra onlar da bozulacak, yüzyıllar geçecek, görüşler değişecek, uygarlıklar değişecek, ama ruhum, o ne olduğunu bilmediğim şey, sapasağlam kalacak. Kandili karartıp da masa başına çağırdınız mı, ta nerelerden çıkıp geliverecek... İnanıyorlar buna, bir inanış ki sormayın. Ne derseniz deyin, inanmıyorlar, gülüyorlar, omuz silkiyorlar, ama «ruh» dediniz mi, ne olduğunu araştırmadan şıppadak inanıveriyorlar. Gelin de kızmayın bu insanlara. Akrabası makrabası da oluyor o ruhun. Bakın ne diyor *Cenap Şahabettin:*

Ben şair olaydım sana, ey yâr-ı dilârâm,
Hemşire-i ruhun gibi sözler getirirdim...

Ruhun hemşiresi, biraderi, ağa-babası, kaynatası, kaynanası... O kadar kalabalık soyu sopu olanlardan korkarım...

Bırakalım bunları, canım Efendim, bırakalım bunları da «canım» diyelim biribirimize, «canım» diyelim bütün canım dünyanın canım insanlarına, hayvanlarına, bitkilerine, taşına toprağına. Hepsi de bizim gibi canlı, hepsinin de bir gün yitirecekleri birer canları var. «Canım» diyelim, yalan dahi olsa söz tatlı...

3 Haziran 1951

SAYIKLAMA

Hastayım, benim sevgili okurum, bu mektubumu size hasta hasta yazıyorum. Hastalığa boyun eğip de en büyük zevkimden kendimi mahrum etmek istemedim. Üstünüze şifalar, üşütmüşüm, epeyce ateş geldi. Öyledir Ankara'nın yazı, sıcaklar birdenbire başlar, geceleri ortalık serinler, kendini koruyabilirsen koru! O yağmurlar da neydi?... Bütün bunlara bir de abürcuburu katın, anlarsınız halimi.

Söylemeye bilmem gerek var mı? İhtiyatsızımdır, yaşıma bakmam, cereyanda bile otururum. Sevmem ihtiyatı, nefret ederim. İhtiyatla yaşayacak olduktan sonra bir tadı mı kalır yaşamanın? Sağlık iyi şeydir ya, cimrinin malına bağlanması gibi bağlanmayalım ona. Bakın ne diyeceğim size: cimrilerden hazzetmem, boyuna mallarını, paracıklarını düşünen, on paraya on para katmaya çalışan insanlar gördüm mü, acırım onlara, kızarak acırım. Ama ne yalan söyleyeyim? bir yandan da ilgilendirir beni onlar. Belki de *Harpagon*'u, *Grandet Baba*'yı, romancıların, tiyatro yazarlarının anlattıkları bir çok cimrileri andırdıkları içindir. Cimrilik de bir tutkudur, her tutkunun olduğu gibi, onun da kendine göre bir güzelliği vardır. Ama sağlığına düşkün olanlardan tiksinirim. O da bir tutku değil mi? Bana değil gibi geliyor. Cimrinin sevdiği, hoşlandığı şey de kendisinin dışındadır. Hep sağlığını düşünen için öyle diyebilir miyiz? O ancak kendi kendine bağlı, özünü savunma içgüdüsüne bağlı, herhangi bir uğurda kendini fedaya hazır değil, dışarıdan bir erek, bir gaye edinememiş, çıkamamış özünden, kurtulamamış.

Sağlığımıza büsbütün aldırmayalım demeyece-

ğim, ben desem de bir değeri olur mu öyle öğüdün? Yenebilir miyiz özümüzü savunma içgüdüsünü? Biliyorum, böyle ufak tefek, akşama sabaha geçecek bir hastalığa değil, şöyle önemli, ölümlü, size mektup yazmama bile bırakmayacak bir hastalığa tutulayım, elbette ben de dövüneceğim, kimbilir ne patırdılar edeceğim, ben de: «Neden böyle ihtiyatsızlık ettim? Ne demeye yiyip içtim?» diyeceğim, pişman olacağım bütün yaptıklarıma. O halimi gözümün önüne getiriyorum da iğreniyorum kendi kendimden. Ölümün asıl çirkinliği de insanı o hale düşürmesinde değil midir? Bütün zevklerimizi, bize dünyayı sezdirmiş olan her şeyi tatlı tatlı anarak dudaklarımızda bir gülümseme ile ölebilmek... Öyle ölüm çirkin olur mu hiç? Ama daha çok gençlerde görülür öylesi, ben artık geçirdim o yaşı... Dediklerine göre *André Gide* seksen ikisinde ölürken «pekâlâ» demiş. *André Gide* içi genç kalmış, daha doğrusu yaşı ilerledikçe içi gençleşmiş bir adamdı. O da herkese nasip olur mu?

Hastalığın da kendine göre iyilikleri var, benim sevgili okurum. Bir şiir okudum bu günlerde, *Nijat Gülen*'in, *Beş Sanat* dergisinde çıktı. Belki görmemişsinizdir, size yazıvereyim:

Şu işsiz günler bir bitse,
Günlerden pazar olsa,
Gürül gürül yağmur yağsa,
Yorganı başıma çekip uyusam.

Siz bilmem nasıl buldunuz? Doğrusu, ben sevdim o şiiri. İnsanı güldürüyor, kızdırıyor, sarıyor. Çok oluyor bir şiirini daha görmüştüm o şairin, onun olduğunu unutmuştum, büsbütün başka birinin sanıyordum. Yalnız başı hatırımda kaldı, o kadarını söyleyeyim:

Kargaya işini sormuşlar,
Gak! demiş,

Hocaya sormuşlar,
Tesbihini göstermiş.*

Görüyorsunuz, şiirde birşeyler başaracak adama benziyor. Ha! ne diyordum? Hastalık da, onun istediği pazar günleri gibi, insan yorganı başına çekip uyuyor. Tıpkı öyle değil elbette, gürül gürül yağmur yağarken siz rahat rahat uyursunuz, hastalığın ise türlü sıkıntıları var, zorla uyuyorsunuz, ter döküyorsunuz. Ama o da kendi kendinize uğraşmanıza elverişli. İşte ben: yatağımın içine kitapları doldurdum, bir birini açıyorum, bir birini. Ne zamandır okumak istediğim kitaplar var, tam onları okumanın sırası... Bilirim, gene okumayacağım. Bir kitabı okumaktan tadacağınız zevki düşünmek, onu okumaktan da tatlı değil midir? *Sait Faik*'in Havada Bulut'u yanıbaşımda duruyor, okurlarımdan biri bana onu nasıl bulduğumu sordu. Ben ne bileyim? Okumadım ki daha! Ama okuyacağım, zamanında geldi bu hastalık. Ne kadar severim *Sait Faik*'i! Bir kere iyi bir insandır, üstelik gerçek bir sanat adamı benliği var onda. Ama ne yapayım ki sanatını sevmiyor, bana öyle geliyor ki gerçekten sevmiyor sanatını. Sevse, özene bezene yazar, oysaki benim anladığıma göre o, alıyor eline kalemi, kendini bırakıyor, çırpıştırıveriyor. Kolayca kaçınabileceği bozukluklar var yazılarında. Ah bu bizim sanat adamlarımızın kendilerine güvenmeleri! Güvensinler ama çalıştıkça daha güzel, daha olgun, daha pürüzsüz yazılar yazacaklarına güvensinler. Severim *Sait Faik*'i, ama samimiliği, şu samimilik denilen gururu bir matah sanıp kendini ona verivermiyor. Neyse! daha okumadım Havada Bulut'u, okuyayım, konuşuruz.

Türlü türlü kitaplar yanımda duradursun, ben gene *Fuzuli* divanını açıyorum. Okumakla bitiremiyorum ki onu! O bir, *Baki*'nin divanı iki. Bana öyle ge-

---

* 'Darmadağın' başlıklı mektuba bkz. s. 102.

liyor ki bir gün gelecek, *Fuzuli*'nin bütün gazellerini ezberleyeceğim. İçlerinde hiç beğenmediklerim, sinirime dokunanlar vardır. O mülemma'lar, yani Arapça, Türkçe karışık şiirler nedir öyle! Ama bakıyorum, eskiden pek sevmediklerim de yavaş yavaş sarıyor beni. Sonra; bir divanı ne kadar okusanız, içinde sizin sezemediğiniz güzellikler kalıyor, kendilerini duyurmak için sanki vaktini bekliyorlar, bir «eşref saat» bekliyorlar. Hasta olduğum için midir, nedir? bu sefer:

Yâr suâl etse ki hâlin nedir
Hasta Fuzuli ne verirsin cevap

beytine bayıldım. Ne rahat söylenmiş!..

Ben eskiden bir *güldeste* yapmayı düşünürdüm, divan edebiyatının bütün güzel beyitlerini toplayacak bir güldeste. Divanların hepsini kim okuyabilir de en güzel yerlerini ayırır? Sonradan daha bir mütevazı oldum: «Yalnız *Fuzuli*'nin, *Baki*'nin bence en güzel olan şiirlerini toplarım» dedim. Biliyorum onu da yapamadan göçüp gideceğim, benim her dür dediğim keçi olsa.. Gene de bunu düşünmek hoşuma gidiyor. Aylardan beri hep onun için karıştırıyorum *Fuzuli* divanını. Değil, Efendim, değil, sadece *Fuzuli*'yi okumak için karıştırıyorum. Her seferinde de başka bir gazel çekiyor beni, bütün gazeller içinde en güzeli gibi görünüyor. Şimdi «görünür» redifli gazele tutkunum:

Serv-i âzâd kadinle bana yeksan görünür
Neye sergeşte olan baksa hıraman görünür

Açın divanı da bulun, okuyun o gazeli. Bakın ne diyeceğim size: o gazelde şöyle bir beyit var:

Dedim ahvalimi cânana kılam arz veli
Bulabilmem özümü anda ki canan görünür

Bir de kimin olduğunu bilmediğim bir beyit var-

dır. Harabat'ta okumuştum:

Arz-i hal etmeye canâ seni tenhâ bulamam
Seni tenha bulucak kendimi aslâ bulamam

Hoşlanırdım o beyitten, gülerdim, çünkü alay eder gibi yazılmış bir hali var, *Bağdat'lı Esad*'ın:

Yardan kat'-i nazar eylerim ey dil dersem
Pek inanma sözüme söylerim ama edemem

beyti gibi. Bunlar, belli, şiirin biraz da eğlence konusu olduğu zamanlarla söylenilmiş. İçlerinde sahici bir duygu yoktur demiyorum, zaten divan şiirinde sahici duygu aramanın yeri yoktur, ama bunlar şiire, nazma da gerçekten inanmıyor. Bir tatları, bir hoşlukları var ya, insan ciddiye alamıyor... Bilmem size de öyle gelmiyor mu? bunlar *Nijat Gülen*'in şiirleri kadar da ciddi değil...

Biraz da son beyit üzerinde duracağım:

Bir sanem zülfüne gûyâ ki veriptir gönlün
Ki Fuzuli'nin iyen hâli perişan görünür

«İyen», yani «gayetle», Türkçe bir söz, ona bir diyeceğim yok, ama burada kulağa hoş gelmiyor: «Fuzuli'nin iyen...» Neyse ki İstanbul baskısında, o türlü türlü yanlışlarla dolu İstanbul baskısında daha güzel bir şekli var:

Bir sanem zülfüne gûyâ ki veriptir gönlün
Ki Fuzuli yine medhûş u perişan görünür

Böyle söylemek dururken «iyen» demek ne oluyor?

Hasta hasta yazdım gene mektubumu, benim sevgili okurum, bitirdim. Ama biliyorum ki karmakarışık sözler söyledim. Siz buna bir hasta sayıklaması deyiverirsiniz, bakmazsınız kusuruma.

Sağlığınızı dilerim, benim sevgili okurum.

10 Haziran 1951

DARMADAĞIN

Daha düzelemedim, iki gözüm okurum, bu mektubu da yatağımdan yazıyorum. Büyük bir hastalık değil öyle, çabucak geçeceğe benziyor, geçmiyor bir türlü. Ufak bir ateş, yükselmiyor ya, inmiyor da. Hani hafif hafif, belli belirsiz yağıp da uzun süren yağmura «ahmak ıslatan» derler, bu da «ahmak öldüren» olmasın sakın?.. Öyle de olsa ne çıkar? Farkına varmadan ölüvermek, hafif ateşte kebap edilmek, fena mı sanki?

Fena değil, ama sıkıyor insanı. Düşünün bir kere: ben ki sabahtan akşama kadar, geceyarılarına kadar konuşurum, konuştukça konuşacağım gelir, abuksabuk, saçmasapan, aklıma ne gelirse söyler dururum, karşımdakinin hoşuna gidiyor mu? gitmiyor mu? düşünmem bile orasını, dinleyecek birini buldum mu, susmak nedir bilmem, günlerden beri bir başıma gibiyim. Her kapı çalınışta bir umuttur uyanıyor içimde: belki biri gelmiştir, bırakmam kolay kolay yakasını, saatlerce konuşurum... Çoğu boşa çıkıyor umudum. Bir beyti vardır *Galip*'in, güzeldir, o geldi hatırıma, sanki benim içimi söylemiş:

Âb-i hayat-i sohbet-i ahbâbdan cudâ
Mahileriz ki lücce-i deryaya hasretiz

Ben de bu hastalığımda öyle karaya vurmuş balığa döndüm.

Bilirim, «Kendi kendinle konuş, şiir okumasını seversin, kendi kendine şiir oku» diyeceksiniz. Olmuyor işte. *Abdülhak Hâmit: «Ben kendimi hitaba lâyık bulmuyorum,»* demiş, ben de öyleyim zâhir, kendi sohbetimden hoşlanmıyorum. Hem olur mu Efendim?

Kendiniz söyleyip kendiniz dinleyeceksiniz, karşınız da dediklerinizi doğru, yahut yanlış bulan kimse olmayacak, çekilir mi bu? Karşınızdaki sizin dediklerinizi beğense, size bir şevk gelir, açılırsınız; beğenmese, kendisinin öyle düşünmediğini söylese, size nerede yanıldığınızı gösterse, o da iyi, ondan da bir hız alırsınız. Kendi kendinize konuştunuz mu, boyuna haklı çıkarsınız. Boyuna haklı olmaya da dayanılır mı? Hem ben bir şey söyleyeyim mi size; ben vahşi değilim, basbayağı bir adamım, eşle dostla düşüp kalkmayı severim. Kendimi beğenirmişim, olabilir, ama başkalarının arasında beğenirim kendimi, beğendirmeye çalışırım. Yapayalnız oturacağım da kendi kendimi mi kandıracağım? Bundan önceki mektuplarımda da söyledim size: ben yalnız kaldım mı, başıma ifritlerim üşüşür, ne kadar küçük, kötü yanım varsa, onları görmeye başlarım. Bu hastalık biraz daha sürerse, inan olsun, beni deli edecek...

Yatağımda, bir yandan iskambil kâğıtlarıyla sabır oyunu oynarken bir yandan da epeyce düşündüm. Neler düşündüğüme geçmeden önce size şunu söyleyeyim: hani geçen mektubumda kargalı, tesbihli bir şiir vardı, *Nijat Gülen*'in değilmiş o şiir, *İsmet Gönülal*'ınmış, *Avni Dökmeci* bana *Kaynak*'ın ağustos 1950 tarihli sayısından bir tane daha gönderdi, onda buldum. Size onun tamamını yazayım, sonu belki başı kadar güzel değil, hele bir okuyun, hiç olmazsa eğlenirsiniz:

NALDAN MIHTAN

Kargaya işini sormuşlar,
Gak demiş,
Hocaya sormuşlar,
Tesbihini göstermiş.
İşler böyle yürümez.
Karınca kararınca,
İnsan günahınca çeker.

Ama günahı olanlar
Tasayı kızılcık ağacına asmış.
Caba katran pekmezden,
Sen caba katrandan da tatlı,
Hürriyet...

İyice anlaşılmıyor, ama iş var bu şiirde, insanın içinde türlü şeyler uyandırıyor. *İsmet Gönülal* adını bir yana yazıverin siz, bir gün gelir belki ondan konuşulduğunu duyarsınız. Ben başka yazılarını görmedim, ama merak ediyorum. Bir tanıyan varsa... Yeni şairler bulmaya, tanıtmaya kalkıyorum sanmayın, geçti benden artık o heves. Neme gerek benim? sonra insana lâf ediyorlar. O şairlerin kendileri de hoşlanmıyor, şöyle yukarıdan bakıp: «Sen de kim oluyorsun? cahilin birisin. Biz öyle şeylerle uğraşırız ki senin aklına bile gelmez!» demeleri var, insanı yerin dibine geçiriyor. Ben haddimi bileyim de kimseyi tanıtmaya özenmeyeyim. Beğenmediklerimi söylerim, daha iyi, bana çatıp ağır sözler söylerlerse: «Yazılarını beğenmediğim için kızmışlar da onun için böyle diyorlar» der, kendimi avuturum.

Gelelim düşündüklerime, iki gözüm okurum. Öyle derin derin şeyler sanmayın, zaten derin şeyler düşünmek huyum yoktur benim. Büyük büyük sorunları açıklayacak, çözümleyecek değilim ya! Gönül eğlendirmek içindir benim düşünmem. Konularım da belli: şiir, aşk, ölüm, yalnızlık gibi şeyler. Doğrusunu isterseniz, bunlar önemsiz de sayılmaz, büyükten büyük düşünürlerin derinden derine inceledikleri konular unutulur gider de yeryüzünde insan kaldıkça bunlar unutulmaz. Ama söylemeden söylemeye fark var. Bakarsınız, bir adam çıkar, aşk üzerine, ölüm üzerine bilinmedik neler neler anlatır, tazeleyiverir o konuları. Bilinmedik dedim ya, biliriz, hepimiz de biliriz, ama bildiğimizi anlayamamışızdır, o adamın söylemesi bize: «Sahi» dedirtiverir, sanki kendi içimize açar gözlerimizi. Ben bilirim öyle şeyler diye-

meyeceğimi, bilirim de gene dönemem bu yoldan...

Şu «canım» sözü üzerine düşündüm, «ruh» kelimesi üzerine düşündüm. «Canım» bizim eski şiirimizde de var. *Fuzuli*'nin:

Gözüm cânım efendim sevdiğim devletli sultanım

mısraı, bizim eski şiirimizin en parlak elmaslarından biri değil midir? Sevdiğiniz bir kimseden onu duymak kadar tatlı bir şey olur mu? *Nedim*'in:

Sanır idim ki anberi aktarlar satar
Cânım şemmi-i zülf-i siyehfâmın almadan

beytini düşünüyorum. Bu beyitte cânım'ın almak fiilinin faili olduğunu söylemeyin, bana öyle geliyor ki değil, şair sadece; «Cânım! ben sizin saçlarınızın kokusunu duymadan...» diyor. Ya bütün o cânâ'lar! hepsi de «cânım!» demek değil mi?

Belleğimde araştırıyorum da bizim eski şiirimizde bir kere bile sevgiliye «ruhum» denildiğini hatırlamıyorum. Vardır eski şiirimizde «ruh», ama ancak kelimenin dindeki anlamıyla vardır, *Baki*'nin:

Rûh-i revân-ı şâha tehiyyat ü vesselâm

mısraında olduğu gibi. Bize «cânım» demenin «ruhum» demekten daha bir sıcak gelmesi belki bu yüzdendir, cânım'ın şiirimize işlenmiş, şiirimizi yoğurmuş olmasındandır. Yanılmıyorsam *Fasih Dede*'nindir şu beyit: «*Ser-i kûyunda bir dem sensiz ârâm etmeyen gönlüm / Garip illerde şimdi derd ile âvâredir cânâ.*» Sonunu «cânım» diye okuyun, değişiyor mu bir şey?

Ruh'u da nereden çıkarmışlar, a Efendim? onun kullanıldığı şiirleri de pek bilmem, belki de hoşlanmadığım için ezberlemem de ondandır. Gene aklım *Yahya Kemal* Beyin şiirlerine takılıyor. Hani bir gün şair oltasını alıp balığa çıkmış da farkına varmadan ta ufka varmış:

Fânileri gökten ayıran perdeye değdim

diyor, orada, Yunanların Posseidon'u mu nedir? yosun saçları yosun sakalına karışmış deniz ihtiyarı ile karşılaşmış o da kendisine:

Boynundan o cânan denilen lâşeyi silk at!

deyivermesin mi? Belli şenlik görmemişin biri olduğu! Sevgiliye, canana «Lâşe» denir mi hiç? *Yahya Kemal* Bey de ona nasıl kızmamış, nasıl dinlemiş onu, anlayamıyorum. Ben olsam, öfkelenirdim, kovardım başımdan o bunağı! Bir sevdiğime, artık gönlümde yeri kalmamış olsa bile, öyle kötü sözler söyletir miyim? Ben bir yol sultanım demişim, başıma taç etmişim, onu sevdiğim için kendimde bir yücelik, bir ululuk duymuşum, karşımdaki kalkıp «lâşe» diyecek de ben de bırakacağım söylesin! Kan çıkarmak elimden gelmez, ama ölüp ölesiye garaz kesilirim öyle kişiye!... Neyse, o ihtiyar terbiyesizce bir adammış ama edebiyatça konuşmasını biliyor:

Sen bir susamış rûh, o bütün ten ve biraz saç

diyor, «tün-ten» gibi şiire yakışmayacak bir ahenksizlikten kaçınmıyorsa da rûh demesini biliyor, belli ki şairleri okumuş. Sonunda da gene dönüyor o rûh sözüne, pek hoşlanmış ondan:

At kalbini girdâba, açıl engine, rûh ol!

diyor, şu «rûh ol!» sözünü güzelleştirerek okumanın yolunu bir arayın, bakalım bulabiliyor musunuz? Tatsız bir şey, Efendim, yadırgıyor insan... Canana «lâşe» diyebilenler öyledir işte, «tün-ten» lerle karışık «rûh ol» demekten de çekinmezler.

Biliyorum, beni ateş böyle deli deli söyletiyor, siz bakmayın benim dediklerime, iki gözüm Efendim, hele hastalığı bir atlatayım, daha ciddi şeylerden konuşuruz sizinle.

17 Haziran 1951

ÖZ İLE BİÇİM

İyileştim artık, iki gözüm okurum, düzeldim, kalktım ayağa. Yiyip içmeye de, serinden, soğuktan çekinmemeye de başladım. Hastalığı bu sefer de atlatmış, kefeni bu sefer de yırtmış olmanın verdiği sevinci bir şair sözü ile anlatmak istiyorum, arıyorum belleğimde, aklım gidiyor:

Küşad-i gonca-i dil kaldı bir bahâra dahi

mısraına takılıyor. Oysaki yeri değil onu anmanın, hiç değil. Ben üzülüyor muyum ölemedim diye? Ölüp de bu canım dünyayı bırakmaya mı özeniyorum?... Tutalım ki içimde belli belirsiz, öyle bir dilek var; ölüm, yaşamak denilen şu boyuna değişmeyi, aramayı bitirip de olgunluğa ermek sayılacağı için bütün canlılar, kendileri farkında olmasalar bile, ürpererek inkâr etseler bile, hep ölümü isterler, hep ölüme ağarlar diyelim, dilin kemiği yok ya, ne eserse söylesin, bu düşünceyi büyüklerin sözlerile pekitmek için *Stéphane Mallarmée*'nin:

Tel qu'en lui-même enfin l'éternité le change

mısraını, bir de *Fuzuli*'nin:

Ecel alâyiş-i havf ü hatardan kurtarır nefsi
Bu cevher kimya-yı nefse bir iksir-i a'zamdır
Kemâl-i aşk-ı insan mevt ilendir râh-i hikmette
Beli mecra kılan hükmün misâlin nakş-ı hâtemdir

beyitlerini öne sürelim, evet, ölümü çağırıyorum diyelim, gene de üzülmem hastalığın geçmesine. Ölmek için ille hasta olmak mı gerek? esenlikte de geliver-

mez mi o? Hem «bir bahar dahi» ne oluyor? Yılın hangi çağında, günün hangi suyunda öleceğimi biliyor muyum ben? Bay *Ahmet Kutsi Tecer* değilim ki! O bilir, hem de şüphesiz olarak bilir, ortalık ışırken göçüp gidecekmiş:

Besbelli, ölümüm sabahleyindir

buyuruyor. Ben nasıl öleceğimi de, hangi ayda öleceğimi de bir türlü kestiremiyorum. Daha da iyi! Bilmek, bunu bilmek, çekilmez bir şey olur. Bay *Ahmet Kutsi Tecer*'e yalnız öyle şiirler yazdığı için değil, ne zaman öleceğini bildiği için de acıyorum doğrusu. Tanyeri ağarıp da horozlar ötmeye, kuşlar cıvıldaşmaya başladı mı, kimbilir ne korkar!

Hayır, gerçekten dilemiyorum ölümü. Yukarıda söylediklerim de boştur, bütün canlılar ölüme ağdığı, ölümün bir olgunlaşma sayılabileceği düşüncesi size: «Doğrudur belki!» dedirtmişse bile inanmayın, kanmayın. Şairlere yakışabilir, ama gerçekte bir temeli yok o sözün. Tabiatte hiçbir şeyin yitmeyip hiçbir şeyin de tükenmediğini öğrendiğimiz gündenberi biliyoruz ki yaşama denilen değişmenin, aramanın sonu yoktur, ölüm yoktur, bizim ölüm dediğimiz, bir varlığı kuran zerrelerin biribirlerinden ayrılıp başka zerrelerle birleşerek, başka biçimlere girerek yeni varlıklar kurmaya gitmeleridir. Ölüme inanıyorum ki diliyorum onu, ben bir gün elbette yok olacağım, ama zerrelerimin hiçbiri yitmeyecek, demekki ben gene onlarda yaşayacağım. Ancak benliğim geçici, hani şu ruh dedikleri şey geçici... Oysaki asıl onun, yalnız onun kalıcı olduğunu sanırlar. Gelin de gülmeyin siz bu işe!

Ruha inanmak neler etmiştir insanoğluna, ne sapıklıklara sürüklemiştir onu!... Vücudu, teni yok olup gidecekmiş de ruhu kalacakmış!... Bunu düşünmekle kendini avutmaya çalışmış diyelim de hoş görelim, o kadarla bırakmamış ki! kalkmış, bir düşüncenin

de özü ayrı, biçimi ayrıdır diye direnmiş. Biz okuduklarımızda özü biçimden ayırt etmemişiz, bir düşüncenin doğruluğu, büyüklüğü, güzelliği özünde imiş, biçimi önemsememek gerekmiş, biçimle uğraşmak öyle derin derin, ulu ulu düşünceleri olmayanlara vergi imiş... Bilseniz ne kızarım böyle sözlere! Öz biçimden başka olur mu hiç? Yazdığınıza bir çekidüzen vermeye çalışmazsanız, düşündükleriniz ne denli yüksek olursa olsun, anlaşılır mı hiç? Öz, biçim içinde kendini gösterir, öz ancak biçimle aydınlanır, biçimi önemlemeyen özü önemsemiyor, onun iyice anlaşılmasını, kavranılmasını istemiyor demektir. Zaten dikkat edin, biçimi önemsemiyenlerin düşüncelerinde de, kendi sandıklarının tersine olarak, hiçbir değer yoktur, gerçekten düşünmezler onlar, düşünüyoruz diye hayal ederler, bununla koltuklarını kabartırlar, kendi kendilerini «Ah! ben ne yüksek şeyler düşünüyorum, ne büyük doğrular buluyorum!» deyip övünürler. O yüksek düşünceleri, o büyük doğruları bizlere de bildirseler ya! Biçimi önemsemedikleri için bir türlü bildiremezler onları. Vardır da, herhangi bir deyiş acemiliği yüzünden bildiremiyorlar sanmayın, gerçek bir düşünce —büyük olsun, küçük olsun— ne yapar yapar, bulur biçimini, ancak biçimini bulduktan sonra gerçek bir düşünce olur, ondan önce bir gölgedir, biçimi önemsemiyenler gölgelerle yetinen kimselerdir...

Neden böyle söylenip, daha doğrusu homurdanıp duruyorum, bilir misiniz, benim sevgili okurum? Öfkelendim de onun için, size geçen hafta yazdığım mektubu bu dergide okurken tepem attı. O ne yanlışlar öyle! Hadi ben saçmasapan söyledim, benim o saçmasapan sözlerime bir yığın dizgi yanlışı katmanın ne yeri vardı? Biçimi önemsemiyorlar da onun için. Bir yazıda o kadar dizgi yanlışı bırakmak, yazara da, okura da saygısızlık etmektir. Eh! saygı da biçime değgin işlerden değil mi? onu da önemseme-

ye gelmez elbette... Yazar, *Abdülhak Hâmit*'in: «Ben kendimi hitaba lâyık bulmuyorum» sözünü anlatmış, bunu «kitaba» diye dizerseniz, okur da ne demek olduğunu anlayamaz, artık düşünsün dursun... Yazar, «Bakarsınız bir adam çıkar, aşk üzerine, ölüm üzerine bilinmedik neler, neler anlatır, tazeleyiverir o konuları» demiş, siz neler'den birini kaldırırsınız, öze değil, biçime dokunur o, biçimin de biliyoruz ki değeri yoktur... Yazar: «Ben bir yol sultanım demiştim, başıma taç etmişim, onu sevdiğim için kendimde bir yücelik, bir ululuk duymuşum» diye yazmış, siz başıma taç etmişim'den sonra durak işaretini kaldırırsanız, 'onu sevdiğim için' yerine de 'onu sevgilim için' diye dizerseniz ne olur sanki? Öze bir eksiklik gelmez, olsa olsa biçim bozulur... Yazar, *Yunanlı* demezmiş, oradaki lı'nın nereden geldiğini anlamadığı için sadece *Yunan, Yunanlar* dermiş, *yer yüzü* dilimizde açıkça iki kelime olduğu için onu *yeryüzü* diye tek kelimede yazanlara kızarmış, aldırmayın efendim bunlara, siz *Yunanlılar* diye dizin, *yeryüzü* diye tek kelimede dizin, yazar buna üzülecekmiş, ne çıkar? biçimi önemseyen bir alık olduğu için üzülür, kim bakar onun üzülmesine?

İşte bunlara öfkelendim, benim sevgili okurum. Biliyorum, huyum değişmeyecek, gene de öfkeleneceğim. «Sayıklama» adlı mektubumda da bir cümleyi kaldırıvermişlerdi, o cümle kalkınca da ondan sonrakinin ne demek olduğu anlaşılmıyordu. Ben *dediklerine göre André Gide seksen ikisinde ölürken: «Pekâlâ!»* dermiş diye yazmıştım, çıkarıvermişler, atıvermişler onu. Benim yazdıklarımı kimse okumasa da ben kendim okurum, bilirim öyle güzel, önemli yazılar olmadıklarını, bu derginin büyükten büyük ne yazarları var! onların yazıları okunsun, benimkiler ancak sayfa doldurmak için konulur, pekâlâ! öyle olsun, ama ben okurum, ne yapalım? kuzguna yavrusu güzel gelirmiş, ben de değersizliklerini bile bile seve-

rim yazılarımı, hele bu mektupları çok seviyorum, yazarken de, sonra okurken de hoşuma gidiyor, kendimi bırakıveriyorum bu yazılarda da onun için, biçim arayarak söylemek istediklerimi biçim altından sezdirmeye çalışarak kendimi bırakıveriyorum, elimden geldiğince konuştuğum gibi yazmaya çalışıyorum, bunları birtakım dizgi yanlışları ile bozarak keyfimi kaçırmanın yeri mi var? Bilirsiniz, iki gözüm okurum, sizin de bu yazıları tatlı tatlı okumanızı isterim, beğenmezseniz de yalnız benim yüzümden beğenmeyin, yanlış dizildikleri, «Doğrusu neymiş acaba?» dedirtip sizi üzdükleri için değil..

Bir daha haftaya bu sayfada benden mektup bulamazsanız şaşmayın, bu yazıma da öyle yanlışlar karışırsa bırakacağım artık, içim kanayarak bırakacağım, çünkü severim bu dergiyi, severim bu mektupları, bunları yazmamak kendimi en büyük zevkimden mahrum etmek olacak. Ama ne yapayım? o zevkimin dizgi yanlışlarıyla bana zehir edilmesine katlanamıyorum, bana ölmeyi diletiyor onlar.

Elimde değil, canım okurum, biçimsiz bir öz olabileceğine, biçimdeki pürüzlerin özü bozmayacağına bir türlü inanamıyorum. «Sen de bu biçimsizliğinle biçim sözü mü ediyorsun?» diyeceksiniz, haklısınız, haklısınız ya, çirkinlerin de güzelliğe özenmek boyunlarının borcu değil midir?

Dilerim, bu yazımda dizgi yanlışları olmasın da size mektup yazmak zevkinden mahrum kalmayayım, benim sevgili okurum.

24 Haziran 1951

DÖNÜŞ

Dayanamadım, benim okurum, gene yazıyorum bu mektupları. Bu dergiyi çıkaranlar, baskı işlerini yönetenler beğenseler de, beğenmeseler de, ben bırakamıyorum bunları. Neden bırakacakmışım? Onlar için mi yazıyorum ben? Sizin için yazıyorum, benim canım Efendim, kendim için yazıyorum, bunları okumaktan bir tat duyacak birkaç kişi bulunur belki diye yazıyorum. Birkaç kişi, benim gönüldeşlerim, kimini tanıdığım, kimini de tanımadığım gönüldeşlerim... Bilseniz ne severim bu «gönüldeş» sözünü! «cânım» demek kadar severim, «cânım» dediklerim kadar severim. Ben uydurdum sanmayın, eski, çok eski bir söz, *Kaşgarlı Mahmut*'un sözlüğünde, *Divanü Lugatit-Türk* de var. Onu bırakmışız da yerine başka dillerden türlü sözler almışız: dost, yâr, muhib, ahbab, daha bilmem neler... Birinde olsun gönüldeş'in sıcaklığı var mı? Gönüldeş, gönüldeş... Bugün durmadan bu sözü söylemek istiyorum: gönüldeş, gönüldeş, benim canım gönüldeşim, gönüldeşim benim...

Bırakalım şimdilik bu «gönüldeş» sözünü, öfkelerimi unutturacak bana, «Bu dergiyi çıkaranlar baskı işlerini yönetenler bu mektupları beğenseler de, beğenmeseler de...» demiştim. Beğenmezler elbette. Niçin beğensinler? Ben onların yazdıklarını beğeniyor muyum? Okumazlar bile bunları. İyi de ederler okumadıklarına. Ben de okumuyorum onların yazdıklarını. Bir kere okumaya kalktım, zor vardım sonuna, bunalıyordum. O ne biçim Türkçe öyle? Sahip'ler, malik'ler, ait'ler kol kola vermiş, alafranga alafranga sözlerin arasında dolaşıyorlar, bir apukuryadır gidiyor. Coşmuş yazar, söylediğinin, söylüyorum sandı-

ğının derinliği ile coşmuş, «...gibi addetmek» diyor. Ne yapsın? bilgin adam! Fransızların «considérer comme...» dediklerini öğrenmiş bir yol, kafasını okuduğu büyük eserlerle yoğurmuş, artık Türkçede «...gibi addetmek» denilmediğini mi düşünecek? «ben bunu doğru addediyorum» mu diyecek? «ben bunu doğru gibi addediyorum» der. «Addetmek» yerine de «saymak» demesini sakın öğütlemeyin kendisine, kızar, bütün o ince, bütün o yüksek fikirlerini «saymak» gibi Türkçe sözlerle bayağılaştıracak mı? Beğenmez elbette benim yazdıklarımı, dergiye konmasına ses çıkarmasa bile dizicilere: «Aldırmayın, nasıl dizerseniz dizin, doldurun yanlışları, düzelteceğiz diye üzmeyin kendinizi, zaten bir anlamı, bir güzelliği yok onun yazdıklarının» der. Böyle der mi hiç? Kibarca söyler bunları, ne bileyim? örneğin: «Bunları ciddî gibi addetmeyin, dikkatinizi diğer makalelere hasredin,» der, ama onun söylediği gibi yazmak benim elimden gelmez ki!

Bir düşündüm, beğendiremez miyim kendimi diye. Bu mektuplarda sizinle söyleşip dertleşeceğime, üzüntülerimden, sevinçlerimden açıp hoşlandığım beyitleri anacağıma büyük konulara el atsam, gençlere öğütler versem: «Büyüklerinize saygı gösterin, vezinsiz, kafiyesiz şiirler yazmaya kalkmayın, eskilerin şiir anlayışından ayrılmayın, ünlü şairlerimiz ne yazarlarsa siz gözlerinizi kapatıp hayran olun, kız erkek birlikte gezmeye çıkarsanız sakın biribirinizin yüzüne bakmayın, sonra biribirinize âşık oluverirsiniz» desem, evet, böyle faydalı, yapıcı yazılar yazsam, belki beğendiririm kendimi. Ah bu benim ciddiyetsizliğim! Komuyor ki o, çeviriyor beni doğru yoldan, doğru o büyük adamların beğenmesine götüren yoldan. Sonra da kalkıp yazılarımın özenle dizilmesini istiyorum! Şaşarım bu dileklerime! Ne sanıyorum ben kendimi? Oturmuş abuk-sabuk söylenen bir adamdan başka neyim ki?

Hem, Efendim, yanlışsız yazı mı olurmuş? Herkes bilir bunu, ne kadar dikkat edilse, bir kitapta, bir dergide dizgi yanlışları bulunur... Bunu söylemiyorlar mı, tepem atıyor. Dizgi yanlışı, bir alınyazısı mıdır yani? Kaçınılmazmış ondan! Kaçınılır pekâlâ! Dikkat edersiniz, olur biter. Bir şey söyleyeyim ben size: «Dizgi yanlışından kaçınılmaz» gibi sözler, dikkat etmek için, işin temizliğine aldırmamak için bir bahanedir. «Adam sen de!»cilik... Hele bir dikkat et bakalım, bir özen, yaptığın işin temiz olmasını iste, bakalım gene o kadar yanlış kalıyor mu? Bakalım gene satırlar birbirine karışıyor mu? Bizim gençliğimizde bir söz vardı, bugün pek duymuyorum: «Giyen hammalsa diken hanımdır» derlerdi. Yaptığımız işi, değerini anlamasalar da, bizim özenle yapmamız gerektiğini söylerdi. Benim yazılarım kötü, anlamsız olabilir, onları dizenlerin gene usta dizici olması gerektir, benim yazılarımdaki dizgi yanlışlarından beni ayıplamazlar, onları ayıplarlar: «Bu diziciler yaptıkları işi baştan savma yapıyor» derler. İnsan dedirtmeli mi bunu kendisine? Dizicinin dizdiği yazı ne kadar değersiz olursa olsun, onun dizgisi temiz olmalıdır, bir usta işi olduğu gözükmelidir, sonra isterse: «Bakın, benim gibi ustaya böyle kötü yazılar dizdirtiyorlar!» desin. «Giyen hammalsa diken hanımdır.» Yazan ne dediğini bilmezin biriyse, dizen ustadır...

Dizgi yanlışlarından kaçınmak dizicinin elindedir. Yok mu dünyada dizgi yanlışı bulunmayan kitaplar, dergiler? Onları dizenler birer tanrı değil ya! Onlar da bizim dizicilerimiz gibi birer insan, onların yapabildiklerini bizimkiler neden yapmasın? Biz böyle: «Şu olmaz... Bundan kaçınılmaz...» dersek, birtakım imkânsızlıklar olduğuna inanırsak, hiçbir şeyimizi düzeltemeyiz. İmkânsızlıklara inanmak, Doğu âleminin en büyük derdi olan «tevekkül» zihniyetinden gelir. Silkinmeliyiz ondan, imkânsızlıklar olmadığına

inanmalıyız ki imkânsızlıkları yenelim, kaldıralım. Bilmeliyiz ki insanoğlu için hiçbir imkânsızlık yoktur, onları kendisi tenbelliğinden, özensizliğinden yaratır.

Ne oldu bana? İri iri lâkırdılar etmeye başladım, yoksa bu dergiyi çıkaranların gözüne girmek için ciddî olmaya, yapıcı yazılar yazmaya mı kalkıyorum? Ya bu söylediklerimi beğenirler de beni tebrik ederler: «Hah, olmuş işte bu sefer!» derlerse ne yaparım ben? Benim de onlara: «Siz de çok güzel yazıyorsunuz, hele bu haftaki yazınızı yirmi milyon Türkün yirmi milyonuna da okutmalı, gelecek yıl bir daha okutmalı» demem gerekmez mi? Çok şükür ki ülkenin nüfusu, yirmi milyondan biraz çok, yirmi milyona okuturuz, artanları, rahat bırakırız, ben de o okumayacaklar arasına karışmaya çalışırım.

Gene yazıyorum bu mektupları, benim iki gözüm okurum. Biliyorum gene dizgi yanlışları ile dolu olacaklarını. Ben o yanlışları görünce üzüleceğim, ağlamaklı olacağım: «Bu sondur, bir daha yazmam!» diye tepineceğim, yeminler edeceğim, biliyorum hepsini. Ne yapayım ki dayanamıyorum, duramıyorum bunları yazmadan. Bir gün oturdum, bir mektup yazdım size, basılmayacak o, bende kalacak. Onda da gene gönlümün bir yarasını anlatmıştım. İnsan gönlü dertsiz olur mu? Ne güzel söylemiş şair:

«Ne sorarsın Halili ağladığım
Yâr ile macera mı eksik olur.»

Gerçekten hiçbir şey olmasa bile biz o maceraları hayalimizde yaratırız. Sormayın: «Gönlünün o yarası neydi?» diye... Siz sormayın ya, ben gene söyleyeyim: son mektubumda da birçok dizgi yanlışları bulunmasını bu dergiden kovulmak saymıştım, — Yazı yazmasını, şöyle kibarca yazmasını bilsem «tardedilmek gibi addetmiştim» derdim —, evet, kovulmak saymıştım, ondan yakınıyordum. Bugünkü gibi de-

ğil, başka türlü, bir yolunu bulup *Fuzuli*'den de beyitler almıştım. Ağlar gibi bir mektuptu o. Siz görmeyeceksiniz, basılmayacak, ama ben çok sevdimdi onu. Yitirdim, bilmiyorum nerede. Onu yitirmem daha iyi oldu. Düşündükçe: «Güzel bir yazıydı o!» derim de avuturum kendimi, benim güzel bir şey yazamayacağımı, sizin de benim hiçbir yazımı şöyle gerçekten beğenmeyeceğinizi, başkalarının yazılarından üstün tutacak kadar beğenmeyeceğinizi unuturum da bir güven duyarım içimde. Yazdım öyle bir mektup, daha da yazmak istiyordum, olmadı, değiştiremiyorum huyumu, kimsenin okumayacağı yazılar yazamıyorum. Demiştim ya bir gün size: kendi kendimle konuşmak yetmiyor bana, ille sizin olmanızı, sizin dinlemenizi istiyorum. Beğenmeseniz, dudak bükseniz dahi sizin dinlemenizi istiyorum.

Yazacağım gene bu mektupları, benim okurum. Her sayıda dizgi yanlışları artsa dahi yazacağım. Siz o yanlışları görünce: «Kimbilir gene ne kadar üzülmüştür!» derseniz, benim üzülmüş olmamdan siz de, çok değil, biraz üzülürseniz, en büyük ödül olmaz mı bu benim için? Ne diyor şair: «*Bu gün şâdım ki yâr ağlar benimçin.*» Bunca üzüntülerden sonra sizin benim için üzülmeniz bana hepsini, hepsini, bütün o öfkelerimi, tepinmelerimi «Bir daha yazmayacağım» diye ettiğim yeminleri unutturuverir. Âşıklar sevgiliden bir gülümseme görmek umudu ile yaşadıkları gibi biz yazarlar da okurlarımızın bizim bir derdimize ortak olmaları umudu ile yaşarız. «Sunar bir câmi-i zehrin...»

Bakın, yanılıverdim, «Sunar bir câmi-i memlû» diyecektim, «zehrin» deyiverdim. Ama bu daha doğru değil mi? «*Sunar bir câmi-i memlû bin tehî paymaneden sonra — Felek ehl-i dili dilşâd eder amma neden sonra*» beyti, delikanlılara yakışacak bir sözdür, bir türlü umutlarını kesmeyen delikanlılara, bütün acılardan sonra tatlı bir günün, güzel bir günün geleceğine inanan delikanlılara. Öyle umutlar biz

yaşlılardan gülünç olmaz mı? Felek, bin boş kadehten sonra niçin dolu bir kadeh sunsun? Alışmış bir kere boş kadeh sunmaya, son vereceği kadeh de elbette gene boş olacaktır. «Câmi-i zehrin» demek de doğru değil, gene boş bir kadeh, zehirli olduğu için değil, gene boş olduğu için, hiçbir zaman dolmayacağını bildirdiği için öldürüveren bir kadeh. Boşluğun zehiri, her umudun boş olduğunu anlamanın zehri, dolu kadeh ummanın bir çocukluk olduğunu anlamanın zehri... Siz de benim mektuplarımda dizgi yanlışı görünce elbette üzülmeyeceksiniz, belki güleceksiniz: «Kimbilir ne kadar üzülmüştür!» deyip de güleceksiniz, «Bugün şâdım ki yâr ağlar benimçün» dedirtmeyeceksiniz.

Niçin ağlayasın, niçin üzülesin, benim iki gözüm okurum? Sizin ağlayacağınızı niçin umdum, niçin hayal ettim onu, şimdi anlıyorum. Fransız şairlerinden birinin, yanılmıyorsam Madame *Gérard d'Houville*'in bir mısraı vardır, bilmeden onu hatırlamış olacağım: «*Vos yeux seront plus beaux quand vous aurez pleuré*» (Siz ağlayınca gözleriniz daha güzelleşecek.) Türkçesi iyi değil ya, Fransızcası da doğrusu o kadar güzel değil. Amâ ben gençliğimde nedense severdim o mısraı. İşte kendim de pek farkına varmadan onu hatırlamış olacağım ki sizin benim için ağlamanızı hayal etmiştim. Kendimden bir şey bulabilir miyim ben? Hep başkalarının dediklerini hatırlarım da onlarla yazar, onlarla geçinirim. Bütün yazılarımı bir inceleyen olsa, hiçbir sözün benim olmadığını, hepsini de başkalarını taklit ederek yazdığımı anlar.

Üzülmeyin, benim okurum. Hem niçin üzüleceksiniz? bu kadar uzun bir mektubu oturur da okur musunuz? Görür müsünüz ondaki dizgi yanlışlarını? Ben bir gönüldeş mi bulurum kendime? Bırakın beni yalnızlığımla, bırakın beni hiçliğimle. Siz gülün, benim cânım okurum, gülen gözler ağlayan gözlerden çok daha güzeldir.

22 Temmuz 1951

KENDİNİ BEĞENMEK

Bırakamayacağım bu mektupları, benim sevgili okurum, bırakamayacağım diyorum ya, yalnız benim elimde mi sanki? ya onlar beni bırakırlarsa? Er geç bırakacaklar elbette. «*Tutkularımız bizi bırakınca, biz onları bıraktık sanır da övünürüz*» diye acı acı güler *La Rochefoucauld*. Şimdi bunları yazmakta da, yazdıktan sonra okumakta da, bana hiçbir yazımın vermediği bir tat buluyorum, mutluluğun ta kendisi denecek bir duygu, bir ışık sarıyor içimi, Bana öyle geliyor ki ben bunları yazmak için, bunları yazdıran iklime ermek için doğdum, yaşadım; ne yaptımsa, ne ettimse, bütün duygularım, bütün düşüncelerim, hepsi, hepsi beni bunlara hazırlamak içindi. *Şeyh Galip* bir gazelinde: «*Efendimsin cihanda itibarım varsa sendendir — Miyân-i âşıkanda iştiharım varsa sendendir*» diyor, benim de yazarlar arasında bir adım olursa, bu yeryüzünden benim de geçtiğim anılırsa, o ün bana bu mektuplardan gelecektir...

Böyle sürer gider mi bu? Biliyorum, yakındır, bir gün bu tat benden esirger kendini, gönlüm bu ışığı seçmez olur. «Aldanmışım, bir hayale kapılmışım, bir masalla avunmuşum» derim. Yavaş yavaş mı? birdenbire mi? elbette üstüme çökecek o karanlığı, şairin: «*Zulmet bizi çekmekte visale*» diye haber verdiği karanlığı biricik gerçek sanırım da bugünkü duygularıma bugünkü dediklerime bir yalan, budalaca bir yalan diye bakarım. Eski kâğıtları karıştırırken bu mektuplardan biri gözüme ilişirse: «Neymiş bu? Ne diye yazmışım, kime yazmışım ben bunu? Böyle şeyler de yazılır mıymış? Bilmiyorum, tanımıyorum, bana yabancı bunlar, ben böyle düşünmüş, böyle söy-

lemiş olamam!» deyip ukalâca omuz silker, atıveririm, yırtarım belki de.

O günkü beni gözlerimin önüne getiriyorum da nefret ediyorum ondan; içinde onu sakladığı için, en geç ona varacağı için büğünkü benden de nefret ediyorum. Neden o karanlık doğru olsun da benim ondan bin kat güzel büğünkü ışığım doğru olmasın? Ben büğün bu yazıların bir değeri olduğunu, bunları yazmakla bir şey yaptığımı, beni unutturmayacak bir ürün verdiğimi sanıyorum, bu sevinç, bu övünç yalan da, bu mektupların boşluğunu, hiçliğini anladığım gün duyacağım üzüntüler, acılar, yalnız onlar mı doğru? Neden ışığa inanmıyoruz da yalnız karanlığa inanıyoruz? Sizi bilmem, sevgili okurum, siz belki gerçekten inanırsınız ışığa. Ben inanamıyorum bir türlü, gözlerim bir umutla parlasa bile parlaması ile sönmesi bir oluyor, içimi kemirip her sevincime ağusunu katan ifrit: «Alık!» diyor bana: «Nene senin umutlanmak, övünmek? Güzelmiş bu yazılar, bir değeri varmış, senin adını yerine ulaştıracakmış!.. Gülerim senin böyle aptalca kurduğun hulyalara!.. Bu yaşa geldin de anlayamadın mı daha kendini? hiçliğini, ne kadar çırpınsan bir şeye yaramıyacağını, bir şey yaratamıyacağını bir türlü anlayamadın mı?» diyor.

O ses beni ürpertiyor demiyeceğim. Nasıl ürpertir? Bunca yıldır hep onu, yalnız onu işittim, alışığım ona, yadırgayamam. Bir gün onu duymasam, umutlu bir anımda kendini duyurmasa, birden yükselip de beni umutlarımdan çevirmese, belki o zaman ürperirim. Kimbilir belki benim asıl dostum da odur. Ben ona «ifrit» diyorum; içimde onu ezmek için, ondan kurtulmak için uğraşıyorum, ama belki de o kurtarıyor beni, bana, ne yapsam beğenilmeyeceğimi, her yazımın, en özenerek yazdığım yazının bile: «Falan gelmeseydi, şu sözü söylemeseydi sen bunu yazmadın, ondan öğrendin, onun büyük değeri vardı, se-

nin yoktur» diye karşılanacağını hatırlatarak kurtarıyor beni. Ama neden kurtarıyor? İşte onu bilmiyorum.

Bir şey söyleyeyim mi size, benim sevgili okurum: bu mektubumu çabucak yazamadım. Kolay yazamam zaten, her yazım kısa da olsa, saatlerce uğraştırır beni. Ama bu hepsinden uzun sürdü. Okudum, karışık buldum, beğenmedim. «Hatıra» üzerine birtakım sözler söylemiştim, baktım ki onlar bu mektuba yakışmıyor, başka bir mektuba bırakmak gerektiğini anladım. Yırttım bütün yazdıklarımı, silmeyi sevmem, yırtar atarım. Yeniden yazdım. Sonra da düşündüm yazdıklarım üzerinde. «Acaba nedir bu benim söylediklerim? Neye benziyor?» dedim. Birdenbire ne geldi aklıma, bilir misiniz? *Abdülhak Hâmit*'e dâhî derler ya, hiç sevmem o adamın eserlerini, sevenlerin de şiirden, edebiyattan hiç mi hiç anlamadıkları kanısındayımdır. «*Olur meddahı âdem, ne askerdir bu asker!. — Kalır hayranı âlem, ne leşkerdir bu leşker*» gibi sözleri şiir sanıp da yazmış bir kimseye, ancak gülünebileceğini nasıl anlamıyorlar? *Abdülhak Hâmit*'in eserleri, olsa olsa, patırtının, gürültünün birçok kimseleri yıldıracağını gösterir. Öyle geliyor ki şiirden, edebiyattan anlamak, *Abdülhak Hâmit*'in eserlerinin bir kurugürültüden, hem de biçimsiz bir gürültüden başka bir şey olmadığını anlamakla başlar. Sevemedim bir türlü onun yazdıklarını. Sevmeye çalıştım doğrusu. Ne yapayım? «Herkes beğeniyor, göklere çıkarıyor, ben beğenmiyorsam anlayamadığım içindir, herkes gibi ben de anlayayım onu!» dedim. Uğraştım. Bir gün babama, onu pek beğenmediğimi söyleyecek olmuştum, bir pay işittim, bunca yıldan sonra daha kulağımdadır. Bütün çalışmalarım, uğraşmalarım boşa çıktı, sevemedim Makber'i de, Eşber'i de, daha bilmem neyi de sevemedim. Hayır, bence *Abdülhak Hamit*'e büyük bir şair değil, küçük bir şair de denemez, şiire bir yaklaşması dahi

yoktur o adamın, «*Kanlar akarak cerihasından, — Emr eyledi kim karihasından...*» nasıl söylenir bu? Buna şiir yazmak demezler, şiirle, kafiye ile alay etmek derler. Dikkat edin, ne söylemişse zoraki söylemiştir, vezni, kafiyeyi aradığı, sözü vezne sokmak için, kafiye ile süslemek için çabaladığı bellidir. «*Ve lâkin peder ah! lâkin peder, — O gün hep pederler bana ta'n eder.*» Uyduruyorum sanmayın, bu kadar kötüsünü uydurmak da zordur. Yanılmıyorsam *Sardanapal*'dadır bu beyit... Denemez, böyle sözler söylemiş adama şair denemez, şiire, şaire saygısızlık olur.

Biliyorum, birtakım hacivatlardan gene türlü sözler işiteceğim, bana saygı dersi vermeye kalkacaklar. Boşuna yormasınlar çenelerini, beni adam edemezler, kendileri gibi adam edemezler. *Abdülhak Hâmit*'i de beğenmem, kendi yazdıkları eciş-bücüş şiirleri de beğenmem. Beğenmek şöyle dursun, açıp da okumam bile.

Ne diyordum? Hatırladım. Bu mektubumda yazdıklarımı okuyunca birdenbire *Abdülhak Hâmit* geldi aklıma. Hani Tarık bin Zeyyad'ın kendi kendine çektiği meşhur söylev vardır, çocukluğumuzda bize ezberletirlerdi: «*Tarık! nereden gelmiş, nerede durmuşsun?... Rabbim! bana da bir gurur gelse, o gururla yükselsem, yükselsem de sonra birdenbire düşüp Zülcelâlin azametini...*» Uzar gider böyle. İşte o söylev geldi aklıma. Benim, yazılarımı bir türlü beğenmeyişimden yakınmamı, Tarık'ın gönlüne biraz gurur gelmesine benzettim: «Rabbim! ben de yazılarımı beğensem, o beğenmekle böbürlensem, Bay *Hamdi Tanpınar*'a dönsem, sonra birdenbire aklım başıma gelse de gerçekten büyük yazar kime derler, onu bir anlasam...»

Edebiyat bütün bunlar, Tarık'ın sözleri de edebiyat, benimkiler de edebiyat, hatta benim dediklerimi onun dediklerine benzetmeye kalkışım da edebi-

yat, kelimenin en kötü anlamıyla edebiyat... Gurur yok mudur sanki Tarık'ın gönlünde? «Benim gönlümde gurur yok» demek de gene gururdur. Zülcelâlin azametini kavrayıp da kendi küçüklüğünü sezecek. Lâfa bak! Küçükmüş ama Tanrı'ının karşısında küçükmüş! Eh! hepimiz razıyız öyle küçüklüğe, öyle sanıyorum ki Bay *Necip Fazıl Kısakürek* dahi razı olur...

Ben de beğenmezmişim yazdıklarımı, değersiz bulurmuşum, boş dermişim onlara... «Ben kendimi beğenmem» demek de kendini beğenmekten gelir. «Bende öyle bir anlayış, kavrayış var ki kendi kendimi dahi yargılıyorum, yazdıklarımın bir değeri var mı, yok mu, bunlar yarına kalabilecek şeyler midir, hepsini anlıyorum. Kurban olayım aklıma, zevkimin inceliğine! Benim bu anlayışım, ince zevkim beni kendimi beğenmekten de kurtarıyor...» demektir.

Buldum işte neden kurtulduğumu: içimdeki ifrit, benim belki de asıl dostum olan ifrit, beni, kendimi beğenmekten kurtarıyor. Gülerim kurtulmanın böylesine! Kendimizi beğenmediğimizi söylemenin de kendimizi beğenmek olduğunu, hem de kendimizi beğenmenin en çirkini, en budalacası olduğunu anlayarak kurtulmak... Kurtulmak deyip duruyorum, ben hep kendimi anlatmaktan bir kurtulsam!

Kurtulamıyacağım, benim iki gözüm okurum, birer birer bütün tutkularım beni bırakacak, en övündüğüm, gönlümde ışıklar yaratan duygularım dahi sönecek, hepsi, hepsi benden uzaklaşacak, ama hep kendimi anlatmak huyu bir türlü geçmeyecek. Bir gün gelecek, bütün duygularımdan, bütün düşüncelerimden, acılarımdan, sevinçlerimden, sevgilerimden, nefretlerimden boşanıvereceğim, eşyaya da, insanlara da bakarken bir şey sezmez olacağım, ama kendimden, hep kendimi anlatmaktan silkinemiyeceğim. Kendi kendimle yaşamaya, kendimi düşünüp araştırmaya, gördüklerimden tiksinmeye, tiksindiğim

için de kendimi beğenip övünmeye mahkûmum. Bundan ancak ölüm kurtarır beni...

Siz beğenin kendinizi, benim sevgili okurum, beğenmediğinizi söyleyerek, beğenmediğinizi sanarak değil, bunları hiç düşünmeden beğenin kendinizi. Asıl alçakgönüllülük kendi kendimizi yargılamamaktadır. Ben ona eremiyeceğim, kendimi kötüleyerek, yererek, kendi kendimden tiksindiğimi söyleyerek, içimde yaralar açmaya, her yaraya bir yara daha katmaya çalışarak beğeneceğim kendimi. Yani kendimi beğenmeyi de kendime zehir edeceğim. Siz, kendinize zehir etmeden beğenin kendinizi.

5 Ağustos 1951

İSTANBUL

Darılmayın, iki gözüm okurum, geçen hafta mektup yazamadım size. Unuttum sanmayın. Unutur muyum hiç? hep aklımdasınız. Darılırsınız, kızarsınız diye de korktum doğrusu. Ama ne yapayım? olmadı işte. İnan olsun, çok istedim. İşlerim vardı da elim değmedi demiyeceğim, işin sözü mü olurmuş? Bırakıverirsiniz. Üşendim, tembellikten yazamadım. İstanbul' dayım da onun için. Öyledir o şehir. Allah vermesin, bir gevşeklik, bir uyuşukluk çöküyor, yazmaktan geçtim, düşünemiyorsunuz. Belki de İstanbul'da değil kabahat, sıcaklarda. Burada, Ankara'da olsaydım yazabilir miydim dersiniz? Hiç sanmam. Ortalık kavrulurken, mecalsiz, takatsiz, bir yere uzanıvermekten başka ne geliyor insanın aklına? Ne bileyim, yağı kuruyor kafanın, işletebilirsen işlet. Bir uykudur basıyor, istemiyerek, çırpınarak uyuyorsunuz. Dinlendirmiyor o uyku, yoruyor. Uyanıyorsunuz ki kanter içindesiniz. ağzınızda bir acılık, ağu gibi. Evet, sıcaklar yüzünden yazamadım. Ama suçu İstanbul'a atmak, bana sıcaklardan da değil, yaradılışımdan gelme, yaşlandıkça da artan tembelliği İstanbul'dan bilmek hoşuma gidiyor benim. Zorla mı, benim canım Efendim, sevemiyorum, bir türlü sevemiyorum o şehri. Uzaktan neyse ne. Doğrusunu söyleyeyim, uzaktan özlediğim bile olur. Üç beş arkadaşım, dostum vardır, onlarla buluşur, konuşuruz diye kurarım. Bir de İstanbul'a varıp sokaklarına girdim, insanları arasına karıştım mı, söner bütün o umutlarım, bunalıveririm.

Arkadaşları, bir sevdiğinizi, bir gönüldeşi görmek kolay mı İstanbul'da? Koca şehir, uçsuz bucak-

sız. Siz nerdesiniz, aradığınız tâ nerede. Yola düzülecek uzun uzun, saatlerce gideceksiniz, itile kakıla gideceksiniz, bir de «Evde yok» dediler mi, neye uğradığınızı bilemiyorsunuz. Sayın *Ahmet Hamdi Tanpınar*'ın mıdır? yoksa o denli sayın *Necip Fazıl Kısakürek*'in midir? ikinci göbek hececilerin kodamanlarından birinin bir mısraı vardır, o geldi aklıma: «*Nedir bu çektiğim mesafelerden.*» Tam İstanbul üstüne, İstanbul'da eşten dosttan birini aramak sevdasına düşmüş adam üstüne söylenmiş o mısra. Mesafeler şehri İstanbul, gereksiz mesafeler şehri. Ayırıyor insanları birbirinden, öbek öbek gurbetleri var. Hani bazı insanlar ne görseler, ne bulsalar alıp evlerine yığarlar; ayağa dolaşmaktan başka bir işe yarayacak mı, yaramıyacak mı, düşünmezler orasını, sonra da unutuverirler, hem gözlerinin altındayken gene de alışkanlıkla unutuverirler, onlara benziyor İstanbul. Almış başını büyümüş, daha da büyüyor, durmadan büyüyor. Topu topu da bir milyon insan var. «Dişinin kovuğunu doldurmaz. Caddeleri, meydanları bomboştur, rahat rahat dolaş,» diye düşünürsünüz. Ne gezer, bir kalabalık, bir kalabalık, şaşkına dönüyorsunuz. Her adımda ya çiğnenecek, ya çiğneyeceksiniz diye korkuyorsunuz. Boş yerleri olmaz olur mu? Çoook. Ama, ne bileyim? sanki İstanbul o bir milyon insanını alıyor, sizin aradığınız, görmek istediğiniz üç beş kişiyi ayırıyor, kalanların hepsini oradan oraya dolaştırıp siz nereye giderseniz önünüze çıkarıyor, kurtulmak yok. Cânım Ankara, öyle midir? bildiğiniz gibi gezersiniz sokaklarında, yorulup bir yere oturdunuz mu bir başınıza da olsanız, yarım saat geçmez, bir de bakarsınız ki birkaç arkadaşla buluşmuş, tatlı tatlı konuşuyorsunuz. O kadar mı? Hani şair: «*Hayal edilir nazlı yâr yönlerden*» diyor, o umut da ayrı. İstanbul'da, o gereksiz mesafeler şehrinde ise insan, o gürültülü, dürtükleyen, hırpalayan kalabalığın içinde yapayalnız kalıyor. *Galip* gibi: «*Âb-i ha-*

yat-i sohbet-i ahbâbdan cüda - Mahileriz ki lücce-i deryaya hasretiz» diyeceksiniz, diyeceksiniz ya, bu hargür arasında zihninizi bir türlü toparlayamıyorsunuz ki.

Havası iyi, suyu iyiymiş İstanbul'un. Peki, ama a benim Efendim, hava almaya, su içmeye mi geldik biz bu dünyaya? Neye geldik, söyleyemezsiniz, ben de söyleyemem, kimse söyleyemez, ama herhalde bunun için gelmedik. İyi hava, iyi su, hep bunu tutturmuşlar. *Yahya Kemal* Bey'in ünlü «İstanbul'da Bahar» şiirindeki *«Mevsim iyi, musiki iyiydi»* mısraına uydurup söyleseniz o da olur: «İklim iyi, Taşdelen iyiydi...» çıldıracağı geliyor insanın. Hepsinin de bir hassası varmış o suların, kimi böbrekleri işletir, kimi kum sancılarını kesermiş. Bir şehirde yaşamaya mı gidiyoruz, yoksa hastaneye mi? Ben ikide bir hasta olurum. Bilirim, hastalıklarımın kimi doğru, çoğu da sadece kuruntudur. Ama hep hastalıklarımı gidermeyi, bunun için sular aramayı sevmem doğrusu. Suları, suyu kötülüyorum sanmayın, ben de geceyarısmdan sonra uyanıp da ağzımı kupkuru buldum mu, ne yapayım? su içerim, hem de bayıla bayıla içerim. Ama, a benim okurum, her şey bitti de su hulyası mı kuracağız? Pek şudan olmaz mı öyle hulyalar? Hastalara yakışır. Şöyle otuz dokuz, kırk derece ateşle, üstelik hekimler de yasak etmişse, bir bardak suya ulaşmayı insan mutlulukların en büyüğü sayabilir, ona bir diyeceğim yok, hattâ, doğrusunu söyleyeyim, onun da bir tadı vardır. Hastalık, sağlık insan içindir demişler, yani insanoğlu ikisinin de zevkini çıkarsın, safasını sürsün diyedir. Ama sapasağlamken, bilinmez hastalıklarımız olsa dahi, biz kendimizde bir esenlik duyarken, kalkıp da suyu övmenin ne yeri var? Yoksa insanı zorla suya düşman etmek, su içmeye tövbe ettirmek mi meramları?

Havasına gelince... Dedim a, ben orada karaya vurmuş balığa dönüyorum, ne anlarım ben oranın

havasından? Benim için iyi hava, dostlarımla, gönüldeşlerimle kolayca buluşup dilediğim gibi konuştuğum yerin havasıdır. Manzara güzelmiş, etraf bağlık, bahçelikmiş, ona da aldırmam. Her yer güzeldir benim için. Cânım dünya, neresine baksam, dağlarına, taşlarına, hep okşamak, kucaklamak gelir içimden. Gençliğimde böyle değildim, ben de kimi yerin güzel, kimi yerin çirkin olabileceğine inanırdım. Sonradan anladım, var olan her şey güzeldir, var olmanın, yaşamanın, canlılığın güzelliği vardır onda. Giderek insanları da güzel, çirkin diye ayırmaktan kurtulacağımı umuyorum. Daha erişmedim ona, daha ben de teni tenden seçiyorum, Ama artık anladım güzellik aramanın boş olduğunu, can aramalı, efendim, canlılık aramalı, her yüze hayran hayran bakmaya ulaşmalı...

Kimbilir, bunu da belki kendime bir pay çıkarmak için söylüyorum, çirkin olduğumu düşünüyorum da beni sevmeyenlere beğenmeyenlere kırgınlığımı, öfkemi bildirmek için söylüyorum. Olabilir. Bir acayip acundur kişioğlunun gönlü, tutkular, özlemler, doyurulmamış isteklerle doludur, ne söylerse hep onların etkisiyledir, onların bir yankısıdır, kendini türlü kılıklar altında gizlemeye çalışan, gene de gizleyemiyen bir yankı. Ben de herkesten başka, herkesten ayrı değilim ya. Benim gözlerim de elbette kendi içimi, içimin o doyurulmamış isteklerden doğmuş acılığını bildirir. Teni tenden seçmemek, o huydan kurtulmak gerekmiş. Gülerim böyle sözlere. İnanmayın, benim sevgili okurum, şairin:

Arı vardır uçar gezer
Teni tenden seçer gezer
Canan bizden kaçar gezer
Bahçe biziz gül bizdedir

demesi, sevgiliyi kandırmak, tuzağa düşürmek içindir. Ne demektir «bal bizdedir?» Amma da kendini beğenmiş adammış, bunu söyleyen şair. Bal herkes-

tedir. Siz, arısınız, balı kimde buluyorsanız, bal ondadır. Size hangi balın yarayacağını şair sizden iyi mi bilecek? İnanmayın, benim sevgili okurum, inanmayın, bütün bu sözler, «Herkes güzeldir, siz güzellik aramayın, canlı olmaktaki güzelliği anlamaya çalışın da herkesi güzel bulun, herkesle birlikte bizden de yüzçevirmeyin» gibi sözler, kendilerini başka türlü beğendiremiyeceklerini anlayanların uydurdukları bir yalan, bir masaldır. Kanmayın siz onların dediklerine, arayın balınızı, kaçın onlardan da beğendiğiniz bahçenin gülünü seçin. Ama o da sizden balını esirgerse, o balı sunacak başka bir arı ararsa, ne yapalım? o zaman siz de bizlere dönersiniz, bükersiniz boynunuzu, o gülün seçtiği arıya *günüler* (haset eder) durursunuz.

Bu sözleri nereden çıkardım? Arı mıydı, gül müydü, bizim konumuz? Oturmuş, size İstanbul'u anlatıyor, İstanbul'u çekiştiriyordum. Gene o konuya dönelim biz, efendim, kendimi yerip gönlümü yaralamaktansa İstanbul'u çekiştireyim.

Ama artık anlıyorum ki, gelmeyecek elimden, büğünlük gelmeyecek, uyandı gene benim ifritlerim. Bırakın beni, tatlıdır Ankara'nın geceleri, uyutur, rahat rahat uyutur insanı, uyutur da ifritlerini susturup umutlar aşılar. Bırakın ki ben de umutlar kurayım, elimden gelirse İstanbul'u gelecek mektubumda çekiştiririm. Şimdi bizden kaçan arıları, gönüllerinde güller seçen arıları düşüneyim, o arıları günüleyerek dişlerimi sıkayım, onları kıskanarak kendimden tiksineyim. Bırakın beni ifritlerimle. Ne biliyorsunuz? Belki de ben asıl onları seviyorum, asıl onlara vurgunum.

Siz, benim canım okurum, aldırmayın bu dediklerime, hepsi de sizi kandırmak içindir, belki sizin beğeneceğiniz, gerçekten benim olduğuna inanacağınız bir söz bulmak umudu iledir. Severim ben boş umutlar kurmayı.

15 Ağustos 1951

GENE İSTANBUL

Biliyorum neden sevmediğimi İstanbul'u benim cânım Efendim. Havası iyi, suları iyi diye sevmeyecek değilim ya. Öyle sebep mi olurmuş?.. Bir eskilik, bir köhnelik var o şehirde de onun için *betime* (fenama) gidiyor. Yaşından dolayı değil, ne ihtiyarlar vardır, taze gözükürler, her dem taze. Asıl gençlik de belki onlarınkidir, gönlün yıllarla yitmeyip artan gençliği. Onlar gibi, ne zaman kuruldukları artık unutulmuş şehirler vardır, günden güne yenileşirler. Onlara benzemez İstanbul, nasıl söyleyeyim? küf de kokamaz, daha kötü, tarih kokar. Şiirleri artık pek de okunmayan bir şairimiz, *Tevfik Fikret: «Tesis olunurken daha bir dest-i hiyânet — Bünyanına katmış gibi zehrâbe-i lânet...»* diyor. «Zehrâbe-i lânet» de ne demek? İri lâkırdı, yüksekten konuşmayı sevenlerin uydurdukları bir lâf. Hayır, İstanbul kurulurken harcına *ilenme* (beddua) katılmamış, eskilik, köhnelik katılmış. Bana öyle geliyor ki o şehir, kurulduğu günlerde de öyle eskiymiş. Boyuna geçmiş günleri övüp de kendi çağlarını beğenmeyen, her yeniyi kötüleyen kimseleri andırıyor, onlarla konuşmaktan ne türlü sinirlenirsem, İstanbul'da da o türlü sinirleniyorum. Yeni yapıları yok mu? Olmaz olur mu? Ama onlara da bir eskilik, bir köhnelik çökertiyor. Yitirmiyor, silmiyor onları, eskiler arasına karıştırıveriyor. İstanbul'da en yeni şeyler bile Nuh nebi zamanından kalmışa benziyor. *Paul Valéry: «Yepyeni bir söz söylerken, ona da eskiden kalmış gibi bir hal vermeliyiz»* der. Ben de zaten onun için hoşlanmam *Paul Valéry*'den. Ne demekmiş hep eskiye benzemek, eskiliğe özenmek? Yeniyi isterim ben, ama canlı olduklarını,

benim yaşadığım günlerin ürünü olduklarını söyleyen şeyleri isterim. Bugün aruzla yazılmış, yahut hece vezniyle yazılmış şiirleri niçin sevmiyorsam, birtakım değerleri olduğunu görüp övsem dahi şöyle içimden niçin sevemiyorsam, İstanbul'u da onun için sevemiyorum. Hele uzaktan bakıp da sıra sıra minarelerini görmüyor muyum, kafiyeli bir şiir okuyormuşum gibi bir tuhaf oluyorum. Bizim gençliğimizde, kimindir bilmiyorum, *Cem* dergisinde bir şiir çıkmıştı, İstanbul'u anlatıyordu: «*Her ne yerde her ne görsem muhteremdir, eskidir, — Gerçi benzer ol cihetten hırdavat dükkânına.*» İstanbul'a ne zaman baksam, Istanbul'u ne zaman düşünsem o beyit gelir hatırıma.

O köhneliği yalnız yapılarına, eşyalara sindirmiyor, insanlarına da sindiriyor. İleri gelenlerinin, büyüklerin, büyüklerimizin çoğu, her türlü yeniliğe dudak büküyor, karşı koyuyor, yörelerindekilere de eskilik sevgisini aşılamaya çalışıyor. Yeni, rahat kahveler, gazinolar açılmış, oraya gitmeye içleri titrese dahi gitmiyorlar, ta nerede yıllık bir çınar varmış, ihtiyar, dört yüz yıllık, beş yüz yıllık bir çınar varmış, gidip onun altında arkalıksız iskemlelere oturup kulpsuz fincanlardan kahve içiyorlar. Bel kemikleri ağrıyor, parmakları yanıyor, aldırmıyorlar ona, üstelik sıkılıyorlar, onu da söylemiyorlar, bilmem hangi padişahın günlerinde bilmem hangi bey, yahut paşa oradan hoşlanırmış diye kendileri de yaşamanın hazzına ancak orada erdiklerini söylüyorlar. İnanmadınız mı, gülümseyerek bir bakıyorlar insana. Tatlı gülümseme değil, ahmaklara, ukalâlara, şu kendilerini pek beğenenlere vergi soğuk gülümseme ile gülüyorlar. Sırası gelmişken söyleyeyim, ben öyle boyuna gülümseyenlere de tutulurum. Sağına bakar gülümser, soluna bakar gülümser, gülümsemeyi bir marifet, bir üstünlük sanıyorlar. Gülümseme tabiî hali olur mu kişioğlunun? Beğendiğiniz, hoş bulduğunuz bir şey görürsünüz, bir sevdiğinizle karşılaşırsınız da

gülümsersiniz, o başka, o güzeldir. Ama her şeyi beğenmezsiniz, her şeyi hoş bulmazsınız ya, sokakta kime rastlasanız sizin sevdiğiniz adam değildir, ne yeri var onlara bakıp da gülümsemenin? Kaşlarınızı da çatmadan, şöyle tabii halinizle geçemiyor musunuz onların yanından? Gülümseyeceksiniz de herkese: «Bak, ne kadar yüreği temiz adam. Kimi görse bir dost görmüşe dönüyor,» dedirteceksiniz, değil mi? Güller açmış yüzünüzde... Bilirim ben öylelerinin ne hesaplı insanlar olduklarını. Herkese yapmacıktan dostluk gösterecekler de herkesi kandırıp kendilerine dost edecekler, hizmet ettirmeye çalışacaklar. Fotoğrafçıların da öyle huyları vardır, resminizi çekerken: «Gülümseyin» derler. Neden güleyim? Ben, benim tabii halimi gösteren bir resim istiyorum, onu çekmeye baksın o. Yüzümde, dudaklarımda yapmacıklı bir gülümseme olunca ben daha mı şirinleşeceğim sanki? Hani elli altmış yıllık fotoğraflar vardır, fesli fesli birtakım adamlar el pençe divan durmuş, bizi bir gülme alır onları görünce, hiç şüphe etmeyin, öyle katıla katıla gülecekler, bizimle alay edeceklerdir. Şunu da söyleyeyim: şimdiki fotoğrafçılar belki o huyu bırakmışlardır, benim çoktandır fotoğrafçıya uğradığım olmadı, ancak vesika fotoğrafı çektiririm, ayaküstü...

Ya İstanbullunun kendini beğenmesine ne buyurursunuz, benim iki gözüm okurum? Siz de belki İstanbullusunuzdur, kızmayın sakın dediklerime, gücenmenizi istemem. Doğrusunu söyleyeyim, ben de İstanbulluyum, orada doğdum, orada büyüdüm. Ama, hakçası, çekilmez şeydir İstanbul çocuğunun kendisini beğenmesi. Taşralılara bir yukarıdan bakar, yalnız küçük dağları değil, büyük dağların da bir kaçını onun yarattığını sanırsınız. Bilir o her şeyi, her şeyin de en iyisini görmüştür. İstanbul'a Avrupa'dan, en çok Fransa'dan derme çatma oyun kumpanyaları gelir, İstanbullu onları bir gördü mü, bir kat daha

kendini beğenir: «Taşralılar nereden bilsin bu zevki? Görse de bir şey anlamaz» der de koltukları kabarır. Acayip bir hal vardır İstanbulluda: taşralıları kendinden aşağı gördükleri için memnundur, taşralıların da öyle kalmalarını ister. İstanbullu kendini beğenmek için, haklı olarak övünmek için kendini yükseltmeye, aşmaya özenmez, başkaları aşağı kalsın, yeter ona. Bunca yıldır, bunca yüzyıllardır devlet yalnız İstanbul'u önemsemiş, İstanbul'a bakmış, İstanbul'u büyütüp bezemeye çalışmış, İstanbullu bundaki haksızlığı duymamıştır, böyle olmasını doğru bulur: «Ben dururken Anadolu'nun kıyıcuğundaki adamı düşünüp de onun rahat etmesine mi çalışacaktı?» der. Gerçekten yükselmiş insanlar, başkalarının kendi seviyelerine ermemiş olduklarını görünce içlerinde bir eza duyarlar, İstanbullu bu ezayı, bu utanmayı hiçbir zaman duymamıştır, onun için de gerçekten yükselmemiştir, kendini yüksek görmesi boşuna bir böbürlenmeden başka bir şey değildir.

İstanbullular ne de benzer biribirlerine. Birini gördünüz mü, biri ile konuştunuz mu, yüz bini ile, iki yüz bini ile tanışmış gibi olursunuz. Düşünceleri bir, sevgileri bir, nefretleri bir. Her şehrin, içinde yaşayan insanlar üzerinde bir etkisi olur, onların hepsini kendine göre yoğurur, ama az çok güçlü bireyler, fertler, bilerek, bilmeyerek buna karşı korlar, o şehirli olmaktan başka bir benlikleri olduğunu gösterirler. Dikkat edin, çok azdır İstanbul'da öyle insan. Şairleriyle, yazarlariyle, en yüksek kişileriyle konuşun, görüşleri, düşünüşleri, söyledikleri, yedikleri hep bir türlüdür. «Ah efendim Boğaziçi'nin mehtabı. Ah efendim Kostaki'nin kemanı.» Ah efendim *Yahya Kemal* Beyin şiirleri.» Budur hepsinden duyduğunuz. Boğaziçi'nin mehtabından, Kostaki'nin kemanından, *Yahya Kemal* Beyin şiirlerinden hepsinin de gerçekten hoşlandıklarını sanmayın, içlerinde onları yıllardır görmemiş, dinlememiş, okumamış olanlar da var-

dır, ama onları beğenmenin İstanbullu için bir şan olduğunu bilirler, onun için söylerler. Bilmem ama bana öyle geliyor ki bu İstanbullu kadar ezberci yoktur dünyada, hep ağızdan kapma yargılarla besler kafasını. Eskiliğinden, köhneliğinden, yalnız eskimiş, köhneleşmiş yargılara değer verdiğinden...

«Madem ki bu kadar sinirleniyorsun, bir daha uğrama İstanbul'a» diyeceksiniz. Dile kolay. Alışmışım bir kere, vakti saati gelince kös kös tutarım İstanbul'un yolunu. Gene gönüldeşlerimi bulurum diye umutlanırım, bin türlü sebepler, bahaneler uydururum, giderim İstanbul'a.

Hangi şehirde olursanız olun, hoşçakalın, benim sevgili okurum.

Bundan iki hafta önce, okurlarımdan birinin bana gönderdiği mektubu bu dergide gördünüz. Okurlarımızdan biri daha yazmış, ama kim olduğunu söylemiyor: «Okuruma Mektupların bir müptelâ okuyucusu» diye imza atmış. Beni çok gönendiren, sevindiren sözler söylüyor. Kim olduğunu bilsem, sorduklarına cevap vermeye çalışırdım. İstiyorsa bana bildiriversin. Mektubunu: «Büyükada'da Nurullah Ataç» diye göndersin.

N.A.

KIŞ

Ne yüzle yazıyorum size bu mektubu, benim okurum, ne yüzle çıkıyorum karşınıza? Ne zamandır unutmadım mı sizi? mektupsuz komadım mı?.. «Elim değmedi» ezgisiyle, tutturup bin dereden su getireceğim sanmayın, sevmem öyle sözleri, yalandır. Dinleyen de bilir onların yalan olduğunu, gene hoş görürler. Toplumca yaşayışta kaçınılmazmış bunlardan... Ben kaçınacağım, bu yazılarda olsun kaçınacağım. Bu yazılar içimin gözgüsü olsun, beni olduğum gibi, kendi gördüğüm gibi göstersin istemiyor muyum? Darmadağın sözlerime bir de yalan karıştırırsam bir değeri mi kalır bunların? «Elim değmedi» demiyeceğim, benim okurum, kişinin gönlü diler de eli değmez olur mu? Bir mektup karalamaya vakit mi bulunmaz? Elim değmediği için değil, gönlüm değmediği için ne zamandır bıraktım bu mektupları.

Gönlüm değmedi. Sizi unuttum, düşünmez oldum da onun için mi? Güçtür bunu kestirmek. Unutmasına unutmadım. Bir gün sizi de, size mektup yazmam gerektiğini de düşünmediğim olmadı. Gene de nasıl söyleyeyim? o unutmama içinde bir unutma, o düşünme içinde bir düşünmeme vardı. *Baudelaire*'in Güz Türküsü şiirinin ikinci kısmını hatırlarsınız:

J'aime de vos longs yeux la lumière verdâtre,
Douce beauté, mais tout aujourd'hui m'est amer,
Et rien, ni votre amour, ni le boudoir, ni l'âtre,
Ne me vaut le soleil rayonnant sur la mer...

Türkçeye çevirmeliyim bunları, değil mi? Öyle, ama elimden gelmez ki! şairliğim yok benim, yitiverir bütün güzelliği. Fransızca anlamıyorsanız, şunu

bilin, yeter: «Şair gönlünü çekmemiş sevgiliden, ama artık onun aşkını aramıyor, onun odasını aramıyor, ocak başında onunla konuşmayı aramıyor, denize parıltılar saçan güneşi arıyor, kendisinde şifasız bir hastalık duyuyor da onun için. Bu hali uzun da sürmeyecek, mezar bekliyor kendisini. «Ah!» diyor, «bırakın da, başım dizleriniz üzerinde, o beyaz, kavurucu yazın özlemini çekerek bu güz gününün sarı, yumuşak ışığını tadayım...»

Ben de şimdi öyle günler geçiriyorum, benim okurum. Bir hastalık, ne olduğu anlaşılmaz bir hastalık, daha doğrusu bir çökme duyuyorum içimde. Denizler üstünde parıldayan güneşi bile aramıyorum. Bir boşluktur sardı içimi, her şeyin boş olduğunu anlamaktan gelmiş bir boşluk. Boş, her şey boş, tutunduğumuz bütün duygular boş, yalanlar boş olduğu gibi doğru da boş. Bilirsiniz *Yahya Kemal* Beyin rübaisini:

Âhir ne bu cûşiş, ne bu eyyâm kalır,
Hâtırda ne cânan, ne serencâm kalır.
Son faslımızın şâm-i garibanında
Gül devrini hâtırlatacak câm kalır.

Ondan da ötesi var, benim okurum, içkinin de boş olduğu, onunla da gönlümüzü ısıtamadığımız günler var. İşte o günlerdeyim ben, içki dahi avutamıyor, o da bana gül devrini hatırlatmıyor. Zaten istemiyorum hatırlamayı, hâtıralardan kaçıyorum. Onlar da bana boş geliyor. Uyuyorum, uyanıyorum, konuşacağım kimselerle konuşuyorum, omuzlarıma çöken yaşamaya kendimi bırakıp da öyle yaşıyorum. Yaşamanın bir tadı, yahut bir acılığı olduğunu, olabileceğini de düşünmüyorum. Öyle duygusuz, düşüncesiz yaşayıp gidiyorum. Ne yapıyorum? neler konuşuyorum her gün? Bilmiyorum, önemlemiyorum yaptıklarımı, önemlemiyorum dediklerimi, daha doğrusu hiçbirinin önemi olmadığını, hepsinin de boş oldu-

ğunu biliyorum. Bir şey eksik içimde, bir sıcaklık eksik, yaşama duygusunun verdiği sıcaklık, ben artık yaşadığımı duymuyorum.

Ölümü istiyorum sanmayın. Ölümü istemek, ölümü bir kurtuluş diye beklemek de içlerinde yaşama sıcaklığını duyanlara, kısacası duyup düşünenlere vergidir. Ben düşünmüyorum, duymuyorum. Bu halden silkinmek, kurtulmak istedim. En sevdiğim şairlerin, *Fuzuli*'nin, *Karacaoğlan*'ın kitaplarını açtım, uzun uzun okudum, güzelliklerini gene seçtim, ama onlar da bana boş göründü, bütün güzellikler boş göründü. İçimde, sevgiden geçtim, bir öfke duyabilsem, o da yetecek. Hayır, öfke de yok. Gün oluyor, en kızdığım, en sinirlendiğim kimseleri göz önüne getiriyorum, nefretimi, kinimi kızıştırmaya çalışıyorum, bir türlü olmuyor: «Boş bütün bunlar!..» demekten başka bir şey bulamıyorum. Korkmak istiyorum, büyük büyük tehlikeler kuruyorum, onlar da beni titretmiyor: «Boş! Hepsi boş! Onlar da geçer!» diyorum.

Baudelaire: «*Büğün her şey benim için*» diyor, ben öyle de diyemiyorum, acılığı duymak da tatlılığı bilmekten gelir, benim için acı da yok, tatlı da yok. *Hâfız:*

Keşti-nişestegânîm, ey bâd-i şurta, berhiz!
Bâşed ki bâz-binem dîdâr-i âşinârâ

der. (Gemide oturmuşuz, ey sen rüzgâr, kerem et, ola ki aşinâ yüz gözümüze görünsün.) Ben rüzgârdan kerem beklemiyorum. Evet, bir gemide oturmuşuz, gemi yürümüş, yürümemiş, bana ne? göreceğim aşinâ yüz yok benim. Yaşasam da o, ölsem de o, biri umurumda değil, biri beni ilgilendirmiyor. Kuru bir yaprak gibi rüzgârın elindeyim, beni oradan oraya sürüklese de, bir yere tıkıverse de, paramparça etse de bana ne? Öyle duygusuzlaşmış bir halim var. Gün oluyor, kendi kendimi tanımıyorum, bilmiyorum...

Ne zamandır size işte bunun için mektup yaza-

madım, benim okurum, gönlüm değmedi, hiçbir şeyo gönlüm değmediği gibi buna da gönlüm değmedi. Bügün niçin yazdım size bu mektubu? O halden, o duygusuzluk, düşüncesizlik halinden belki silkinirim, belki kurtulurum diye yazdım. Zorla *Baudelaire*'in, *Yahya Kemal*'in, *Hâfız*'ın mısralarını hatırladım, coşmaya, içimi ısıtmaya uğraştım. Başarabildim mi? Doğrusunu isterseniz, onu da bilmiyorum. O mısralar da bu mektup da bana boş göründü.

Baudelaire «Güz türküsü» diyor şiirine, siz de bu mektubu bir «Kış iniltisi» diye okuyun. İnilti var mı içinde? Var belki. Ama başkalarını yardıma çağıran bir hastanın iniltisi değil, bayılmış, kendinden geçmiş, acılarını duymayan bir kimsenin bilmeyerekten çıkardığı iniltiler... Gün olur, bu hali belki siz de öğrenirsiniz, benim okurum.

17 Ekim 1951

AYLARDAN SONRA

Çoktandır mektup yazmıyorum size, benim okurum. Unuttuğumu sanmayın, hep düşünüyorum sizi, hep gönlümdesiniz. Her gün oturup birkaç satır olsun yazmak istiyorum size. Olmuyor işte, yazılacak bir şey bulamıyorum. Size bütün duygularımı, bütün düşüncelerimi söyledim gibi geliyor bana, siz beni benden daha iyi biliyorsunuz sanıyorum. «Ne olacak büğünkü düşüncelerimi, büğün neler yaptığımı söyleyip de? Okurum sanki bilmiyor mu onları?» diyorum. Biliyorsunuz hepsini, benim okurum, hepsinin ne kadar geçici, ne kadar ölümlü olduğunu da biliyorsunuz. Her şey akıp gidiyor, insafsızca yavuzca akıp gidiyor. Biz de, bütün düşüncelerimiz, bütün duygularımızla birlikte öylece akıp gidiyoruz. Dünkü ben, büğün gene var mı? ben dünkü adam mıyım? bilmiyorum. Yapayalnız, sanki çırılçıplak kalıyoruz dünyanın ortasında, tutunacağımız bir şey yok, dayanacağımız bir şey yok, kendi kendimize de tutunamıyor, kendi kendimize de dayanamıyoruz. Her şeyden çok kendimizin geçici, kendimizin değişici, kendimizin vefasız olduğumuzu anlıyoruz da onun için. Dışarıdan değil içeriden, içimizden kavrıyoruz bunu.

«Edebiyat bütün bunlar!» diyeceksiniz. Evet, edebiyat, kendini derin sandırmaya, doğru sandırmaya özenen bir yalan, yalanların yalanı. Yahut edebiyata bürünüp de kendine yalan süsü vermek, gizlenmek isteyen bir doğru... İçimizdeki doğrularla yalanları biribirinden ayırdetmek kolay mıdır, benim okurum? Siz de benim gibi değil misiniz? Dünkü doğrularınız büğün yalan, dünkü yalanlarınız büğün doğru oluvermiyor mu? Doğru nereye kadar varır? yalan nereden

başlar? bir türlü kestiremiyoruz bunu. Kişioğlunun içi yalanla doğrunun biribirinden ayırdedilmezcesine karıştıkları bir acundur. Evet, edebiyat bütün bunlar, ama edebiyatın ereği o acunu sezdirmek, ondan haber vermek değil midir? Zavallı kişioğlu! çözemiyecek içinin düğümlerini, kendi kendine sorduklarına bir yanıt veremeyecek, hangi duygularının doğru olduğunu anlayamayacak... Öyle de değil: bir tek doğru olduğunu anlayacak, o da ölüm, yalnız ölüm, ölen duygularımız, ölen düşüncelerimiz, ölen benliğimiz, her gün bir parça daha ölen biz...

«Kendinizden açmayın, *ben* demek tiksinçtir,» diyorlar. Hakları var: kişi kendi içine eğildi mi, ürperiveriyor. Bir takım çirkinlikler, kötülükler görüyor da onun için mi? Hayır, o çirkinliklerden, kötülüklerden silkinebilir, onları görüp tiksindikçe atabilir onları. Hem neden içimizde yalnız çirkinlikler, kötülükler olsun? Neden böyle kendimizi karalamaya kalkıyoruz? Güzellikler, iyilikler de görmüyor muyuz içimizde? Hayır, *ben* demenin, hep kendimizden açmanın tiksinç olması ondan değil. İçimize her eğildikçe ölümle, ölülerle, ölmüş duygular, ölmüş düşünceler, benliğimizin ölmüş parçalarıyla karşılaşıyoruz da onun için. Benim birçok ifritlerim olduğunu hep onlarla boğuştuğumu söylemiştim size. Yok benim ifritlerim, ancak bir tek ifritim var, o da sizin içinizdeki ifrit, ölüm denilen ifrit.

Hep ondan kurtulmak, onu düşünmekten kurtulmak istiyoruz. Sevmemiz onun için, nefret etmemiz onun için, gülmemiz, eğlenmemiz, başkalarına hayran olmamız, başkalarıyla alay etmemiz, her şeyimiz, her işimiz onun için. Benim böyle oturup bu mektubu yazışım, içimdeki doğruların birer yalan, yalanların birer doğru olduğunu söyleyişim, bütün bu edebiyat hep onun için, ölümü unutmak için... Bir beyti vardır *Necati* Bey'in, çok severim, hep keyifle, sevinçle anarım. Ama şimdi anlıyorum onun

içindeki ağuyu, sevindirmiyor beni, keyiflendirmiyor, yıldırıyor:

Hayât-efzâdürür bâd-i bahâr ü bâde, ey sâki!
Bana şöyle gelir k'ölmek yalan oldu, yalan şimdi.

İlkyazın tatlı tatlı esen yellerini, içkiyi, sevgiliyi araması da hep ölümü unutmak, biraz olsun ölüm düşüncesinden uzaklaşmak, ölmeyeceğine, ölümün bir yalan olduğuna inanabilmek için. Bir tek şeyin doğru olduğunu biliyoruz, onu da unutmaya, türlü çarelerle o bilgiden kurtulmaya çalışıyoruz... Bir de doğruları aradığımızı, doğruya ermeye özendiğimizi söyleriz. En büyük yalanımız bu değil mi? bunu pek iyi bilirken gene bilmezlikten gelmemiz, sevmemiz, nefret etmemiz, dostluktan, mutluluktan açmamız, kendimizi avutmaya kalkmamız değil mi?

Nasılsınız, benim okurum, iyi misiniz? Yılın en kısa günleri şimdi. Saat yediyi bulmadan ortalık ağarmıyor, daha beş gelmeden de karanlıklar çöküyor. Ben ışığı severim ya, severim bu günleri, yakında günlerin uzayacağını bildiğim için severim. Uzun, ışıklı günlerin hayali de bir mutluluk verir içimize. Dünya yeniden canlanmaya başlayacak, ağaçlar yeşerecek, soğuk korkusu geçecek, aydınlık, sizin içiniz gibi aydınlık saatler gelecek. Bilseniz ne kadar seviyorum yaşamayı! Siz de seversiniz değil mi, benim okurum? Neden sevmeyelim? Biricik doğrunun yaşamak olduğunu bilmiyor muyuz? Yaşıyoruz, yaşadığımızı da duyuyoruz, biliyoruz. Öldüğümüzü bilmeyeceğiz ki! Demek bizim için bir yalan o. Bilmeyeceğimiz, duymayacağımız bir şey bizim için doğru olabilir mi? Dinlemeyin size ölümden açanları, bilmiyorlar ne dediklerini, bilmedikleri bir şeyin sözünü ediyorlar. Onlar bir kere olsun ölmüşler mi ki ölümün bir doğru olduğunu sezebilsinler, kavrasınlar? Yalandır ölüm, yalnız yaşamak var dünyada...

Size hep böyle sözler söylemek, ancak yaşama-

nın, sevmenin, nefret etmenin, gülmenin, ağlamanın doğru olduğunu söylemek, sizi bu güzel masalla avutmak isterdim. Ama şimdi değil öyle benim için. Bütün ifritlerim, bütün duygularım, düşüncelerim, bütün inançlarım beni bıraktı, mezara atılmış bir ten gibi bıraktı, içimde çürümenin başladığını duyuyorum, o duygudan bir türlü alamıyorum kendimi!

Çoktandır size mektup yazmadım, benim okurum. Unutmadım sizi, hep düşünüyorum, hep gönlümdesiniz... Yalan, inanmayın, sizi de unuttum, her şeyi de unuttum, kendimi de unuttum; yalnız onunla, o duyguyla, o düşünceyle, ölümle uğraşıyorum. Bir korku bile değil bende artık o, bir gerçek, kendimi alıştırdığım bir gerçek... İşte bunun için size mektup yazamıyorum. Ah! gene sevebilsem, gene nefret edebilsem, gene avutabilsem kendimi...

Bakmayın bu sözlerime, benim okurum. Her şey geçicidir bu dünyada. Her şey akıp gider, insafsızca, yavuzca akıp gider. Benim büğünkü halim de elbette durmaz, o da geçer.

Gülünüz, benim okurum, omuz silkip de gülünüz benim bu dediklerime. Sizin güldüğünüzü düşünürsem, belki sevinerek, belki de kızarak, bulurum gene yaşamanın tadını. Hem inanmayın benim söylediklerime. Gerçekten yılmış olsaydım, gerçekten yalnız ölüm düşüncesiyle kalmış olsaydım, size bu mektubu yazabilir miydim? Edebiyat bütün bunlar, sizi bir kaç dakika oyalamak için uydurulmuş bir masal. Siz gülünüz benim okurum, siz gülünüz ki ben de bu satırları karalamakla gözettiğim ereğe ulaşmış olayım.

12 Aralık 1951

EN DERİN YARAM

Neden hep kendimi anlatıyorum size, benim okurum? Pek bir değerli buluyorum kendimi, pek bir önemliyorum da onun için mi? Günümüzün bunca şairleri, yazarları var, bunca edebiyat, sanat sorunları var, onlardan açsam olmuyor mu?..

Doğrusunu söyleyeyim size, benim okurum, ben de çok istiyorum onu. Bir sıyrılabilsem kendimden, korkularımı, sinirlenmelerimi, türlü duygularımı kendime saklayıp da bu mektuplarda başka konulara *değinsem... (Değinmek* sözünü belki yadırgayacaksınız, hani kibarca bir dille güzel yazanlarımız *temas etmek* diyorlar, işte onun Türkçesi. Siz «değinmek» sözünü yadırgadığınız gibi ben de «temas» sözünü yadırgıyorum, çok çirkin geliyor bana, ağza alınmayacak kadar çirkin. Gerçekten kibarlık değil, bilgiçlik taslama var o sözde. Tiksiniyorum. Nereden de açtım onun sözünü?) Size kendimi anlatacağıma bu mektuplarda başka konulara değinsem... Olmuyor işte, o dilekle başlasam bile unutuveriyorum, aklım ya bir duyguma, ya bir korkuma takılıyor, bırakamıyorum artık onu.

Kendimi beğendiğim, pek bir değerli bulup önemlediğim için mi? Buna «evet» de diyemiyeceğim, «hayır» da diyemiyeceğim. Daha doğrusu hem «evet», hem «hayır» diyeceğim. Ah! «evet» ile «hayır» ortasında, ikisini de kavrayan bir söz olsa! «Belki» de diyebilirim. Ama değil, «belki» değil, «belki» demekte bir şüphe var, bir bilmezlik var. Oysaki ben kendimi beğenmediğimi de, beğendiğimi de şüphesiz olarak biliyorum. Kendimi beğenseydim elimden gelmeyen, gelmeyecek işleri düşünüp de yerinir miy-

dim? beni beğenmiyorlar diye üzülür, içlenir miy dim? «Bendeki üstünlükleri görebilir mi onlar? Beni beğenmeye akılları erer mi? Ancak kendileri gibilerden, küçüklerden hoşlanırlar. Yüce dağların dorukları ıssız olur, bulutlar bile erişemez onlara, kartallar bile yükselemez!» gibi sözler uydurur da övünürdüm. Yapamıyorum onu, beğenilmediğimi, bende beğenilecek, övülecek bir şey bulamadıklarını görünce içimin kanadığını duyuyorum. Kendimi beğenseydim kıskanır mıydım başkalarını? Gene de kendimi beğenmiyorum diyemiyorum, biliyorum ki yalan olur, kendimi beğenmesem duygularım üzerinde bu kadar durur muyum? ille beni de beğenenler olsun der miyim? Bütün bu duygularımı, korkularımı anlatışım, kendimi olduğum gibi gösterirsem benim de birtakım değerlerim, üstünlüklerim olduğu anlaşılır da bir beğenen çıkar beni diye değil midir? Kendimi beğenmeyişim de kendimi beğenmekten gelmiyor mu? «Ben kendimi beğendiğim için beğenmiyorum, beğenmediğim için beğeniyorum» dersem büsbütün anlamsız bir şey mi söylemiş olurum? Sanmıyorum. Yalnız anlamlı değil, doğru, çok doğru bulduğum için yazıyorum bunu. Böyle doğrulara erebildiğim, onları bildirmekten çekinmediğim için beğeniyorum kendimi. Bunları söylemeyi bir iş sandığımı düşündükçe de gülüyorum kendime, acıyorum, beğenmek şöyle dursun tiksiniyorum kendimden.

İşte bunun için «evet» ile «hayır» ı birden söyleyecek bir söz bulunsun istiyorum. «Söyledin işte, hem evet, hem mayır demekle de, sonra bunu anlatmakla da söyledin» diyeceksiniz. Bana öyle geliyor. Bir şeyi bir tek sözle bildirmek başka, onu uzun uzun anlatarak bildirmek başkadır. Uzun uzun anlatmak, aydınlattığı, açıkladığı kadar da karıştırır, karartır, *çözümler* (yani tahlil eder) değindiği konuyu, çözümlediği için de birliğini kaçırır, yitirir, öldürür. Size uzun uzun anlatılan bir şeyi düşüncenizle kavrarsa-

nız, *soyut* (yani mücerred, abstrait) bir şey diye, düşüncenin bir uydurması diye karşılarsınız, elle dokunmuş gibi olmazsınız ona, var değildir, gerçekten var değildir sizin için o. Doğru olabilir sizin için, inanırsınız belki ona, ama var olamaz, bir nesne gibi gerçekten var olamaz.

Nereden açtım nereye vardım! İyi de oldu, öyle sanıyorum ki sanat alanına giriverdik. Yani ben sanata ulaştım, bunları böyle yazmakla sanat eseri yarattım mı demek istiyorum? Hayır, benim okurum, hayır. Ah! bir gün kendimi öyle bir sanıya kaptırabilsem: «Ben de biraz olsun sanat gücü gösterebildim, sanat eseri denebilecek bir şey yazdım, küçük de olsa bir sanat eseri koydum ortaya!..» diyebilsem! Gönlümü öyle bir yalanla avutamıyacağım... O değil benim demek istediğim. «Sanat alanına girdik,» diyorum, yani sanatın ne olduğunu anlatmaya, hiç olmazsa sezmeye ulaştık. Sanat, duyguları, düşünceleri çözümlemeden, uzun uzun anlatmadan, onlar birer nesne gibi gerçekten varmış gibi bildirmektedir. Sanat çözümlemez, çözümleyerek parçalamaz, tam tersine, belki parça parça olan şeyleri birleştiriverir, bir *bileşim,* (yani terkip) işidir. Öyle ise çözümleyici uzun romanlardan niçin hoşlanıyoruz? niçin onları da birer sanat eseri diye karşılıyoruz? Yanılmayın, en uzun roman, bir kişinin duygularını, düşüncelerini, tepkilerini, neler yaptığını, başından neler geçtiğini en küçük ayrıntılarıyla göstermeye kalkışan romanlar da birer sanat eseridir, bütün insanlarda darmadağın bulunan duyguları, düşünceleri, tepkileri bir araya toplamıştır, onları bir kimsede gösterir. Hiçbir kimseyi, gece gündüz bir arada yaşadığımız bir insanı bile güzel bir romandaki bir kişi kadar tanıyamazsınız, varlığını onunki kadar sezemezsiniz, onu içinizden duyamazsınız, bilemezsiniz. Yanınızda duran, gece gündüz bir arada yaşadığınız insan da sizden ayrıdır, sizinkinden başka bir duygular, düşün-

celer acunu vardır onun, gizlidir, kapalıdır size. Romandaki kişinin duygular, düşünceler acunu ise size açılıverir, elinizle dokunmuş gibi kavrarsınız onu, bir nesne gibidir sizin için, yazar onu toplayıvermiştir, bir bileşime ulaşmıştır. Gücünün yettiği kadar elbette. İyi, büyük bir romancıysa bunu başarabilmiştir, o başka.

Yalnız şunu da söyleyeyim: severim ben roman okumayı, çözümleyici denilen romanları da sever, okurum, ama hiçbir romanı, en sevdiklerimi dahi şiirden üstün bulamadım. Şiirin ayrı bir gücü var, bir şiir, bir beyit, bir tek mısra, bakarsınız size bütün bir duyguyu, bütün bir düşünceyi en küçük, en gizli yerleriyle sezdiriverir, yepyeni, bütün bir acun içinize doğmuş gibi olur. Anlatmaz, çözümlemez, ayrıntılara girmez, gene de ele aldığı konuyu, sanki bir şimşek ışığı ile, gözlerinizi, gönlünüzü kamaştıran bir ışıkla gösteriverir size. Bir görür bir daha da unutamazsınız.

Sanattan açmakla, bence sanat nedir, onu söylemekle silkindim kendi kendimden, değil mi benim okurum? Kendi dışımda bir konuya değindim, kendi duygularımdan, korkularımdan, ifritlerimden uzaklaştım. Öyle mi sanırsınız benim okurum? Ya ben size: «Ağlayarak yazıyorum bu mektubu, benim asıl üzüntülerim, asıl ifritlerim bu mektuplardır, beni ürperten, beni benden tiksindiren doğrularımı ben asıl bu mektupta söyledim,» dersem ne yaparsınız? Ağladığıma inanmayın, artık ağlamıyorum ben, geçirdim o yaşı. Ama bilin ki ağladığımdan başka hepsi doğru, ben size bu mektubumda içimi çökerten üzüntüyü, en büyük acımı söyledim. Bir sanat adamı olmaktı, sanat eserleri yaratmaktı benim dileğim. İşte ona eremedim, sanatın ne olduğunu sezdim, iyice anladım, kavradım, ama benim ona eremiyeceğimi, bende bir sanat eri gücü bulunmadığını da sezdim, iyice anladım, kavradım. Ben bir sanat eri olsaydım, kendim-

de o gücün bulunduğunu sanabilseydim, beni beğenmişler, beğenmemişler, sevmişler, sevmemişler, aldırır mıydım buna? En acı duygularımdan birer sanat eseri yaratır da övünürdüm, ben kendimi beğenirdim, severdim, yeterdi o bana.

Hoşçakalın, benim okurum. Bırakın, yırtın, atın benim mektuplarımı da şiirler okuyun, sanat eserleriyle uğraşın, insanlar arasından birini, örneğin beni anlamak istiyorsanız, aradığınızı bu mektuplarda değil, ancak o eserlerde, sanat gücü ile doğmuş olanların eserlerinde bulabilirsiniz. Ben olsa olsa çözümlüyorum kendimi, parçalıyorum, yitiriyorum. Kapatın bu mektupları kapatın da sanat eserlerine çevirin gözlerinizi. Doğru yalnız onlardadır, bu çözümleyici yazılar ise doğruları bile yalanlaştırır. Hoşçakalın, benim okurum.

20 Aralık 1951

GÜN DÖNÜMÜ

Bir yılın sonuna erdik, benim okurum, beş gün sonra, benim bu mektubu yazdığımdan beş gün sonra, yeni bir yıla gireceğiz. Kutlu olsun yeni yılınız, umduğunuzdan daha üstün mutluluklar getirsin size. Zaten umulan, beklenen kutlulukların ne tadı olur ki! Bir mutluluk bizi habersizce, hiç düşünmediğimiz bir sırada gelip bulmalı, ben asıl ona mutluluk derim. Önce bir şaşarız, anlamayız ne olduğunu, pek de inanamayız, yavaş yavaş dolar gönlümüze, sevincin taşkınlığını, coşkunluğunu vermez, işler içimize, belli etmeden başka bir hayata götürür bizi. Nasıl söyleyeyim? aşk gibidir gerçek mutluluk. Aşk vardır, vurulma derler, birdenbire kavrar kişiyi, parlatıverir gözlerini, ama onun başlaması gibi sönmesi de tez olur, sanki bir kuştur o, şimdi konar, şimdi uçar, bizde onu tutamamış olmanın, kaçırmış olmanın üzüntüsünü bırakır. Aşk da vardır, belli etmez kendini, bildirmez, anlamazsınız, duymazsınız sevdiğinizi. Bir gün seziverirsiniz: «A! seviyormuşum ben onu, yıllardan beri seviyormuşum» dersiniz, sevgili ile bütün konuşmalarınızı birer birer hatırlarsınız, daha dün ilgisizlikle hatırladıklarınızı büğün bir sevgi içinde, hayatınızın en önemli anları diye hatırlarsınız. Öyle bir aşk hiç unutulmaz, hiç sönmez demiyeceğim, hiç unutulmayacak, hiç sönmeyecek duygusu olur mu insan gönlünün? Gün olur o da geçer, ama bir üzüntü bırakmaz içinizde, bir övünç bırakır, benliğinizde onun derin, silinmez bir izi olduğunu bilirsiniz. Vurulmanın sonunda öfke gelebilir, kin gelebilir, hattâ kendi kendinizden bir utanma gelebilir, karışık bir duygudur vurulma, öteki aşk ise, sönüp gittikten

sonra bile, sizi hayatla, kendi kendinizle, bütün dünya ile barıştırır. Size işte öyle aşklara benzeyen mutluluklar dilerim, benim okurum.

Bir yılın sonuna erdik... Ne de olsa bir acılık var bunu söylemekte, bu güzelim dünyayı bırakıp gideceğimiz günün biraz daha yaklaştığını gösteriyor. Gelecek yılın da sonuna erebilecek miyim bakalım? gene size yeni yeni mutluluklar dileyebilecek miyim?... Ama ben onu düşünmüyorum büğün, kendimi zorlasam da onu düşünemiyorum. Şimdi bir sükûn var benim içimde. Sabahleyin bir rahat uyandım, büğünden bir şey bekliyormuşum, büğün benim için önemli bir günmüş gibi uyandım. Ne umuyorum? ne önemi var büğünün? bilmiyorum, bilmeye de çalışmıyorum. Bana bir sükûn getirdi ya, yeter o, daha ne umayım? benim için bundan önemli ne olabilir? Pencereden bakıyorum, hava kapalı, puslu, sabahleyin kar döküldü, belki daha da yağacak, ortalık soğuk... Olsun, ben bulutlarla örtülü güneşin sıcaklığını, ışığını ta içimde duyuyorum. Seviniyorum yaşadığıma... Doğrusu, korkuyorum da bu sevinçten, ya beni aldatıyorsa? Korkusuz, katıksız bir sevince eremiyecek miyim ben?... Belki de daha iyi böyle olması, o korku olmasa onun arasından beliren sevinci de belki tadamazdım.

Neden yalan söyleyeyim? büsbütün de bilmiyor değilim neden sevindiğimi. Yalnız bana vergi bir sevinç değil ki bu! Bu günlerde benim gibi sizin de, herkesin de sevinmesi gerekmez mi? Yılın sonuna ererken gün dönümünü de geçiriyoruz. Salıdan beri günler uzamaya başladı, o bitmez tükenmez gecelerden kurtulduk, sabah biraz daha erken, akşam biraz daha geç oluyor. Daha pek belli değil, bir iki dakika nedir ki? Olsun. Duyularımızla bilmesek de düşüncelerimizle biliyoruz: gün yarın bir iki dakika daha uzayacak, öbürgün de uzayacak, böylece bizi baharın, yazın uzun, sıcak, ışıklı günlerine erdirecek. Ka-

ranlık değil, aydınlık var önümüzde... Bundan aylarca önce yazdığım bir mektupta söylemiştim size: ben bahardan daha güzel, bahardan daha büyük bir bayram bilmiyorum. Gün dönümünde de kışın başlangıcı olsa bile, bahar muştusunu getirdiği için seviniyorum. Aydınlık... Aydınlık... Hepimiz aydınlığı aramaz mıyız? Sevinçlerimizi, mutluluklarımızı anlatmak için hep 'aydınlık' sözünü kullanmaz mıyız? «İçim aydınlanıverdi... Bir aydınlık doğdu benim için... Aydınlık sardı gönlümü...» demez miyiz? Öyle ise hepimizin de en çok sevdiğimiz, en çok aradığımız şey ışıktır, aydınlıktır. Kışın uzun, karanlık gecelerinde kendimizi avutmak için bin türlü işler, bin türlü eğlenceler uydururuz, eşe dosta: «Bırakmayın, unutmayın bizi, bu uzun geceler yalnızlık içinde bir türlü bitmiyor,» deriz. Baharda, yazın böyle şeylere başvurur muyuz? O uzun, ışıklı günler, kısacık geceler, yalnızları da ürkütmez, aydınlık insanoğlunun tabii iklimidir.

Yeni bir şiir kitabı çıktı, benim okurum, alıp da okuyun onu, içindeki şiirleri de seveceğinizi umarım, ama adı yeter beğenmeniz için: *Güzel Aydınlık*. Bu adı bulduğu için doğrusu kıskandım *Necati Cumali*'yı, yalnız o ad *esirikleştiriyor*, (yani mestediyor) insanı. Adını anmışken size o kitaptan bir şiir okuyayım, «Güzel aydınlık» şiirini. Kitabın en güzel şiiri o değil belki, daha ne güzelleri var içinde, ama olsun, aydınlık üstüne o:

Akdeniz göklerinden
Köpüklerden, limon çiçeklerinden
Gözlerimde kalan
Güzel aydınlık
— Nesrin'i bir defa öptüm

Beyaz badanalı odam
Annemin yüzüne, soframıza
Gençlik hülyalarıma düşen

Güzel aydınlık
— Umutsuz kaldıkça seni düşündüm

Biz fakirdik, ama iyi insanlardık
Bolluk yıllarında da
Felâket günlerinde de
Seni yanıbaşımda gördüm
Güzel aydınlık
Tatlı aydınlık

Necati Cumalı ne iyi etmiş de yazmış bu şiiri! Bundan sonra daha kışlar görürsem bu şiiri okuyarak baharı, yazı bekleyeceğim.

Buldum sevincimin sebebini, benim okurum, sizin gibi ben de gün dönümü geçirdiğimize, uzun gecelerden kurtulup baharı, yazı, sıcak, uzun günleri muştulayan günlere erdiğimiz için seviniyorum. Ne vardı sevincimin sebebini arayacak? Çözümlemeye çalışmadan, nereden geldiğini düşünmeden, üzümünü yiyip bağını sormadan kendimi o sevince bıraksam olmuyor muydu? Nereden, neden doğduğunu bilmekle arttırdım mı onu? Belki de yitirdim «Ha! buymuş, sadece buymuş!» dedim.

Benden size öğüt: aramayın, araştırmayın sevinçlerinizin kaynağını, bırakınız kendinizi onlara, unutunuz kendinizi onların içinde, o zaman tadarsınız onları, asıl sevinçler çözümlenmeyen, nereden, niçin geldikleri bilinmeyen sevinçlerdir. Size yeni gireceğimiz yılda çözümlemeye kalkmayacağınız mutluluklar, nereden geldiğini araştırmayacağınız sevinçler dilerim benim okurum.

27 Aralık 1951

YENİ YIL

Yılın ilk günüydü büğün, benim okurum. Ne yapılır yılın ilk günü? Hiç... Çıktım, gezdim biraz. Canım Ankara yolları! bir başıma da olsam, duymam yalnızlığımı. Hayaller beliriverir yanımda. Sevdiklerim de gelir, sevmediklerim, kızdıklarım da. Konuşuruz, çekişiriz... Yoruldum dolaşmaktan, döndüm evime. Kitaplar, dergiler karıştırdım. Bir tuhaf zamanımızın hikâyecileri, en iyi yazanları bile insanı şöyle alıp sürükleyemiyor. Hep gündelik hayatı anlatıyorlar, içinde birşeyler olmayan hayatı. Bir türlü çıkamıyorlar ondan, sanki korkuyorlar, onu bıraktılar mı, gerçekten uzaklaşacaklarını sanıyorlar. Yersiz bu kaygıları. Neler, ne karmakarışık olaylar vardır gerçek hayatta, gülersiniz, ağlarsınız, sonu ne olacak diye merakla beklersiniz. Görmüyorlar mı onları? Görmedikleri için mi anlatamıyorlar? Yoksa bayağı mı buluyorlar? Her neyse dalamıyorum o hikâyeleri okurken, dalıp da kendimi unutamıyorum.

Bıraktım o kitapları da, dergileri de. Düşündüm. «Neler düşündün mü?» diyeceksiniz, benim okurum? Bir kere sizi düşündüm. Sizi düşünmesem şimdi oturur da bu mektubu yazar mıydım? «Acaba ne yapıyor benim okurum, benim o bilmediğim, görmediğim okurum? Yeni yıl için hayaller kuruyor, kendine umutlar mı yaratıyor?» dedim. Sonra ben de yeni yılı düşünmeye başladım.

Yeni yıl! Ne acayip söz! Dünden bugüne bir şey mi değişti? Bu salı, dünkü pazartesinin haber verdiği gün değil mi? Ben bugün dünkünden başka bir insan mıyım? Dün ne yaptım, nasıl yaşadımsa yarın da öyle yaşayacak değil miyim? Ta ölünceye kadar...

Ta'yı okurken uzatmayın, benim okurum, bilinmez. Benim de ta deyişim uzak bir günü söylemek için değil, öyle denir de onun için öyle dedim, ne bir umutla, ne de bir korkuyla. Ölünceye kadar... Bir biçime, bir kalıba girmiş artık hayatımız, sonuna kadar değişmeden gidecek öyle. Günden güne biraz daha ihtiyarlayacağız, biraz daha çökeceğiz, eriyeceğiz, ama ihtiyarladığımızın, çöktüğümüzün, eridiğimizin farkına da varmayacağız. Günler bizim için hep biribirinin benzeri, biribirinin eşi günler olacak. Yeni yıl! işte o tekdüzelikten usandığımız, ürperdiğimiz için böyle «yeni yıl» diye bir şey uydurmuşuz. Bir gün oturup birtakım hayaller kuruyoruz, hayatımızda bir değişme, bir yenilik olacağını umuyoruz, hayata sanki yeniden başlayacağız... Bütün o hayaller, bütün o umutlar bir gün sürüyor, ertesi gün gene eski hayatımız, hep tekdüze giden hayatımız başlıyor. Az kaldı, yeniden başlıyor diyecektim. Ne demek «yeniden?» Ne demek «başlamak?» Başlamıyor, bütün eskiliğiyle sürüp gidiyor. Çırpınıyoruz o tekdüzelikten kurtulalım diye, şöyle yapabilsem, böyle edebilsem diyoruz. Ama bakıyoruz ki o hulyalar da hep birbirine benziyor. Öyle bir tekdüzeliğe saplanıyoruz ki ondan düşlerimizde, hulyalarımızda dahi kurtulamıyoruz. Her gün o hayat, her gün o hayaller, her gün o umutlar. Sanki yaşamıyoruz, bir yere kakılmış, kımıldamadan orada duruyoruz. Ancak ölüme doğru gidiyoruz... O değil, ölüm bize doğru geliyor, daha doğrusu hayat bizden bıkıyor onu her gün birörnek olmaktan kurtaramadığımıza kızıyor, silkiniyor bizden, atıyor bizi. Yeni yıl! Arada bir kendimizi avutmak için uydurduğumuz bir yalan. Bu yılbaşı, geçen yılbaşına ne kadar benziyor, tıpkısı onun! Yalnız bunu düşünün «yeni yıl» diye bir şey olmadığını anlamanız için yeter.

Yılın ilk günüydü büğün, benim okurum. Ben oturdum da işte bunları düşündüm. Sonra şöyle de-

dim kendi kendime: «İnsanların bir yılbaşı uydurmuş olmalarına niçin kızıyorsun? Onu eğlence için mi, sadece kendilerini avutmak için mi uydurmuşlar? Hayır. Yılbaşı diye bir şey uydurmasalardı zamanı bölemezlerdi, birtakım işlerin bundan ne kadar önce yapıldığını bildiremezlerdi. Tarihi anlatmayı kolaylaştırmak için yıllara birer ad takmak gerekmez miydi? 1951, 1952, 1953... İşte hep bunun için «Böyle dedim kendi kendime, gene de içim rahat etmedi. Bir tarih başı koymak, zamanı bölmek neye yaramış sanki? «Bundan üç yüz yıl önce, yüz elli yıl önce,» deyince gerçekten ne anlıyoruz sanki? Gözümüzün önüne üç yüz, yahut yüz elli yıl birer birer geliyor mu sanki? Hele yüzleri bırakıp da binlerce geçince iş büsbütün karışmıyor mu? «*Büyük İskender* öleli 2274 yıl olmuş,» deyin, sonra bunun ne demek olduğunu düşünün kendi kendinize. Ne demek olduğunu anlayabildiniz mi? şöyle gerçekten anlayabildiniz mi? Sizi bilmem, benim okurum, belki siz anlarsınız böyle şeyleri, ama ben anlayamıyorum. Ben: «*Büyük İskender* öleli 562 yıl olmuş» demekle «2274 yıl olmuş» demek arasında bir fark göremiyorum. Evet, biliyorum bir fark olduğunu, ben de hesap öğrendim. İkinci sayının birinciden çok daha büyük olduğunu unutmuyorum, ama bu farkı kafam bir gerçek olarak kavrayamıyor. *Büyük İskender* öleli çok olmuş, işte o kadar anlıyorum. Ama benim için 562 de çok, 2274 de çok, 29754 de çok, hepsi de bir derecede çok, bir derecede uzak. Yormayın kendinizi, benim okurum, o farkı ben anlayamadığım gibi siz de anlayamazdınız, kimse gerçekten anlayamaz.

Siz çocukluğunuzda kırk yaşında bir adamla altmış yaşındaki bir adam arasındaki farkı anlar mıydınız? Bunu anlamış bir çocuk tanır mısınız? şimdi de gençseniz elli ile yetmiş yaş arasındaki farkı pek iyi anlayamazsınız. Benim yaşımda iseniz o farkı pek iyi bilirsiniz, ama seksen ile yüz arasındaki farkı

şöyle içinizden duyamazsınız. Seksen yaşındaki adam da, yüz yaşındaki adam da sizin için ihtiyardır, çok ihtiyardır, işte o kadar. Bunun gibi geçmişte olan işlerin de birbirinden ne kadar önce olduklarını, biribirine göre eksikliklerini içinizden duyamazsınız. Elinize kâğıdı kalemi alırsanız, hesap edersiniz, aralarında şu kadar yıl olduğunu çıkarırsınız, ama bu sizin tamamiyle dışınızda kalan, sizin için bir gerçek olmayan bir iştir. «Anlıyorum» diyorsanız, bilin ki kendi kendinizi kandırıyorsunuz.

Öyle olunca yılbaşları, yılların biribirinden birtakım adlarla, sayılardan yapılmış adlarla ayrılmaları, yaşayan insanlar için birer yalan olduğu gibi tarihi anlamak bakımından da bir yalandır. «İskender, Caesar'dan öncedir» deyince bunu anlarız ama: «İskender Caesar'dan 112 yıl öncedir» deyince anlamayız, daha doğrusu ikisinden de anladığımız birdir, «112 yıl» sözü bizim ancak dış bilgimizi arttırır, iç bilgimizi arttırmaz, yani farkı gözümüz önünde canlandıramayız.

Başka türlü söyleyeyim bunu size. «Ahmet Ankara'ya 1937 yılında geldi» desem ne anlarsınız siz? Söyleyeyim: hemen hiçbir şey anlamazsınız. Sonra düşünürsünüz: 1937 yılında siz neredeydiniz? ne yapıyordunuz? kimlerle konuşuyordunuz? Ancak bunları bulduktan sonra 1937 sözünün sizce bir anlamı olur, 1937 sözü ancak o zaman sizin için bir gerçeğin adı olur. Oysa ki İsa'dan önce 323 yılında, yani Büyük İskender'in öldüğü yıl, siz dünyada yoktunuz, demek ki İsa'dan önce 323 sözünün sizin için bir anlamı yoktur, o söz sizin için bir gerçek değildir, kendi kendinize yarattığınız bir sanıdır, yılbaşlarının yeni bir hayata giriş olması gibi. Bir avunmadır yalnız, işte o kadar.

Yılbaşlarının, yeni yılların bizim için hiçbir anlamı yok mudur? bunu mu demek istiyorum? Hayır, o kadar da ileri gitmeyeceğim. Örneğin: 1952 yılında

falan işin olacağını biliyorsunuz, o zaman 1952 sözünün sizin için bir anlamı olabilir. «Az kaldı» dersiniz kendi kendinize. Beklediğiniz, yahut korktuğunuz o olayın yaklaştığını düşünmek size gerçek bir bilgi, bir iç bilgisi verebilir. Ama dikkat edin, siz gene 1952 yılına sadece adı için ilgilenmiş olamazsınız, 1952 sözünün gene sizin için bir anlamı yoktur, siz kendi kendinize: «1952, yani falan işin olacağı yıl» dersiniz, demek bu yıla o işin adını korsunuz. Belki konuşurken öyle demezsiniz, siz de herkes gibi «1952» dersiniz, ama içinizden, ta içinizden —buradaki ta'yı istediğiniz kadar uzatın— evet, taaa içinizden o işle birleştirirsiniz de öyle anarsınız.

1952 yılında siz kimbilir ne güzel olaylar bekliyorsunuz, benim okurum, bu başladığımız yılı hep o işlerin adı ile anıyor da kimbilir ne kadar seviniyorsunuz? Ben de biliyorum hangi adla andığımı... Söyleyivereyim size: Ölmezsem, gene geçen yıllardaki gibi saçmalar söyleyeceğim yıl, işte şimdiden başladım o saçmalara, neden bekleyeyim? dünden farkı var mı büğünün? büğün de dünün bir devamı değil mi? hep o tekdüzelik sürüp gitmiyor mu?... Hoşçakalın.

1 Ocak 1952

ŞİİRİN SESİ

Bu dergide çıkan şiirleri okuyor musunuz, benim okurum? Sanatı seven, sanata inanan birkaç genç toplanmışlar, birşeyler yapmaya, birşeyler yaratmaya çalışıyorlar. Deniyorlar kendilerini, arıyorlar, bocalıyorlar. Severim bu aramayı, bu bocalamayı, bir yeniliğin doğacağını gösterir. O muştu her zaman gerçekleşmez, bütün o arayanlar, bütün o bocalayanlar umduklarına varmadan susarlar, dağılırlar. Ne çıkar bundan? Gene de sanatı sevdiklerini, sanata inandıklarını söylemişlerdir, gene de hatırlarda parlayacak bir iki söz, bir iki mısra bırakmışlardır. Siz yalnız adlarını tanıtmış, üne ermiş olanların mı büyük eserler verdiklerini, insanoğlunun baba-mirasını yalnız onların mı zenginleştirdiğini sanırsınız? Karıştırın eski dergileri, karıştırın eski kitapları, adları çoktan unutulmuş, belki de hiç duyulmamış şairlerde, yazarlarda öyle mısralar, öyle sözler bulursunuz ki size dünyayı bağışlayıverir.

Hepsi de güzel değil bu dergide çıkan şiirlerin. Doğrusunu söyleyeyim, kimini hiç beğenmiyorum. Onları yazanların gerçekten şair olmadıklarını, ne kadar uğraşsalar bir şeye varamayacaklarını sanıyorum. Ama karışmam onlara, dilerim ki yanılmış olayım. Kimini de beğeniyorum, seviyorum. Hele biri, *İbrahim Cüceoğlu*'nun 20 Aralık 1951 sayısında çıkan güzellemesi çok hoşuma gitti. Okumadınızsa açın gene o sayıyı, okuyun... Daha iyisi sizi zahmete sokmayayım, yazıvereyim buraya o şiiri, bir iki dizgi yanlışı da vardı, belki bu sefer onlar da düzelir:

Düşün ki
bir ormandayız seninle

atmışsın kendini yere
toprak çatlamış kıskançlıktan

Düşün ki
bir sazlıktayız seninle
uzanmışsın boylu boyunca balçığa
sular kurumuş açlıktan

Düşün ki
cehennemde yaşıyoruz seninle
açmışsın göğsünü ateşe
alevler kesilmiş şiddetten

Düşün ki
cennette yaşıyoruz seninle
sermişsin saçlarını ufka
huriler delirmiş hiddetten

Bu şiiri neden o kadar sevdim, bilmiyorum. Bir yenilik yok konusunda, şair sevdiğinin güzelliğini söylüyor, bir güzelleme yapmış, o kadar. Doğrusu, bir yerini, «suların açlıktan kurumasını» pek anlamadım da. Ne çıkar anlamasam? Bir deyiş gücü var bu şiirde, bir aşkın, bir arzunun büyüklüğünü sezdiriyor bize. «Ben de böyle güzel sözler söyleyebilsem!» dedirtiyor. Severim ben aşk şiirlerini. Bu son yıllarda bu kadar gerçek bir aşk şiiri okuduğumu bilmiyorum... Unutuyordum: bir de *Necati Cumalı*'nın yeni kitabında, bir mektubumda size de okumanızı öğütlediğim «Güzel Aydınlık»ta bir söz var, o da sarıverdi beni:

Neredeysen uzat ellerini
Başım dönüyor

Ama *Necati Cumalı*'nınki başka, o sözde *İbrahim Cücecğlu*'nun şiirindeki ateş yok, bir derinlik var. Bir düşünün: *İbrahim Cüceoğlu*'nun sevgilisine söylediği gibi sözleri siz de söylemek isteseniz bile: «Bunlar işte tam benim düşündüğüm, beni anlatıyor bu

şiir,» diyemezsiniz, oysaki *Necati Cumalı*'nın o iki mısraını biz söylemişiz gibi dinliyoruz: «Buydu benim aradığım söz, içimdeki duygunun bürünmesi gereken biçim budur işte,» diyoruz. *İbrahim Cüceoğlu*'nun o güzel şiiri bizden dışarıda kalıyor, bir buluş olmaktan çıkamıyor, *Necati Cumalı*'nın sözü ise bizi içimizden kavrıyor, bizim sözümüz oluyor. *İbrahim Cüceoğlu*'nun şiirini küçümsüyor muyum? Hayır, anlıyorum onun da değerini, parlaklığını görüyorum. Ama nasıl söyleyeyim? hani bir bağırma, bir çığlık vardır gönlümüzde, sessiz bir bağırma, sessiz bir çığlık, o şiir işte o bağırmaya, o çığlığa karışmıyor, *Necati Cumalı*'nın sözü ise o bağırmanın, o çığlığın ta kendisi oluyor. Ne demek istediğimi size başka bir örnekle anlatayım. *Fuzuli*'nin güzel beyitlerinden birini alın:

Çıkarmak etseler tenden çekip peykânın ol servin
Çıkan olsun dil-i mecrûh, peykân olmasın ya Rab!

Elbette güzel. Ama biz bu beyti okurken: «Çok iyi bulmuş!» diyor, biraz da gülümsüyoruz. Size doğrudan doğruya dokunmuyor bu. Neden? Biz de sevgiyi yitirmekten korkmaz mıyız. Biz de: «Bu sevgi beni üzüyor, zarar yok, üzsün, biz bu üzüntüden kurtulmak istemeyiz. O sevgiyi yitirmektense ölmek yeğdir» demez miyiz? Evet, deriz. *Fuzuli* de bizim dediğimizden başka bir şey dememiş, her vurgunun, her tutkunun pekâlâ anlayacağı bir duyguyu söylemiş, gene de onu bize benimsetmiyor. Şimdi bir de başka bir beytini okuyun o şairin, şiiri gerçekten kavrayamıyanların bir türlü beğenmedikleri, anlayamadıkları beytini okuyun:

Pâre pâre dil-i mecrûh u perişanımdan
Ser-i kûyunda gezen her ite bir pâre fedâ.

Bu, başka türlü sarıyor insanı. Biz yüreğimizi sevgilinin sokağında dolaşan köpeklere yedirmeyi

hiç düşünmemiş olabiliriz, böyle şeyler pek akıldan geçmez. Ama o beyitte bir ses var, onu duyunca gülümseyemiyoruz, bunun için ona sadece güzeldir diyemiyoruz, güzelliğin de üstünde bir değeri olduğunu anlıyoruz, gerçek bir ses, gerçek bir çığlık. Anlamı da pek düşünmüyoruz, sevgilinin oturduğu yer de, oranın köpekleri de aklımıza gelmiyor, ama o çığlık bizim çığlığımız oluveriyor. *Necati Cumalı*'nın o iki mısraında da işte öyle bir gerçeklik, öyle bir doğruluk seziyorum. *Fuzuli*'den andığım ilk beyti de, *İbrahim Cüceoğlu*'nun şiirini de, bana öyle geliyor, bir şair gerçekten sevmeden de yazabilir, sevgiliye hoş görünmek için insanların neler söylemesi gerektiğini araştırır, şairliği varsa bulur o sözleri. Ama *Fuzuli*'nin ikinci beytini de, *Necati Cumalı*'nın o sönük gibi duran iki mısraını da bir insan gerçekten sevmezse söyleyebileceğini sanmıyorum. Bir doğruluk var onlarda, bir duyguyu sanki sıcağı sıcağına yakalamışlar, onu bize de bildirmek için gereken şekli buluvermişler.

Severim aşk şiirlerini, kim sevmez ki? «Biz sevmeyiz, biz daha ciddî konular, üzerinde yazılmış şiirler isteriz,» diyenlere inanmayın. Bir insan için aşktan ciddi, aşktan büyük konu mu vardır? Var, ama onun üzerinde durmak istemiyorum büğün. Anladınız, ölüm vardır, konuların en ciddisi, en büyüğü odur... Bırakalım şimdi onu, aşk şiirlerinden açtık, ayrılmayalım onlardan.

Bugünün şairleri pek özenmiyorlar aşk şiirleri yazmaya, dudak büküyorlar, küçümsüyorlar o konuyu. Büyük büyük düşüncelere saplanmışlar, bizlere onları bildireceklermiş... Aşk şiirleri yazmaktan niçin kaçınıyorlar, bilir misiniz? Sevmedikleri için demiyeceğim, elbette onlar da sever, elbette onlar da sevgiyi en büyük mutluluk sayarlar. İnsan yaşar da sevmez olur mu?... Ama korkuyorlar aşk şiiri yazmaktan, aşk üzerine yeni bir söz bulmanın çok güç

olduğunu bildikleri için korkuyorlar. Yüzyıllardan beri bunca şairler gelmiş, aşkı söylemişler, tüketmişler o konuyu. Bizim bugünkü şairlerimiz ise ille yeni sözler bulacaklar, eskilerin yolundan gitmeyecekler. Yanılıyorlar. Yeniliği aradıkları için yanılmıyorlar, çok iyi ediyorlar yeniliği aradıklarına. Ama yenilik konuda değildir ki, yenilik söylenilen sözlerde değildir ki... Yenilik bulunan biçimlerdedir. İşte *Necati Cumalı* o andığım sözü ile yeni, kimsenin bilmediği, düşünmediği bir söz mü söylemiş? Hepimiz ararız sevgiliyi, nerede olursa olsun bize ellerini uzatmasını isteriz, onsuz yaşamaktan başımız döner. Bildiğimiz şeyler, yüzyıllardan beri bildiğimiz şeyler. Olsun. Gene de *Necati Cumalı*'nın sözü bize taptaze geliyor, insanoğlunun bunca yüzyıldır bilinmeyen bir duygusunu aydınlatmış gibi geliyor. Belki de hiç aramadı *Necati Cumalı* o sözü. Bilirim ben *Necati Cumalı*'yı, kitabında benim en çok o sözü beğenmiş olmama kızabilir. Varsın kızsın, ben onu o sözü için iyi bir şair, büyük bir şair sayıyorum. O sözü her söyleyişimde bütün varlığımla sarsıldığımı duyuyorum, insanoğlunun baba-mirasına bir güzellik daha katmış o sözü ile. Aramadan bulmuş yeniyi, aramadan ermiş güzel biçime. Öteki şairlerimiz de keşke kendilerini onun gibi bıraksalar, en ummadıkları sırada belki öyle güzel bir biçim yaratabilirler.

Neyse... Aşk üzerine olsun, başka konular üzerine olsun, okuyun bu dergide çıkan şiirleri. Güzellerini kaçırmamak için güzel olmayanlarına da katlanın. Okumuyorsanız, *İbrahim Cüceoğlu*'nun şiirini kaçırdığınız gibi *Cengiz İlhan*'ın şu küçük şiirini de kaçırmışsınızdır:

Hani balıklar diri
Hani ıslak ıslak yapraklar
Hani ellerin, serin ellerin
Yağmurda ıslanmış ellerin.

Küçücük bir şiir, doğru, ama içi tıklım tıklım dolu, şiirle dolu. Bu küçücük şiire nice büyük şiirler, nice destanları veririm.

Okuyun hepsini, benim okurum, okuyun ki şiirsiz kalmayasınız. Şiirsiz kalırsanız sevgiyi de unutursunuz.

8 Ocak 1952

KAR YAĞARKEN

Geç saatlerinde gecenin, misafirlikten dönüyordum, benim okurum. Kapı açıldı, baktım kar yağıyor. Delice değil öyle. *Karacaoğlan* türküsünün anlattığı gibi de değil, tozmuyor... Bayılırım *Karacaoğlan*'ın o şiirine:

İncecikten bir kar yağar,
Tozar Elif Elif diye,
Deli gönül apdal olmuş,
Gezer Elif Elif diye.

Vurgun kişiye her şeyin sevgiliyi hatırlattığını ne güzel söylüyor! Kar bile sevgilinin adı ile yağar, sevgilinin adı ile tozarmış... İnanmak istiyorsunuz, istemekle de kalmıyorsunuz, inanıveriyorsunuz. Bir de *Recaizade*'nin *Hugo*'dan çevirdiği şiiri düşünün: dalgalar kayalara vururken:

«*Vahdehu, lâ ilâhe illâllâh!*» derlermiş. Güzel mısra, ahenkli. *Ekrem* Beyin:

C'est le Seigneur, le Seigneur Dieu!

karşılığı onu bulması, doğrusu büyük ustalık. Ne var ki, istediğiniz kadar beğenin, hayran olun, inanamıyorsunuz: «Amma da yaptın ha!» diyorsunuz. Bir arkadaş vardır bizim, böyle sözler duydu mu: «At martini, Debreli Hasan, dağlar inlesin» diye başlar. *Karacaoğlan*'ın: «Karlar Elif Elif diye tozar» demesi ona benzemiyor, bir doğruluk var onda, atmak değil, ukalâca atmak değil. O şiiri anınca, *Baki*'nin beyti de gelir aklıma:

Âşık ki sûz-i aşk ile uryan olup gezer,
Ebdâldir ki âlemi hayran olup gezer.

Oldu olacak, bir beyit daha okuyayım *Baki*'den, sırası gelmiş gelmemiş, hoşuma gider:

Pür hayâl-i ruh-i maşuka iken dide-i Kays,
Neye kim kılsa nazar sûret-i Leylî görünür.

Büsbütün de sırası gelmedi denilemez: *Karacaoğlan* karın tozmasında sevgilinin adını duyduğu gibi Mecnun da nereye baksa Leylâ'yı görüyor. *Kırımlı Rifat Efendi* de:

Mecnuna cihan dopdolu Leylâ görünürmüş

diyor. Hepsi bir bunların, ama bence *Karacaoğlan*'ınki hepsinden üstün.

Bir şey diyeyim ben size, benim okurum: sırası mı? değil mi? diye düşünmenin ne yeri var? Oturmuş, size bir mektup yazıyorum, sizinle konuşurmuş gibi oluyorum. Karşı karşıya gelsek, biribirimize söyleyeceklerimizi bir sırasına mı koruz? Esince söyleyivermez miyiz? Mektubum da niçin öyle olmasın? Bırakın, bir kere okuyup atacağınız, unutacağınız bu mektuplardan ben de darmadağın, karmakarışık yazıvereyim aklıma esenleri. Kardan açmıştım, dönerim gene kara. Benim kar için diyeceklerim *Karacaoğlan*'ın, *Baki*'nin, *Rifat* Efendi'nin şiirlerinden önemli mi sanki? Bilirsiniz benim neler düşünebileceğimi, ama *Baki*'nin, *Rifat Efendi*'nin mısralarını belki de bilmezdiniz. Fena mı ettim onları öğrettiğime? Kendi diyeceklerimi, düşündüklerimi bıraksam da, bu mektupları hep böyle şiirlerle doldursam daha iyi olmaz mı? *Karacaoğlan*'ın, *Baki*'nin, *Rifat Efendi*'nin söyledikleri yüzyıllardır anılıyor, bir değerleri var elbette, benim söylediklerim, söyleyeceklerim ise bir hafta yaşar mı bakalım?... Döneceğim gene kara, benim iki gözüm okurum, döneceğim, ama kimbilir ne boş sözler söyleyeceğim.

Biliyorum ne düşündüğünüzü: «Karın yağmasına bakarken sevgiliyi görür gibi olmuş, onu anlatacak!»

diyorsunuz. Sevgilim yok ki içimde, dışımda hep onu görür gibi olayım. Ben nerede, sevmek nerede! «Seviyorum ben» diyenlere şaşarım. Kolay mı sanıyorlar sevmeyi? Yüce bir tanrıymış aşk dedikleri, değme gönüle iner, değme gönüle konuk olur mu? *Taşlıcalı Yahya* Bey de:

Bir demir dağı delip boynuma asmak gibidir,
Her kişi âşık olurdu eğer asan olsa

diyor. Benim boynum kıldan ince, iki gözüm okurum, nasıl taşırım öyle bir dağı? Şaşarım âşık olduklarını söyleyenlere, ne kendilerini beğenmiş insanlar. Ne hacet! eşsiz emsalsiz birer kahraman olduklarını söylesinler bari! Gerçek âşık, gerçek kahramandan daha mı çok bulunur sanıyorlar? Ben de eskiden, çok eskiden sevgi düşleri kurdum, kurmadım değil, ama çabuk anladım yalan olduğunu. «Aşk kırkbir iğnedir, kırkı çıkar, biri kalır» derler, «Aşk kırkbir mumdur, kırkı söner biri yanar» da derler. Bende ne bir iğne kaldı, ne de bir mum... Demek doğru değilmiş sevdiğim...

Hayır, benim okurum, o değil benim söyleyeceğim. Yağan karda sevgiliyi de görmedim, sevgilinin adını da duymadım. *Karacaoğlan*'ın anlattığına hiç benzemiyordu o kar. Deli deli yağmıyordu öyle, bir dölekliği vardı, yavaş yavaş, ağır ağır yağıyordu. Neye acele etsin? vakti var önünde. Durmaksızın yağacak, her yanı kaplayıncaya kadar, diz boyunu aşıncaya kadar yağacak... Öyle yağıyordu, bahardan, yazdan da korkusu yokmuş gibi, bütün güneşlere meydan okurmuş, daha doğrusu hiç aldırmazmış gibi yağıyordu. Hani bir mısraı vardır *Yahya Kemal* Beyin:

Bin yıl yağacak zannedilen kar sesidir bu!

Onun gibi işte. Doğrusunu söyleyeyim, sesini işitmedim. Yağmurun, bilirim, bir sesi vardır, gürültü

ettiği de olur. Ama karın sesini, bu yaşa geldim, işitmedim, onu işitmek besbelli şairlere vergi. Sesini işitmedim ya, bana da bin yıl yağacakmış gibi geldi, onu duydum ben de. Duydum da ürperdim mi sanıyorsunuz? Tam tersine, bir saygı geldi içime, sevinçli bir saygı. Sonsuzluğu, bitmezliği, ölümsüzlüğü düşündüm de gözlerim, gönlüm kamaştı.. Karın öyle dölek dölek, ağır ağır yağması beni sanki bengilikle karşılaştırdı. *Bengilik* diyorum, yani ebediyet. Göğe bakıyorum, uçsuz bucaksız gibi uzanan toprağa bakıyorum. Öyle sürecekmiş gibi gelir bana. Vefalı bir âleme, büğünü düne, yarını büğüne benzeyecek bir âleme girmiş gibi olurum. Ne acayiptir o yağış, o telaşsız, çırpıntısız yağış! Sanki bizim dağdağalı, türlü umutlarla, türlü korkularla dolu âlemimizden değildir. Bir beyazlık, gözleri alan dolduran bir beyazlık. Değişmezliği seyre dalmış gibi olursunuz. Artık gün doğmayacak, renkler belirmeyecek, her şey yerinde kalacak dersiniz. Hem de ölümün durgunluğu, kıpırdanışsızlığı değil, hayat artık gereken şekli bulmuş da hep öyle sürüp gidecek sanırsınız. Sizi bilmem, benim iki gözüm okurum, karın yavaş yavaş aksamaz bir düzenle dökülmesi karşısında benim içimi öyle bir duygu kaplar, bunu en çok da dün gece duydum.

Sabahleyin uyanınca karın durmuş olduğunu gördüm. Ortalık aydınlıktı, gene güneşli bir gün başlıyordu. Sevdiğim ışık, o çok sevdiğim ışık beni ürpertiverdi. O ışık benim gene her günkü hayata, o her gün biribirine benzeyen değişmelerle dolu hayata girdiğimi, gene o boyunduruğa vurulduğumu söylüyordu. Bir mektubumda size yaşamanın tekdüzeliğinden yakmmıştım daha unutmadım, yenidir. Bugün de karın, bir daha dinmeyecekmiş gibi yağan karın tattırdığı o değişmezlik havasını özlediğimi söylüyorum. Biribirini tutmaz gibi görünüyor bunlar, değil mi? Bilmem gerçekten öyle mi? Birinde biz

insanların bir ilenç gibi sürüklendiğimiz tekdüzelik var, öteki ise ancak tanrıların payı olan değişmezlik...

Ne olur dediklerim biribirini tutmazsa, benim okurum? Dün öyle diyordum, büğün öyle diyeceğim. Alnımızın yazısı olan tekdüzeliğe bir de düşüncelerimizin hep biribirine benzemesi, uyması tekdüzeliğini katalım? Bırakın, düşüncelerim, sözlerim biribirine uymasın da ben o tekdüzelikten kurtulacağımı umayım, karın yağışına bakıp başka bir âleme girdiğimi hayal edeyim. Merak etmeyin, ertesi gün güneş beni gene uyandırır, o düşten çeker, karların eriyip vıcık vıcık bir su olduğunu gösterir, avunmaya komaz insanı.

İstediğim gibi oldu bu mektubum, karmakarışık, darmadağın. Söylediklerimi derleyip toparlamaya, bir anlam çıkarmaya kalkmayın, boşuna yorulursunuz... Hoşçakalın, benim iki gözüm okurum.

16 Ocak 1952

ŞİİR ÜZERİNE

Şairimiz ne de çok şimdi, benim okurum! Siz deyin yüzlerce, ben diyeyim binlerce, öylesine, sayısız. Dağ taş şair kesilmiş sanki, her gün de yenileri yetişiyor. Bir dergi çıksın, bir gazete edebiyat sayfası yapmaya kalksın, bakıyorsunuz, bütün ülkeden şiir yağıyor, bardaklardan boşanırcasına; vezinlisi vezinsizi, kafiyelisi, kafiyesizi. Denildiğine göre şiir pek de okunmuyormuş, ya okunsa ne olacaktı?

Yakınmak için mi söylüyorum bunları? Bilmez misiniz beni, canım efendim, şairin çok olmasından yakınacak adam mıyım ben? Tam tersine, seviniyorum. Yazılan şiirlerin hepsini okuyorum demiyeceğim, saat mi yeter, gün mü yeter hepsini okumaya? Bir buna üzülüyorum. Ama şairlerimizin çok olmasına, benim hepsini de okuyamıyacağım kadar çok olmasına seviniyorum. Yazdıklarının kimi pek güzel, kendim okuyorum, sevdiklerime okuyorum, sevmediklerime, şiirden anlamadıklarını iyice bildiklerime bile okuyorum. Anlamazlarsa bana ne? Onlara beğendirmek için mi okuyorum sanki? Yooo! o güzel şiirleri bir daha, bir daha okumaya bahane olsun diye okuyorum. Benim gözüme ilişmeyenler arasında da güzelleri bulunur elbette, gün gelir, onları da duyarım.

Şairlerimizin çok olmasına seviniyorum ya, beni asıl sevindiren o değil, başka. Hani birtakım adamlar vardır, şairlerin çok olmasından yakınmayı bir iş görmek sanırlar, işte onların söylenmesine bayılıyorum. Eline kalemi alan kendini şair sanıyormuş da yazı-yazıveriyormuş, bir şeye de benzemiyormuş yazılanlar, eskiden azmış şairimiz, ama olanlar usta

adamlarmış, güzel güzel, iyi iyi şiirler yazarlarmış. Bir *Abdülhak Hâmit*'in, bir *Recaizâde Ekrem* Beyin, daha bilmem kimlerin eşi mi varmış şimdi? Şair dediğin, eski günlerdeymiş o, büğünküler boylarından büyük işlere kalkan toy delikanlılarmış... Böyle bir tutturdular mı, söyleyip duruyorlar. Benim de keyfim geliyor. Kendi anlayışsızlıklarını ortaya koyuyorlar da onun için. Söyleyeyim ben size: bir adam *Abdülhak Hâmit*'in *Recaizâde Ekrem* Beyin şiirlerini beğendi mi, babam olsa gözümden düştü demektir. Babam da pek severdi onların şiirlerini, okullar için «İktitaf» adlı bir okuma kitabı yazmıştı, hep öylesine şairlerin yazılarıyla doluydu. Büğün de yaşlı başlı birtakım kişiler, beni sevindirmek için o kitabı överler benim yanımda: «Bunca yıldır ondan iyisi yazılmadı!» derler. Gülmemek için zor tutarım kendimi... Bırakalım şimdi bunu, diyelim ki babam anlardı da ben anlamıyorum. Zorla mı a efendim? *Abdülhak Hâmit* Beyin, *Recaizâde Ekrem* Beyin şiirlerinden anlamayacağım işte!

Bir zamanlar karargâhım idi,
Bedeviler gibi beyabanlar:
Buna mucip de iştibahım idi:
Nasıl imrâr-i vakt eder anlar?

Yahut:

İlâhi! büyüksün, büyüksün, büyük,
Büyükler yanında kalır pek küçük!

Daha nicelerini bilirim böyle, insanı şiirden nefret ettirir. *Beğenileri* (yani zevkleri, bu gibi şiirlerle kurulmuş olanlar elbette anlayamaz günümüzün şiirinden. Siz kalkın da onlara, örneğin *Metin Eloğlu*'nun bir şiirini okuyun. Gülüyorlar. Güldükleri için de beğenmiyorlar. Güldürmek bir şair için suçmuş. Şair misiniz, okuyanı ya ağlatacaksınız, ya arpacı kumrusu gibi düşündüreceksiniz. *Abdülhak Hâmit*'le

Recaizâde daha da ileri gitmişlerdir: kitaplarını bir açtınız mı, esnetirler, çenenizi ağrıtıncaya kadar esnetirler. Büyüklükleri, nasıl diyorlar? «deha»ları oradadır işte. Gülemeyecek, düşünemeyecek bir hale gelirseniz, o zaman şiir dalgaları içinde yüzermişsiniz... İstemiyorum ben öyle olmayı, istemediğim için de yıllardan beri ne «şair-i a'zamın» şiirlerini okuyorum, ne de «üstad-i ekremin»... Bugünkü şairlerin yazdıkları yetiyor bana.

Bir şey söyleyeyim size: şimdiki şairlerimizi beğenmeyip de *Hâmit* Beyin, *Ekrem* Beyin şiirlerini içlerine çekerek ananlar, bizim eski şiirimizi de gerçekten sevmezler. *Fuzuli*'nin, *Baki*'nin, *Naili*'nin gazellerini anlayarak, şöyle şiirden anlayarak okuyanlar, o ecişbücüş mısralardan hoşlanmazlar. *Hâmit* Beyin, *Ekrem* Beyin şiirlerini beğenerek okuyan bir insanda biçim kaygısı belirmemiş demektir, oysaki *Fuzuli*'nin, *Baki*'nin, *Naili*'nin beyitleri insana o kaygıyı aşılar. Herkese değil elbette, kişinin doğuşundan da biraz bir şey olmalıdır, yoksa *Fuzuli*'nin ne kadar güzel beyti varsa hepsini ezberletin, gene erdiremezsiniz biçim kaygısına.

Hâmit Beyin, *Ekrem* Beyin şiirlerini beğenmiş, sevmiş olan insanlar içinde şiirden anlayan hiç yok mudur? Olmaz olur mu, a benim okurum? Ama ne zaman beğenmişler, ona bakmalı. *Hâmit* Bey, *Ekrem* Bey gençliklerinde bizim şiirimize bir yenilik getirmeye özenmişler, şiirin eski konularından, eski kalıplarından uzaklaşmaya çalışmışlar, Avrupalılarınkine benzer bir şiir getirmek istemişler. O günlerde onların o çalışmalarına ilgilenenlere, onları alkışlayanlara bir diyeceğim yok. Onlar o şairlerin hulyalarını birlikte yaşamışlar, onları içten anlamışlar, neye varmak istediklerini kavramışlar, onları sanki ona varmış, diledikleri güzelliğe ermiş gibi görmüşler. O adamlarınki iyi. Ama bizler, aradan bunca yıllar geçtikten sonra, *Hâmit* Beyin de, *Ekrem* Beyin de

ereklerine varamadıklarını, özendikleri işi başaramadıklarını görmeliyiz. Biz artık Makber'in büyük bir eser olduğunu söyleyemeyiz, görüyoruz onun kusurlarını, biz artık *Hâmit* Beyin hulyalarını yaşamıyoruz, şiirindeki biçimsizliği biliyoruz, *Hâmit* Bey'e saygımız olsa bile «Özenmiş, çalışmış, ne yazık ki başaramamış!» demek zorundayız. *Ekrem* Bey için de öyle. Bugünkü şairlerin yazdıklarına omuz silkip de *Hâmit* Beyi, *Ekrem* Beyi özlemle ananlar, bilin ki *Fuzuli*'yi, *Baki*'yi, *Naili*'yi anlayamadıkları gibi *Hâmit* Beyin, *Ekrem* Beyin genç oldukları çağda onların şiirlerini de anlamazlar, *Muallim Naci* ile birlikte:

Erbab-i teşaur çoğalıp şair azaldı,
Yok öyle değil: şairin ancak adı kaldı!

derler, böyle dedikleri için de koltuklarını kabartırlardı. Yeni şairleri hor görmeleri, yeniliği, şiiri hor görmelerindendir. Şiiri gerçekten seven bir kişi, kendi çağının şairlerine ilgilenmeden duramaz.

Ne dedim demin size? *Hâmit* Beyin, *Ekrem* Beyin genç birer şair oldukları günlerde onları beğenenler, sevenler, onların hulyalarını birlikte yaşamışlardır, onların ne yapmak istediklerini içten kavramışlardır dedim. Büğünün şairleri de bir şeyler yapmaya özeniyorlar. Başarabiliyorlar mı? başaramıyorlar mı? onu şimdiden kestiremeyiz. Ama biz de, şiiri sevenler de, onların hulyalarını onlarla birlikte yaşamalıyız, onların ne yapmak istediklerini içten kavramalıyız. Bunu yapmıyorsak şiirin geleceğini düşünmüyoruz, günümüz şiirinin kurulmasına ilgi göstermiyoruz demektir. Şiiri gerçekten seven bir insanda, zamane şairlerinin etkisi vardır. Zamane şairlerine ilgilenmeden yaşayan bir kimse, zamanının düşüncelerine zamanının güzellik anlayışına, kısacası zamanına ilgilenmiyor demektir.

Siz bakmayın onların söylenmelerine, benim okurum, inanmayın günümüzün iyi şairler yetiştirmedi-

ğine. Şiiri seviyorsanız, dünün şairlerini okumakla yetinmeyin, büğününkileri de okuyun... Hepsini beğenin demiyorum ben size, ama günümüz şairleri içerisinde hiçbirini beğenmiyorsanız, bilin ki siz gerçekten büğünün insanı değilsiniz, büğünün dileklerini sezemiyorsunuz, büğünün eğilimlerini duyamıyorsunuz. Gerçekten büğünün insanı iseniz, günümüz şairlerinin hulyalarını onlarla birlikte yaşarsınız, onların ne yapmak istediklerini içten kavrarsınız da onları ereklerine varmış gibi görürsünüz.

Ama sizin beğendiğiniz şiirler gerçekten güzel değilmiş de, kusurları, biçimsizlikleri yarın açıkça görülecekmiş. Size ne? Bırakın, o kusurları, o biçimsizliği yarın gelecek olanlar görsün. Siz, yanılmak korkusu ile büğünün hulyalarını yaşamayacak mısınız? Yarınkilerin ne diyeceklerinden çekinip de gününüzün ateşinde kendinizi yakmayacak mısınız? Bilin ki yaşamak demek, gününün insanı olmak demek biraz da yanılmak demektir. Yarının insanları da yanılacaklar, onlar da birtakım şiirleri beğendikleri için kendilerinden sonra gelenlerin türlü sözlerine uğrayacaklardır.

Size günümüz şairleri üzerine daha çok diyeceklerim vardı, benim okurum. Gelecek haftaya kadar unutmazsam yazarım onları da.

23 Ocak 1952

BİR ŞİİR

Geçen mektubumda şiirden açmış, bağlayamayınca da, iki gözüm okurum, sonunu bu haftaya bırakmıştım. Biter mi şiir üzerine söyleyeceklerimiz? Aşk gibidir şiir de: söyleriz söyleriz, çok şeyler söyledik gibi gelir bize, bir de bakarız ki bir şey söyleyememişiz, hep çevrede dolaşmış da öze değememişiz. Şiir nedir, ne yapsam anlatamayacağımı, anlayamayacağımı gördüm de kaçıyorum sanmayın. Bir umuttur kişinin gönlünde, büğün çözemedimse yarın çözerim deriz de büyüsüne tutulduğumuz şeyden çekemeyiz, alamayız kendimizi. Aydınlatacağımıza daha da karıştırır, daha da karartırmışız, olsun, elimizde değildir ondan uzaklaşmak. O uğraşmalar, o didinmeler büsbütün boşuna mıdır dersiniz? O karanlıklarda bir şimşek çakıvermez mi? Söyleyen bocalıyor, bocalıyor da işin içinden çıkamıyormuş bir türlü. Peki, ya dinleyen? «Söyleyenden dinleyen ârif gerek» derler, benim aşk üzerine, şiir üzerine o biribirini tutmaz sözlerimden siz de, benim canım efendim, seziverirsiniz aşkın, şiirin ne olduğunu.

Döneceğim gene şiir konusuna. Ondan önce bir diyeceğim var size. O da şiir üzerine, daha doğrusu şiirin ta kendisi. Anladınız, size bir şiir okumak istiyorum. Bilirsiniz, ben, eski, yeni, birtakım şiirlere vuruluveririm, artık nerede olursa olsun onları okumak isterim. Duyuracağım, tanıdığım, tanımadığım bütün gönüldeşlerime, şiiri sevenlere duyuracağım onu. Bir borç bilirim bunu kendime, duyurmadan içim rahat etmez. Şiire benim başka ne türlü yararlığım olur? Kendim yazamıyorum, şairlerin yazdıklarını da yaymayayım mı? Benim de övünecek bir

şeyim olsun bu dünyada: şimdiye kadar beğendiğim, vurulduğum şiirlerden çoğunun güzel olduğunu, gerçekten güzel olduğunu zaman gösterdi. Yanılsam da ne çıkar? Bakalım doğru mu yanıldığım? Biz insanlar yanılırız da zaman yanılmaz mı sanki? Güzel bir şiir benim büğün size okuyacağım şiir, hem de çok güzel bir şiir, belli ki vergili bir şairin elinden çıkmış. Eskilerden değil, yenilerden birinin, bir gencin, daha ilk şiirini yazan bir gencin. *Ahmet Kabaklı*'nın, belki duymamışsınızdır adını. Ben de duymamıştım. Kendini de görmedim, tanımıyorum, bu şiiri okuduktan sonra bir mektup yazdım, cevap verdi. Bütün dostluğumuz, ahbaplığımız işte bu kadar. Karşılaşsak belki de sevmeyiz birbirimizi. Kendi de söylüyor: okurmuş benim yazılarımı ama düşüncelerim arasında, kullandığım kelimeler arasında hoşlanmadıkları varmış. Kızıyordur onlara. Kızsın. Onun hatırı için düşüncelerimden, kullandığım kelimelerden, kimini özene özene seçtiğim, kimini de benim uydurduğum tilciklerimden geçecek değilim a! *Ahmet Kabaklı* ile geçinmeye niyetim yok. Ama inanın bana, iyi şair. Şiirini nereden buldum, sormayın orasını, düştü bir yerden, bir dergide falan çıkmadı, elden geldi. «Üzümünü ye de bağını sorma» derler, siz de dinleyin şiiri:

Şu gelen kadın sesidir...
Aklın donuklaşır serinlikde,
İçinde ihtilâl olur...
Anan sütü gibidir delilik,
Helâl olur.

İnce esişine kul olduğumun
«Hey gidinin efesi!»
Dolaşı dolaşı hal olduğumun!
Adam kahrından ölesi...
Şu gelen kadın sesidir...

Bir yetişkin kız olacak, ince etekli,
Endam emekli emekli

Gül yanaklar, sarı saçlar,
Fistan benekli benekli.
Hulâsa ballı petekli...
Gezin firaklı firaklı...
Şu gelen kadın sesidir.

Uy anam kadın sesidir!
Dayan Allahı seversen.
Sanki şeytan dürtmesidir,
Şu gelen kadın sesidir.

Eskilerden, yenilerden çok şiir okudum ben. Kimi vardır, birdenbire çeker insanı. Ama dayanamaz, üç beş okuyuştan sonra bıktırır. Kimi vardır yavaş yavaş erersiniz tadına. Kimi vardır birdenbire çeker, hem de dayanır, her okuyuşta onda başka bir ustalık sezer, bir kat daha hayran olursunuz. *Ahmet Kabaklı*'nın şiiri işte o çeşitten. Okudukça anlıyorsunuz ki şair bunu öyle çabucak yazıvermemiş, çırpıştırmamış. Bir duyuyu, bir kadın sesi işitip de birdenbire teni tutuşan adamın duyusunu yakalamış, onun üzerinde düşünmüş, incelemiş onu, işlemiş, o adamın halini bize de sezdirecek, en iyi sezdirecek sözleri aramış, birdenbire geldiği gibi gene birdenbire geçecek bir duyuyu bengileştirmiş. *Ahmet Kabaklı*'nın anlattığı hal, yazılarda söylenilmesi ayıp sayılan hallerden, ama, dikkat ediniz, sanki soymuş onu ayıplığından. Duyular alanından alıp düşünceler alanına götürmüş. Soğutmuş mu demek istiyorum? Hayır, sıcaklığını yitirmemiş onun, bütün sıcaklığını kavrıyoruz, gene de bir düşünce yüksekliğini seziyoruz. Bu şiir bana *Paul Valery*'nin «La fausse morte» adlı şiirini, bir de *Nedim*'in:

Lâ'l-i yâr ağzında amma vâpesin olmuş nefes,
Âşık-ı bimarı gördüm, can verip can almada.

beytini hatırlattı. Şu fark var onlardan: *Nedim*'in beyti de, *Valéry*'nin şiiri de kapalıdır, ilk okunuşta

kavranılmaz. Sonradan anlarsınız neyi anlattıklarını. *Ahmet Kabaklı*'nın şiiri ise açık, birden söylüyor ne demek istediğini. Perde arkasından değil, göz önünde. Gene de bir sanat eseri olduğunu bir an unutturmuyor, anlattığı duyuyu aşılasa, tenimizi ürpertse bile bizim sanat alanında olduğumuzu bildiriyor, bunun için de içimizde bir saygı uyandırıyor. Bu saygı, hayranlığın ta kendisidir. Şiirde devrim diyorlar, hürriyet diyorlar. *Ahmet Kabaklı*'nın şiiri bir şeyi yıkmadan, büyük lâflar kullanmadan o hürriyete eriveriyor.

Okuyun bir daha o şiiri, göreceksiniz ki şair sonuca basamak basamak çıkıyor, sözlerini ölçüyor, tartıyor, «Gül yanaklar, sarı saçlar» gibi bir yeniliği, bir tazeliği olmayan bir mısraı yazmaktan bile çekinmiyor, biraz daha dikkat edin, göreceksiniz ki o mısra orada gerekli, şair daha yeni bir söz arasa şiirini bozuverirdi; o adam, *Ahmet Kabaklı*'nın anlattığı adam, orada o sözü, o bayağıca sözü söylemek zorundadır.

Nedim de, *Valéry* de güçlüğün üzerine doğrudan doğruya atılmamışlar, *Nedim* dışarıdan anlatıyor. *Valéry* erkeğin halini, yani kendi halini değil, kadının halini söylüyor, demek ki gene dışarıdan bakıyor. *Ahmet Kabaklı* ise güçlükten kaçınmamış, «Ben» demiş, duyan adamı söylemiş. O adam o anda incelikler düşünemezdi, duyusunu birtakım kibarca sözler altında gizlemeye kalkışamazdı, kendisinden geçmiş, açıkça söyleyecek, bağıracak. Ama *Ahmet Kabaklı* onun o açıkça sözlerini, o bayağı sözlerini sadece sanatının büyüsü ile yükseltmenin yolunu bulmuş, bayağı sözler, bayağı bağırmalar var o şiirde. bayağılık yok. İşte bu, büyük sanattır.

Bu küçük şiiri eşsiz bir eser diye mi karşılıyorum? Sanat hayatımızda büyük bir olay mı sanıyorum? Hayır, büğünkü şiirimizde daha nice böyle güzel eserler olduğunu biliyorum. Ama o küçük şiirde,

bir olgunluk, bir yetkinlik, yani mükemmellik var, buna büğün az rastlanıyor. Şairlerimizin çoğu, en vergilileri, çabuk çabuk yazıyorlar, yazdıklarını bir bütün olarak düşünmüyorlar, sanki kendilerini *esine (ilhama)* bırakıyorlar. Bunun için de çoğu şiirlerinde iyi ile iyi olmayan biraraya geliveriyor, bakıyorsunuz: «Şair bu mısraı, şu parçayı koymasaydı daha iyi ederdi,» diyorsunuz, yahut: «Şu mısra, şu parça belki iyi, belki güzel, ama burası yeri değil, bütüne bir şey katmıyor, bütünün birliğini yitiriyor,» diyorsunuz. Oysa sanat eserinin bir *gücemlilik,* (yani zaruret) duygusu vermesi gerektir. *Ahmet Kabaklı*'nın şiirinde işte o var. Bir daha söyleyeyim: belli ki şair bunu düşünerek, tartarak, ölçerek yazmış, kendini esine bırakmamış, gelişigüzel söyleyivermemiş. Ama bunu okuyana duyurmuyor, bir çırpıda yazılmış gibi göstermesini biliyor. Sıkıntıyı belki kendisi çekmiş, dışarıya sezdirmiyor. Sanat eserinde bulunması gereken başlıca erdemlerden biri de budur. Sanat eseri büyük çabalamalar, büyük ağrılar içinde doğacak, ancak o çabalamalar, ağrılar bir sevinç havası içinde gizlenecek, elâlem orasını sezmeyecek, bilmeyecektir. *Ahmet Kabaklı* bunu başarmış.

Büyük bir şair mi bu *Ahmet Kabaklı*? Ben ne bileyim? Söyledim size, tanımıyorum onu, şimdiye kadar iki şiirini okudum, ikincisi beni çekmedi. Bir gülle bahar olmaz...

Neden bir gülle bahar olmasın, benim okurum? Bir gün bize baharı, yılın en güzel günlerini hatırlatmaya, onları içimizde yaşatmaya yetmez mi? Şair:

Ger der dil-i tü gül güzered, gül bâşî

demiş (Gönlünden gül geçse sen gül olursun). Bir gül değil, gülün düşüncesi bile bize bütün baharı bağışlar. Bunun gibi bir tek şiir de bir şairin gücünü göstermeye yeter. İsterse eşsiz kalsın, tek kalsın, onu yazan adamın sanata gerçekten yararlığı dokundu-

ğunu söyleyebiliriz.

Kimbilir, yanılıyorum belki de. Benim söylediğim erdemler belki yok o şiirde, belki onları kendim düşündüm de görür gibi oldum. Öyle de olsa ne çıkar? Bana yetkinliği düşündürdü bu şiir, yetkin bir eserle karşılaşmak tadını tattırdı, daha ne isterim?

Dilerim, benim cânım okurum, o şiirde benim gördüğüm güzellikleri siz de göresiniz. Görebiliyorsanız, düşünebiliyorsanız, hayal edebiliyorsanız, *Ahmet Kabaklı* o şiiri yazmakla güttüğü ereğe ulaşmış demektir. Hoşçakalın iki gözüm okurum.

29 Ocak 1952

ÇÜRÜTEN HAYRANLIK

Bir yıl olmuş, benim okurum, bir yıl olmuş bu dergi çıkmaya başlayalı, demek bir yıldır size mektuplar yazıyorum. Ne de çabuk geçiyor zaman! Daha dün gibi geliyor bana... Beylik bir söz bu; doğrusu, karışık bir duygu var içimde: bu yıl bana hem pek kısa, hem de pek uzun gibi geliyor. Bir yandan: «O kadar oldu mu?» derken, bir yandan da: «Neden bir yıl? Ben okurumu öteden beri tanımıyor muyum? hep ona mektuplar yazmıyor muyum?» diyorum. Şimdiye kadar kime ne söyledimse hep sizin için değil miydi o sözler?

Bir yıldır yazıyorum bu mektupları, iki gözüm okurum. Kaç tane oldu, bilmiyorum, elli ikiyi bulmadı. Huysuzluk ettim, tembelliğim tuttu da nice haftaları size mektup yazmadan geçirdim. Yazdıklarım da nedir ki? hepsini toplasanız, özü iki satır doldurmaz. Bütün bir yılda söylediklerimi şimdi düşünsek, siz de hatırlamazsınız, ben de. Hatırlayacağız da ne olacak sanki? Boş şeyler, bomboş şeyler değil mi? Biz yazarlar, bilelim bilmeyelim, şairin sözüne inanırız: «*Bakî kalan bu kubbede bir hoş sedâ imiş.*» Düşüncelerimiz, duygularımız, düşünce, duygu dediğimiz şeylerin hepsi birer bahanedir, onları bildirmeye değil, «hoş bir sedâ» bırakmaya çalışırız. Bir yıl boyunca yazdığım mektuplarda, öyle bir ses, benim sesim denilebilecek bir ses var mı? Kendimi, sınırlarımı anlamamışım gibi gene umutlara kapılıyor, hulyalar kurmaya mı kalkıyorum? Hayır, benim okurum, öyle bir sesim olmadığını, olmayacağını bildiğimi söylemek istedim.

Siz beğeniyor musunuz bu mektupları? Biri söy-

ledi, okurmuş benim yazdıklarımı, bu mektuplarda «yeni yeni şiirler, yeni yeni mısralar» varmış da onun için hoşlanıyormuş. İğneyi duymadım önce, sevindim, ama, sonra anladım, anladım da yüreğim kanayıverdi. Benim söylediklerimin bir değeri yok, ancak andığım şiirler, andığım mısralar... Siz de öylesinizdir, iki gözüm okurum, siz de söylersiniz, söylemişsinizdir bu sözü. Bakmayın yüreğim kanadı deme-me, aldırmayın, sizin beğeneceğiniz, seveceğiniz bir şiir, bir mısra bulunursa ben daha ne isterim? Benim değilmiş o şiir, benim değilmiş o mısra, ne çıkar? Siz o sözü beni yaralamak için söylemiş olsanız bile ben gene sevinmeli değil miyim? Bir gün, bundan çok sonra, ben öldükten sonra, siz o şiiri, o mısraı başka birinden duyunca: «Ataç da bunu bir mektubunda anmıştı,» derseniz, adımı bütün unutulmuşların adları gibi bir şüpheyle söyleseniz de, ben daha ne isterim? Bizler için, benim gibi yaratıcı olmayan, bir ses getiremeyen yazarlar için, bundan büyük ilgi, bundan büyük ödül mü olur? Benim canım okurum, ben o andığım şiirleri, hep sizin için aramıyor muyum? hep sizin için ezberlemiyor muyum?

Size şiir üzerine, yeni şairler üzerine daha söyleyeceklerim vardı, benim okurum. «Şairlerin çokluğundan yakınmıyorum,» demiştim, yakınmam da: bir tek şiirin güzelliği, güzel olmayan yüzlerce şiiri unutturuverir bize. Bir tek güzel şiirin yazılması için, o güzel olmayan yüzlerce şiirin yazılması gerekli değil midir acaba? «Ölülerden diriler doğacak» sözü bu anlama gelmez mi? Bir çağın bütün şairlerine bir tek şair diye bakamaz mıyız? Uğraşıyor, didiniyor, binlerce şiir yazıyor, içlerinden bir tanesi iyi oluyor, o ölüler arasında bir de diri bulunuyor. O ölüler olmasa o diri de olmazdı, o güzel olmayan şiirler yazılmasa güzel olanı da yazılamazdı. Bunun için, benim okurum, güzel şiir istiyorsanız, güzel olmayanları da hoşgöreceksiniz, onları okumaya da katlana-

caksınız. Hem, ölülerden diriler doğduğu gibi dirilerden de ölüler doğar. Ne demektir güzel olmayan şiir? Bir yenilik getirmeyen, yeni bir ses getirmeyen, *gücemli*, (yani zaruri) olmayan şiir demek değil midir? Bir şair çıkıyor, yenilik getiriyor, yeni bir ses getiriyor, yazdıklarının *gücemli* olduğunu, yazılması gerekli olduğunu seziyorsunuz, beğeniyorsunuz onun dediklerini, o sözler etkiliyor sizi. Peki, onları beğenen, onların etkisinde kalan yalnız siz misiniz? Yalnız sizseniz, o sözler, o şiirler çevreye işleyememiş demektir, böyle olunca da değeri, gücemi şüphelidir onların. Sizden başkaları da beğenirse, sizden başkalarına da işlerse onlar, yankıları olmasını beklemez misiniz? Nasıl olur o yankılar? O şiirlere kapılan, içlerinde o şiirlerin gücünü duyan birtakım kişiler, onlara benzer şiirler yazmak isterler, bir yeninin büyüsüne kapıldıkları için yeni bir şey yarattıklarını sanarak bir eskiyi, bir eskimişi söyler dururlar. *Baudelaire: «Dehâ dediğiniz, başkalarının örnek edinecekleri bir şey yaratmaktır,»* demiş. Sizin beğendiğiniz şair de, ne kadar yaratıcı ise o kadar da taklitçi yetiştirir. Taklitçilerin yazdıkları şiirler ölüdür, ama o ölüler hep o diriden doğmuştur.

Hayır, yakınmıyorum şairlerimizin çok olmasından. Dirileri ile ölülerini ayırıyorum, yahut ayırdığımı sanıyorum. Yanılsam da, yanılmasam da birdir benim için. Diri sandıklarımın, diri saydıklarımın yazdıklarından ben aradığım zevki alıyorum, ötekilerini de tanımamla unutmam bir oluyor. Şairlerimiz daha çoğalsın, ben ancak sevinirim, ama diriler içinde, benim diri diye baktıklarım içinde birçokları, çabucak yorulmuş gibi, aramayı bırakıveriyorlar, buldukları ile yetiniyorlar, hep onu söyleyip gidiyorlar. Unutuyorlar şiir yazmanın sonsuz bir savaş olduğunu. Bir kere çabalamışlar, onunla ne elde etmişlerse onu işletip gidiyorlar.

Diyeceksiniz ki, o kadarmış onların gücü, kendi-

lerinde bulunanı bitirdikten sonra duruvermişler. İnanmam ben buna, benim okurum, bir şiirin, güzel bir şiirin tesadüften doğacağına inanmam. Bir adam, kim olursa olsun, güzel bir şiir yazmışsa, onda yaratıcılara vergi akıl var demektir, elbette çalışmıştır o güzel şiiri yazmak için, belki kendi pek bilmeden, anlamadan çalışmıştır. Bir kere öyle çalışmak gücünü gösteren, gene gösterebilir. Bizim şairlerimizin, en iyi şairlerimizin birçoğu işte bundan kaçınıyorlar, bir kere yarattıkları onlara yetiyor, yeniden yaratmaya özenmiyorlar.

Bir kere yarattıkları yetiyor onlara, kendi kendilerine hayran oluveriyorlar. Hayranlık ne güzel şeydir, benim iki gözüm okurum! Sevginin, aşkın içimizde yakıverdiği ışığı bilirsiniz, bilmiyorsanız, dilerim, öğrenesiniz. Hayranlık da aşk gibidir, o da içimizde gözlerimizi kamaştıran bir ışık yakıverir. Hayran olmayan bir kişi, sevemeyenler gibi acınacak bir kişidir, en büyük hazdan ömrünce yoksun kalır. Ama aşk gibi hayranlık da kendimizden başka birine yönelmek ister. Kendimize âşık olmak. *Narkissos* gibi bizi olduğumuz yerde çürütür. Sevelim, vurulalım, kendimize değil, başka birine. Hayran olalım, kendimize değil, başkalarına. Bizim şairlerimiz, içlerinde en değerlileri, kendi kendilerine hayran oldukları içindir ki oldukları yerde duruyor, orada çürüyorlar. Kendilerini aşmaya, bir yarattıklarıyla yetinmeyip daha başka yenilikler yaratmaya özenmiyorlar. Neden? O yarattıklarının eskiden kalma bir örneği bulunmadığı için güzel olduğunu, gücemli olduğunu anlamıyorlar mı? Onun güzelliği bu yüzdense, ondan sonra yazdıklarının, eskiden bir örneği bulunduğu için, kendi yarattıklarına benzediği için, güzel olamayacağını, gücemli olmadığını görmüyorlar mı? Bir yaratıcı olmaktan çıkıp bir taklitçi, kendi kendilerinin taklitçisi oluveriyorlar, bu küçüklük yakışır mı onlara?

İnsafsızlığa kalkmıyorum, benim okurum, bir şairin bütün yazdıkları biribirine benzemesin, bir bulduğunu bir daha kullanmasın o şair demek istemiyorum. Olmaz öyle şey, şair de yaratıcılığın *esrikliğini* (sarhoşluğunu), elbette duyacak, o da elbette kendi kendine hayran olup *utku*'sunun (yani zaferinin) safasını sürecek. Ama çabuk silkinmeli bu halden...

Şairlerimizin çok olmasından yakınmıyorum, ölülerin dirilere benzemeye kalkmasından da yakınmıyorum, bu da o dirilerin büyüklüğünü, değerini gösterir de onun için. Ama dirilerin boyuna kendi kendilerine benzemelerinden, kendi kendilerine hayranlıklarını yenemeyip durmalarından, çürümelerinden yakınıyorum.

Şairleri çekiştirmeye kalkmak iyi değildir, benim okurum. Bakın, ne geldi başıma! Şairlerimizin en iyileri kendi kendilerine hayran oluyorlar da yaratıcılıklarını unutuyorlar, günden güne yenileşmeye çalışmıyorlar, dedim, bunu söylerken «yeni yeni şiirler, yeni yeni mısralar» anmayı unuttum. Siz beğenmeyeceksiniz benim bu mektubumu, «Bir şey yok içinde,» diyerek atıvereceksiniz. İyi edersiniz öyle yaparsanız. Ama kızmayın bana: «Okumayacağım bir daha bunun mektuplarını» demeyin, ben gene sizin için güzel şiirler, güzel mısralar ararım, bulduğumu sanınca da sunarım onları size.

5 Şubat 1952

ERİŞİLMEZ RAHATLIK

Kâğıdım önümde, düşünüyorum, benim okurum, size ne yazayım diye düşünüyorum. Yok mu söylenecek bir şeyim? Olmaz olur mu? Size söylenecek şeylerle dolu benim içim, birer birer hepsini anlatmak, derdimi, dertlerimi dökmek, döküp de açılmak istiyorum. Siz, benim bilmediğim, belki hiç görmediğim okurum, siz benim sırdaşım değil misiniz? Size söyleyecek bir şeyim yok demek, size anlatılacak bir şeyim kalmadı demek, ben artık yoğum demek olmaz mı? Bunu demeye de dilim varır, gönlüm katlanır mı hiç?

Gerçekten var mı acaba benim size diyeceklerim? Acaba yok da vardır diye kendimi mi avutuyorum? Bakın size: «Siz benim sırdaşımsınız,» dedim, bir sırdaşımız oldu mu, kendimize bir sırdaş edindik mi, hemen sırlar uydururuz kendimize, gözümüzde büyütürüz o sırları, *önemleriz.* Kendimizi önemlemek, önemli bir kişi saymak için. Sevgilerimiz varmış, nefretlerimiz varmış... Hepsi de lâkırdı değil midir bunların? Ne demektir sevgi? Ne demektir nefret? Bir düşünelim kendi kendimizi: neyiz ki biz? Etten bir torba içinde bir külçe kemik. Nasıl sevebilir, nasıl nefret edebilir bu? Kendimize sevgi diye, nefret diye hulyalar uyduruyoruz, bir süre vakit geçiriyoruz onlarla, sonra da unutuveriyoruz. Hatıralar kalırmış bizde... O da yalan. Oturup çağırırız o hâtıraları, kendimizi zorlarız da ancak öyle uyandırırız onları. Bir şey sorayım ben size, benim iki gözüm okurum: en sevdalı, yahut en öfkeli ânınızda sizin kendi kendinize: «Yalan bütün bunlar, hepsi de yapmacık, sevdiğim de, öfkelendiğim de gerçek değil, uyduruyo-

rum,» dediğiniz olmaz mı? Sevginizden yahut öfkenizden öleceğinizi, çatlayacağınızı söylerken, ta içinizden bir sesin size: «Amma da yaptın! Birazdan geçecek bu hal, sen gene yemeğini yiyeceksin, uykunu uyuyacaksın, bir işe dalacaksın. Bunun böyle olacağını sen de pekâlâ biliyorsun,» dediği olmaz mı?

Ne yapalım, benim canım okurum, siz de benim gibi etten bir torba içinde bir külçe kemiksiniz. İncinmeyin bu sözden, gücenmeyin bu dediklerime. Ben, kendimin öyle olduğumu düşününce inciniyor muyum? güceniyor muyum? Katlanmalıyız doğruya. Ben de sevmiyorum, siz de sevmiyorsunuz; benim de nefretlerim yok sizin de nefretleriniz yok. Siz de, ben de, yavaş yavaş mı desem? hızlı hızlı mı desem? ölüme giden birer kişiyiz işte o kadar. Öteki insanların, en büyüklerinin, hani şu yüzyıllardan beri unutulmayanların, unutulmayacak oldukları söylenenlerin de bizden başka türlü olduklarını sanmayın. Nedense gelivermişiz yeryüzüne, sonra da oturmuşuz niçin geldiğimizi düşünmüşüz, birtakım sebepler uydurmuşuz: duymak için gelmişmişiz, düşünmek için gelmişmişiz, «hoş bir sedâ» bırakmak için gelmişmişiz, daha ne bileyim? bilgiler edinmek, bizden sonra yaşayacakları daha iyi kılmak için gelmişmişiz... Sonra bu masallara kendimiz de inanıyoruz. Gülünecek hal değil mi bu?

Anladınız size ne söylemek istediğimi, benim okurum. Benim yok olduğumu söylemek, yokluğumu artık iyice kavramış olduğumu söylemek istiyorum. Kendi kendime çok düşündüm son günlerde, korkarak düşündüm, üzülerek düşündüm. Sizin için şiirler arıyordum, eski şairlerin kitaplarını karıştırdım, yenilerin kitaplarını açtım, birinde bir şey bulamadım. Bulamadım da değil, başka bir şey oldu, kendi kendime: «Benim bunları beğenmem, sevmem gerekti, eskiden sarardı bunlar beni. Ama büğün hepsi de bana boş görünüyor,» dedim. Onlar değişmemişti el-

bette, yazılan şey değişir mi hiç? Demek ben değişmişim. O değişikliğin ne olduğunu anladım. Bütün düşüncelerimi, duygularımı, hâtıralarımı şöyle bir toplamaya çalıştım. Birdenbire bir gülüverdim, acı acı demeyeceğim, tatlı tatlı da demeyeceğim, gülüverdim, uzun uzun güldüm. Baktım ki bütün o düşünceler, duygular, hâtıralar, bütün o kaygılar benden uzakta, oysa ben onları kendim sanırdım, onlarsız olamayacağıma inanırdım. Pekâlâ oluyormuşum, hiçbiri ben değilmiş onların, hiçbiri gerçekten işlememiş bana, benim etimle hani şu bir külçe kemiğin torbası olan etimle birleşmemiş, benim kişiliğimi kuran, benim benliğimi kuran o düşünceler, duygular, hâtıralar, kaygılar bana yabancıymış, başkalarınınkiler kadar yabancıymış. Demek bir kişiliğim, bir benliğim yokmuş benim. Kişiliğim, benliğim olmayınca?.. Demek ben yokmuşum, ben dediğim şey bir hayalmiş, bir kuruntuymuş. Hani perdenin arkasında bir şey görür gibi olursunuz, merak edersiniz, belki korkarsınız, kaldırırsınız perdeyi, bir de bakarsınız ki, sizi meraklandıran, belki korkutan o şey yokmuş, sadece bir gölgeymiş; gülersiniz o zaman. Ben de kendimin bir gölge olduğumu, yani benim gerçekten var olmadığımı anlayınca işte öyle güldüm.

Bunu anlayınca şöyle dedim kendi kendime: «Eee! ben ne arıyorum bu kitaplarda? Duygularıma, düşüncelerime uygun olacak beyitler, şiirler arıyorum, değil mi? Onları okuruma, o bilmediğim, görmediğim okuruma sunacakmışım. Peki, ama benim duygularım, düşüncelerim olmadığını gördüm, anladım. Olmayan duygulara, olmayan düşüncelere uygun sözler de aranır mı hiç? Bir yalandır tutturmuşum, bir yalana kapılmışım. Nice sürecek o yalan? Silkinmeliyim artık ondan.» Böyle dedim kendi kendime, benim okurum. Gerçek, gözlerim önüne dikiliverdi. Duygularımı, düşüncelerimi söylemek için kelimeleri arayarak, bir biçim vermeye özenerek uzun uzun çalış-

malarımı hatırladım. Baktım ki bütün bunlar benden çok uzakta, benimle bir bağı, bir ilintisi yok. Ben, yani bir külçe kemiğe torbalık eden etin içinde, ne için olduğu anlaşılmaksızın çarpan bir yürek. Bununla duyguların, düşüncelerin, kelimelerin, biçimlerin ne ilintisi olabilir? Attım hepsini, sevgilerimden de, nefretlerimden de silkindim. Daha doğrusu hiçbir zaman onlarla gerçek bir ilişiğim olmadığını kavradım. Vazgeçtim şiir aramaktan, size sunulacak şiirler aramaktan.

Bunun üzerine: «Ben,» dedim, «ben artık ölümü beklemekten başka bir şey yapmayacağım,» dedim. Baktım ki bu da anlamsız bir söz. Mademki duygularım yok, düşüncelerim yok, demek ki ben yoğum. Olmayan bir şeyin ölmesi ne demek? olmayan bir şeyin ölümü beklemesi ne demek? Şimdi çarpan yüreğim bir gün duruverecekmiş, bana ne bundan? Ne beklerim onu, ne de beklemem. Kendimin duymayan, düşünmeyen, olmayan bir şey olduğumu açıkça sezdim ya, o olmayan şeyin yaşadığını da, öleceğini de düşünmem artık. Buna erince, bilseniz ne rahat ettim.

Neye, nereye varmak istiyorum bu sözlerle? Hiç, olmayan bir şey bir yere varmak ister mi hiç? Bir isteği mi olur olmayan bir şeyin? İsteklerimden, dileklerimden de kurtuldum. Olmamak, yokluk, ne iyi ne güzel bir şeymiş! Bütün hayallerinizden, kaygılarınızdan, sevgilerinizden, nefretlerinizden kurtuluveriyorsunuz. Aldırışsızlıkla bakıyorsunuz çevrenize. Şunu demişler, bunu demişler, oralı olmuyorsunuz. Bütün söylenenler, bir külçe kemiğin torbası olan ete işlemiyor. Kendinizin ondan başka bir şey olmadığınızı iyice bir anladınız mı, varlıktan kurtuldunuz mu, tam bir hürriyete eriyorsunuz, kendi kendinize bağlı olmaktan bile kurtuluyorsunuz.

Biliyorum, benim okurum, bütün duygularım, bütün düşüncelerim gibi bu söylediklerim de bir hayal,

bir yalan. O hakikate gerçekten erebilseydim, hâlâ yazar mıydım? hâlâ konuşur muydum? bu sayıklamaları bırakmaz mıydım? Neyleyim ki alışmışım bir yol, o kadar yalanlarla yoğrulmuşum ki çekilemiyorum onların ortasından. Ben o hakikate gerçekten erebilmiş olsaydım size bu mektubu yazmazdım, bir daha hiç mektup yazmazdım, hiçbir şey yapmazdım, hiçbir söz söylemezdim. İmkânı mı var bunun? Dedim a, alışmışım bir kere, bu yalan dünyada, bu yalanlar dünyasında ben de birtakım yalanlara kanıp ben de birtakım yalanlar uyduracağım...

Bunları söyledim de rahatımı, o eşsiz rahatımı gene kaçırdım, benim okurum. Yaşamak dediğimiz, o rahattan kaçmaktır.

13 Şubat 1952

ADSIZ MEKTUP

Şubat ayı da ne güzel geçti, benim okurum. Hemen her gün tertemiz, açık bir hava. Kış mı, ilkyaz mı, belli değil. Arasıra kar yağacak gibi oldu, serpeledi. Sonra. «Şaka ettim» der gibi gene güneş çıkıverdi. Karı, kışı özledim diyebilirdim, yalan olur, yaşlı bir adamım ben, sevmem soğuğu. Gönlüm, bilirim, hiç ısınmayacak artık, tenim bari ısınsın.

Şubat... Tuhaf bir söz! Ne demektir, kökü nedir, nereden gelmiştir, bilmiyorum. Bana sorsalar ben bu aya *gücük* denmesini isterdim, yurdumuzda öyle denilen yerler varmış. Ama benim istememle olmaz ki! *Şubat* demeye alışılmış bir yol, değiştirmeye katlanamazlar. *Teşrinievvel, kânunusânî* gibi söylenmesi zor ay adlarını değiştirdiler, ona bile söyleyenler var. Kimbilir? Büyük Millet Meclisinin çoğunluğu *yargıç* demeyi bırakıp *hâkim*'e, *kovuşturmak* demeyi bırakıp *takib*'e dönerken, *ekim*'i, *kasım*'ı, *aralık*'ı, *ocak*'ı da belki kaldırıverir. Ama üzülmeyin siz, bir gün olur, o sözler gene gelir. Devrimlerden dönmek isteyenlerin çabalamaları boşunadır, tepkiler geçicidir. Dil devrimi için de öyledir, Arapçayı, Farsçayı bırakıp Türkçe, öz-türkçeye gitmemizi kimse durduramaz, kimsenin uydurması değil, bu toplumun en güçlü dileklerinden biridir o. Bırakalım şimdi bunu, ben bu mektuplarda o konulara dokunmuyorum.

Bir de bilmecesi vardır şubat ayının: «Kadınların en az konuştukları ay hangi aydır?» diye sorarlar. Şubatmış, kısa olduğu için. Çok kızarım o bilmeceye, kadınları yermek için, kadınlarla alay etmek için uydurulmuştur da ondan. Onu yapan adam kimbilir ne beğenmiştir kendini! Öyle ya! kadınları yermek,

bir insanın akıllı olduğunu gösterir. Kadınlar boyuna konuşurmuş, boş sözler söylermiş, erkekler ise ağırbaşlı olur, çene çalmakla vakit geçirmezler, sırası gelince söz söylerler. Peki, ama böyle bilmeceler uydurmak da mı boş söz söylemek değildir? Onu uyduran adam, gereksiz konuşmalardan kaçınıyor idiyse bilmece ile de uğraşmasaydı. Onun saçmasapan bilmeceler yapması akıllılığından, kadınların iki çift lâkırdı etmeleri ise düşüncesizliklerinden!.. Gelin de kızmayın böyle kendini beğenmiş insana.

Bir kimse kadınları yermeye kalktı mı, tepem atar benim. Yok, kadınlar anlayışsızmış, yok kadınlar bir konu üzerinde inceden inceye düşünemezlermiş, birtakım işler varmış kadınların aklı ermezmiş ona, kadınlar arasından büyük bilgin, büyük şair, büyük sanat adamı mı çıkarmış? Bu çeşit sözler olsa olsa söyleyenlerin anlayışsızlığını, onların düşüncesizliğini gösterir. Yüzyıllar boyunca erkek kadını ezmiş, ona ikide bir: «Sen anlamazsın... Senin aklın ermez büyük işlere...» demiş, kandırmış onu, sonra da söylediği doğrunun ta kendisiymiş gibi koltuklarını kabartmış, erkek olduğu için öğünmüş... Kadınlar içinde bilgin yetişmiyormuş, şair yetişmiyormuş. Nasıl yetişsin, a efendim? Yüzyıllar boyunca okutmamışlar kadını, okuyan kadına şaşılacak bir şey diye bakmışlar, okuduğu için, bilgiye, sanata özendiği için kınamışlar onu, sonra da onun bilgin olmamasını, şair olmamasını yaradılışı gereği sanmışlar. Hani bir sözü vardır *Tevfik Fikret*'in: «*Beşerin böyle dalâletleri var: / Putunu kendi yapar, kendi tapar.*» İnsanlar yalnız putlarını değil, doğru diye belledikleri şeylerin çoğunu da kendileri uydururlar, sonra da böbürlene böbürlene inanırlar onlara.

Bir kitap okuyordum geçenlerde, yazar bir yerde *Baudelaire*'in de bir sözünü anmış: «*Akıllı kadınları sevmek oğlancı zevkidir.*» Darılmayın böyle kaba sözler kullandığım için, elçiye zeval olmaz derler,

ben değilim onu söyleyen, *Baudelaire* söylemiş. Birkaç yıldan beri ben o şairden tiksinir olmuştum, çocukluğumuzda bize büyük şair diye öğrettiler, biz de inandık. Oysa pek azdır şöyle eler tutar şiiri. Kendini bayağı bayağı duygulara bırakır; parlak eşyalar, yaldızlı tavanlar, her buyruğunu şıp diye yerine getirecek gemiler istermiş, ortalığı da morlu, lâcivertli, yaldızlı bir hava kaplayacak. Hani *Flaubert'in* bir 'Emma Bovary'si vardır, zenginlik düşleri, yüksek hayat düşleri içinde yaşar, onu andırır *Baudelaire*. Büsbütün de kötü bir şairdir demiyorum, ama çok şişirmişlerdir onu, bütün şiirlerini, bütün sözlerini güzel diye karşılamaya kalkmışlardır. Neyse! Sevenlere mübarek olsun; ben artık eskisi kadar sevmiyorum. O sözünü bilmezdim, öğrenince büsbütün soğudum ondan.

«Belki öfkeli bir gününde söylemiştir,» demeyin, insan öfkeli bir gününde kaleme gelmez bir söz söyleyebilir, ama oturup da yazmaz onu. Bakın, biz Türkçede «kaleme gelmez» diyoruz, ne güzel; ne iyi anlatıyor. Hadi pek bir sinirliydi de onun için yazmış diyelim, sonra silemez miydi? Büyük bir lâkırdı ettiğini sanmış, «Kadınların en az konuştukları ay hangi aydır?» bilmecesini uyduran adam gibi. Onun aklındaymış o da. Kadınları sevecek, sevecek ama yalnız sevişmeyi düşünecek, oturup şakalaşacak onlarla, maval okuyacak onlara, şöyle ağırbaşlı bir konuşmaya gelince, erkekler arasına gidecek. Neden? Kadın akıllı olamazmış da onun için, akıllı olanları da sevilemezmiş, bir kimse, kadınları seven bir kimse, sevgilisinin akıllı olmasını, ince, değerli sözler söylemesini bekleyemezmiş. Sevgilide güzellik gibi, çekicilik gibi şeyler arayacak. Böyle düşünen, böyle söyleyen adam, aklın, tatlı dilin, ince görüşün kendisi için hiçbir çekiciliği olmadığını açığa vuruyor, bununla övünüyor demektir. Bir yazarımız vardı bizim, adı unutuldu artık, *Sami Paşazade Sezai* Bey

miydi neydi? «Sergüzeşt» diye de bir roman yazmıştır, işte o romanda: «Kadının asaleti güzelliğidir,» gibi bir cevher yumurtlamıştır. *Baudelaire* de belli, o kafadaymış. Kadında olsa olsa güzellik aranır, yani kadın kendisini erkeğe beğendirecek, onu huylandıracak bir nesnedir, işte o kadar. Bu, erkeğin kendini beğendirmesini göstermez de başka ne gösterir? Erkekte şu üstünlükler bulunacak, bu üstünlükler bulunacak, ama kadında yalnız güzellik olacak, kadının bu toplumda ödevi güzel olmak, erkek denilen efendiyi hoşnut etmek...

Bunun için gün olur, kadınların süslenmelerine de kızarım. Bıraksınlar erkeğe yaranmayı, onlara: «Sen ne isen ben de oyum. Sen benim için kendini güzelleştirmeye kalkıyor musun? Senin aklın, senin bilgin, senin gücün, becerikliliğin seni bezemeye yetermiş, ben sende ancak o üstünlükleri arayacakmışım. Peki, sen de bende o üstünlükleri ara. Güzelleşmeyeceğim senin için, güzel bile olsam senden saklayacağım, gizleyeceğim güzelliğimi,» desinler, sıyrılsınlar erkeğin buyruğundan. Erkeğe inat çirkinleşsinler, kendilerini güzellikten başka üstünlüklerle sevdirebileceklerini göstersinler. Böylelikle büyük bir iyilik etmiş olurlar erkeğe, kendini beğenmekten, düşünce değerlerinin yalnız kendine vergi olduğunu sanmaktan, böbürlenmekten kurtarırlar onu.

Bir sözü vardır *Tevfik Fikret*'in, severim o sözünü. Bir kız okulu için yazdığı şiirin başına koymuştur: *«Kızlarını okutmayan millet, oğullarını manevi öksüzlüğe mahkûm etmiş demektir, husranına ağlasın!»* Belki doğru anmadım ama zarar yok, özü budur. Kadınlarda akıl aramayan, incelik aramayan, yalnız güzellik arayan erkek, kendini onulmaz bir anlayışsızlığa, kabalığa mahkûm etmiş demektir.

Şubattan açtım, ta nereye gittim. Bu konuda daha çok diyeceklerim vardı. Başka bir gün... Erkekseniz, övünmeyin erkek olmanızla, benim okurum.

Kadınsanız, canım efendim, güzelsinizdir elbette, daha da güzel olun, ama sizi yalnız güzelliğiniz için sevecek erkeğe yüzvermeyin, sizi gerçekten beğenmiyor, sizi, ayaklarınız dibinde can verse bile, içinden, ta içinden horgörüyor demektir.

27 Gücük 1952

SÜSLENMEK

Süslenmeyi, iki gözüm okurum, süse düşkünlüğü kötüleyenlerden, bir ayıp sayanlardan değilimdir ben. Kendi elimden gelmez, bilmem ben giyinmesini; bu yaşa geldim, hiçbir şeyi kendime yakıştırmasını beceremedim. Ama ben yapamıyorum diye yapanlara taş atacak değilim ya. Benim eksikliğim o, benim kusurum, onların suçu değil. İmrenerek bakarım kendilerine şöyle bir çekidüzen vermesini bilenlere. Süslenmeyi, süse düşkünlüğü kötü görmek şöyle dursun, kişinin uygarlık borçlarından biri sayarım. Bir başımıza yaşamıyoruz bu dünyada, birçok insanlarla karşılaşıyoruz, zevkimizi göstermeliyiz onlara, onları da zevkli olmaya özendirmeliyiz. Yirminci yüzyılda yaşıyoruz, uygarlığın ilerlemiş olduğu bir çağda yaşıyoruz diye övünür dururuz, uygarlık dediğiniz yalnız kitaplarda mıdır? bilginlerin kafaları içinde midir? Giyinip kuşanmasını bilen insan da, bilginler kadar, sanat adamları kadar, uygarlığa hizmet etmektedir. Bencileyin yabanilere, ne giyerlerse üstlerinden dökülenlere, hırpanilere kapılmayın, içlerinde az çok bir iş görmüş olanlar bulunabilir, gene de onlar şöyle tamamiyle uygar değildir, eksiktir bir yanları. Ne tuhaftır şu insanoğlu; şiirden, musikiden, resimden anlamadığını söyleyen türlü lâflar eder de giyimden kuşamdan anlamayana saygıyla bakmaya kalkar. Giyinip kuşanmak da şairlik gibi, ressamlık gibi, ezgiler yapmak gibi bir sanat değil midir sanki?

Böyle düşündüğüm içindir ki süslenen kadınlara, süslenmesini bilen kadınlara büyük bir saygım vardır. Gözlerimizi şenlendirirler bizim, bize insanoğlu-

nun elinden ne ince işler geldiğini gösterirler de göğsümüzü kabartırlar. Bazıları: «Doğuştan güzelin ne ihtiyacı var süse?» derler, öyle düşünmem ben. Bir kere kadın olsun, erkek olsun, kimsenin doğuştan güzel olabileceğine inanmam, mutlaka bir kusuru vardır. Kendini bilen kimse o kusurunu örtmeye çalışır, yahut daha da ileri gider, o kusurunu başka bir güzellik diye gösterir. Hem, kaç kere söylemişimdir size, tabiî güzellikleri sevenlerden değilim ben, kentleri köylerden, kırlardan üstün tutarım. Tabiî güzelliklerde daima bir hamlık bulunur; ince değildir tabiat, kendini işlemesini bilmez. Güzellikler yaratmak insana vergidir. Ama insan o güzellikleri yaratırken birçok unsurları, belki bütün unsurları tabiatten alıyormuş, olsun, güzellik o unsurlarda değil, insanoğlunun onlara verdiği biçimlerdedir. Benim denizi sevmeyişim de belki bu yüzdendir, insanoğlu denizi kendi zevkine göre değiştirememiştir. Evet, limanlarda, kıyılarda birtakım şeyler yapmış, ama onlar, doğrusu, kara işlerindendir. Açık denizleri, engin denizleri düzeltebilmiş miyiz? bir biçime sokabilmiş miyiz? Onlar gene kendi havalarında... Hayır, kabul etmiyorum tabiatta güzellik olabileceğini, güzellik insanoğlunun elinden çıkar. Bunun için de bence bir insan doğuştan güzel olamaz, kendini sonradan güzelleştirir, süslenerek, her türlü güzelliğin kaynağı olan zekâsını kullanarak güzelleşir.

Diyelim ki doğuştan güzel olanlar da vardır, hani bazı insanlarda hoşa giden bir şey bulunur, bir tâzelik, canlı canlı renkler, hatırınız için güzellik diyelim ona. Bir kadının onunla övünmesi, onunla yetinmesi doğru mudur? O güzellik kendi eseri midir onun? Tabiat vermiş işte o kadar. Bir insana kendi eseri olmayan bir şeyle övünmek yakışır mı? Oysa süslenen kadın, kendi güzelliğini kendi yaratıyor demektir, onunla övünebilir, çünkü kendi eseridir. Bilirim, fazla incelersek o da kendi eseri değildir, ze-

kâsının eseridir, zekâsını da kendi yaratmamıştır, tabiat vermiştir. Ama o kadar incesine gitmeyelim, o zaman insanoğlu hiçbir şeyle övünemez, ahlâkı, namusu ile de övünemez, hepsi kendisine tabiatın bir armağanı sayılır, kör tabiatın ne yaptığını bilmeden dağıttığı zenginlikler... Övünecek hiçbir şeyimiz kalmayınca ne yaparız biz? Evlerden ırak, çıldırıveririz. Süslenen, süslenmesini bilen kadının güzelliği, zekâsının eseridir, kendi eseridir, bununla övünmek de hakkıdır. O güzellikte bir tamlık vardır, bir ahenk vardır; tabiatın verdiğine benzemez, havanın biraz ısınması, yahut serinlemesi ile bozuluvermez. Bir resim, bir ezgi, bir şiir nasıl güzelse, süslenen kadın da, güzelliğini kendi yaratan kadın da öyle güzeldir, yani tabiatça değil, insanca güzeldir.

Tabiatın verdiği güzellikle yetinen kadının yaptığı nedir? kendini beğenmek, çevresindekileri hiçe saymak değil midir? «Ben böyleyim işte! Siz beğenesiniz diye kendimi sıkıntıya mı sokacağım? İster beğenirsiniz, ister beğenmezsiniz!» demek değil midir onunki? Bu gurur çirkinleştiriverir onu. Süslenen, kendini kendi eliyle güzelleştirmeye çalışan kadın ise, çevresindekileri *önemliyor*, onlara saygı gösteriyor demektir. Beğenilmek istiyor, demek ki başka insanların yargısını, kendisi için söyleyeceklerini hiçe saymıyor, bir değer veriyor onlara. Öyle kadın, toplumu, uygarlığı kabul etmiş olan kadındır.

Ama süslenmek, kendini güzelleştirmek elinden gelmiyormuş. İstiyormuş ama bir türlü başaramıyormuş, becerikli değilmiş, zekâsı elverişli değilmiş bunu yapmasına, güzelleşeceğine gülünç oluveriyormuş, kendine yakıştıramadığı için belki bir kat daha çirkinleşiyormuş. Ne yalan söyleyeyim? bence öyle kadınlar da, tabiatın verdiği güzellikle yetinenlerden üstündür, hiç olmazsa zekâlarını işletmeye çalışmışlardır. Ne yapsınlar? zekâları daha ileriye gidemiyor, ama onlar az çok bir zekâları olduğunu biliyor-

lar da ondan yararlanmaya özeniyorlar.

Niçin hep kadınların süslenmesi, kadınların güzelliği üzerinde duruyorum? Geçen mektubumda söylediklerime pek uymuyor büğün dediklerim... Değil öyle, benim iki gözüm okurum, ben gene o konuya, geçen mektubumdaki konuya döneceğim. Acayiptir bu zamanın insanları, yüzyıllardan beri süren bu zamanın insanları! Süs deyince, süslenmek deyince akıllarına hemen kadın gelir, süslenmeyi, süse düşkünlüğü daha çok kadınlara yakıştırırlar. Bu da, bir yandan süsü, bir yandan da kadını küçümsedikleri içindir. Kadın süslenecek, erkek, değil mi ya efendim? ciddî işlerle uğraşacak. Erkek süslenmeye, kendine çekidüzen vermeye kalkarsa ona şöyle yukarıdan bakılacak, dudak bükerek: «Sen kadınlaşmışsın!» denecek. Hayır, benim iki gözüm okurum, ben yalnız kadının süslenmesini istemiyorum, süslenmek, kendini elinden geldiğince güzelleştirmek erkeğin de hakkıdır, daha doğrusu gerçekten uygar bir toplum içinde boynunun borcudur. Benim elimden gelmiyorsa o benim suçumdur, ben hiçbir suçumu üstünlük saymaya kalkmıyorum, süslenmesini bilen erkeklere de: «Gerçekten uygar olanlar onlardır,» diye saygıyla bakıyorum.

Hoşçakalın, benim iki gözüm okurum.

3 Mart 1952

İKİ BEYİT

Bir bahara daha erdik, benim okurum. Bilirsiniz, çok severim yılın bu çağını. Umutlarımı gerçekleştirecek diye beklerim baharı. Şair: «*Küşâd-i gonce-i dil kaldı bir bahara dahi*» diyor, ben de kanmışım o söze, bahar geldi mi, kaygılarımdan, tasalarımdan, kara kara düşüncelerimden kurtulacağım da gönlüm açılıverecek sanırım. Avuntusuz olur mu insanoğlu? Bütün kışı «Hele günler uzasın, ağaçlar yeşersin, çiçekler açsın, ısınsın ortalık, gene bir ateş, yaşamak dileği sarar kanımı,» diye düşünürüm. Anlamalı değil miyim? Benim gerçek dostlarım kış günleri, hiç olmazsa avuntular getiriyor bana, hulyalar kurmama bırakıyor. Bahar ise...

Erdi bahâr, sen yine şâd olmadın gönül,
Güllerle, lâlelerle küşâd olmadın gönül!

demiş *Yahya Efendi*. Belli, o da benim gibiymiş, o da içinin aydınlanması için baharı beklermiş, sonra da bakarmış ki bir şey getirdiği yok baharın.

Bilmem siz de beğendiniz mi? ben severim o beyti. *Yahya Kemal* Bey kusurlar bulur onda, «güllerle, lâlelerle», bütün o l'ler, r'ler iyi değilmiş, kulağa hoş gelmiyormuş. *Yahya Kemal* Bey haksızdır demeyeceğim, güzel, pürüzsüz bir mısraın nasıl olması gerektiğini hepimizden iyi bilir o, kendi yazdıklarında öyle kusurlar varsa görmez onları, yahut hoşgörür, ama başkalarının mısralarında en ufacık çöplere dikkat eder, ortaya çıkarıverir. Bunu bir sitem diye söylediğimi sanmayın. Kolay değildir insanın kendi yanlışlarını görmesi. İkide bir: «Önce kendimizi bir eleştirmeden geçirelim, kendimizi bilelim,» diye tutturuyo-

ruz ya, herkesin başarabileceği iş değildir o. Yazdığımız yazıda bizce önemli olan bir yer vardır, ona özeniriz, onu şöyle tam istediğimiz gibi söyleyebildik mi, başka yerlerin üzerinde pek durmayız artık.

Kendimizi boyuna eleştirmeden geçirmek, kendi kusurlarımızı görmeye çalışmak bilmem o kadar iyi bir şey midir? Çok kötü sonuçları olabilir. Pek titizsek güvenimizi kırar bizim. «Yapamıyorum işte, şöyle kusursuz bir şiir, bir yazı yazmak gelmiyor benim elimden, bırakayım artık bu işi,» deyiveririz. Olgunluk, yetkinlik arkasından koşmak bütün gücümüzü yitiriverir de bir şey yapamaz oluruz. «Ne olur sanki bir şey yapmasak, şiir yazmayı, yazı yazmayı bırakıversek?» demeyin, kimbilir, bütün o kusurlu şiirler, bütün o kusurlu yazılar içinde bir mısra, bir cümle insanoğulları arasında birini ilgilendirir, bir duygusunun ezgisi olur, yahut ona bir doğruyu anlatır. Yalnız kusursuz şiirlerin, yazıların mı bir değeri olduğunu sanırsınız? Bizi dünyaya açıveren, bizi bize açıveren asıl ötekiler, bir şairin, bir yazarın öyle pek incesini düşünmeksizin kâğıda döktüğü satırlar değil midir acaba? Bırakalım kendimizi, duygularımızı, düşüncelerimizi söyleyelim, kılı kırk yarmaya kalkışmayalım. Ne diye kaçacağız kusurlardan? Pek mi önemli kişileriz biz? Herkesin gözü bize mi dikildi? Kusurun büyüğü olsun, küçüğü olsun, şanımıza leke mi sürecek?

Pek titiz değilsek, kusurlarımızı araştırmak, bizi, o kusurları birer erdem, birer güzellik saymaya götürür. Bir düşünün *Yahya Efendi*'yi, o beyti yazmış, *Yahya Kemal* Beyin beğendiğini bütün o l'leri, r'leri bırakmış, acaba kendi de görmemiş mi onları? Görmüştür elbette, belki düzeltmek de istemiştir, ama düzeltemeyince: «Daha iyi oluyor,» demiştir. «Bunlar başka bir güzellik veriyor benim şiirime,» demiştir, o l'leri, r'leri yanyana getirmekle büyük bir ustalık gösterdiğini sanmaya başlamıştır. Kusurlarımızı pek

kurcalamaya gelmez, sonra övünürüz onlarla.

Bir kötülüğü daha olur kendimizi boyuna eleştirmeden geçirmenin, en büyük kötülüğü de belki odur. Kendi kusurlarımızı bilip düzeltemiyeceğimizi de anladık mı, başkalarının kusurlarına da aldırmaz oluruz, onları da hoş görmeye başlarız. Bu da, hangi alanda olursa olsun, kusurları, çirkinlikleri çoğaltır. Kusurları, başkalarının kusurlarını görmek gerektir, onların düzeltilmesine yardım etmiş oluruz, hiç olmazsa çevremizdekileri uyarırız da o kusurların birer kusur olduğunu anlamalarını, kendilerinin onlardan kaçınmalarını, alkışlamamalarını sağlarız. *Yahya Kemal* Bey, *Yahya Efendi*'nin mısraını beğenmediğini söylediği gün çok düşündüm, daha da düşünüyorum, birtakım şiirleri o ölçü ile okumaya çalışıyorum. «*Sen bir susamış ruh, o bütün ten ve biraz saç*» mısraında tünten'in ne kadar çirkin olduğunu da belki o sayede anladım. Eskiden de sevmezdim o mısraı, gösterişli bir övünme var onda, ruh var, daha türlü yakışıksızlıklar var, o tünten de ayrıca bir kusur oluyor. Sevseydim o mısraı, tünten'e de bakmazdım belki, sevdiğinin kusurları üzerinde durur mu insan? aldırmaz onlara.

İşte, *Yahya Kemal* Bey o kusurunu pek kınadığı halde *Yahya Efendi*'nin beytini ben gene beğeniyor, seviyorum.

Ne var o beyitte de beni bu kadar çekiyor? Neler yok onda, benim okurum? Yıllardır okurum onu, bahar gelince de okurum, kış günlerinde de okurum, bir türlü doyamadım. Hani ben arasıra: «Kapatalım artık divan edebiyatını, unutalım eski şairlerimizi.» diye tuttururum ya, doğrusunu isterseniz asıl düşüncem de odur, biz divan şairlerinin dillerinden de, sanat anlayışlarından da uzaklaşmalıyız, alaturka musiki gibi divan şairinin sanat anlayışından da silkinmeliyiz, yoksa gerçekten devrim yoluna giremeyiz, *Fuzuli, Baki* gazellerini okudukça, *İtri*'nin, *Dede Efen-*

di'nin bestelerini dinledikçe taş çatlasa gerçekten batılı olamayız... Neyse; işte o günlerimde bile beni sarıverir o beyit. Demek kendi duygumu buluyorum onda, bana her baharın getirdiği umutkırıklığını duyuyorum, içimi yakıveriyor. İçimi yakıyorsa, bana umutlarımın boş olduğunu hatırlatıyorsa, bu kadar üzüyorsa beni, ondan kaçınmalı değil miyim? Budur işte sanatın mucizesi, bize acılarımızı da, kendi kendimize söylemekten çekindiğimiz, zoraki gülmelerle, içkilerle dindirmeye çalıştığımız dertlerimizi de tatlı gösterir, sevdirir onları bize. Baharın, artık hiçbir baharın bana sevinç getiremiyeceğini, gönlümü açamayacağını, yüreğimi saran kara pası temizleyemiyeceğini biliyorum, ama *Yahya Efendi*'nin beytini okuyunca, içim burkularak okuyunca, bir ışığa kavuşmuş gibi oluyorum.

Gene bu unutulmaz yarayı söyleyen bir beyti daha vardır *Yahya Efendi'nin*, onu daha beğenirler, gerçekten de çok güzeldir:

Bülbüller öter, güller açar, şâd gönül yok,
Hiç böyleliğin görmemişiz fasl-ı bahârın!

Elbette, ötekinden üstündür bu beyit, onun kusurları yok bunda. Belki *Yahya Efendi, Yahya Kemal* Beyin söylediği kusurları gördüğü için öteki beytini silmiş de onun yerine bunu yazmıştır. Değerini küçültmeye kalkacak değilim bu beytin. Ama doğrusu bunu öteki kadar sevemiyorum, hatta biraz da kızıyorum buna, ötekinden üstün olduğu için, ötekinin yerini tuttuğu için kızıyorum. Bunu çok kimseler biliyor, seviyor diye mi ben sevmiyorum? Olabilir. Sırrını çok kimselere açmış güzelliklerden kaçınmak da insanoğlunun zaaflarındandır, bir güzelliği ille biz bulalım, biz çıkaralım meydana deriz. Ama bu beyti öteki kadar sevmeyişimin bu yüzden olduğunu sanmıyorum; ötekinde, o kusurlu beyitte daha bir içtenlik duyar gibi oluyorum. Bana öyle geliyor ki *Yahya*

Efendi ikinci beyti kendini daha bir beğenerek yazmış, bir ustalık göstermek istemiş, birincisinde ise bırakıvermiş kendini, şairliğini bile unutmuş, içini çekiyor...

Bahar geldi, kışın umduklarımı getirmedi bana:
Bahâr gelgeni gitkenni bilmedi gönlüm...

Bunu da *Nevaî* söylemiş. Ama ben niçin öyle diyorum? Gerçekten bir şey getirmedi mi bana bahar? Bakın, *Yahya Efendi*'nin o iki beytini hatırlattı, onlar üzerinde düşündürdü beni. Daha ne bekliyorum? Bahar benim çökmüş tenime ateş, kararmış gönlüme sevgiler getirecek değil ya! Olsa olsa aklıma beyitler, bana acılarımı düşündürecek beyitler getirir. Yetirmeli değil miyim onlarla?

Baharınız kutlu olsun, canım okurum. Dilerim, size benim artık tadamayacağım sevinçler getirsin.

26 Mart 1952

BAŞKA BAHAR

Erkenden kalktım yazıyorum size bu mektubu, benim okurum. Gün yeni doğdu, altın sarısı bir ışık kaplamış ortalığı. Kimseler görülmüyor sokaklarda. Bayılırım bu saatlere, bu bahar saatlerine. Çıksam dolaşsam diyorum. Gitsem, hayaller kurarak, kendi kendime konuşarak gitsem, sonra hayaller kurmayı, kendi kendimle konuşmayı bırakıp, farkında olmadın bırakıp her şeyi, yürüdüğüme, kim olduğuma vanncaya kadar her şeyi unutsam da gitsem, uzun uzun gitsem. Bir çağrı seziliyor havada. Ne duruyorım? Hasta mıyım? bir tutan mı var beni? Üşürüm diye mi korkuyorum? Hayır, hasta değilim, beni bir tutan yok, üşümeyeceğimi de biliyorum. Ama ne yapayım ki, ben, zevklerini hayal etmekle yetinen insanlardanım. Neler, neler kurarım da birini bile yapmam, yapamam. Çekingenliktir belki, pısırıklıktır daha doğrusu. Yemişler, bu dünyanın bütün yemişleri, ellerini dallara uzatanlarındır. Ben uzatmadın ellerimi dallara, uzatamadım. Görmedim değil yemişleri, baktım, baktım da içimi çektim. Neden böyle «içimi çektim» diyorum? daha bir duygulu olsun daha bir şairce olsun diye mi? «sümüğümü çektim» demek daha doğru olmaz mı? Bu güzel bahar saatlerini böyle geçireceğim, oturacağım masamın başında, ortalık kalabalıklaşmadan çıkmayacağım dışarı, size bir mektup yazmak bahanesiyle birtakım hayaller kuracağım. Sizin anlayacağınız, benim okurum, gene sümüğümü çekeceğim.

Seviniyor musunuz siz de günlerin uzayıp havaların ısınmasına? Hani bir soğuk olmuştu, geçen gün, kar serpelemişti, bilseniz ne fenama gitti. Sıcaklar

birdenbire bastırdı diye söylenmiştik, yanıyormuşuz, boğuluyormuşuz, daha bilmem neler!.. Bakmayın siz o yakınmalara, benim okurum, inanmayın. Bahar gelsin, yaz gelsin de insan sevinmesin, gönenmesin, olur mu hiç? Bir acımız, bir derdimiz varsa, onun arasından bile gülümseriz.

Küşâd-ı gonca-i dil kaldı bir bahara dahi

demiş şair. Bahar geldi mi, geçen mektubumda andığım *Şeyhülislâm Yahya Efendi* gibi acınsak bile, umarız gönül koncasının açılacağını. Ne diyor şarkı?:

Vuslat gene mi kaldı, güzel! fasl-ı bahara?

diyor. Hele bahar gelsin, erişeceğiz vuslata... İçimizde bir şey muştular bunu bize. Aldatmayan bir şey... Ama kaç kere aldatmış! Bakmayız biz ona, unuturuz, hatırlamayız aldattığını, inanırız onun muştusuna, işimize geldiği için kanarız.

Acayip bir şarkıdır o şarkı, siz de bilirsiniz elbette, hani bir çeşit kekeleme ile söylerler: «Vuslat gene mi, ah, gene mi kaldı. güzel, kaldı, güzel, fas, fasl-ı baha, fasl-ı bahara?» Hiç de iyi değildir güftesi. Ben pek anlamam, ama bestesi de pek makbul bir şey olmayacak. Ben de size güzeldir, iyidir demiyorum onun için. Ama ne yalan söyleyeyim? arasıra hoşlanırım onu mırıldanmaktan. Yalnız mırıldanmakla bırakmam, düşünürüm de onun üzerinde:

Kış geldi, firak açmadadır sineme yâre

diye başlar. «Yara» değil, «Yâre» diyeceksiniz. Bozacaksınız sözü, Türkçe bir söze Farsçanın ahengini vereceksiniz. Ne olur sanki bunu yaparsanız? Bilirsiniz ben öz-türkçeye özenirim, *tilciklerin* (yani kelimelerin) güzeli, çirkini, *uyumlusu, uyumsuzu* (yani ahenklisi, ahenksizi), kulağa hoş geleni gelmeyeni olmadığını söylerim. Bence «yara» ile, «yâre» birdir, biribirinden güzel, yahut çirkin değildir. Türkler için «yâ-

re»nin söylenmesi biraz daha zordur, Türkçede öyle uzun a yoktur, bir a'dan sonra bir e gelemez deriz ya, o da doğru değildir, köylüsü kentlisi, bütün Türkler artık söyleyebilir o *tilciği*. Güzel konuşmaya özenince de bayılırlar öyle uzatmalara. Siz «sâli günü» diyen yaşlıca bayanları bilmez misiniz? Halk da sever o uzatmaları:

Bulut gelir sekiz pâre,
Dördü beyaz, dördü kaare...

«Kara» yerine «kaare»... Ne yapalım? öyle bizim halkımızın zevki. Kendi sesini beğenmez de yabancıların sesine özenir. Hani *Yahya Kemal* Bey:

Acem-peresti-i Rumun imâle devrinde

demiş, bu mısra ile de bütün bir toplumun, bir ulusun yüzyıllardır süregelen beğenisini söyleyivermiş. Bizlerin, yani öz-türkçecilerin işimiz bu yüzden de güçleşiyor. Neyse bu değildi benim diyeceğim.

Şair, o şarkının güftesini yazan şair, niçin:

Kış geldi, firak açmadadır sineme yâre

diyor? «Gelecek marta kaldı» diye ayıp bir hikâye vardır, onu mu hatırlatmak istiyor? Yaşlı mıymış o adam? Değil elbette, Kış gelince kişinin sevgiliden uzaklaşması gerektiğini de söylemek istemiyor. O mısra bizim gençlik yıllarımızı, çocukluk yıllarımızı getiriyor gözlerimizin önüne. Ben onu duyunca, Kadıköyü'nün Kuşdili gezmelerini düşünürüm. Ne gülünç şeylerdi o çayır safaları. Gülünçtü gülünç olmasına, gene de bir hoşluğu yok muydu? İbrişim gibi pırıl pırıl bıyıklı beyler, feslerinin kenarından saçlarını okşayarak feraceli, yeldirmeli hanımlara selâm verir, söz atarlardı. Neler söylerlerdi? Şimdi hepsi akla gelir mi onların? *Abdülhak Hâmit*'in:

Hübûb eder gibi reftârınız, ne hâlettir?
Aceb nesîm-i seherden mi âferîdesiniz?

gibi sözlerdi «atılan sözler». Ancak o kadar gülünçtü. Böyle kıvrılı kıvrılıverirdi. Hanımlar anlarlar mıydı böyle sözleri? pek sanmıyorum, ama hoşlanırlardı. Kendilerine Arapça, Farsça *tilcik*'lerle bildirilen sevginin, daha doğrusu isteğin pek derin, pek ince olduğuna inandırıverirdi.

Öyleydi bizim gençliğimizde, çocukluğumuzda, çayırda aranırdı sevgililer «Çayırda buldum seni» türküsü daha çıkmamıştı, başka bir çağın havasıdır o. Kuşdili'nde gezmeye çıkan hanımlar hoşlanmazlardı öyle şeylerden. Dedim ya, ille Arapçalı, Farsçalı olacak. Hani şimdi Anayasa'ya *münferiden* gibi, *vefat* gibi kibar kibar sözler karıştırmak isteyenler var, Kuşdili hanımları da onlar gibi bilgili, onlar gibi ince zevk meraklısı idi. Şarkının şairi onu söylüyor işte. «Kış geldi» diyor, «Çayırlara çıkamayacağız artık. Kuşdili'nde gezemeyeceğiz, Mama'ya, ortaoyunu seyrine gidemeyeceğiz, ne Kâğıthane var artık, ne Göksu. Ta bahara kadar hanımları göremeyeceğim, söz atamayacağım...»

Bahar gelince vuslata ererler miydi sanki? Doğrusu sanmıyorum. Vuslatın hayali ile geçinirlerdi zavallılar. Kalıplı fesler altında baygın gözler... Bir de bir dilleri vardı onların, «işâret» ederlerdi, uzaktan uzağa neler neler anlatmazlardı o dille! Siz şimdi telefonla yapıyorsunuz o gibi işlerinizi. Ama «işâret» telefondan çok daha keskindi. Sesini duymazdınız, duyamazdınız ya, feracesini görürdünüz sevgilinin, yeldirmesini görürdünüz, şöyle bir yüzünü da gördüğünüz olurdu. Yeterdi o sizi coşturmaya, yaz günlerini vuslat hulyası ile geçirir:

Vuslat gene mi kaldı, güzel! fasl-ı bahara?

diye bütün kışı da vuslat hulyası ile geçirirdiniz.

Nedendir bilmiyorum, ben böyle söylemem o şarkıyı, «fasl-ı bahar» yerine «başka bahar» derim, öyle kalmış benim aklımda. Bilirsiniz benim okurum, bir

mısraın, bir sözün doğrusunu sonradan öğrensek bile onu, ilk bellediğimiz gibi anmaktan hoşlanırız. Örneğin, *Yenişehirli Avni* Beyin beytini hep söyler durur:

Ahibba şive-i yağmada mebhût eyler a'dâyı:
Hûda göstermesin âsâr-i izmihlâl bir yerde.

Öyle değilmiş o beyit: «Hûda göstermesin» yerine «Bedîdâr olmasın» diyeceksiniz. Diyebilir misiniz? Yeni öğreniyorsanız diyebilirsiniz. Ama bizler, onu çoktan beri bilenler, bir türlü diyemiyoruz. «Bedîdâr olmasın» belki de daha güzel, oraya daha yakışıyor. Gene de olmuyor işte, dilimiz bir yol öyle alışmış. O şarkıyı da ben hep, biliyorum, «başka bahara» diye söyleyeceğim.

Öyle demek daha iyi geliyor. Daha güzel oluyor demiyorum, bana, benim huyuma, benim yaradılışıma daha uyuyor. Benim gibiler, vuslata erişmek için, baharı beklemeyiz, başka bir baharı bekleriz, başka bir âlemin baharını, çekingenliğimizden, pısırıklığımızdan silkineceğimiz, sümüğümüzü çekmekle yetinmeyeceğimiz bir âlemin baharını bekleriz.

İşte, çıkabildim mi sokağa? O canım bahar sabahının tadını tadabildim mi? Oturdum size bu mektubu yazdım, hâtıralarla uğraştım, hulyalar kurdum. Artık kalabalıklaştı sokaklar, demek bu mektubu bitirmenin, hulyalarımı bırakıp çıkmanın, işime inmenin sırası geldi. Ne bahar kaldı, ne kış kaldı. Günler arasında bir gün büğün de, işte o kadar...

Erdiğiniz baharları kaçırmayın, benim okurum, hiçbir hulya gerçek kadar tatlı olamaz, aldatmayın kendinizi.

16 Nisan 1952

BİR CEVAP

'Varlık' dergisini bilirsiniz, benim okurum, iyi bir dergidir, gençleri korur, savunur. Bütün yazılarını severek okuduğumuz şairlerin, hikâyecilerin çoğunu bize o tanıttı. Daha da överdim o dergiyi, överdim ya, biraz kırıldım. Anlatacağım niçin kırıldığımı. Bay *Muhtar Körükçü*'yü de bilmem tanır mısınız? Ben şöyle böyle tanırım, şimdiye kadar ya üç, ya dört kez konuştum, sokakta karşılaşınca da selâmlaşırız. O Bay *Muhtar Körükçü* «Varlık» dergisinde, çatmış bana, bir döşenmiş, beni ezip tuznan-buz ettiğini söylüyor. Böyle açıkça söylemiyor, sezdiriyor beni yere serdiğini. Okudum yazdığını, yavan buldum, soğuk buldum da gülmedim bile. Ama «Varlık» dergisini severim, onu okuyanlara saygım vardır, beni yanlış bellemelerini istemem. Hemen bir cevap yazdım, gönderdim. «Beni de bir dinleyin» koydum yazımın adını. Yaşar Nabi geri yollamış. Anlaşıldı, «Varlık» okurlarının beni de bir dinlemelerini istemiyor. Bay *Muhtar Körükçü* beni yerecek, kötüleyecek, «Varlık» okurları onun benim için söylediği ağır sözleri okuyacaklar, ama ben kendimi savunamayacağım. İşte ben buna kırıldım. Baktım, içimi çekerek baktım o yazıma: «Benim zavallı boynu bükük yazım.» dedim. «Demek seni almadılar kapıdan içeri, kovuverdiler. Ama üzülme sen, benim çok sevdiğim bir okurum var, ben seni ona gönderirim, o bir yol okur, tanıdıkları arasında «Varlık» dergisini de okuyanlar elbette vardır, onlara da gösterir,» dedim. O yazıyı, «Beni de bir dinleyin» adlı yazıyı size gönderiyorum. Ne yaparsanız yapın, yırtın isterseniz, ama geri yollamayın, insanın gücüne gidiyor. Buyurun:

Ummazdım: Bay *Muhtar Körükçü* meğer severmiş benim yazılarımı. Doğrusu ben hoşlanmadım gitti onunkilerden. Kaç kez denedim okumayı, olmadı, sarmıyor bir türlü. Anlamadığımdandır. Derin derin yazılar, dâvalı dâvalı. («Dâva» denildi mi, elimde değil, duramam, uyuyor mu? uymuyor mu? bakmam orasına: «*Yek beyza vu sad hezâr dâva*» mısraını anarım.)

'Varlık' dergisinin haziran sayısında çıkan 'Bir Söyleşi Etrafında' adlı yazısını okudum. Benim üstüme de onun için. Gene de şöyle birden okuyamadım. Azar azar, dura dura. Dedim size, Bay *Muhtar Körükçü*'nün dedikleri de, deyişi de sarmıyor beni.

O yazısında ne anlatıyor Bay *Muhtar Körükçü*? Benimle bir yerde konuşmuş, yanımızda gençten biri varmış. Nasıl bir kişiymiş o delikanlı? Onu Bay *Körükçü*'den dinleyin: «*Anadoludan yeni gelmiş. Sittin sene köy köy dolaşmış, âmiyane tabiriyle patriğin eşeğini kovalamış bir öğretmen mi, savcı mı, böyle bir genç. Üstadı cidden sevdiği ve hürmet ettiği her halinden belliydi. Huzurunda konuşmaktan sıkıldığı için midir, fazla mahviyetkâr olduğundan mıdır, yoksa dağdan yeni geldiğinden mi, bahis Anadolu'ya ve Anadolu'nun dertlerine gelince heyecanlandı. Üstada: «Siz birtakım sanat meseleleriyle uğraşırsınız; sanat iyi şey, büyük şey, ama benim derdimle, benim uğraştığım dertlerle meşgul olsun o sanat. Hâlâ birtakım mücerret ve âfaki konulara sapar dururlar, halbuki önümüzde koca bir umman gibi Anadolu ve onun sonsuz konuları var» diye hülâsa edebileceğim bir şeyler söyledi.*»

(Sen gel de *Orhan Veli*'nin: «*Kimimiz nutuk söyledik*» sözünü anma burada.)

Anadolu'yu kent kent, köy köy dolaşmış,

taşını toprağını tepmiş, bütün dertlerini öğrenmiş, gene de sıkılgan, mahviyetkâr kalmış delikanlının, Bay *Muhtar Körükçü*'nün «İdealist genç» diye hayran olduğu kişinin kim olduğunu öğrenmek istersiniz elbette. Söyleyivereyim size: Bay *Muhtar Körükçü* derler bir delikanlı.

Ben Bay *Muhtar Körükçü* gibi bir hikâyeci değilim, olayları değiştiremem, bir kişi türetip de benim dediklerimi ona söyletemem. Ben de anlatayım o işin nasıl olduğunu.

Bir gün, Türk Dil Kurumunda *Asım Aksoy*'un oturduğu odaya girdim, bir gençle konuşuyordu. Tanıttı bizi biribirimize. O genç *Muhtar Körükçü*'ymüş. Kendisiyle, bundan bir iki yıl önce mektuplaşmıştık, ama görüşememiştik hiç, ilk o gün gördüm. Benimle tanıştığına memnun olduğunu söyledi. Ben de. Sonra biraz konuştuk. Benim yazılarımdan açtı: «Siz artık bazı siyaset işlerine de temas ediyorsunuz» dedi. («Temas etmek» sözünü o kullandı, ben «dokunmak» derim, «değinmek» derim, öz-türkçeyi severim de onun için.) Artık emekliye ayrıldığımı anlattım kendisine: «Onun için şimdi o konular üzerine de yazabiliyorum» dedim. Sözü dâvalı edebiyata getirdi, benim de o yolda çalışmamı beklediğini söyledi: «Ben de dâvasız adam değilim, sanat dâvasıyla uğraşıyorum, dil dâvasıyla uğraşıyorum,» dedim. Bunun üzerine... Hayır, çekmedi o söylevi, iyi ki çekmedi, duramaz, gülerdim. Bana sadece: «Ehemmi mühimme tercih etmek lâzım değil mi?» dedi. İçerledim bu söze, türlü yönlerden içerledim.

Aradan on onbeş gün geçti. 'Ulus' gazetesinde çıkan bir yazımda anlattım bunu. Bay *Muhtar Körükçü*'nün adını anmadım o yazımda, dil dâvasını, sanat dâvasını bu toplumun önemli dâvalarından saymayanlara toptan ce-

vap vermeye çalıştım. O yazıya, *Kervan* dergisi yazarlarından Bay *Esat Ahmet* pek tutulmuş, iyice bir haşladı beni. Ne yalan söyleyeyim? sevindim onun yazısını okuyunca, bir önceki yazısında Bay *Körükçü* ile beni bir arada paylıyordu: biribirimizle anlaştığımızı, pek bir arkadaş olduğumuzu sanırmış.

Bir on beş yirmi gün daha geçti, yolda Bay *Muhtar Körükçü*'yü gördüm, benim yazıma darılıp darılmadığını sordum. Okumamış. Benim söyleşilerimi sevdiğini söylüyor ya, okumuyor. Neyse. Ne gün çıktığını sordu, söyledim. Bulmuş, okumuş, sonra da o «Bir Söyleşi Etrafında»yı yazmış.

Yazısında çok şeylere dokunuyor Bay *Muhtar Körükçü*, ciddî olmaya çağırıyor yazarları: Öyle sanatı manatı bırakıp da halk ile uğraşmalılarmış. Herkes ince sanattan anlayamazmış, beş parmak bir değilmiş, küçüklere, halka hitap etmeliymiş. Yazısının bir yerinde şöyle buyuruyor: «Fransa bugün her şeye rağmen sanatın, haydi haydi edebiyatın başkentidir, orada da *Claudel*'i okumayıp da *Magali*'yi sevenler pek çoktur.» Belli ki kendisi *Claudel*'i büyük, önemli bir yazar sayıp *Magali*'yi küçümsüyor. Ben o yazarların birini az okudum, ötekini hiç bilmem, Bay *Körükçü*'nün onu küçük görmesi doğru mudur? Kestiremem orasını. Adları bırakalım bir yana, soyut olarak düşünelim. İyi anlayabildimse Bay *Muhtar Körükçü* şöyle demeye getiriyor: «Bir A var, iyi bir yazar; büyük bir yazar, ama azdır onu anlayanlar; bir de B var, iyi bir yazar değil, büyük bir yazar değil, ama çoğunluk seviyor onun yazdıklarını. Bize de yazılarını çoğunluğa beğendirecek yazarlar gerek, halk onları kolayca anlar, okumaya özenir, uyanır, yükselir. Ben Hazretleri A gibi bir yazar

olabilirim, öyle yazarlardanım ben, gene de kendimi halka feda edeceğim, halka ineceğim, B gibi yazacağım...»

İşte ben böyle düşünmeye tutuluyorum, buna dayanamıyorum. Böbürlenmek diye, «yüceliğin doruğundan konuşmak» diye buna diyorum. Bu halkı uyandırmak, yükseltmek mi istiyorsunuz? gözlerinizi yukarıya dikin, elinizden geleni yapmaya, kendinizi açmaya çalışın. Feda etmeyiniz kendinizi, kendinizi feda etmekle bu toplumun bir kişisini feda etmiş olduğunuzu anlamıyor musunuz? Yoksa siz önce edebiyatın, sanatın kötüsü kurulurdu sonra iyisi mi gelir sanıyorsunuz? Tarihe bakmıyorsunuz demektir. Almanya'da, Fransa'da, İngiltere'de halk nasıl uyanmış? O ülkelerde büyük bir edebiyat, büyük bir sanat varmış da halk onun için uyanabilmiş, sonra da yazarlar çoğalmış, içlerinde A'lar da bulunmuş, B'ler de. Kötüden başlamakla iyiye gidemezsiniz, kötü kötüyü yetiştirir. «Ben kendime B'yi örnek alacağım, giderek A'ya ulaşacağım» derseniz günden güne bayağılaşırsınız. A'yı örnek edinin kendinize, ona benzemeye çalışın, belki başaramazsınız, bir B bile olamazsınız, ne yapalım? o kadarmış elinizden gelen. Ama öyledir diye indirmeyin gözlerinizi aşağı. Siz kimsiniz de kendinizi feda edeceksiniz topluma? Siz de bu toplumun bir kişisi değil misiniz? Bu halktan değil misiniz? Vermeyin, isteyin, bilin ki size verilecek olan, bütün topluma verilmiş demektir, sizin yükselmenizle halk da yükselir.

Bay *Muhtar Körükçü*'den mi bulaştı nedir? Ben de söylevciliğe kalkıştım. Ne yapalım? O böbürlenme, kendini alçakgönüllülük, «mahviyet» sanan o yukarıdan atma, çileden çıkarıyor beni.

Bay *Körükçü* o yazısında dil işine de şöyle bir değinmiş, bana öğütler veriyor. Bencileyin bir denemeci haddini bilmeliymiş de öyle işlere burnunu sokmamalıymış. Böyle demiyor o, der mi hiç? «Bir denemeci kendi başına orijinal bir dil empoze edebilir mi?» diyor. Görüyorsunuz, neler de biliyor Bay *Muhtar Körükçü;* orijinal, empoze... Bülbül gibi söylüyor firenkçe sözleri. Ben hele sözlüklere bakayım, o frenkçe sözlerin ne demek olduğunu bir öğreneyim, Bay *Muhtar Körükçü*'nün dil üzerine söylediklerine de belki bir cevap veririm.

Buydu benim yazım, iki gözüm okurum. 'Varlık' bir yer vermemiş ona. Bay *Muhtar Körükçü* gene beni ezmeye kalkar elbette. 'Varlık' kor onun yazılarını. Bay *Muhtar Körükçü* varsın ağır söylesin, *Yaşar Nabi* yakıştırıyor ona. Bana gelince, bana yakıştıramıyor. Haddimi bilmeliyim ben, Bay *Muhtar Körükçü* gibi efendilerimiz söylevler çekince, elpençe divan durup dinlemek düşer bana. Herhalde *Yaşar Nabi* öyle düşünüyor.

Ama ben susamam. Bay *Muhtar Körükçü* dil işini anlamıyor, bundan sonra da anlayamaz. Niçin anlayamaz, onu da yazacağım. *Yaşar Nabi* istemezse ben gene size gönderirim, 'Varlık' dergisini okuyan dostlarınıza gösteriverirsiniz.

1-2 Haziran 1952

SON

BU KİTAPTA GEÇEN ÖZEL ADLAR DİZİNİ

Abbe Bremond 71
Abdülhak Hâmit 24, 102, 110, 120, 121, 168, 169, 170, 204
Ahmet Hamdi Tanpınar 121, 125
Ahmet Haşim 30, 32, 32, 64, 95
Ahmet Kabaklı 173, 174, 175, 176, 177
Ahmet Kutsi Tecer 108
Ali Nihat Tarlan 18, 19, 20
Andre Gide 32, 37, 98, 110
Atatürk 84
Avni Dökmeci 103
Bağdatlı Esad 101
Bahayi Efendi 56
Baki 23, 25, 53, 56, 65, 70, 100, 105, 163, 170, 199
Baudelaire 28, 35, 134, 136, 137, 180, 189, 190, 191
Bends 51
Bergson 39, 41
Burhan Belge 13
Büyük İskender 153
Cemal Yeşil 10, 65
Cenap Şahabettin 96
Cengiz İlhan 160
Dede Efendi 199
Emiri Efendi 24
Esat Ahmet 210
Eugène Lefébvre 30
Fasih Dede 105
Fazıl Hüsnü Dağlarca 77, 79, 80, 81, 82, 83, 85, 86
Figani 43
Flaubert 190
François Coppé 24
Fuzuli 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 37, 38, 40, 41, 54, 99, 100, 105, 107, 116, 136, 158, 159, 169, 170, 199
Gerard de Nerval 28
Gerard d'Houville 117
Hâfız 136, 137
Hatice Süreyya 93
Hayyam 62
İbnülemin Mahmut Kemal 19
İbrahim Cüceoğlu 156, 157, 158, 159, 160
İsmet Gönülal 103, 104
Itri 199
Jean Rostand 34
John Ruskin 92
Julien Benda 51, 53
Kadı Burhanettin 27
Karacaoğlan 56, 57, 58, 59,

60, 61, 63, 64, 65, 94, 136, 162, 163, 164
Kaşgarlı Mahmut 112
Kırımlı Rifat Efendi 163
Lacretelle 66
La Fontaine 70
Lamartine 84
La Rochefoucauld 118
Metin Eloğlu 168
Montaigne 36, 90
Muallim Naci 170
Muhtar Körükçü 207, 208, 209, 210, 211, 212
Nabi 67
Naili 44, 83, 169, 170
Namık Kemal 24, 25
Necati Cumalı 149, 150, 157, 158, 159, 160
Necip Fazıl Kısakürek 122, 125
Nedim 105, 174, 175
Nefi 37
Neşati 34, 56
Nevai 201
Nevi 39, 42
Nijat Gülen 10, 98, 101, 103
Orhan Veli 29, 32, 63, 208
Ovidius 41, 95
Ömer Asım Aksoy 209
Pascal 34
Paul Claudel 71, 210
Paul Valéry 129, 174, 175
Puccini 94
Racine 70
Recaizade Ekrem 162, 168, 169, 170
Ronsard 63
Ruhi 27
Sabih Şendil 62
Sadettin Nüzhet 56, 57, 58
Sait Faik 99
Sami Paşazade Sezai 190
Sartre 39
Stendhal 35
Stéphane Mallarmé 28, 30, 31, 107
Sultan Süleyman 35, 83
Şeyh Galip 53, 54, 102, 118, 125
Şeyhülislam Yahya 203
Şinasi 24
Şükrü Enis Regü 62
Taşlıcalı Yahya 164
Tevfik Fikret 14, 15, 16, 17, 22, 23, 24, 25, 129, 189, 191
Vâ-Nû 93
Victor Hügo 22, 94, 162
Yahya Efendi 197, 198, 199, 200
Yahya Kemal 68, 93, 94, 105, 106, 126, 132, 135, 137, 164, 197, 198, 199, 200, 204
Yakup Kadri 70
Yaşar Nabi 212
Yenişehirli Avni 206
Ziya Paşa 24

İÇİNDEKİLER

«Okuruma Mektuplar» (Konur Ertop)	5
Giriş	13
İki Kitap	17
Hürriyet Şairi	22
Daldan Dala	26
Karasevdalı Leylek	30
Yalnızlık	34
Gene Yalnızlık	39
Bahar	43
Şiir Denen Güzel	47
Şöyle Perişan	51
Karacaoğlan	56
Ömrümün Bütünü	61
Şiir Sevmek	67
Var Olmak	72
Eleştirme	77
Yaşamak	82
Hulyaya Davet	87
Canım	92
Sayıklama	97
Darmadağın	102
Öz ile Biçim	107
Dönüş	112
Kendini Beğenmek	118
İstanbul	124
Gene İstanbul	129
Kış	134
Aylardan Sonra	138
En Derin Yaram	142

Gün Dönümü 147
Şiirin Sesi 156
Kar Yağarken 162
Şiir Üzerine 167
Bir Şiir 172
Çürüten Hayranlık 179
Erişilmez Rahatlık 183
Adsız Mektup 188
Süslenmek 193
İki Beyit 197
Başka Bahar 202
Bir Cevap 207

Ataç

OKURUMA MEKTUPLAR

Türkçemizin büyük ustası, değerli denemecimiz, eleştirmenimiz *Ataç*'ın daha önce *Prospero ile Caliban* adlı kitabını yayımlamıştık. *Okuruma Mektuplar*'la Ataç dizimizi sürdürüyoruz. Bu kitapta yer alan yazılar, 1951 yılı boyunca *Pazar Postası*'nda yayımlanmıştı. *Okuruma Mektuplar* genel başlığı altında yayımlanan bu yazılar için *Ataç* şöyle diyordu:

«Şimdi bunları yazmakta da, yazdıktan sonra okumakta da, bana hiçbir yazımın vermediği bir tat buluyorum; mutluluğun ta kendisi denecek bir duygu, bir ışık sarıyor içimi. Bana öyle geliyor ki ben bunları yazmak için, bunları yazdıran iklime ermek için doğdum, yaşadım; ne yaptımsa, ne ettimse, bütün duygularım, bütün düşüncelerim, hepsi hepsi beni buna hazırlamak içindi. Şeyh Galip, bir gazelinde 'Efendimsin cihanda itibarım varsa sendendir / Miyân-ı âşıkanda iştiharım varsa sendendir' diyor, benim de yazarlar arasında bir adım olursa, bu yeryüzünden benim de geçtiğim anılırsa, o ün bu mektuplardan gelecektir.»

89.34.Y.0162.0024
ISBN 971.510.018.0

KDV içindedir